

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΗΡΑΚΛΗ ΚΑΙ ΡΕΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ — χωρίς αλλοίωση, χωρίς δέσμευση, χωρίς σκοπιμότητα, χωρίς δειλία, χωρίς λογοκρισία, από τὸν Ρ.: Τί τὸ κάναμε τ' **ΟΧΙ** μας ;.. Νά τώρα ἡ Σήψη μας: ὁ ἐνιαῖος κοινωνικοπολιτικός ὄχτος πού ἀνέβασε πάνω ὅλα τὰ κατὰ κάθια καὶ κυβερνᾷ μ' αὐτά!.. Τὰ βρωμερὰ «συγκοινωνοῦντα ἀγγεῖα», ἀπὸ ἄκρα Δεξιὰ ὡς Κέντρο κι ὡς ἄκρα Ἀριστερά, μαζὶ μὲ «προδότες» καὶ ἀντι-προδότες, ἀνακτορικούς, «προστάτες», «μετριοπαθεῖς», καὶ ὅλους τοὺς μασκαράδες. **ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΡΧΙΑΣ**: Ἄγνοηστε τους! Καὶ βγάλτε πάλι ἀπὸ τὴ Βάση τὴ νέα Ἀντιστάση σας, πού θὰ ἐκφράση καὶ θὰ πραγματώσῃ τίμια, ἴσια, τὴν ὀργή καὶ τὴ συνείδησή σας, τὴν ἀληθινὴ Μεταβολή! Τὴ Δικτατορία δὲν θὰ τὴν στήσουν, ἀν' ξυπνήσετε ἀπὸ τὴν ἐθελοδοουλία σας στὰ πονηρὰ «σχήματά» τους καὶ τινάξετε στὸν ἀέρα ὅλα τὰ κόμματα καὶ τοὺς μηχανισμοὺς τῆς καταδυναστεύσεως, μ' ἕνα νέο σας **ΟΧΙ!** σ' ὅλο τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τοῦ Σάπιου πού σᾶς κρατᾷ - ὄχι ἀπὸ πάνω μόνο, μὰ καὶ ἀπὸ μέσα σας! — 2 **ΣΚΑΣΤΑ ΣΚΑΝΔΑΛΑ**. Τὸ πρῶτο στὴν **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ**: Ἡ ἀθλιότητα τῆς Ἐλευθερίας καὶ τὰ γεμάτα λάθη βιβλία «Φυσικῆς» τοῦ Γυμνασίου! Πῶς οἱ καθηγητὲς τῶν Ἀνωτάτων Θετικῶν Σχολῶν μηδενίζουν τοὺς ὑποψηφίους ἀντὶ τοὺς ἐκπονητὲς τῶν διδακτικῶν τοῦ Γυμνασίου! - Καὶ καταγγέλλονται 8 χρόνια αὐτά, καὶ χρόνια 8 τώρα (ἐπὶ Καρμανλῆ καὶ Παπατζῆ καὶ «Προδοτῶν») τὸ μακάριο «ὑπουργεῖο» τῆς ἀ-Παιδείας μας ξαναβγάζει τὰ ἴδια τρισάθλια βιβλία

γιὰ τὰ παιδιά! - Ἡ ἐμπάθεια, ὁ σκοταδισμός, ἡ ἀνελευθερία ἀρχισυντακτῶν, διευθυντῶν, ἐπιδιευθυντῶν τῆς Ἐλευθερίας - Νά τί Τύπο ἔχουμε! - Τὸ δευτεροσκάνδαλο στὴν **ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ** Οἱ ἀπὸ πρὶν λογοκλόποι μας: Σικελιανός, Σεφέρης, Βενέζης, Δεδόπουλος καὶ τώρα ὁ Θέμελης! - Πρὸς Θεσσαλονικεῖς: Θέμελη τὸ ἀνάγνωσμα!.. (Ἄνοιχτὴ ἐπιστολή.) - Ὅπου κατεβατὰ τοῦ Βαλερῦ ὁ

τάχα «ποιητῆς» Θέμελης τὰ σερβίρει γιὰ δικὰ του! - Καὶ ἀπολαυστικός: Πῖναξ, μὲ τὰ κείμενα τῆς Κλοπῆς, διπλάδιπλα! — **ΥΠΟΨΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ**: Ἡ «ζωή» καὶ ὁ «θάνατος», Κῦμα στὸ Χωρόχρονο; — **ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ**. Β. Φόρης: Τὸ πρόβλημα τῆς Νεοελληνικῆς Γραφῆς. — **ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΠΑΡΟΝ**: Νίκος Φωτιάς, Ἡ

Προσταγὴ τοῦ **ΟΧΙ**. - Καὶ Ἐνάρθημα μὲ **ΑἰΘΟΛΟΓΙΕΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗ**. 1. Συμπληρώματα στὴν **ΠΟΙΗΤΙΚΗ**: Τ. Ζερβός, Τ. Λειβαδίτης, Βύρων Λεοντάρης. 2. Τὸ **ΔΙΗΓΗΜΑ**: Κονδυλάκης, Ὁ Πατούχας (Στ'). — **ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Ε.Ι.Ρ.** Πάρις Τακόπουλος: ...Ἐργονήθη ἡμῖν... Τηλε-Τέρας! Μ' ἕνα μακροσκελὲς **ΣΚΙΤΣΟ** τοῦ **ΜΠΟΣΤ.** - Στὸ **Α₂** (Ἀρχεῖο Ρ.Α.): **ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ** καὶ ξυλοδαγμὸς τοῦ **Π. Λαμπρία**, Διευθυντοῦ Συντάξεως τῆς «Μεσημβρινῆς» μας, 6-10-66, ἀντιδημοσιογραφικὰ ἤθη τοῦ «Συγχροτήματος» Ἑλένης Βλάχου (Ἄ. Κοτζιάς, Π. Λαμπρίας κ.ά.), μὲ ξεκαρδιστικὰ περιστατικὰ στὸ Βυζάντιο. — **ΑΝΤΙΧΡΟΝΟΓΡΑΦΗΜΑ**: Πρώτῃ ἐκδοσὴ τοῦ Ὀκτωβρίου. — **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**: Ἐντυπὰ πού ἐλάβαμε ὡς τίς 10 Ὀκτωβρίου.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ

Πού ἀρνιψίμυ ὁ νοῦς σας;
Στὴν Ἰταλία,
ΤΣΣ ΕΡΜΗΣ
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιά ἐπιβάτες καὶ φίρι-μῶτ)

Στὴν Κύπρῳ;
ΤΣΣ ΠΗΓΑΣΟΣ
ΣΣ ΑΤΡΕΥΣ
(γιά ἐπιβάτες καὶ φίρι-μῶτ)

Στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου;
ΜΝ ΣΕΜΙΡΑΜΙΣ
Διήμερες καὶ πενθήμερες
κρουαζιέρες

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ
ΜΠΟΥΜΠΟΥΑΙΜΑΣ 2
ΠΕΙΡΑΙΑΣ
410-562, 477-946, 475-635

ΤΑ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΡΕΝΟΣ ΗΡ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ : ΠΑΡΙΣ ΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ - ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 5, 318-483

Υψηλ. έντυπα κ. λ. : Ρένος Ήρ. Αποστολίδης. Έμβάσματα, έπιταγές, συνδρομές : Βία Ρ. Αποστολίδης, Μηθύμνης 43 / ς', Αθήναι 823, τηλ. : 846-977, 318-483. Ύψη άνθολογιών : Ήρακλής Ν. Αποστολίδης, Μηθύμνης 48, τηλ. : 876-053. 9-1, 5-8 μ.μ. Γραμματεία-διαχείρισις : Σοφοκλέους 5 / ε', γραφεία 6-8, Αθήναι 122, τηλ. : 318-483. 9-1, 5-8 μ.μ. Τυπογραφεία : Ήρ. Μανουσαρίδης, Κωλέττη 24, 628-263. Κλισέ : Θέμος Χατζηγιάννου, Χρυσοσηλιώτισσας 7 / γ', 235-490. Πίεσις έξωφύλλου : Αριστοτέλης Γεωργιάδης, Γερανίου 9, 521-764. Βιβλιοδεσία : Μαργ. Δημητρομανολάκη, Πέλοπος/Ακροπόλεως 48, 571-996. - Τό περιδικό είναι μηνιαίο. Βρίσκεται στά περίπτερα, στά ύποπρακτορεία έπαρχιών του Νέου Πρακτορείου Έφημερίδων και Περιοδικών, και στά βιβλιοπωλεία. Παλαιά τεύχη και τόμοι : στού Κολλάρου, Σταδίου 38, 223-136. Τιμή του τεύχους : δρχ 15. Του δεμένου τόμου 1-6 : 100 δρχ. Συνδρομές, μόνο προπληρωτές, 12 τευχών : 180 δρχ για έδω, 250 για τό έξωτετικό, 400 για ιδρύματα και όργανισμούς. - Χειρόγραφα δέν έπιστρέφονται, δοκίμια δέν δίδονται, άνάτυπα δέν γίνονται. ΤΝΕ έχουν ιδίαν άντίληψη ενθύνης και δέν θεωρούν ότι «καλύπτονται» ως πρός αύτην με την ύπογραφή όποιοδήποτε άλλου. - Κείμενα δίχως ύπογραφή είναι όλα του Ρ. Α. - Έπιτρέπεται έλευθέρως ή αναδημοσίευσις όποιοδήποτε κειμένου (ΤΝΕ δέν άντιλαμβάνονται την έννοια : πνευματική ιδιοκτησία), υπό τον μόνον όρο : τής παραπομπής εις ΤΝΕ. - Δωρεάν και τιμής ένκεν δέν δίδονται.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Γ'

Αθήναι, Οκτώβριος '66

ΤΕΥΧΟΣ 10

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

- χωρίς άλλοίωση
- χωρίς δέσμευση
- χωρίς σκοπιμότητα
- χωρίς δειλία
- χωρίς λογοκρισία

ΕΛΕΓΑ ΝΑ ΜΟΥ ΔΑΙΝΑΝ ένα μπαλκόνι, μιá κορφή βουνοϋ, μιá σύναξη άγρια σε δάσος, ή νύχτα με δρολάπι σε σπήλιο με λίγους ξωμάχους, και με μπουροϋ ή με τετρακόσια μικρόφωνα, σε πολλούς ή σ' ελάχιστους, ή σε όλους - στην καρδιά μας την άμιλητη, που τρώει πικρό ψωμί από τότε, να μιλούσα, να μιλοϋσα, να μιλοϋσα άτέλειωτα, ώσπου να λυώσω αυτό το μέταλλο που έπηξε, να γίνη πάλι πυρωμένο, φλογερό, να γίνη πάλι ρευστό έτοιμο για τις φλέβες μας, και να κλαίμε, να κλαίμε, να κλαίμε έξαγνιστικά, να κλαίμε άπολυτρωτικά κι άπαρηγόρητα στη Χώρα αύτη όλοι μαζί, σαν παιδιá κακότυχα κι άδικημένα, για κείνο που έτσι αφήσαμε να πήξει, που έτσι ξεχάσαμε πώς ήτανε φλόγα Θεοϋ πεσμένη από ψηλά κατάισα στην καρδιά μας να μάς φέγγη - κ' έμείς τή σβήσαμε!

Πώς ήρθε αυτό το θάμα στη ζωή μας!..

Έκει που λέγαμε πώς πιό βαθιά δέν είχε, μες στη Δικτατορία· εκεί που λέγαμε πώς ή «ζωή μας» - έτσι, δέ μπορούσε άλλιώς να πάη, τόσο που ξεπέσαμε, κι αφήσαμε όλα να ξεπέσουν» και να πέσουν πάνω μας και να μάς θάψουν ζωντανούς σαν τά σκουλήκια· κ' είχανε σβήσει όλες οι φωτιές οι πλάστρες μες στη Χώρα, κι ούτε σφυρι σ' άμόνι ούτε δρεπάνι, ούτε πουλι πετούμενο τής πέννας στο χαρτί, ούτε καρδιά πετούμενη στα έναρέτα και τά μεγάλα...

Κ' ἐκεῖ πού λέγαμε πῶς «βαριά πληρώνουμε» — «κ' εἶναι τὸ δίκιο, κ' εἶναι τὸ τέλος!..» — ἐκεῖ, βοήθησ' ὁ ἴδιος ὁ Σατανὰς τὸ Θεὸ στὸ ἔργο του, κ' ἤρθε ἀπόξω ἡ ρομφαία πού μέτραγε τὸν ξεπεσμό μας, καὶ μᾶς εἶπε: «Παραδοθῆτε, ξεφτίλες! Λαὲ λέσι, μικρῆς κι ἀνάξιας κι ἀνῆμπορης Χώρας - λαὲ κουρέλι (πρῶτα, κι ἀπὸ χρόνια, τοῦ ἐσωτερικοῦ σου ξεπεσμοῦ) παραδόσου!.. Τὸν οὐρανὸ σου, τὸν καταγάλανο πάνω ἀπ' τὸ ἄδειο σου, νὰ σοῦ τὸν μουτζαλώσω! Τῆ γῆ σου, τὴν πάμφωτη μὲς στὸ κενό σου, τὴν ἀπαράδοτη — ὅπως πιά δέ σοῦ πρέπει — παράδοσέ την!.. Καὶ τὰ σπίτια παράδοσε, καὶ τὰ ὄπλα - γιατί ἐγὼ εἶμαι ὁ Δυνατός! Καὶ τὸ πνεῦμα παράδοσε, καὶ τὸ σῶμα - γιατί ἐγὼ εἶμαι ὁ νέος Διατάκτης! Καὶ τοὺς ἄντρες παράδοσε, καὶ τίς γυναῖκες — καὶ στοὺς βιασμούς παράδοσε, καὶ στοὺς εὐτελισμούς — γιατί ἐγὼ εἶμαι ὁ νέος Δεσπότης!

Κ' ΕΜΕΙΣ, πού εἴχαμε δεχτῆ ὅλους τοὺς δεσπότες, κι ὅλους τοὺς διατάκτες, κι ὅλους τοὺς ἰσχυρούς, σὲ χιλιάδες βιασμούς κ' εὐτελισμούς: κ' εἴχαμε ρικνὸ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ ρικνὴ καὶ τὴ μονιὰ καμένη, καὶ τὸ σπίτι ρημαδι, καὶ σκυλεμένους τοὺς νεκρούς, καὶ τὸ λημέρι κουρσεμένο, κι ὅ,τι ἄπαρτο παρμένο, μολεμένο, πουλημένο... - ἐμεῖς (γιατ' εἶν' ὁ Σατανὰς δεξί χέρι τοῦ Θεοῦ, πού τὸν βοηθάει νὰ ξεμολεύῃ μὲ θᾶμα) - ἐμεῖς (γιατ' εἶν' ὁ Σατανὰς, πού μὲ θράσος τοῦ κακοῦ τοῦ ξυπνάει καὶ νεκρούς ἀνασταίνει) - ἐμεῖς, οἱ τίποτα ἐμεῖς, οἱ τρελλοὶ ἐμεῖς, οἱ ἐναντίον τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν ὄλων ἐμεῖς, οἱ ἐναντίον τῆς λογικῆς ὄλης τῶν αἰώνων ὄλων ἐμεῖς - ἐμεῖς οἱ ἐναντίον ὄλων, οἱ ἐναντίον τοῦ "Ὀλοῦ, οἱ ἐναντίον καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὲ τὸ Διάβολο μόνο ἂν χρειαστῆ, ἂν ὁ Θεὸς κι ὁ Διάβολος κι ὁ Κόσμος μᾶς ζητήσουν νὰ παραδοθοῦμε - ἐμεῖς, ὁ κυνικά μηδενιστῆς λαός, ὁ ἔτοιμος λαὸς αὐτοκτόνος - ἐμεῖς ὁ λαὸς αὐτοκτόνων ὡς τὸν τελευταῖο εἶπαμε: *"Οχι!*

"Οχι πῶς δέ σκεφτήκαμε τὸ παράλογο - πῶς δὲν τὴν ξέραμε, δὲν τὴν βλέπαμε τὴν τρέλλα μας νὰ χορεύῃ μπρὸς μας...

Τὴν ξέραμε, τὴ βλέπαμε τὴ φλόγα μας, μονάχη νὰ χορεύῃ μπρὸς μας, δίχως ψίχα, δίχως βᾶτο, δίχως κούτσουρο νὰ καίη - τὴ φλόγα τὴ μονάτη, πού καίει ψυχὴ καὶ φέγγει!

Μὰ οἱ ἄλλοι λέγαν:

«Τόσο ὕλικό στίς ὑψικαμίνους - τόσο μετάλλευμα στὰ χυτήρια - τόσο μπαρούτι στοὺς κάλυκες - τόσο μολύβι στίς σφαῖρες - τόσες μπαλάσκες στὸν καθένα - τόσες γεμιστῆρες στὸ κάθε αὐτόματο - τόσα φτερά στὸν οὐρανὸ - τόσα τρυπάνια στὴ θάλασσα - τόσα πηροῦνια στὴ γῆ - τόσο χρῆμα, τόσο ἄτσάλι, τόσο τρόμο, τόσα κορμιά, τόσους νεκρούς, τόσα ὄρφανά, τόσα.., τόσα.., τόσα.., τόσα...»

Κ' ἐμεῖς λέγαμε:

«Τόση ψυχὴ γιὰ τὰ καμίνια - τόση ψυχὴ γιὰ τὰ χυτήρια - τόση ψυχὴ στίς μπαλάσκες - τόση ψυχὴ γιὰ τοὺς κάλυκες - τόση ψυχὴ στὸν Οὐρανὸ - τόση ψυχὴ στὴ Γῆ - τόση ψυχὴ στὰ Ἐγκατα - τόση ψυχὴ γιὰ δυναμίτη - τόση ψυχὴ γιὰ Ρούπελ, Σαμουήλ, Ἀρκαδία - τόση ψυχὴ γιὰ παρανάλωμα - τόση ψυχὴ γιὰ σπατάλημα - τόση ψυχὴ γιὰ καθαρὴ μας τρέλλα — γιὰ πεντακάθαρή μας τρέλλα τοῦ δέν παραδίνομαι! — ἐμεῖς, μηδενιστῆς λαός, ἐμεῖς πού ἐδῶ εἶν' τὸ Σούλι τὸ κακό, ἐδῶ εἶν' τὸ Κακοσοῦλι! - ἐμεῖς, ὅση ψυχὴ! κι ἄλλη τόση «ὄση»! - ἐμεῖς: ὄλοι ὄση ἔχομε ψυχὴ!..»

Δ ΗΛΑΔΗ: ΕΜΕΙΣ ΑΔΕΡΦΙΑ ΝΙΚΗΣΑΜΕ ὄλη τὴ μάχη, ὄλες τίς μάχες, πρίν καὶ πέρα καὶ πέρα ἀπ' ὅποιο δῆποτε «ἀποτέλεσμα»! Ἐμεῖς οἱ τρελλοὶ — ἐμεῖς πού βγάλαμε τὸν Ἀριστοτέλη, νάι, ἐμεῖς οἱ τρελλοὶ! — ξεχάσαμε ὄλο τὸ «γιὰ νά» σ' αὐτὸ τὸν Κόσμο! Ξεχάσαμε ὄλο τὸ «γιατί»! Ξεχάσα-

με ὄλο τὸ «μὲ τίς», τὸ «πῶς», τὸ «πρὸς τίς» - ποὺ ἔτσι λύγισε ἄλλους (καὶ τί ἄλλους!) — κ' εἶπαμε, στὴν οὐσία, Ὁχι στὴ Λογικὴ, Ὁχι στὰ Μαθηματικὰ, Ὁχι στὰ Δεδομένα, Ὁχι σὲ ὅ,τιδήποτε ποὺ μετράει σὰν ἀντικείμενο» μέσα σ' αὐτὸ τὸν Κόσμο - εἶπαμε *Ναί* στὴν ἀγάπη τοῦ Μηδενός, στὸ γλυκὸ ψωμί τοῦ Θανάτου, ὅταν κανεῖς πάη σ' αὐτὸν ὀλόμισα μὰ δὲν παραδίνεταί!

Η ΘΕΛΑ ΜΙΑ ΣΥΝΑΞΗ ΑΓΡΙΑ, μὲς σὲ πανέρομο δάσος... Ἡ μιὰ μπουροῦ σὲ φαλακρὸ βουνοῦ τούτης τῆς νύχτας ποὺ μᾶς ἔχει ξανακυκλώσει - νὰ σᾶς φωνάζω, νὰ σᾶς φωνάζω, νὰ σᾶς φωνάζω, ὅσο νὰ σᾶς ξυπνήσω!.. Νὰ σᾶς ξυπνήσω, πῶς μόνον τ' Ὁχι δημιουργήσαμε μεῖς μετὰ τὸ *Εἰκοσιένα*, μόνον τ' Ὁχι δημιουργήσαμε (ἂν τὸ καλοσκεφτῆτε) στὴν Ἱστορία τοῦ Κόσμου - τ' Ὁχι στὴν Τυπικὴ Λογικὴ, τ' Ὁχι στὸ δῆθεν «πανίσχυρο» Δεδομένο, τ' Ὁχι στὸ λιγνὸ σαρκίό μας - τὸ *Ναί* στὴν καθαρὴ μας θέληση, στὴν ἀοπλή μας θέληση - τὸ *Ναί* στὴν Τρέλλα μας Θεό - τὸ *Ναί* στὸ ἀπεγνωσμένο Νεῦρο μας, ποὺ λυώνει κ' ἐκपुरώνει τὸν ἠλεκτροχάλυβα, καὶ τὸν κάνει σκόνη, ἀθέρα, τίποτα - κι ἀρνιέται σ' ὅλη τὴν Ἱστορία τοῦ Κόσμου ὅλη τὴ Λογικὴ της!..

— — —

Θὰ σᾶς ἔλεγα, θὰ σᾶς ἔλεγα... ὅσο ν' ἀστραφτε ξανά, τρίβοντας τὰ μάτια σας μὲ τὰ μάτια μου, τίς καρδιές τῆ μιὰ τὴν ἄλλη σὰν τὸν πρωτόγονο, ὅσο ποὺ ν' ἀστραφτε τὴ φλόγα - ν' ἀστραφτε ἢ δικιὰ μας φλόγα, νὰ ξαναβλέπατε!..

Κ ΑΙ ΤΩΡΑ ΓΡΗΓΟΡΑ ΝΑ ΚΑΘΑΡΙΖΟΜΕ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΟΗΣΙΕΣ!.. Μὲ ποιὲς ἀπ' ὄλες; Μὲ ὄλες!.. Καὶ μὲ τὸν τάχα Ἀσπίδα, καὶ μὲ τ' ἀστείο βούλευμά του!.. Καὶ μὲ τὸν κύριο Σουλτομπέργκερ, καὶ μὲ τίς ἀκόμα ἀστειότερες κουταμάρες του, περὶ (τελείως ἐκτὸς δυνατοτήτων του πάντως) «σκέψεων» τοῦ βασιλιᾶ γιὰ δικτατορία! Καὶ μὲ τὸν κύριο Σπαντιδάκη, ἀρχηγὸ τοῦ ἐλληνικοῦ Γ.Ε.Σ., ποὺ θεωρεῖ «ἐχθρό», ἐντὸς τοῦ ἐλληνικοῦ ἐδάφους, τὸ 70% τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ (ὅ,τι μὴ Ε.Ρ.Ε.-Μαρκεζίτης κι Ἀκρα Δεξιὰ), καὶ διατάσσει στὰ στρατὰ «του» ἐνοπλὴ «ἐλληνικὴ» ἐτοιμότητα ἀπ' τίς κρεββατοκάμαρές τους κατὰ ἐλλήνων, στὰ ἴσα ἐναντίον κάθε ἐλληνικοῦ Συντάγματος, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζει μονοκομματικὸ, μονοπαραταξικὸ, μονόφρονο ἐλληνικὸ Κράτος!.. Καὶ τοῦ Παπατζῆ, ἀντίστοιχα, τίς ἄλλες ἀνοησίες, ποὺ σωστὰ μὲν καταγγέλλει τὸν Σπαντιδάκη καὶ τοὺς Σπαντιδάκηδες, γιὰ ὅλα τὰ φανατικὰ κ' ἐθνικοφρονοειδέστατα καμώματά τους, κρύβει ὅμως κι αὐτὸς αὐτὸ ποὺ ξέρει (καὶ πολὺ καλὰ ξέρουμε ὅλοι): πῶς οἱ Σπαντιδάκηδες κ' οἱ ὅμοιοι, ὄχι γιὰτὶ ἔχουν σοβαρῶς αὐτὲς ἢ ἐκεῖνες τίς τάχα «διαφορετικὲς» ἀπὸ τὸν ἴδιο καὶ τοὺς ὅμοιους τοῦ «πολιτικὲς ἰδέες» — ἔχουν ἰδέες ὅλοι αὐτοί; — παρὰ νὰ, γιὰτὶ ἐτοιμάζουν τίς αὐριανὲς ὑποψηφιότητές τους στὴν Ἀκρα Δεξιὰ, γι' αὐτὸ μονάχα παραστένουν σήμερα τοὺς «ὑπερδυναμικοὺς» ἀντιπαραταξικούς του! (Βρέ, μασκαράδες ὅλοι, ποιὸν κοροϊδεύετε; Καὶ ποιὸν θαρρεῖτε πῶς ἐξαπατᾶτε μὲ δαῦτα καὶ τίς ψευτοδιαφοροῦλες σας;.. Δικὸς σου δὲν ἦταν ὁ Γεννηματάς, Παπατζῆ μου; Κι ὁ Γαρουφαλιάς;.. Καὶ δικὸς σου ὄχι; Δεξιὰ μου, ὁ χασάπης Παπατζῆς, ποὺ σ' ἔσωσε, τὸ '44;.. Ποιὸν κοροϊδεύετε, βρέ; Ποιὸς δὲν σᾶς βλέπει;..)

Μὰ εἶναι μόνον αὐτὲς οἱ ἀνοησίες; Δὲν εἰν' ἄλλος ἓνας σωρὸς τοῦ Μητσοτάκη καὶ τῶν φλώρων του, μὲ τί Λεφάκηδες, τί -ἀκηδες, τί ὑποπτες δουλειές, κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ παντοῦ τρυπώματα, καὶ στὰ Κάν-κάν (ἐκεῖ δὲ γλένταγες, Μητσοτάκη μου;) καὶ στὰ

μοτέλ, και στους 'Ιάπωνες και στα πετρελαιοειδή, και στην Πύλο και στη Σφακτηρία, και στη Λίττον και στις αεροφωτογραφικά εκπωλούμενες (με τὰ τετραγωνικά χιλιομέτρα, για ένα κομμάτι ψωμί) άκτες τής Κρήτης; [Τέλοσπάντων, πολύ «μωδέρνος» πολιτικός ο κύριος Μητσοτάκης μας!.. Πολύ «μπασμένος», άνετώτατα, έστω κι από τὸ «θρύλο» μόνο — άλλά «μπασμένος» πολύ, διαρκῶς (τί μυστήριο!) — σ' όλες τις «μπίζνες», πού... καμμιά επιτέλους δέν άληθεύει; Και πῶς νά μήν άληθεύη, διάβολε, καμμιά — γίνεται; — όταν τέτοιοι, τού στενότατου περιβάλλοντός του, μάς πείθουν πῶς ὅλες, κι άλλες πού δέν ξέρουμε άσφαλῶς, τού άκόμα πιό «μπάφον», δέν μπορεῖ παρά ν' άληθεύουν; !]

Ἐγιν' ένα κουβάρι βρωμερό ο Τόπος ὅλος, με όλες τις βρωμουποθέσεις έδωμέσα, ένωμένες! Τί νά πρωτοτιάση κανείς; Ἐπὸ πού νά πρωτοξετυλίξη; Τί νά πρωτοξεκαθαρίση και νά πρωτοβιδώση σωστό στη θέση του;.. Τί *Λαμπράκης* από δῶ, και καπεταν-σκοτώστρες τῶν τρικύκλων!.. Τί *Ἀσπίδας* από κεῖ, κι άλλοι καπεταν-σκοτώστρες τής δεκάρας, φαφλατάδες!.. Και τί λόγια, τί ψίθυροι, τί φοβερές ύποψίες - άλλ' ὄχι δικές μου μόνο, και δικές σας, παρά εισαγγελέων, και τούτου, κ' εκείνου, και τού άλλου (και τού Μπούτη πρὶν πεθάνη, και τού τάδε, και τού δεῖνα)! Τί: τὸν Ἀσπίδα, λέει, ο *Μητσοτάκης* με τὸς φλώρους του! Κ' ὕστερα τὸν ἄφνε απ' τὰ χέρια και τὸν πῆρ' ο *Ἀντρέας*!.. Και τί: στὸν Ἀσπίδα μέσα και ο *Γρίβας* — ο χτεσινὸς *Χίτης* τής ὑπερΔεξιᾶς κι ἄνθρωπος τῶν Ἀγγλων — κ' ὕστερα τὸν ἄφνε κι αὐτονοῦ απ' τὰ χέρια, εκεί στην *Κύπρο*, και γι' αὐτὸ τὸν πρόδοσε «έντιμα» κ' ἔλόγον του!.. Και τί, απ' τὴν άλλη μεριά: ο *Γκοτζαμάνης* μέν, τὸ κάθαγμα τού «μπάφον», ἦταν ο σκοτώστρας, μα ο *μαζί* με τὸν ὠμό σκοτώστρα *Ἐμμανουηλίδης* ἦτανε χτές *μαζί* και με τὴ *Φρέικη*, και δημοσιεύτηκε δὰ ἡ φωτογραφία πούτανε δίπλα της στη *Θεσσαλονίκη*, έντεταλμένος ειδικῶς απ' τὴν *Εἰδικὴ Ἀσφάλεια* για τὴν ασφάλειά της, ένῶ ο *μακαρίτης*, τὸ θῦμα πού τὴν πλήρωσε — κ' έρωτᾶται άκριβῶς (ὄχι από μένα, από εισαγγελεῖς): τί ἐπλήρωσε; — εἶχε ἐπεισόδιο, λίγο πρὶν, στὸ *Λονδίνο* *μαζί* της (για τὸν Ἀμπατιέλο, τὴν Ἀμπατιέλου, *τρεχαγύρευε*...) καθῶς κ' ἐπεισόδιο *προοιωνιστικὸ* ἐδῶ, με τὴ *Χωροφυλακὴ* στὸ «*Μαραθῶνιο*», και μετὰ *καθαρίζεται*, ἀμέσως, στη *Θεσσαλονίκη* — πού θέλει, γενικῶς, να τὸ «δείχνη», τώρα-τώρα, πῶς «εἶναι πιό ζόρικια» και «δέν τὰ μασάει ὅσα ἡ Ἀθῆνα» (αὐτὸ ὅλες οἱ *χαζοπαρατάξεις* της!) — *μπρός* στα *μάτια* τ' *ἀπαθῆ*», και «*ὑπὸ τὴν προστασίαν*», τὴν «*κάλυψιν*», τής «*ἀλλης*» *Χωροφυλακῆς* — δηλαδή: τῆς *Ἰδίας*! — *πούπινε καφε* τὸ ἴδιο *πρωὶ* με τὸν *Γκοτζαμάνη* και τὰ *μιλολέγανε*!..

(H) ΕΛΕΤΕ ΝΑ ΑΙΣΙΟΔΟΗΣΟΥΜΕ, συμπολίτες, σάν τρισηλίθιοι; Θέλετε νά υποθέσουμε, σάν τρισμακάριοι, πῶς... «εἶναι ψέμματα ὄλ' αὐτά»;.. Μὰ πῶς; Φωνάζουν τὰ σημάδια - νὰ τὰ καρφιά μας, βάλτε τὸ δάχτυλο: Πῶς *Λεφάκρηδες*, *χορευτῆς* τού «*πεντοζάλη*», σὲ *Προεδρίες* κ' ὑπερπροεδρίες, σὲ *Κ.Υ.Π.* και ὑπερκρυπτο*Κ.Υ.Π.*, γενικοὶ *δερβέναγες* αὐτοῦ τού Τόπου, κι ὄλων τῶν ὑποθέσεων *κυριαρχικοὶ χειριστῆς* - ἂν αὐτὰ ἦταν «ψέμματα»;.. Πῶς νάναί «ψέμματα», ὅτι ἡ πολιτικὴ κ' οἱ «μπίζνες» κ' οἱ πιό θολές *παράνομες ἐνέργειες* γίναν ἕνα στὸν ἔρμο Τόπο μας τὰ χρόνια αὐτὰ — λές κ' ἐπειδὴ συμπληρώθηκε *εἰκοσαετία* απ' τὸν Πόλεμο, κ' ἔπρεπε νά ζήσουμε τὴ *φριχτὴ κόλασή* του ἐν «*εἰρήνῃ*»!.. — ὅταν ψέμματα δέν εἶναι, τοὺς βλέπουμε *μπρός* μας — *νάτοι* και *Νάτο!* *βρωμᾶνε*!.. — πέφτουμε πάνω τους, *σκουντουφλάμε*, μάς *τρικλοποδιάζουν*, μάς *ρίχνουν* στα *μπουντρούμια-βγαίνουνε λάδι*, *βγαίνουνε πλούσιοι ἐπιχειρηματίες* (: *πορτοφόλες*, *αὐτοκίνητα*, *κινηματογραφικῆς ἑταιρίας*, *κέντρα*, ο *Ζορμπᾶς* ο *Ἑλληνας*, τὰ *δάνεια*, «*ὄχι δέν τὰ πῆρα γῶ!* ο *κουμπάρω!*»), και *μαζί*... *Γουδέ*, *ἀκραφνεῖς*... *ἀνένδοτοι*, «*πατριῶτες*», «*ὑπερπατριῶτες*»), ἔρε τί γίνεται!.. - κ' ἐμεῖς *πάμφτωχοι*, *δαχτυλοδειχτούμενοι* ἡλίθιοι τῆς *ἀρετῆς* (και δέ *μετανοιώνουμε*)!.. Πῶς; με τί; με ποιά *ἐφόδια*, *τίμιοι* *συμπατριῶτες* μου, οἱ

τέτοιοι, ἄλλα ἀπ' τοῦ «λούμπεν», τοῦ «μπαφόν», ποὺ ἀνέβηκε ἀπάνω καὶ κυριαρχεῖ; Πῶς «ἡ ἔλιτ» αὐτοί, κ' οἱ «γενικοί δερβέναγες» αὐτοί - καὶ «κατήγοροι», καὶ λάδι πάντα, νὰ τῆ βγάξουν καθαρῆ (καὶ τοὺς πεντακάθαρους «βρώμικους»);..

Πῶς; πῶς δλ' αὐτά;.. Καὶ πῶς μποροῦν, καὶ γιὰ καλημέρα μόνο, νὰ γνωρίζουν τέτοιους Γκοτζαμάνηδες — τέτοιες καρφίτσες, τέτοιες θεοσκότεινες μούρες τῆς πιό μαύρης Κατοχῆς — ἀξιοματικοί, λέει, μὲ γαλόνια, συνταγματάρχες, ἀντισυνταγματάρχες, ὑποστράτηγοι «ἤρωες» λέει, ποὺ τοὺς εἶν' «ἐμπεμπιστευμένη» τάχα — τί σοὶ «ἐμπεμπιστευμένη» πιά; — ἡ ἀσφάλειά μας, ἐμᾶς τῶν τρισηλίων τίμιων;..

Πῶς νάναί «ψέματα» δλ' αὐτά, ποὺ ἓνα ρεῦμα ἐγένε ὅλος ὁ ὀχετὸς τῆς Σαπίλας στὸν Τόπο μας πιά - ἓνα ρεῦμα χαφιέδων, πολιτικῶν, ἀπατεῶνων, τενεκέδων, ἐγκληματιῶν, «μπίζνες», διευθυντῶν ἐφημερίδων, δικηγόρων, «παραγόντων», ἀξιοματικῶν, «ἠρώων», πρωθυπουργῶν, γιῶν πρωθυπουργῶν, χτές ὑπουργῶν, σήμερα «ὑπουργῶν», καταδικῶν κοινοῦ ποινικοῦ δικαίου, Λαλάκηδων, -ἀκηδων, πάντα σκανδαλάκηδων καὶ ὑπερσκανδαλάκηδων..- πῶς «ψέματα» δλ' αὐτά;.. Ποῦ φανταστήκατε ἄλλοτε — στὶς χειρότερες φαυλοκρατίες μας (ποὺ «ἱστορικῶς» μᾶς προκαλοῦσαν «φρίκη» ὡς χτές) — νὰ γράφουν τοῦ Γαβριηλίδη ἢ τοῦ Καλαποθάκη ἢ τοῦ Κύρου: *Βγάλε με, Πᾶνο, ἀπ' τὴν Ψειροῦ, ἀλλιῶς σοῦ βγάξω τ' ἄπλυτά σου στὴ φόρα!*.. Καὶ λέτε τρελλὸς νάναί ὁ φυλακισμένος Κολίγρης, καὶ νὰ μὴν ἔχη πράγματι ἄπλυτα στὰ χέρια; Τρελλός, νὰ μὴν ἔχη τὸ «ὕλικό» τοῦ ἐκβιασμοῦ στὴν τάπητη - γιὰ νὰ μῆν' ἄλλα τρία καὶ δεκατρία χρόνια μέσα;.. Καὶ τότε τί γύρευε καὶ τὸν κουβαλῆσαν (μ ὄ ν ο ν, κι ἀφοῦ ἔδιωξε τὸ δικηγόρο του Ἄ. Λυκουρέζο, ἄνθρωπο τοῦ Κόκκα) στὸν εἰσαγγελέα Ταρασουλέα, σήμερα ποὺ γράφω, 6-10-66, ὥρα 10 καὶ 45' τὸ πρωὶ ὡς τις 3 τ' ἀπομεσήμερο, κ' ἔλεγε, ἔλεγε, χωρὶς νὰν γραμματέα ν' ἀφήσουν παριστάμενο οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἀνακρίσεως (ποὺ δήλωναν μετὰ πῶς *ὄχι, δέν ἦταν γιὰ τὸν Ἀσπίδα - ἀλλὰ καὶ ναί, γιὰ τὸν Μητσοστάκη καί...*);

Ἄλλ' ἔστω, εἶναι «ψέματα» νὰ ποῦμε «κι αὐτά ὄλα» - κι ὅσα ἀράδιασε ὁ ὑπόδικος. Μὰ τὸ ἴδιο κάνει - δυστυχῶς τὸ ἴδιο! Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ «τὸν βάλαν» λοιπὸν «ν' ἀραδιάσῃ τὰ ψέματα», δέν εἶν' ἀνάμεσά μας; *Κ' ἐν τοῖς πρᾶγμασι τὴν ὥρα (καὶ χτές, καὶ προχτές);* Τὸ γεγονὸς πῶς «τὸν βάλαν» — καὶ μὴν ὄρεσαν νὰ «τὸν βάλουν» — δέν ἀποδεικνύει πάλι πῶς ψέματα δέν εἶναι τὰ Ὀλα σο βαρώτατα αὐτά;.. Πῶς ναί, σὲ τέτοιον ὀχετὸ γενικῶς ζοῦμε, κι ἀπ' τῆ μιὰ κι ἀπ' τὴν ἄλλη πλευρά;..

Ἄλλ' ἄς ποῦμε, κι ἀκόμα παραπέρα — πιὸ «αἰσιόδοξοι» ἀκόμα, πιὸ θεόστραβοι — πῶς: *Ὅχι!* «Ὅλα ψέματα εἶναι! Μόνο ψέματα!..»

Ὅμως γράφονται δλ' αὐτά - τοῦτο εἶν' ἀλήθεια! Διαβάστε τὴ σημερινή σας ἐφημερίδα, ὅποια κι ἂν κρατᾶτε! Διαβάστε τὴν αὐριανή, τὴ μεθουριανή — ὅσο θ' ἀφήνουν ἀκόμα ἐφημερίδες — ὅποια θέλετε! Ὅλες τὰ ἴδια, τοῦ ἴδιου ὀχετοῦ, περιγράφουν! Ὅλες τὸν ἴδιο βόθρο ἀνακυκλώνουν τῆς ζωῆς μας! Ὅλες «ψέματα», ἔστω ἄλλὰ πῶς ψέματα λοιπόν, ὅταν ὄλες τέτοια ὀζώδη ψέματα; Τὸ γεγονὸς αὐτό, ἔστω τῆς ἀναγραφῆς καὶ μόνο τέτοιων βρωμεροτήτων, συνιστᾶ καὶ πάλι — κι ἂν ἔχετε λίγη σκέψη κοινωνική: συνιστᾶ ἐντελῶς ἰσοδύναμα — ἐντελῶς τὸν ἴδιον Ὀχετὸ!

ΚΑΙ ΤΩΡ' ΑΣ ΠΑΜΕ ΕΝΑ ΒΗΜΑ ΠΑΡΑΠΕΡΑ, παραπάνω ἀπ' τὸν κοντόφθαλμο κυρ-Ἀντρέα μας, κι ἀπ' τὸν ἀκόμα πιὸ κοντόφθαλμο κύριο Σουλτσμπεργκερ, κι ἀπ' ὅλους τοὺς κοντόφθαλμους, ὅλων τῶν παρατάξεων, ποὺ πέφτουν μὲς στὸ λούκι τοῦ ὀχετοῦ καὶ συζητοῦν τίς λεπτομέρειες, τὰ φυσιολογικὰ (καὶ τὰ λειτουργικὰ στὸ ἐπιμέρους) αὐτῶν ἢ ἐκείνων τῶν κυκλοφορούντων κ' ἐπιπλεόντων κοπράνων:

Σηκῶστε τὸ κεφάλι, πολίτες!.. Ψηλά - καὶ δῆτε!.. Κοιτάξτε ἐποπτικά, μὲ νοῦ, πιὸ ψηλά ἀπὸ τοὺς σκυμμένους, τοὺς προσκυνημένους, ὅσους ἔχουν τὸ ρύγχος βυθι-

σμένο στα κόπρανα (και «διυλίζουν» χαμένοι, φανατισμένοι): Ποῦ ὁδηγοῦν ὅλ' αὐτά; Τί προσημαίνουν;

“Οχι γιατί τὸ λέει ὁ ἀπὸ παλιά γνωστός (και πάντα ἀνθέλληνας) Σουλτομπέργκερ! Οὔτε γιατί τὸ μπορεῖ — ἀν δέν εἴμαστε ἐμεῖς ἠλίθιοι κ' ἐθελόδουλοι (ὅσο κ' ἐθελόδυναστες τῶν διπλανῶν μας!) — αὐτὸς ἢ ἐκεῖνος ὁ βασιλιάς, ὁ Παπατζής, ὁ Γαρουφαλιάς, ἢ Ε.Δ.Α., ὁ Πιπινέλης, ὁ Καραμανλής, ὁ Μητσοτάκης κ' οἱ φλώροι του, οἱ Στεφανόπουλοι, οἱ Μανιαδάκηδες, οἱ Φαρμάκηδες, οἱ τραμποῦκοι κ' οἱ ἀντιτραμποῦκοι τους, οἱ Λαμπράκηδες κι ὁ χαζοΛαμπράκης — ὁ «ῥαῖος», ἢ «ῥαία», τὸ «ῥαῖον» παιδάριον, ἢ αὐτοὶ ἢ ἐκεῖνοι ἢ ὅποιοι — ὄχι γι' αὐτὸ ὁ κίνδυνος!

Ἄλλὰ ὁ Κίνδυνος ὁ Μέγας:

Τὴ Δικτατορία, πολίτες, ἐσεῖς τὴν φέρνετε, ἐσεῖς τὴν ἐτοιμάζετε! Ἔσεῖς, μὲ τὰ ἴδια σας τὰ χέρια, τὴ δουλειά σας - ἐσεῖς τὴ χαλκεύετε μέρα μὲ τὴ μέρα, ὥρα τὴν ὥρα τὸν τελευταῖο καιρὸ, στιγμή τὴ στιγμή, δεχόμενοι γι' «ἀρχηγούς» σας αὐτοὺς τοὺς ἀχρεῖους, τοὺς ἀνίκανους - γιὰ κόμματα, γιὰ παρατάξεις, γιὰ «φορεῖς», γιὰ «προστάτες», γιὰ «ἐφημερίδες», γιὰ «ἐκφραστὲς», γιὰ «ἤρακλεῖς» τῆς «Δημοκρατίας» ἢ τοῦ Στέμματος καὶ τῆς «Ἐθνικῆς Ἀσφαλείας» σας, ὅλους αὐτοὺς τοὺς ἔτσι, δι' ἑνὸς ὀχετοῦ κυκλικὰ συνδεδεμένους - κι ἀνεχόμενοι νὰ τοὺς ζητᾶτε ὀτιδήποτε, νὰ λαβαίνετε ὀτιδήποτε ἀπ' αὐτούς, νὰ τοὺς δίνετε ψῆφο ἢ κάθε μέρα τὴ μιὰμιση δραχμοῦλα σας στοὺς μπεζαχτάδες τους - νὰ γνωρίζετε κἂν τὴν ἄθλια ὑπαρξή τους!

“Οχι, δέν εἶναι ὁ βασιλιάς, ποῦ φέρνει μόνος τὴ Δικτατορία! Δέν εἶναι ὁ Παπατζής κ' ἢ Ε.Δ.Α. ποῦ τὴν προκαλοῦν!..” Ὅλοι αὐτοὶ καλύτεροι θὰ ἦταν ὑποχρεωτικά, ἀν ἐσεῖς οἱ ἴδιοι τιμούσατε, καθημερινά, τὸ εὐγενικώτερο μέσα σας, τὸ τιμιώτερο, τὸ δικαιοῦτερο, τὸ πνευματικώτερο, τὸ πιὸ εὐσυνείδητο, τὸ πιὸ συλλογισμένο καὶ πιὸ δύσκολο, ὄχι τὸ εὐκολο, τὸ ἀρκτικό, τὸ ἀρπακτικό, τὸ φανατικό καὶ ψευδολόγο, τὸ ἀδίστακτο κι ἀφρισμένο, τὸ λυσσασμένο ν' «ἀνέβη», νὰ «ὑπάρξῃ», νὰ φουσκώσῃ τὴν κοιλιὰ του, νὰ φανῇ, χωρὶς νὰ βαθύνῃ πρῶτα, νὰ γίνῃ ἀξιώτερο αὐτῆς τῆς πασαλειμμένης, χιλιοφτιασιδωμένης κ' ἐπιδειχτικῆς ψευτοεπιφάνειας, τῆς τάχα «ἐφημερίας» καὶ «δημοκρατίας» ἢ κοινωνικῆς δικαιοσύνης στὰ παλιόχαρτα!

Β ΛΟΥΤΑΤΗ ΣΗΨΗ ΑΠΟ ΠΑΡΑ ΠΟΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΣ! Καὶ τώρα ξεσπάει!.. Μαζευτῆτε, πολίτες, συγκεντρωθῆτε οἱ λίγοι, συσπειρωθῆτε οἱ τίμιοι, ὅσοι μένετε, σὲ κρυφές κλειστὲς συντροφίες· γιατί τὸ μαῦρο σύννεφο, ὁ μελανίας πλάκωσος, κ' ἔξω θὰ μαίνεται ὁ δρόλαπας τῶν πιὸ βίαιων καταλυτικῶν παθῶν αὐτοῦ τοῦ Τόπου, καὶ δέ θὰ ξέρομε οὔτε ἀν θὰ ξημερώσῃ αὐριο!..

Μαζευτῆτε, συσπειρωθῆτε σὲ κλειστὲς σὰν τοῦ Κρυφοῦ Σχολειοῦ πάλι συντροφίες, κ' ἐνωθῆτε, οἱ λίγοι, συνδεσμολογηθῆτε στέρεα, μὲ ψυχὴ - τί θάρθουν νύχτες ποῦ δέ θὰ ξέρῃ πιά κανεὶς ἀν ἄλλος μένη στέρεος στὴν καρδιά του, ὄρθιος στὰ πόδια τῆς ἀρετῆς του, μικρὴ σπίθα ἀσβηστη ἀκίμα γιὰ μιὰ ποτὲ νέα ζωή!..

Μακάρι νὰ βγῶ ψεύτης, πλανημένος..- ἀλλὰ ἐσεῖς τὴ φέρνετε τὴ Δουλειά σας, κάθε στιγμή ποῦ δέν κόβετε ἀκόμα, ἀ π ὀ λ υ τ α, μὲ τὸ μαχαίρι, κάθε ἐπαφή, κάθε γνώση, κάθε σχέση, κάθε σκέψη σας ποῦ πάει σ' αὐτούς - ποῦ τοὺς ξέρει κἂν αὐτούς, τοὺς θυμάται, τοῦ μεγάλου Κυκλώματος τῆς ἐνιαίας Σήψης μας!..

Ἄγνωῆστε τους, πολίτες! Φτιάξτε, νέοι μου, μορφῶστε τὴ νέα ζωὴ ἀπὸ σᾶς, ἀπ' τὰ σπλάχνα σας - σὰ νέο φυτό, νέο ζῶο! Μὴ γυρεῦτε σ' αὐτούς τὴν «ἐκφραση» - οὔτε τὴ «δικαίωση»!

Τίποτ' ἀπὸ δαύτους πιά! Τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ σ' αὐτὸ τὸν Τόπο!

Λάθος κάναμε πάλι! Πάλι ἀπ' τὴν ἀρχὴ - μὰ δικιά σας τὴ ζωὴ!

Τίποτα τότε δέ θὰ μπορέσῃ ν' ἀπειλῇ τὴν Ἐλευθερία σας, τὴν Ποιότητά σας!

ΑΛΛΑ ΣΤΕΙΑΤΕ ΣΤΟ ΔΙΑΒΟΛΟ ΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, φίλοι!.. Για χιλιοστή φορά ἄς ξανατραντάξουμε αὐτὲς τὲς ἀλυσίδες..- ἔλατε σ' ἓνα ὄνειρο, πού βαθιά τὸ σίδηρο καθὼς μᾶς ματώνει μᾶς γεννᾶ! Τί τρώγεστε γιὰ τὸ Σύνταγμα, μὲ τὸ Σύνταγμα, μὲ τ' ἄρθρα του καὶ τὰ καρφιά τῆς σκλαβιάς μας; Τί ἂν τὸ λέη τὸ Σύνταγμα, κι ἂν δέν τὸ λέη; Ἄν εἶναι «νόμιμο» ἢ «παράνομο» νάμαστε δοῦλοι;.. Νὰ σᾶς τὸ πῶ ἐ γ ῶ : Πάντα, ὅσο εἶστε σκλάβοι, «νόμιμο» θὰ βγῆ νάστε δοῦλοι! Καὶ δέν εἶναι τὸ «Δίκαιο» παρά ἢ Βία κρυσταλλωμένη σὲ κανόνες Δουλείας, ὅπου ἢ Ἐλευθερία λέγεται «παρά-βαση», ὁ «Βιαστής»: «προστάτης», «ρυθμιστής», «εὐπόλητο πρόσωπο»· τὰ ὄργανά του: «κριτές», «ἔργα τῶν Νόμου», «ἐργοδότες», «κιδιοκτῆτες», «κῦπάλληλοι», «ἀρμόδιοι», «συντονιστές»: «κανονίζουν» τὴν κίνηση (δηλαδή: σταματᾶν τὴν κίνηση), τὴν παραγωγή (δηλαδή τὴν ἰδιοποίηση), τὸ ρυθμὸ (δηλαδή τὴν ἀνάσα), τὴ ζωὴ (δηλαδή αὐτὸ τὸ θάνατο), τὸ θάνατο (δηλαδή τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπ' τὴν «ἐνόχλησή» μας), τὴν εἰρήνη (: τὸ νὰ κοιμόμαστε), τὴ δουλειά (: τὸ νὰ τοὺς δίνουμε), τὸν πόλεμο (: τὸ ν' ἄρπάζουνε), τὸ «πνεῦμα» (: νὰ μᾶς προσχηματίζουν «ἐλευθερία»), τὴν «ἐλευθερία»: νὰ βαφτίζουν ἔτσι τὴ σκλαβιά!

Τὰ παραλέω;

Ἔ, μισοσκεφτῆτε τα τοῦλάχιστον ἐσεῖς - καὶ μὴν τὰ «παραλέτε», παρά καταπιῆτε τα!.. Καί, πάντως, γιὰ τὴν πολιτική: Δέν εἶναι παρά ἢ μετατροπὴ κάθε οὐσιαστικῆς σας δίψας καὶ φωνῆς σὲ ὄρους ἐνὸς «παιγνιδιοῦ» ἐξουσίας κ' ἐξουσιαζόμενων, ὅπου τίποτα, μὲ κανένα τρόπο κι ἀπὸ κανένα δρόμο, ποτέ δέν ἀντιμετωπίζεται, δέν τίθεται, δὲ λύνεται γιὰ τὴν Ἐλευθερία καὶ τὴν ἀνθρωπινώτερη ζωὴ ἀλήθεια, οὔτε γιὰ τὴν Οὐσία, οὔτε γιὰ τὴ Συνείδηση, οὔτε τοῦ προσώπου, οὔτε τῶν πολλῶν, οὔτε τοῦ συνόλου!

Ἄ, νὰ μπορούσατε νὰ φεύγατε!

Μὰ στ' ἀλήθεια νὰ φεύγατε, νὰ ξεφεύγατε ἀπ' ὁλωνῶν τὲς ἐνέδρες - ὄχι ἀπ' αὐτῶν γιὰ νὰ πέσετε σ' ἐκείνῶν, κι ἀπὸ κεινῶν στῶν ἄλλωνῶν, καθὼς ὄλο συνέχεται μού φτεροκοπάτε, μού ξεσκιζετε στῶν κλουβιῶν τὰ σίδηρα!..

Νὰ μπορούσατε ἀλήθεια νὰ φεύγατε..- ἔλατε σ' αὐτὸ τ' ὄνειρο! Καὶ νάρχονταν, λέει, μιὰ μέρα ἐκλογῶν — πολὺ «σοβαρῶν» ἐκλογῶν — κι οὔτε τὴ γάτα μας πού λιάζεται στὴ μάντρα νὰ μὴν ψηφίζατε! Ἔτσι καθὼς ἀνύποπτοι μιὰ Κυριακὴ θάχαν ἀφήσει τὴ Χώρα στὴν προαιώνια λιακάδα της, νὰ μὴν τὴν ξαναβρίσκαν πιά - νὰ μὴ σᾶς ξαναβρίσκανε, κανέναν!.. Νὰ περιμένανε στὲς κάλπες τὰ χαρτιά, οἱ δοῦλοι τους - καὶ κανεῖς νὰ μὴ σάλευε ἀπ' τὴν αὐλίτσα του, τὸ τάβλι του, τὸ νοικοκυριό του καὶ τὴν καλὴ καρδιά του καὶ τὴν παρέα του!.. Καὶ ν' ἀνησυχούσαν, νὰ βράδιαζε, νὰ φτάναν τὰ μεσάνυχτα - κι ἄδειες οἱ κάλπες!..

Κανέναν δέν προτιμήσατε!

Κανεῖς δέν σᾶς ξεγέλασε!

Τίποτα δέν περιμένετε καλὸ ἀπὸ Ἐξουσία!

Τίποτα χειρότερο δὲ βλέπετε ἀπὸ «ἐκλογὴ» καὶ «προτίμηση» ἀνάμεσα σὲ κακά!

Ν' ἀκούγαν αὐτὸ τ' *ΟΧΙ!* σας — τὸ δικό σας *ΟΧΙ!*, τὸ μόνο δικό σας, τὸ μόνο ἀληθινό σας ἀπὸ αἰῶνες, θαμμένο τόσο βαθιά στὴν πικρὴ καρδιά σας (πού μαζί σας πάντα τὸ παίρνετε, ποτέ δέν τὸ τολμάτε) — νὰ τ' ἀκούγαν, νὰ τρέμουν σὰν τὰ φύλλα, νὰ τρέχαν νὰ κρυφτοῦν, ν' ἀσφαλιστοῦν..- καὶ κανεῖς ὡς-τόσο νὰ μὴν τοὺς πείραζε —

σὰν τὴν σκιά τοῦ Λιονταριοῦ

πού διαβαίνει,

τὸ βρυχηθμὸ τοῦ Λιονταριοῦ πού μακρακούγεται,

κι ἀγνοεῖ ποντικάκια, χαμαιλέοντες,..

πάει γιὰ τὸ Μεγάλο Θῆραμα πιά!..

Ἄ!.. Τί ὄνειρο!

ΕΓΕΝΝΗΘΗ ΗΜΙΝ

ΑΠ' ΤΟΝ ΠΑΡΙ

...Και τὸ ὄνομα αὐτοῦ: «Ἑλληνική Τηλεόρασις»!.. Ὑστερα ἀπὸ ἐγκυμοσύνη χρόνων δέκα καὶ τεσσάρων, καὶ πολὺ ὑστερώτερα ἀπὸ τὰς εἰς Χοτζαλβανία καὶ Καζαβουβουανία τηλεορογεννήσεις!.. Καὶ ζητεῖται τώρα νουνός — πλούσιος, μπρούκλις ἢ λόρδος: νουνός! — ἐνῶ, φυσικά καὶ ἀφύσικα, τὴν πατρότητα τοῦ νόθου διεκδικοῦν χιλιάδες μνηστήρες — καὶ ὅπου ὑπάρχουν πολλοὶ μνηστήρες ὑπάρχει καὶ πολὺ κέντημα, καὶ νὰ τὴν κλαῖς τὴν Πηνελόπη!..

Ἄντι νὰ προκηρυχθῆ διαγωνισμός, στὸν ὁποῖο νὰ κληθοῦν οἱ καλύτεροι εἰδικοί οἴκοι τοῦ ἑξωτερικοῦ, καὶ νὰ σταλοῦν οἱ καλύτεροι δικοὶ μας τεχνικοὶ στὴν Εὐρώπη — καὶ πάλι κατόπιν διαγωνισμοῦ! — ἀντι δηλαδὴ τοῦ μόνου ἴσιου δρόμου, προτιμήθηκε ὁ «ὀδύσειος», τῶν 33.333 καζαντζακικῶν στροφῶν καὶ ἐπιστροφῶν, ὁ βουνίσσιος — ἔ, νὰ δοῦμε καὶ ποῦ, καὶ τί θὰ μᾶς βγάλῃ — κ' ἔτσι φθάσαμε σήμερα, ἐν ἀπολωλότι ἔτει 1966, σ' αὐτὸ τὸ δοκιμαστικὸ *Ε.Ι.Ρ.έκτρομα*, ἐν ἀναμονῇ πάντοτε τῶν παχειῶν δοκιμασμένων ἀγελάδων.

Στὶς 7 (μῆ! μῆ!) λοιπόν, καὶ κάθε βράδι, ἐμφανίζεται μιὰ ἐκφωνήτρια, ποῦ ἂν δὲν εἶναι ἡ χαριτωμένη Ἑλένη Κυπραίου καὶ ποιά δὲν εἶναι! Στὴν ἀρχὴ ἐμφανίζοταν κάποια Μαβίλη, κατευθεῖαν ἀπ' τὴν πλατεῖα! Μετά, κάτι ἄλλες «κυρίες» τῆς ψηλοχαμηλῆς μας κοινωνίας, μὲ χαιτες καὶ στόματα μικρῶν... λεαινῶν, ἢ ἐνηλίκων γατουλῶν! Καὶ ἡ μὲν Ἑλένη Κυπραίου καὶ ἀρθρωση καλὴ ἔχει καὶ μνήμη καὶ προσωπικότητα (ἰδίως τὸν τελευταῖο καιρὸ, ποῦ συνήθισε κὶ ἀποφεύγει τὰ πολλὰ κὶ ἀδικαιολόγητα χαμόγελα). Οἱ ἄλλες ὅμως χρειάζονται δύο ὑποβολεῖς γιὰ τὰ τρία λόγια ποῦ ἔχουν νὰ ποῦν, γι' αὐτὸ κὶ ὅλο συμβουλευόνται τὸ «δύσκολο» σύγγραμμά τους, πρὶν μᾶς ἀποκαλύψουν — ἐμπιστευτογλυκούτσικα — τὸ τί μᾶς μέλλεται νὰ δοῦμε!

ΤΗΛΕ-ΤΕΡΑΣ!..

ΤΑΚΟΠΟΥΔΟ

Και τὸ πρόγραμμα ἀρχίζει μὲ μισὴ ὥρα εἰδήσεων ἀπ' ὅλο τὸν Κόσμο. Πρόγραμμα πράγματι ἐνημερωμένο κ' ἐνδιαφέρον - βεβαίως ὅμως μὲ τὸ νά χα ὅταν εἶναι ξένο! (Γιατὶ ἐνίοτε ὑφιστάμεθα καὶ ἑλληνικά ζουρνάλ, ὅπου βλέπουμε τὸν τάδε ἀσημοπισμό μας νὰ γυρίζη «θριαμβευτικά» ἀπὸ τὸ ἐξωτερικό, καὶ νὰ γυρίζη καὶ νὰ τριγυρίζη, καὶ νὰ γυρίζεται καὶ νὰ τριγυρίζεται!.. "Ἡ τὴν τάδε ἀμφιβολο-καλλονίτσα μας νὰ χιλιασπάζεται στὰ χεῖλια τὸν πρόεδρο, τὸν ὑποπρόεδρο καὶ τοὺς γενικοανεδικεῦτους γραμματεῖς τῶν σεξοπειναλεόντων τῆς «ἑλλανοδίκου ἐπιτροπῆς», ἢ τοὺς μυριάδες θεόδουλους καὶ κοιλιόδουλους παπάδες, ἢ τὰ ἄλλα ἀτέλειωτα «ἦ», πὸν ἐμφανίζονται στὰ ἑλληνικά ν-ἐκράν, μὲ τὴν ἴδια αἰδῶ κ' ἐπιμονὴ πὸν μερικὲς βαρέων βραῶν ὑπάρξεις ἐπιδεικνύουν τὰ κάλλη τους στὴν πλάζ. Πρὸς τὸ παρόν, εὐτυχῶς, οἱ ἑλληνικὲς ἐπικαιρότητες σπανίζουν σὰν τὶς τρίχες τῶν σπανῶν. Ἀλλὰ τὸ κακό, δυστυχῶς, δέν σταματᾷ ἐκεῖ. Τὶς ξένες εἰδήσεις σχολιάζουν ἑλληνες ἐκφωνηταί: ὁ Κώστας Σισμάνης, ὁ Βασίλης Παπαθανασόπουλος, ὁ Φρέντυ Γερμανός. Ὁ τρίτος ἐπεστρατεύθη τελευταίως, κ' εἶναι ἀναμφισβήτητα τὸ σπουδαιότερο ἀτοῦ τῆς ἑλληνικῆς τηλεοράσεως (καὶ θὰ μπορούσε κι ὀποιασδήποτε ξένης). Τὴν ἄνεση καὶ τὸ χιοῦμορ τοῦ Γερμανοῦ θὰ τὴ ζήλευαν ἀκόμα κι ἄγγλοι ραδιοσχολιασταί. Ἄν ὅμως ὁ (μὲ κεφαλαῖο) Γερμανός, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή πὸν μᾶς ἤρθε καὶ μᾶς εἶδε, μᾶς κατέκτησε, τοὺς ἄλλους δνὸ τοὺς βλέπουμε ὅσο εὐχάριστα καὶ τοὺς (δίχως κεφαλαῖο) γερμανοὺς κατακτητῆς!.. Ὁ Βασίλης Παπαθανασόπουλος — τὸ μακροσκελέστατο ὄνομα του βγαίνει ἀπ' τὴν ὁθόνη! — ἔχει τὶς ἐξῆς «χάρες»: εἶναι λί-λίγο βραδύγλωσσος, ἔχει ἓνα τι-τίκ καὶ στὰ δύο μάτια καί-καὶ διαθέτει μιὰ κα-καταπληκτικὴ μνήμη διαρκείας δευτερολέπτων, καθὼς καὶ μιὰ γλωσσο-πλαθο-κουλουριστικὴ εὐχέρεια, χάρις

στην όποία απολαμβάνουμε πολλά σημεία και τε-τέρατα τής μητερατικής γλώσσης μας! Όscho για τόν Κώschta Schischμάνη, τόν schμιχτοφρύδη schυνάδελφο του Παπαθανασchόπουλου, αυτόsch πρέπει νάναι ή απόγονος του... Schiller ή νά κα-τάγεται από τās ...Schéφραςch! (Κ' έδω: τó τέλοςch τών ειδήscheων!)

Ακολουθεί διάλειμμα δλίγων λεπτών, κατά τή διάρχεια του όποιου θαυμάζουμε διάφορα σχεδιάκια ποπάρτ!.. Π. χ.: ένα τσιγάρο που καπνίζει, ένα καλλιγραφικό ΔΙΑΛΕΙΜΜΑ λοξό σαν τó συντριβάνι τής Όμονοίας, ένα μαυροπίνακα όρθό, τρείς άσπιρίνες, παιδάκια που παίζουνε τόπι και άλλα «νοστιμούλια εύρήματα», κλεμμένα από περιοδικά παρθεναγωγείων, τεχνικής σcίτσων σε τοίχους αποχωρητηρίων! Και μετά ή εκφωνήτρια μās αναγγέλλει και πάλι τί άλλο μās περιμένει. Συνήθως: με-λωδικές χορωδίες ύπερηλίκων *Μορμόνων*, ή του μουσικού κέντρου του *Ίντερλόκεν*, ή τής *Βηθλεέμ*, ή τής *Πενσυλβανίας* - ή και πάλι τών *Μορμόνων*, του *Ίντερλόκεν*, τής *Βηθλεέμ* και τής *Πενσυλβανίας* - και ξανά του *Ίντερλόκεν* και τών *Μορμόνων* - έως ότου έρθη ή σειρά τής *Βηθλεέμ* και τής *Πενσυλβανίας*!.. Άλλοτε πάλι μεταφε-ρόμεθα, πάντοτε επαναληπτικώς, στο φεστιβάλ του Aspen (Colo.), ή στο φεστιβάλ του Menton, ή σε μιá πόλη κάτω από πάγους, ή ψαρεύουμε στρείδια στο *Τσέσαπηκ-μπέη*, σαν έπαγγελματίες πιά ψαράδες!.. Το *Κέντρον Λίνκολν*, φυσικά, τó θεωρούμε τελείως δικό μας, αφού πío συχνά πηγαίνουμε εκει παρά στο σπίτι μας! Κιτίζουμε ούρανοξύστες και γεφύρια, και τις διακοπές μας τις περνάμε στην *Όραία Βαβαρία*, όπου τερπόμεθα άμα και διδασκόμεθα! (Τό βαβαρικό μπαρόκ έχει γίνει ένα με τó στυλ τής ψυχής μας!..) Άσε πιά τó τί μαθαίνουμε! Τί για τόν περίφημο *Τρόμε* και τόν *Φόν Ές*, τί για τόν *Δομνικοτσιμίμερμαν* και τó θαυμαστά *έργα του*, τί και τί και τί και τί!.. Ός και για τήν *άθάνατη μαριονέττα* του *Πρίγκιπα Πούτσκι*!

Κάπου-κάπου έχουμε και μερικά μή επαναλαμβανόμενα γαλλικά βαριετέ τής κα-τηγορίας κέντρων έλληνικής πλατείας *Κονκόρντ*, τά όποία όμως είναι ένας άριστος οϊωνός, όταν με τó κακό προβληθούν και έλληνικά βαριετέ, για τις μελλούμενες ά-πολαύσεις μας. Παιδικό πρόγραμμα κανένα! Ίσως γιατί τά έλληνόπουλα έχουν τό-σο απο*ΘειοΛειοσι*τή χρόνια τώρα, άπ' τó ραδιόφωνο, που τρέμουν πιά κάθε τι τó παι-δικό και παραδίδονται άνευ όρων στον *περίφημο Τρόμε* και στον θαυμάσιο *Δομνι-κοτσιμίμερμαν*!.. Άθλητισμός ύπάρχει - και δέν στερεϊται ένδιαφέροντος, για όσους ένδιαφέρονται. Άρκει οι ταινίες νά μή είναι έλληνικές!.. Άλλά τó αποκορύφωμα — ό *Πύργος του Αιφελ*, τó *Έμπάιαρ Στέητ Μπόλντινγκ*, ή τó έλληνικό *Χίλτον* (για νά πούμε κάτι δικό μας) — είναι ή κυριακάτικη εκπομπή: *Άπό τή μεγάλη στή μι-κρή θόνη*, που μās παρουσιάζει, κυριολεκτικά με τόν *ιδρώτα του προσώπου του*, ό *Ίων Νταϊφάς*!.. Ό, και τί δέ μās λέει, και πώς μās τó λέει, ό κ. Νταϊφάς! Έκφρα-στικές χειρονομιούλες (που θά τις ζήλευε, στο ξεκίνημά της, κι αυτή ή Κυβέλη), βουγιουκλακικά γελάκια και σοφά πηγουνοχαϊδέματα, καπεταν-μιχαλικές «*κάνω σκέ-ψη*» σιωπές, άρσενολουπενικές και ματαχαρικές ματιές - κι όλα αυτά με μιάν αυτοϊ-κανοποιημένη φωνή κολορατοίρου τειόρου ύπερας *λετζέρας*!.. Το πρόγραμμά του τó χωρίζει σε τέσσερις μεγάλους τομείς. Ό πρώτος: ό σκανδαλιστικούλης τομείς *Κάν-Κάν*! Όλα τά νεώτερα, τών σάτρ και τών σταρλετιτών, σε κάρτ ποστάλ, σκοτεινές άλ-λα «καθαρές» κάρτ-ποστάλ, όπου απολαμβάνουμε ζωντανούς και νεκρούς καλλιτέ-χνες σ' όλες τις στάσεις! *Τόν γνωρίζετε; Δέν είναι άλλος από τόν Κλάρκ Γκέμπλ*, σε μιá κάπως νεγκλιζέ στάση!.. *Αυτήν πάλι έδω; Έ, δέν είναι άλλη από τήν Μπε-μπέ*!.. *Δυστυχώς είναι μόνον ή αρχή τής ταινίας. Βγάζει τή μίνι-μπλουζα της*!.. *Μή-πως σās λέει τίποτε αυτός ό Όδυσσεύς; Έ, δέν είναι άλλος από τόν Κέρκ Ντάγκλας!* *Λένε ότι συλλογίζεται ν' ανεβάση τήν «Όδύσεια» του Καζαντζάκη*!.. *Ίδού ό Κέρκ Ντάγκλας, πού... συλλογίζεται!* Κι όταν τελειώση ή παρέλασις, δέν είναι άλλος από τόν *Ίωνα Νταϊφά* και πάλι! Άρχίζει ό δεύτερος τομείς, που δέν είναι άλλος κι αυ-τός από τών λίαν προσεχώς προβληθησομένων ταινιών!.. Σκηνές και δείγματα γρα-φής από χολυγοιδιανά, νουβελβαγκιανά, τσινεϊταιτικά, τσιτσιφορικά και... δέν είναι άλλα από άριστουργήματα τοή τελευταίας ώρας!.. Ό τρίτος τομείς αφιερώνεται σε

παλιές ἀξέχαστες ἐπιτυχίες: Ἰβάν Τρομεροί καὶ Βίλλυ Φρίτς τρυφεροί, μὲ τὰ ρώσικα καὶ Βιεννέζικὰ τους αἵματα, ἢ Λιλι-Μαρλένες καὶ Φου-Μαντζοῦδες, ἢ Γαμήλια καὶ Πένθιμα Ἐμβατήρια, προλετάριοι καὶ Σάκελλάριοι, ξαναζοῦν γιὰ λίγο πρὸς χάριν μας, σὰν κομματιασμένες καὶ ἀσύνδετες ἀναμνήσεις τῶν γιαγιάδων μας, ποὺ συγκινοῦν τοὺς παπποῦδες μας!..

Καὶ φθάνουμε στὸν τέταρτο τομέα: τὸν τομέα τῆς νεοελληνικῆς Κουλτούρας, μὲ «ἀποκλειστικὰς» συνεντεύξεις τῶν «μεγάλων» μικρῶν-μικρῶν μας ἢ τῶν «μικρῶν-μικρῶν» μεγάλων μας! Ταμπλὼ βιβάν, ὅπου ὁ Ἰων Νταϊφὰς φεύγει ἀπ' τὴ μέση τοῦ ἔκρᾶν καὶ πηγαίνει στὸ ἄκρον!.. Ἀπορία τοῦ θεατοῦ: *Κι αὐτὴ τὴ θέση ποιὸς θὰ τὴν πάρῃ;* .. Δέν τὴν παίρνει κανεὶς! Στὸ ἄλλο ἄκρον ὅμως παρουσιάζεται ὁ ἄλλος «βιβάν», καὶ ἀκούγεται ἀμέσως ἓνας σπινθηροβόλος ἀτάκα-τάκα διάλογος, γιομάτος: *Μεγάλη μας τιμὴ ποὺ βρῖσκεστε κοντὰ μας... — Δικὴ μου ἢ τιμὴ... — Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σας γιὰ τὸ ποιοτικὸ ἐπίπεδο τῆς ἐλληνικῆς Ἐβδόμης — γιατί ὄχι δεκάτης ἔβδόμης — Τέχνης; Καί: νὰ σὰς πῶ, καὶ θὰ μπορούσατε νὰ μᾶς πῆτε;, καὶ ἄαααα, καὶ νομίζετε;, καὶ τί φρονεῖτε;, καὶ ξανά μμμμ!, καὶ ξανά ἄαααα!, καὶ ἄλλα πολλά, ἀπερίγραπτα καὶ τρομερότερα ἀπὸ τὸν Ἰβάν ἐρωτήματα καὶ ἀπαντήματα!..*

Ἡ συνέντευξις μὲ τὸν (ιδίους ἐξόδοις) πολυμεταφρασμένο στά... ἰσλανδικά, δανικά, καὶ δὲ θυμᾶμαι τώρα καὶ σὲ ἄλλα ποιὰ κ. Σαμαράκη — κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ὁποίας ἐκρυσθῆσαν Σήματα Κινδύνου, ἀντηλλάγησαν φιλοφρονήσεις θερμότερες ἀπὸ ἀσπασμούς, «μεγάλα» διεπιστώθησαν ἄλλα τοῦ ἐλληνικοῦ κινηματογράφου, ιδίως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὡς σενάρια ἐχρησιμοποιήθησαν διηγήματα «σπουδαίων» νεωτέρων ἐλλήνων συγγραφέων, ἀλλ' ἔγιναν καὶ ἀποκαλύψεις περὶ τοῦ πόσον συζητοῦνται πλέον στὰ ξένα φεστιβάλ οἱ ἐλληνικὲς ταινίες, μὲ προβλέψεις αἰσιοδοξώτατες γιὰ τὸ «μεγάλο» μέλλον τοῦ Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης (φθάνει νὰ προσφέρῃ ἐγκαίρως τὸν μαστό του τὸ ἐλληνικὸ κράτος!) — εἶχε λοιπόν, τέτοια συνέντευξις, καὶ μιὰ πολὺ συγκινητικὴ, intime θὰ ἔλεγε κανεὶς, ἀτμοσφαῖρα, χάρις σὲ μιὰ γενναία καὶ ἀνιδιοτελεῖ χειρονομία τοῦ κ. Σαμαράκη πρὸς τὸν κ. Νταϊφά: Ὁ πρῶτος χάρισε στὸ δεύτερο δύο βιβλία, ποὺ δέν ἦταν ἄλλα ἀπὸ τὰ χιλιομεταφρασμένα του στὰ δανικά, τὰ ἰσλανδικά... Ὡραιότερο δῶρο δὲ θὰ μπορούσε νὰ τοῦ κάνῃ, ὁμολογοῦμε καὶ μεῖς, συγκινημένοι μαζί μὲ τὸν κ. Νταϊφά — πιό πολὺ μάλιστα ἐμεῖς! — καὶ τοῦ εὐχόμεσθε ν' ἀξιώθῃ μιὰ μέρα ν' ἀποκτήσῃ μεταφρασμένον τὸν κ. Σαμαράκη καὶ στά... βελγικά... τὰ λοιξομβουργιανά... τ' ἀλβανικά!

Ἀντιθέτως, ἡ συνέντευξις μὲ τὴ νεαρὰ σκηνοθέτιδα Ζαχαροπούλου εἶχε μᾶλλον ψυχρὴ ἀτμοσφαῖρα· ἴσως λόγῳ τῆς ἐλλείψεως δώρων! Ἀκούσαμε πολλὰ γιὰ τὸ ἄγχος τῆς νεολαίας μας, σὲ τόνο μαθητικῆς ἀπαγγελίας, ἀλλὰ ἐμεῖς βλέπαμε περισσότερο π[ά]γχος στὴν ὀθόνη παρὰ ἄγχος!

Ὅσο γιὰ τὰ «δείγματα γραφῆς», ἀπὸ τὰ βραβευμένα καὶ μὴ «ἀριστουργήματα», ποὺ εἶχε τὴν «καλωσύνη» ὁ κύριος Νταϊφὰς νὰ μᾶς ἐπιδείξῃ, ἀλησμόνητη θὰ μᾶς μείνῃ μιὰ σκηνὴ νεο-κομματώδους ἔργου, ὅπου ἓνας ἀγγονεαρὸς γυρεύει νὰ βρῇ κάτι ἢ κάποιαν σὲ μιὰ πλοῦσια βίλλα, καὶ ὅπου νὰ τὸ βρῇ κατακομματιάζει μερικὲς ἀρχιτεκτονικὲς μακέττες! Ὅταν, ξάφνου, παρουσιάζεται ἀπὸ πίσω του μιὰ μαύρη ὑπαρξή, καὶ τοῦ φωνάζει: «— Βάρβαρε!» Κ' ἐκεῖνος γυρίζει τρομαγμένος, τὴ βλέπει, καὶ τῆς φωνάζει: «— Βαρβάρα!»

Ἄλλ' ἀρκετὰ γιὰ τὴ Μεγάλη Ὀθόνη — ἄλλωστε μπορούμε νὰ κάνουμε ὑπομονὴ καὶ νὰ περιμένουμε τίς... βαρβάρες, γιατί προβλέπω πὺς οἱ ταινίες αὐτὲς θάναί μιὰ κάποια λύσις γιὰ τίς σκυθρωπὲς στιγμὲς μας τοῦ χειμῶνα — καὶ ὡς ἐπανεέλθουμε στὴ «μικρὴ»:

Ἄν ἡ Τηλεόρασις μᾶς ἦρθε ἀργά, σὰν καθυστερημένο πρωτοβόρχι Παλαιολογικοῦ χρονολογήματος, αὐτὸ δέν μᾶς πειράζει καθόλου. Τοῦναντίον' συνηθισμένοι ἀπὸ τὰ ἐ-ί-ρινα, πικροσαγαπημένα καὶ ἀνεμοδαρμένα προγράμματα τοῦ μαστορακικοῦ ραδιοφαινομένου μας, θὰ προτιμούσαμε νὰ συνεχίσῃ ἢ ...τηλεψυδρία!.. Ἄλλὰ μιὰ καὶ μᾶς πῆρε τὸ ρέμα, ὡς κοιτάξουμε, τοῦλάχιστον, ἐγκαίρως νὰ λάβουμε μερικὰ

ἀντιπλημμυρικά μέτρα! Γιατί, ἄς μὴν αὐταπατώμεθα: ἡ τηλεόρασις σὲ καμμιὰ δεκαετία χρόνια θὰ εἰσβάλλῃ στὰ σπίτια μας καὶ θὰ θεωρῆται πιὸ ἀπαραίτητη ἀπὸ σύζυγο· γιὰ νὰ μὴν ποῦμε κι ἀπὸ ἠλεκτρικὴ σκοῦπα! Στὴν ἐποχὴ μας, ποῦ ἡ «πρόοδος» συνταντίζεται μὲ τὴ «μόδα», ἄς φροντίσουμε τελοσπάντων νὰ ἐπωφεληθοῦμε κι ἀπὸ τὰ καλὰ της. Π.χ., στὸ ἐξωτερικὸ δὲν εἶναι «τῆς μόδας» μόνον οἱ γυναικεῖες περοῦκες ἀλλὰ καὶ ἡ... «μόρφωσις»! Δίπλα στοὺς γάλλους *γιε-γιέδες* «παίζουν» καὶ οἱ Ἄντορ Φόλντες!.. Ἀκούγοντας καὶ βλέποντας, πρὸ ἡμερῶν, ἓνα γαλλικὸ μουσικὸ πρόγραμμα μὲ τὸν Ἄντορ Φόλντες (ποῦ ἀναμετάδωσε, ἴσως κατὰ λάθος, τὸ *E.I.P.*) δὲν ἐκτιμήσαμε μόνο τὴ δεξιότητά του οὐγγρον πιανίστα, ἀλλὰ καὶ τὴν ὠριμότητα τῆς σκέψεως (ποῦ συνοδεύει κάθε ὠλοκληρωμένο δημιουργό): *Θαυμάζω τὸν Μπέλλα Μπάροκ*, εἶπε μὲ παιδικότητα (καὶ χωρὶς καμμιὰ νεοελληνοβαρῦνδουπη σοβαροφάνεια), ἀλλὰ *προτιμῶ νὰ παίζω Μπετόβεν!* Ἄφου τὸ κάνουν οἱ ξένοι λοιπόν, δὲν πειράζει, ἄς μορφωθοῦμε à la γαλλικὰ κ' ἐμεῖς λιγάκι, κι ἄς εὐχηθοῦμε στὸ *E.I.P.* νὰ διαπράξῃ κι ἄλλα τέτοια «λάθη», κ' ἴσως σιγὰ σιγὰ τὰ ἐλληνόπουλα νὰ ξεχωρῖσιν *ὅ,τι εἶναι ἀληθές*, καὶ νὰ γελοῦν ὅταν βλέπουν τὸν ὅποιο κ. Γεωργίου νὰ τιμᾷ τὸν κ. Γεωργίου τὸν ἴδιο, καὶ νὰ προβάλλῃ τὸν ἴδιο κύριο Γεωργίου — καὶ ποῦ καὶ ποῦ κι αὐτὴν τὴν ἰδίαν του κυρίαν Γεωργίου! — στὴ διεθνή ἐκθεση βιβλίου τῆς Φραγκφούρτης! *Ξέρετε, ἡ ἀφιξὶς τοῦ ἑλληνος ὑφυπουργοῦ ἐνεποίησε ἀρίστην ἐντύπωση εἰς τοὺς πνευματικὸς κύκλους τῆς Φραγκφούρτης!* Μὰ καὶ σὲ μᾶς! Μὲ τί καμάρι τὸν κοιτούσαμε νὰ χαιρετᾷ «ἡγεμονικῶς ρωμέικα» τοὺς ξένους, ν' ἀπολαμβάνῃ ἀπλανῶς τὸ ταβάνι, κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς γερμανικῆς διαλέξεως, νὰ περιφέρεται μὲ τὴ γυναῖκα του καὶ μὲ κάτι ἑλληνες μουστακοφόρους «πνευματικούς» μας, καὶ νὰ περιεργάζεται τὸ ἑλληνικὸ περίπτερο σὰ νὰ μὴν εἶχε δῆ — οὔτε πιάσει — βιβλίον στὴ ζωὴ του! Γιατί ὁ κ. Γεωργίου τ' ἄρπαξε τὰ βιβλία ποῦ τοῦ προσφέρανε σὰν κοτόπουλα, καὶ ἀμέσως ἄρχισε νὰ τὰ ξεπουπουλίξῃ μὲ μανία!..

Ἦδινεν E.I.P. καὶ ἔτεκε [τηλε]μῦν!

ΤΑ ΕΝΤΥΠΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

(Ἔως τὶς 10-10-66 κι ὡς τὸ Ἔψιλον)

- Ἐθνασουλῆς, Κρ.: *Τὰ ποιήματα (1940-1946)*. Ἀθ. '66. - Αἰσχύλος: *Τραγωδία* <-septem quae supersunt>. Ἐκδ. Gilbert Murray. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Ed. β'. '64. - Ἀριστοφάνης: *Κωμωδία*. Ἐκδ. F. W. Hall - W. M. Geldart. Ὁξφόρδη. Κείμενον. Τόμοι 2: I-II. Ed. β'. 1962-1964. Valéry, Paul: *Œuvres*. Τόμοι 2: I-II. Ἐκδ. Bibliothèque de la Pleiade, nrf, Paris '57-'60. - Γαγάτσος, Π. - Μουστακῆς, Β.: *Ἱερὰ Ἱστορία Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, διὰ τὴν Α' Γυμνασίον*. Ἐκδοσις Ν. καὶ Σ. Ι. Ρώσση. Ἀθ. '66. - Γιούνγκ, Κ.: *Ἀναλυτικὴ ψυχολογία. (I: Ἡ ψυχολογία τοῦ ἀσυνειδήτου. II: Σχέσεις μεταξὺ τοῦ «ἐγὼ» καὶ τοῦ ἀσυνειδήτου.)* Μετάφρ.: Πην. Ἱερομνήμονος. Ἐκδ. Γκοβόστη. Ἀθ. '62. - Guérin, D.: *L' anarchisme*. Ed. Gallimard, nrf. Paris '65. - Γκαῖτε, *Τορκουάτο Τάσσο*. Μτφρ. Ἀρῆ Δικταίου (Κων. Κωνσταντουράκη). Ἐκδ. Γ. Παπαδημητρίου. Ἀθ. '53. - Γκότσης, Χ. - Γρηγοριάδης, Κ.: *Ἡ ὑπόσχεσις καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη. Α' Γυμνασίον*. Ἐκδ. Ὁργανισμοῦ Ἐκδόσεως Διδακτικῶν Βιβλίων. Ἀθ. '65 (VIII). - Γκρουσέ, Ρ.: *Ἱστορία τῶν Στανροφρεσιῶν*. Μτφρ. Α. Παγκάλου. Ἐκδ. Γκοβόστη. Ἀθ. - Δημαρᾶς, Κ.: *Ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας*. Γ' ἔκδ. «Ἰκαρος». Ἀθ. '64. - Δραῖσις, 12-9-66. - *Ἐλευθεροτυπία*, 8,9/66. - Ἐλιοτ, Θ. Σ.: *Ἡ ἔρημη χώρα*. Μτφρ. Γ. Σεφέρη. «Ἰκαρος». Ἀθ. '65. - — μτφρ. Γ. Σαραντῆ, «Ἐκδοτικὸ τυπογραφεῖον». Ἀθ. '58. - *Τέσσερα Κουαρτέττα*. Μτφρ. Ἀντ. Δεκαβάλλε (Μαγγανάρη). Ἐκδ. Μαυρίδη. Ἀθ. '52. - *Ἑλληνικὰ Θέματα*, Σεπτ. '66.

ώραιες μπλε κόλλες ξεχάσατε μέσα σὲ τόσα πονὶ μάθατε, πονὶ ἓνα δάκρυ ἂν ἔσταξε γιὰ τὸ πρόβλημα πονὶ δὲ λύνεται, λίγο σάλιο παραπάνω στὸ κόλλημα τῆς ἐτικέτας («τσαπατσούλη!») λεκιάζανε ἀνεπανόρθωτα...

Μὰ γι' αὐτὸ τίς βάζαν δά! Γιὰ νὰ λεκιάζουν!.. Νὰ λεκιάζουν ἀνεπανόρθωτα, μὲ τὸ παραμικρὸ — ὄχι φέτα μὲ βούτυρο, ἀλλ' οὔτε νοτισμένο μάτι! — καὶ νὰ θέν' ἀμέσως ἀλλαγία, καὶ νέον κόπο!.. Γιὰ νὰ ἐλέγχεται ἀμέσως ἡ ἀποφυγὴ τοῦ κόπου!..

Γι' αὐτὸ τίς γύρευαν: γιὰ τὸν πρῶτο γλυκὸ μόχθο τοῦ Ὀκτωβρίου, πονὶ ἔμπαζε στὸ σχολεῖο.. - πονὶ βράδιαζε κιόλας νωρίτερα, μὲ τοὺς πρώτους ὑγροὺς δρόμους ὄξω ἀπ' τὰ τζάμια, καὶ στὸ τραπέζι, κάτω ἀπ' τὸ φῶς, συναγωνίζονταν ἀκόμα ὄλο τὸ σπίτι — στερεὸ τὸ σπίτι, κάτω ἀπ' τὸ κεντρικὸ τὸ φῶς! — ποιὸς θὰ τὰ ντύση καλύτερα, ποιὸς θερμότερα θὰ τίς καλλιγραφήσῃ τίς ἐτικέτες, ποιὸς θὰ τίς κολλήσῃ σωστότερα, προσεχτικώτερα!..

Κ' ἐκεῖ τὰ ψαλίδια — τὸ σάλιο, οἱ χάρακες, τὰ ξυραφάνια — ἐκεῖ κ' οἱ «καινοτομίες», οἱ «πρωτοτυπίες», τὸ «ξέχωρο» κάθε οἰκογένειας (ἢ τοῦ μέλους τοῦ προσταχτικοῦ μιᾶς οἰκογένειας) προβαλλόμενον μὲσω τοῦ παιδιοῦ — κατὰ βάθος: μαθητικὰ ἐπίσης (κι ἂς ἦταν ὁ παππούς, ἢ ὁ μεγάλος ἀδερφός) — πρὸς ὄλο τὸ Σχολεῖο, τὴν Κοινωνία, τὸν Κόσμο ἔξω: «Ὁχι ἐμεῖς θὰ τίς κολλήσωμε ἐδῶ τίς ἐτικέτες!.. Ἐμεῖς θὰ φτιάξωμε δικές μας, ἀπὸ καλύτερο χαρτί - ὄχι αὐτὲς τίς κακοτυπωμένες, τίς ἐτοιμές! Κ' ἐμεῖς δὲ θὰ γράψωμε Τετράδιον πρόχειρον! Τί θὰ πῆ πρόχειρον δηλαδῆ; Τσαπατσούλικο;.. Ἐμεῖς θὰ γράψωμε, τακτικά, μ' ἐπιμέλεια: Σημειώσεις, τοῦ μαθητοῦ.. - τοῦ μαθητοῦ;.. (Ποιοῦ μαθητοῦ, ἀνόητε!.. Ἐκανες λάθος, κ' ἔγραψες τ' ὄνομά σου!..)

Ἄ, τί ὄνειρο, τί ἐφιάλτης!..

Σ' ἓνα χαμένο συνοικιακὸ ἐμποράκι, ξεχασμένο κι ἀπ' τὸ Θεὸ κι ἀπ' τὸ Νάιλον, ξετροπώσαμε νύχτα, σκονισμένες — κι ὄχι ἀτσαλάκωτες, ὄχι ἀνέγγιχτες — ξεθωριασμένες, ἀλαμπες, τίς κόλλες πονὶ γυρεύαμε...

Καὶ κοντὰ τὰ μεσάνυχτα τέλειωσε τὸ ντύσιμο!.. Στοιβαγμένα τὰ βιβλία καὶ τὰ τετράδια, μὲ τὰ λεξικά ἀποπάνω, νὰ «καθίσουν».. κ' ἡ ἐκθεση — ἂ, νὰ δῆτε πόσο εὐκόλα τέτοια πρώτη ἐκθεση τοῦ Ὀκτωβρίου!.. — κ' ἡ βροχὴ εἶχε πιά σταματήσει,.. μόνον τὰ λούκια ἀκούγονταν, καθυστερημένα,.. καὶ νυσταγμένο τὸ μικρὸ μου ἀγόρι.. - βασίλευαν τὰ μάτια του...

Κοιμήθηκε κοιτώντας τὰ βιβλία - ἀπόμακρα, παράξενα, μὲς ἀπ' τὴ φυρῆ πόρτα, πάνω στὸ τραπέζι τῆς τραπεζαρίας, κάτω ἀπ' τὸ κίτρινο τὸ φῶς...

Ἐνα λεκὲ δέν τὸν ξέφυγα σὲ κάποιον τους: μιὰ σταγόνα πονὶ ἔσταξε (νερὸ κι ἀλάτι...) - καὶ δέν εἶχα ἄλλη κόλλα, κ' ἦταν περασμένα μεσάνυχτα, κ' εἶχα νὰ σᾶς γράψω καὶ τὸ χρονογράφημα, λαχανιασμένος, μὲ τὴν ἀνάσα τοῦ παιδιοῦ μου ταραγμένη στὸ διπλανὸ δωμάτιο,.. ἴσως σὲ ὄνειρο ἐφιαλτικό...

Τὴν ἄλλη μέρα γύρισε κλαμένος. Μοῦπε πῶς ὁ δάσκαλος τοῦ πέταξε τὰ ντύματα! — «Τ' εἶναι αὐτά, παιδί μου;» τοῦ ἔπε. «Νὰ τ' ἀλλάξῃς!.. Νὰ ἔχουν ὄλοι ὁμοιόμορφα!.. Σήμερα, πονὶ ὑπάρχουν ἔτοιμα, νάιλον!..» — καὶ τ' ἀγόρι μου ἔκλαιγε,.. ἦταν ὁ μόνος στὴν τάξη πούχε τέτοια ντύματα (κ' ἦταν «φοβερό» αὐτὸ, νάναϊ «ὁ μόνος»!..) κ' ἐγὼ δέν ἤξερα τί νὰ κάνω, δέν ἤξερα μιὰ ἐκθεση νὰ γράψω πιά, δέν ἤξερα μήπως λαθεύω, ἐφιαλτικά, γιὰ τοὺς «γλυκοὺς κόπους», γιὰ τίς κόλλες.. - πόσα λεφτὰ νὰ τοῦ δώσω γιὰ τὰ νέα νάιλον... — —

Πῆρα «μηδέν», σὲ ὄλα!

Τὸ ἄλλοτε «ἄριστα», μὴ δέν!

Πρώτη ἔκθεση τοῦ Ὀκτωβρίου

Ἔτρεξα καὶ πήρα τὴν ξύστρα τοῦ παιδιοῦ μου, καὶ τὴ μύρισα! Μόλις εἶχε ξύσει τὸ πρῶτο μολύβι! Τὰ φρεσκοκομμένα φλούδια τοῦ ξύλου στὸ τασάκι — ποὺ ἐπιμένει κι αὐτὸς νάχη μπρὸς του (ἐλπίζω ὁ γιός μου νὰ μὴν καπνίσῃ νωρὸς) — μαζεύτηκαν εὐλαβικὰ στὰ χέρια μου.

Δέ μου ἄρκεσε ἡ μυρουδιά. «Φέρε δῶ τὴ σάκκα σου!» τοῦ εἶπα, καὶ τὴ σήκωσα ψηλὰ στὴ μύτη μου, κ' ἔχωσα ὄλο μου τὸ πρόσωπο μέσα.

Τὸ παιδί, κατάπληκτο, μὲ κοίταζε.

— Τί κάνεις;

— Γράφω τὴν πρώτη ἔκθεσή σου τοῦ Ὀκτωβρίου... Ἄ δέ μυρίσω, πῶς θές νὰ σέ βοηθήσω ;..

Κι ἄξαφνα, εἶδα!

— Ἦ εἶν' αὐτά ;.. Τί ντόματα εἶν' αὐτά ;

Ψέλλισε πῶς τοῦ τὰ πήρε ἡ μάνα του.

«Εἶναι νάιλον...» μοῦ εἶπε - καὶ μέσα στὴ φωνή του ἄκουγα μέταλλο τὴ δόξα τοῦ νάιλον!

— Νάιλον ;.. «Ἔτοιμα» ; γιὰ νὰ μὴν κοπιήσῃς ;.. Νὰ μάθῃς νὰ κοπιήσῃς· νὰ δῆς τί γλυκὸς πού'ν' ὁ κόπος στὸ τέλος!

Καὶ παράτησα τὴν ἔκθεση — τὸ χρονολογία πρὶν ἀπ' αὐτὴν εἶχε παρατηθῆ — κ' εἶπα νὰ ντύσω τὰ τετράδια...

Μὰ δέν ἄρχισα - ποῦ ν' ἀρχίσω ἔτσι εὐκόλα! Χρειαζόταν πρῶτα νὰ τρέξω, νὰ κοπιήσω - νὰ διαπιστώσω πόσο ἀλλάξαμε...

Τὸν πήρα ἀπ' τὸ χέρι καὶ τρέχαμε στὸ πρωτοβόχι. Ὅλα τὰ ἐμποράκια τῆς γειτονιάς — μὲ τὰ θαμπὰ πάλι τζάμια ἀπ' τὰ χνῶτα, μὲ τὴν ξένη πιά μυρουδιά, ὑλικῶν τοῦ νέου Καιροῦ — στάθηναν ἀνήμπορα ν' ἀνταποκριθοῦν στὶς ὑπερβολικὲς ἀξιώσεις μας.

— Δέν ἔχομε, κύριε!

— Μὰ δέν ἔχετε κόλλες ; Ἀπλὲς κόλλες μπλέ, γιὰ τὰ ταχτικά τετράδια τῶν καλῶν παιδιῶν ;..

— Νάιλον, κύριε! Εἶν' ἔτοιμα, σ' ὄλα τὰ μέτρα!.. Νὰ σᾶς δείξω, νὰ δῆτε...

Δέν πρόλαβε νὰ μοῦ δείξῃ ἐκεῖνο ποὺ δέν ἤθελα νὰ δῶ.

Σαναπήρα τὸ παιδί μου, κ' ἔτρεχα μὲς στὸ σούρουπο... Εἶχαμε λαχανιάσει κ' οἱ δυὸ — ἡ ἀνάσα του πήγαινε πιδὸ γρήγορα ἀπὸ τὴ δικιά μου — καὶ μοῦ ἔλεγε: «Θὰ βροῦμε ;..»

Εἶχε ἀγωνία «νὰ προλαβαίναμε καὶ τὴν ἔκθεση...» Τοῦ εἶπα πῶς γιὰ τὴν ἔκθεση δέ μᾶς νοιάζει - ξέροντε νὰ γράφουμε!.. Μιὰ ἔκθεση εἶναι τὸ πιὸ εὐκόλο πρᾶμα τοῦ κόσμου - ἅμα ἔχη προλάβει κανεὶς... Μιὰ ἔκθεση - νά, εἶν' ἓνα λαχάνιασμα, τώρα ποὺ τρέχουμε.., ἓνα λαχάνιασμα καὶ στὸ χαρτί, ὕστερ' ἀπὸ νὰ τρέξιμο!.. «Νὰ δῆς, ἡ ἔκθεση τί γρήγορα θὰ γραφτῆ», τοῦ εἶπα, «ὅταν βροῦμε τὰ ντόματα!..»

Ἐέρω, ἀγαπητοί μου, πῶς τὸ παιδί «δέ μὲ κατάλαβε». Ἐέρω, ξέρω, πῶς ἔπεφτα λίγο «βαρὺς» γιὰ τὸ παιδί - μ' ἀφήστε με τώρα νὰ βρῶ τίς κόλλες, κ' ὕστερα μὲ τιμωρεῖτε!..

Ὅλα τὰ ξέρετε σεῖς! Τὰ «παιδαγωγικά», τ' ἀντιπαιδαγωγικά, τὰ «εὐκόλα», τ' ἀπαλά, τὰ «μὴ τραυματιστικά» τῆς χλωρῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ!.. Μόνο ἐκεῖνες τίς

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΦΩΤΙΑΣ
ΚΛΗΓΗΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

Ἡ Προσταγὴ τοῦ "Οχι!

Ἡ 28η Ὀκτωβρίου 1940, ἡμέρα ἐκτυφλωτικῆς ἀκτινοβολίας τοῦ ἐν δρασεί ἑλληνικοῦ ἰδανικοῦ τῆς Ἐλευθερίας, θέτει πάντα τὸ ἀμείλικτον ἐρώτημα: Τὴν νίκην ἐκείνην, ποὺ ἄφησεν ἔκθαμβον τὸν Κόσμον, ἡμεῖς οἱ φορεῖς τῆς, οἱ κληρονόμοι τῆς, τί τὴν ἐκάναμε; Πῶς τὴν ἠξιώθημεν καὶ πῶς τὴν ἠξιώσαμεν; Ἐγίνε τί μέσα εἰς τὴν ζωὴν μας; Συνεχίσθη μὲ τί; Φανερῶνεται, δρᾶ πῶς, ἐν τῷ μετέλειτα, ἐν τῷ παρόντι;

Ἐμυθολογίας δύσκολα ἐπιδέχεται. Ἦχοῦν κεναί πρὸ τοῦ ἔργου. Ψυχρὰ λογικὴ ἐρμηνεία δέν δίδει τὴν κλειδα τῆς. Μένει βωβὴ εἰς τὰς «λογικὰς» πολιορκίας.

Μόνον ὅταν τὸ παρόν σκεφθῶμεν, αὐτό θελήσωμεν ν' ἀνυψώσωμεν εἰς ποιότητα ζωῆς ἀξίαν ὅταν πηγὴν καὶ ὁρμὴν ποιότητος βίου ἄλλου, ἀνωτέρου ζητήσωμεν, τότε λάμπει πάλιν ἡ ἡμέρα ἐκείνη, ἀπαστρέπτει, ὀμιλεῖ!

Ἀλλὰ τότε ὁ ἀνανθυμούμενος γίνεται ὁ πλέον ἄδολος κριτής, ὁ πλέον αὐστηρὸς τιμητὴς τοῦ παρόντος. Ἡ πηγὴ ἐκείνη εἶναι καί κρισεως πηγὴ, σκληρὰ ὄχι ζωῆς μόνον μήτρα. Δέν εἶναι παρελθόν, εἶναι μέλλου - ἀφοῦ ἄλλο μέλλον μας δέν ἀνέχεται ἀπὸ τὸ ἄξιόν τῆς, τὸ ἄξιόν μας, ποὺ κατέδειξε προστακτικώτατα!..

Τὸ "Οχι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 δέν τὸ πρόφεραν τὰ χεῖλη ἐνός ἀνθρώπου. Τὸ ἐφώναξαν στεντορεῶς τὰ στήθη ἐνός λαοῦ. Δέν ἦτο λόγος ἦτο πρᾶξις. Δέν ἦτο στάσις λογικὴ ἦτο ἔξαρις μοναδικὴ τοῦ πλέον ψυχωμένου συνόλου ἀντίληψις ζωῆς ἀνωτέρα ἀναπαλμὸς εἰς τοὺς χώρους τοῦ ἰδανικοῦ - θαῦμα! Ἀλλὰ τὰ θαύματα δέν γεννῶνται εἰμὴ ἐκεῖ ὅπου ζῆ μνήμη ἱστορικὴ καὶ εἰς στιγμὰς καθ' ἃς αἱ ψυχαὶ τῶν συνόλων προσπελάζουν τὴν πλέον ἠρωϊκὴν, τὴν ἄκρως πνευματικὴν σύλληψιν τῆς ζωῆς.

Ἄν διὰ τὸν λαὸν αὐτὸν ἡ λαμπρὰ του ἱστορικὴ παράδοσις ἦτο ἄπλοῦς λόγος, τὸ "Οχι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου θὰ ἦτο ἀνερμήνευτον. Ἀλλ' ἡ παράδοσις τοῦ ἔθνους ἔζη πρᾶγματι μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ, ἔρρεε καὶ ἐσπίθιζε μέσα εἰς τὸ αἷμα του, συνίστα τὸν σκελετόν του, ἦτο αὐτὴ αὐτὴ ἡ δύναμις ποὺ συνέστελε καὶ διηύθυνε τοὺς μῦς του, εἰς πράξεις μοναδικὰς, ὑπερανθρώπους.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου βίου θὰ ἦτο μία ὑπόθεσις χθαμαλὴ καὶ ἀνιαροτάτη, ἂν δέν ὑπῆρχον ἐκάστοτε στιγμὰ ἀναλώσεως τοῦ λαοῦ τούτου εἰς καθαρὰν πνευματικὴν φλόγαν, φωτίζουσαν ἐπὶ αἰῶνας αἰῶνων τὰ πρό καὶ τὰ κατόπιν ἐρέβη!.. Ὁ ἄνθρωπος τελειοῦται καὶ δικαιώνεται εἰς τοιαύτας στιγμὰς. Διὰ τοῦτο ἡ πρᾶξις ἐνός λαοῦ δύναται νὰ σώσῃ τὸν Κόσμον ὅλον.

Τὸ "Οχι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ἦτο ἡ ἀπόδειξις ὅτι ὁ λαὸς αὐτὸς δέν εἶναι λαὸς τυχαῖος. Οἱ χθὲς καὶ οἱ σήμερον ἰσχυροὶ τῆς γῆς εἶχον καμφθῆ, καὶ ἔτρεμον περιδεεῖς πρὸ τῆς Βέρμαχτ. Καὶ ἐξαίφνης, ἡ ἐλαχίστη Ἑλλὰς τῶν 7 ἑκατομμυρίων, τῶν 5 λιανοντούφεκων, τῶν ξυπόλυτων, εἶπεν: "Οχι!

— "Οχι, εἰς τὰ 130 ἑκατομμύρια τοῦ Ἀξονος!

— "Οχι, εἰς τὰς σιδηροφράκτους μεραρχίας των!

— "Οχι, εἰς τὰς χιλιάδας τῶν ἀεροπλάνων των!

— "Οχι, εἰς τὴν λογικὴν τῶν ἀριθμῶν!

— "Οχι, εἰς τὴν λογικὴν τῶν φρονιμῶν!

— "Οχι, εἰς τὴν Λογικὴν - ποὺ εἶναι πάντοτε, εἰς τὰς κορυφαίας στιγμὰς τῆς ζωῆς, λογικὴ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ἠττοπαθείας!

— "Οχι, εἰς τὴν γύμνιαν καὶ τὴν ἔνδειάν τῆς!

— "Οχι, εἰς τὴν δύναμιν!

Ἄλλ' οὐδέν τούτων θὰ ἐξεστομίζετε, θὰ ἐπραγματοῦτο, ἂν ἀληθῶς δέν ἔζη εἰς τὴν καρδίαν τοῦ λαοῦ ἡ ἱστορική του παράδοσις.

Τί ἦσαν ὅσα ἐδίδασκον οἱ διδάσκαλοι, ὅσα ὑπενθύμιζον οἱ ἱστορικοί, ὅσα ἐκήρυττον οἱ ἐθνικοὶ ὀδηγηταί, ἐμπρὸς εἰς ὅσα ἔργῳ διεγράνωσεν ὁ λαὸς αὐτός; Τὸ νόημα τοῦ Ὅχι δέν ἦτο στενῶς ἱστορικόν, ἀλλὰ πρωτίστως νόημα εὐρύτατα πνευματικόν. Ἄλλ' ὅταν εἰς λαὸς ἐκοτομίση, εἰς μίαν στιγμὴν, τοιαύτην κραυγὴν ἐλευθερίας, τί πελώριον χρέος βαρύνει πλέον κάθε ἄτομον τοῦ λαοῦ τούτου, εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς του! Π ο ὕ ἔχει πλέον θέσιν ἢ μικρόψυχος καθημερινή λογική μας; Πῶς θὰ εὖρη δικαίωσιν ἢ στείρα καὶ ἀνιδανική ζωὴ μας; Μὲ ποίαν ἀναιδημοσύνην θὰ προκρίνωμεν ποτέ, ὡς ἄτομα ἡμεῖς, τὴν ποσότητα καὶ ὄχι τὴν ποιότητα, τὸν συμβιβασμὸν καὶ ὄχι τὸν ἀγῶνα, τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, τὸν ἀγῶνα μέχρις ἐσχάτων, δι' ὅ,τι ἀξίον, εἰς πάντα τομέα τῆς δραστηριότητός μας;

Ὅταν εἰς λαὸς ἀποδεικνύη διὰ μιᾶς πράξεως, ὅτι πνευματικὸς καὶ μόνον πνευματικὸς εἶναι ὁ πυρὴν τῆς ὑπάρξεώς του, καὶ ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ θυσιάσῃ τὰ πάντα χάριν μιᾶς ἀνατάσεως, μιᾶς ἀποπνευματώσεως τῆς ζωῆς, μιᾶς εὐθανασίας, πῶς ἡμεῖς δυνάμεθα νὰ ὑπολογίζωμεν τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν ἀνεσιν τῆς ζωούλας μας, τὰ μικρά, πτωχά, ἀφελιμιστικά ὄνειρά μας, τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν προσαρμογὴν μας εἰς τὰς ἀπαιτήσεις ἐξαχρειώσεως ποῦ μᾶς περιζώνουν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἡσυχίας μας;

Τῆς ποιᾶς «ἡσυχίας» ;.. Δέν εἶναι ἡσυχία ἢ χθαμαλότης καὶ ἢ μικροψυχία, ἢ ἀπουσία ἰδανικοῦ ποῦ νὰ φλογίξῃ κάθε μας πράξιν!.. Εἶναι θάνατος. Εἶναι τάφος. Εἶναι ζωὴ μίξερη, ἀναξία νὰ τὴν ζῆ κανεῖς, ἢ ζωὴ ποῦ ἀκολουθεῖ τὴν λογικὴν τοῦ ἀποτελέσματος, πάντοτε καὶ μόνον, καὶ ποτέ τὴν λογικὴν τοῦ ἀγῶνος, τοῦ λαμπροῦ, τοῦ κάποτε καὶ ματαίου (ἐν ὄψει τοῦ παραχρῆμα) ἀγῶνος.

Τὸ νόημα τοῦ Ὅχι ὀφείλει ν' ἀποτελέσῃ μόνιμον δαιμονικὴν ἐπιταγὴν τῆς ζωῆς ὄλων μας! Ἐπιταγὴν ψυχῆς ἀκαταμάχητον! Ἄνυποχώρητον! Καθημερινήν!

Ἄν τὸ Ὅχι τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 δέν πρέπει ν' ἀπομείνῃ ἡ τελευταία ἐκρηκτικὴ πράξις τοῦ λαοῦ τούτου· ἂν τὸ Ὅχι ἐκεῖνο δέν ἀπετέλει, ἀπλῶς, ἀρησιν καὶ ἔνστασιν, ἀλλ' ἀπόφασιν ἀναγεννησεως· ἂν δέν ἦτο ἀπλοῦς ἡρωισμὸς στιγμῆς, ἀλλ' ἡρωισμὸς διαρκείας· ἂν ὄντως ἦτο θάυμα καὶ ὄχι ἀπλῆ φιλοτιμία· καὶ ἂν εἶναι ἀλήθεια ὅτι τὰ θαύματα ἐμπνέουν καὶ ἀναμορφώνουν· ὅποῖον τότε χρέος βαρύνει τοὺς ὤμους μας!.. Ὅφείλει ἕκαστος, προσωπικῶς, εἰς πᾶσαν στιγμὴν τῆς ζωῆς του, νὰ μὴ τὸ προδίδῃ!.. Νὰ μὴ ὑπολογίξῃ κόπον, θυσίας, ὀδύνας, κατακραυγὰς ἐναντίον του τῶν ἀχρεῶν! Νὰ μὴ φοβῆται ἀπειλὰς, δυνάμεις, θάνατον! Νὰ μὴ σκέπτεται ἄνεσιν, ἡσυχίαν, ἐξασφάλισιν! Παρὰ ὡσὰν ἐπίμονος σφυροκόπος νὰ ἐπιτελῇ μὲ παράλογον εὐσυνειδησίαν τὸ καθημερινόν του ἔργον, μὲ ἀνάληγτα διὰ τὸν ἑαυτόν του καὶ διὰ τοὺς ἄλλους κριτήρια, μὲ ἀκέραιον ἦθος καὶ κωφὴν εἰς τὰς φωνὰς τῶν σειρήνων ἔφεσιν ποιότητος! Ὅφείλει ἕκαστος νὰ καταστήσῃ τὸν χῶρον τῆς ζωῆς του καὶ τὸν χῶρον τῆς ἐργασίας του φρούριον ἀρετῆς καὶ ἐλευθερίας! Καὶ εἰς ὅλας τὰς στιγμὰς τοῦ βίου του, ὄχι εἰς μίαν, ν' ἀποδεικνύῃ πῶς ἡ ζωὴ δι' αὐτὸν δέν ἀξίζει διὰ τὰ κατώτερα ἀλλὰ διὰ τὰ ἀνώτερα της!

Τὸν ἡρωισμὸν μιᾶς μοναδικῆς στιγμῆς, τὸν ἐκρηκτικὸν ἡρωισμὸν μιᾶς ἐξάρσεως καλοῦνται πάντοτε νὰ πραγματώσουν οἱ λαοὶ καὶ οἱ ἥρωες. Τὸν ἡρωισμὸν ὅμως διαρκείας, τὸν ἡρωισμὸν ὄχι τῆς μιᾶς στιγμῆς ἀλλὰ ζωῆς ὀλοκλήρου, ὄχι μόνον εἰς τὰ μεγάλα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα, ὄχι μόνον εἰς τὰ ὀφέλιμα ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ πρέποντα, ὄχι μόνον εἰς τὰ ἀποτελεσματικά ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ εὐγενῆ· τὸν συναπτόν ἡρωισμὸν τῆς ἀρετῆς τοῦ ἔργου καλεῖται καθ' εἰς νὰ ἐπιτελῇ καθημερινῶς, καὶ τοῦτο μόνον εἶναι ὁ ἀληθὴς πατριωτισμὸς ποῦ χρειάζεται ὁ Τόπος!

Ἄξιοι τοῦ Ὅχι δέν θὰ εἴμεθα, ἂν φλυαρῶμεν λόγους καὶ χαλκεύωμεν ὕμνους δι' ἐκεῖνο. Ἄξιοι τοῦ Ὅχι, ἀληθινοὶ πατριῶτες θὰ εἴμεθα, ὄχι παριστῶντες τοὺς ἡρωολάτραις εἰς λόγους, ἀλλ' ἡρωιζόμενοι ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν, ἐν ἔργῳ καθημερινῶ, συναπτῶ, ποιότητος, ἀρετῆς καὶ διαρκείας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Δ. ΦΟΡΗΣ

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΑ ^[5]

+ Μήνας βγαίνει, Πλήνι, μήνας μπαίνει, τὰ θέματα τ' ἀφήνομε στὴ μέση καὶ θὰ 'θελα, ξέρεῖς -

— "Ἄσ' τα αὐτά, ἐσὺ ἀναψυχόσουν παραθερίζοντας, ἐνῶ ἐγὼ ἐχειμάστηκα ὅλο τὸ καλοκαίρι στὶς βιβλιοθῆκες γιὰ τὸ ζήτημά μας, ἀλλὰ χαλάλι του!

+ Θὰ βρῆκες τόσα πράγματα, ὥστε τὸ λυσεσ τὸ ὀρθογραφικόν...

— Δὲν ξέρω ἂν τὸ 'λυσα, ἀλλὰ τὸ χώνεψα. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη λύση.

+ Θὰ σοῦ θυμίσω ὅμως ὅτι μείναμε στάσιμοι στὴν πρώτη δημοτικῷ.

— Μὰ ἐκεῖ εἶναι ἡ βίαση. Ἐπὶ κεῖ ξεπετιέται νέος κόσμος, φίλε Σύνιε, πὺ δὲν ξέρω ἂν τὸν δραματίστηκες ποτέ σου.

+ Συμφωνήσαμε βέβαια πὼς πρόγραμμα «αἰριανόν» δὲν πρόκειται νὰ συντάξωμε ἐμεῖς, ἀλλὰ κάτι γενικὰ προβλήματα δὲν τὰ εἶδαμε. Καλά, εἴπαμε πὼς με τὴν πρώτη δημοτικῷ «τέλος στὰ ὀρθογραφικά», χοντρικά. Στὴ δεύτερη;

— Τὰ μέρη του λόγου, φίλε... Κι ἀπὸ κεῖ ὅλο θετικὲς γνώσεις, μόνο θετικὲς, μ' ἐπαναλήψεις ὅσες θέλεις γιὰ ἐμπέδωση, ἀφοῦ τὰ παιδιὰ δὲ θὰ σταματοῦν στὸ παραμικρὸ «ὀρθογραφικόν» ἐμπόδιο. Καὶ μόνο μάθηση, ὅλο μάθηση.

+ Δὲν ἔχω ἀντίρρηση, ἀλλὰ ἐκεῖ κατὰ τὴν πέμπτη ἔκτη ἢ στὶς πρώτες γυμνασιακὲς τάξεις θὰ ξεπροβάλλη ὁ μεγάλος μπαμπούλας: ἡ καθαρεύουσα. Φωνητικὴ ὀρθογραφία καὶ στὴν καθαρεύουσα;

— Οὔτε συζήτηση, βεβαιότατα φωνητικὴ καὶ στὴν καθαρεύουσα.

+ Μὰ αὐτὴ εἶναι ἄλλο πράμα, με δικὸ τῆς Φθογγολογικόν -

— Στόπ! Ἐμένα μοῦ λὲς πὼς ἡ καθαρεύουσα ἔχει δικὸ τῆς Φθογγολογικόν;

+ Μὰ πὼς δὲν ἔχει! Διάβασε τὶς Γραμματικὲς τῆς, ἴδιες σχεδὸν στὸ σημεῖο αὐτὸ με τὴν ἀρχαία, με τὰ δίχρονα, με τὰ ἄφωνα -

— Παραδείγματος χάριν με τὰ ἄφωνα β, γ, δ... Γιὰ πρόφερέ μου, Σύνιε, νὰ χα-

ρῆς, λιγάκι ἐξακολουθητικὰ τὰ ἄφωνα β, γ, δ.

+ ββββ, γγγγ, δδδδ. Τί γίνεται;

— "Ἄφωνα νὰ σοῦ πετύχουν, ἔ; Ἐκκωφαντικῶς ἄφωνα!.. Ἄλλὰ, Σύνιε, γιὰ ὅποιον ἔχει λυθῆ τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας δὲν ὑπάρχει θέμα καθαρεύουσας. Ἡ σημερινὴ καθαρεύουσα δὲν εἶναι ἢ παλιά, ἢ συνοφρωμένη ἀττικίζουσα, τῶν περασμένων δεκαετιῶν. Καλῶς ἢ κακῶς μπῆκε μέσα στὰ σπῖτια μας με τὸ ραδιόφωνο, με τὴν ἐφημερίδα, ἀλλὰ με τὴ γνωστὴ σ' ὅλους μορφὴ τῆς καὶ κυρίως μ' ἓνα γνώρισμά τῆς: τὴν ταυτότητα στὴ φωνητικὴ με τὴ δημοτικὴ, ἰδίως στὸ ραδιόφωνο.

+ Λιανά.

— Ἄκοῦς βέβαια κι ἐσὺ — τί νὰ κάνης; — πολλὲς ἐκπομπές. Πρόσεξέ με τώρα, θὰ σοῦ μιλήσω με τὴ σύγχρονη γλώσσα τῶν μετρήσεων. Γιὰ νὰ περιγράψης μιὰ γλώσσα, τὴν ἀκοῦς πρώτα κι ὕστερα περιγράφεις τοὺς φθόγγους τῆς. Καλῶς ὡς ἐδῶ;

+ Προχώρα.

— «Κλιμάκιον ἐκ τῶν ὑπουργῶν κυρίων Ντίρμπη, Γκρέτζα, Τσιώρα καὶ Κουρουμπῆ ἀνεχώρησε σήμερον διὰ Μεσολόγιον».

+ Δουλειά τους.

— Δουλειά μας ὅμως νὰ δοῦμε ἀπὸ τὰ ἐκφωνούμενα τί φθόγγοι βγαίνουν. Γιὰ νὰ μὴ μακρολογῶ — καὶ δὲς τὶς Γραμματικὲς τῆς καθαρεύουσας ἂν θέλης — φθόγγοι ὀργανικοὶ καὶ τῆς καθαρεύουσας βέβαια, ἀφοῦ δὰ ἐκφωνοῦνται, δὲν ὑπάγονται πουθενά, οὔτε στὰ σύμφωνα οὔτε στὰ φωνήεντα, παρὰ ἀπλῶς σὲ σημειώσεις μόνο, ὅσο φτάνει γιὰ νὰ τὰ χάσῃ ὁ μαθητῆς. Με τὸ ζόρι νὰ δείξῃ ἡ καθαρεύουσα πὼς ἔχει τὴν ἴδια φωνητικὴ με τὴν ἀρχαία. Οὔτε μπ, οὔτε γκ, οὔτε ντ, τσ, τζ, ου, φθόγγοι τῆς, πὼς τὸ λένε!

+ Κι ὅμως, σοφοὶ οἱ ἀνθρωποὶ πὺ ἔγραψαν τὶς Γραμματικὲς.

— Σοφώτατοι, θὰ πῶ ἐγὼ, ἀλλὰ με ὅλο

τὸ σεβασμὸ καὶ σὲ νεκροὺς καὶ σὲ ζωντανούς: δὲν ἔπιασαν τὸν παλμὸ τῆς καθαρεύουσας. «Ἡ λάθοντο ἢ οὐκ ἐνόησαν». Ἄλλὰ αὐτὰ εἶναι ἀπὸ ἄλλο ἀνέκδοτο κεφάλαιο τῆς συζήτησής μας. Ἐδῶ, στὰ ὀρθογραφικά: Σὲ τίποτα δὲ θὰ πειραχτῆ καὶ ἡ καθαρεύουσα, ὅπως δὰ καὶ ἡ δημοτικὴ, ἂν προχωρήσῃ στὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία. Ὅσο γιὰ τ' ἄλλα της, νὰ μὴν τὰ ξαναλέμε, κε ἰσ τιν καθαρέβουσαν ἰ ἀπὲρ διδασκαλία τον μερόν του λόγου...

+ Συμφωνῶ βέβαια πὼς ἡ φωνητικὴ της εἶναι γενικὰ ἡ ἴδια τῆς δημοτικῆς -

— Ὅχι, γὰ μὴ συμφωνήσῃς ἀκόμα. Νὰ μοῦ πῆς μόνο τίμια τὸ ἐξῆς: νά, αὐτὸ ἐδῶ τὸ βιβλίον ἔχει τὸν τίτλο, διάβαζε:

+ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ Η ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΜΟΡΦΗ ΤΗΣ.

— Καὶ εἶναι ἐνδιαφέρον τὸ βιβλίον - τόσο μόνο ἀπὸ δῶ. Λοιπὸν: τίμια καὶ παστρικά, ὁ τίτλος της θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἄνετα καὶ καθαρουσιάνικος καὶ δημοτικιστικός;

+ Μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά: Ναί.

— Κι ἂν ἀναλύσῃς τοὺς φθόγγους τοῦ τίτλου, ἀνήκουν ἀπὸ κοινοῦ στὶς δυὸ γλώσσες;

+ Πὼς ὄχι; Αὐτὸ λέγεται... «ὅπερ ἐδίδικσε», Πλήνιε, ἀλλὰ στὴ Φωνητικὴ μόνο. Ἡ καθαρεύουσα ὅμως ἔχει καὶ τυπικὸ καὶ λεξιλόγιο καὶ συντακτικὸς μορφῆς ἀρχαϊκὰ ὅλα. Νά, τὸ «ὄπερ ἔδει δεῖξαι», δὲς το πὼς παραμορφώθηκε. Ἐτσι θίγομε ἀπενθείας τὴν ἀρχαία γλῶσσα.

— Τί σημασία...

+ Τί σημασία; Δηλαδή, δηλαδή, γιὰ σταμάτα! Θὰ πάρῃ τὸ σχέδιο τώρα καὶ τὴν ἀρχαία; Ἄν σκέφτηκες κάτι τέτοιο, τὰ χαλνᾶμε.

— Τὴ φιλία σου τὴ θέλω, Σύνιε, ἀλλὰ ἂν θῆς νὰ μὲ στριμώξῃς, σοῦ τὸ λέω: δὲ θὰ ἦταν δὰ καὶ τόσο μεγάλο τὸ ναὶ ποῦ θὰ σοῦ ἔλεγα...

+ Τρελάθηκες σίγουρα.

— Νὰ ὄψεται ὁ μεγάλος φιλόσοφος τῆς ἀρχαιότητος, αὐτὸς μοῦ ᾗδωσε τὸ μῆλο...

+ Ἀποκήρυξε δηλαδή ὁ μεγάλος φιλόσοφος τὴν ὀρθογραφία του;

— Ποιὰ ὀρθογραφία, καημένη, καὶ ποιὰ «του»; Ποῦ ἤξερε ὁ ἀνθρώπος ἀπ' αὐτὰ; Αὐτὸς, λιάν μετριοφρόνως ἔ ν α ἤξερε:

ὅτι τίποτα δὲν ἤξερε...

+ Κι ὡστόσο διδάξε τὸν κόσμον νὰ σκέπτεται. Ἄλλὰ εἶμαι περὶεργος νὰ δῶ τί λέει σχετικὰ μὲ τὸ θέμα μας.

— Καιρὸς νὰ βάλης κι ἐσὺ τὸ δάχτυλό σου ἐπὶ τῶν τύπων τῶν ἐντύπων. Ἐλα.

+ Τί βλέπω; Μυστήρια πράγματα: «...οἱ μὲν ἀρχαιότατοι *ἡμέραν* τὴν ἡμέραν ἐκάλουν, οἱ δὲ <ὑστερον> *εἴμεραν*, οἱ δὲ νῦν *ἡμέραν*...»

— Ξέρεις ἐσὺ λοιπὸν ἡ μέρα νὰ ἔγινε νύχτα καμιά φορὰ στὴν ἀρχαιότητα;

+ Ὁμολογῶ -

— Νὰ μὴν ὁμολογήσῃς τίποτα. Ἄν εἶσαι λεβέντης νὰ συνομολογήσῃς μαζί μου τάδε: «...ἰ δε νεότερι Ἑλλινεσ, σοφρονέστερι γενόμενι τον προγεγενημένον, *ἡμέραν* κε ἀφθισου μόνον καλούμεν, ἀλά κε γραφομεν, τισ μεν αρχεοτάτις προγόνισ στιχούνδεσ, τον δε φάβλον κε ανθρωποκτόνον κίκλον περατούνδεσ

+ ...το δ' ἔθνος λιτρούνδεσ»...

— Μπράβο!

+ Μπράβο, ἀλλὰ δὲ φοβᾶσαι πὼς ἔτσι καταστρέφομε τὴν ἀρχαία γλῶσσα;

— Ἄν γλῶσσα εἶναι ἡ ὅποια ὀρθογραφία καὶ ὄχι τὰ νοήματά της. Καὶ βλέπω μετὰ χαρᾶς πὼς τὰ νοήματα τὰ πιάνεις, Σύνιε, ὅσο κι ἂν γελᾶς ἀλλιῶς τὸν ἑαυτό σου δις ἐν συνεχείᾳ.

+ Πὼς τὸν γελῶ - καὶ δις κιόλα...

— Δίς, δίς, δὲς: Γράφεις στὰ νεοελληνικὰ τὸ *παιδί* καὶ τὸ προφέρεις βέβαια *το παιδί* καὶ ξαναπροφέρεις σι' ἀρχαία *το παιδί*, ἐνῶ γράφεις *τῷ παιδί*. Δὲν ξέρω ἂν μὲ παρακολουθῆς.

+ Πὼς ὄχι. Καὶ θυμᾶμαι, τώρα, πόσο δίκιο εἶχε ὁ δημοσιογράφος ἐκεῖνος ποῦ ἔγραφε στὴν καθημερινὴ τὴν ἐφημερίδα πὼς γιὰ νὰ ποῦμε ὅτι διδάσκομε ἀρχαία πρέπει νὰ τὰ ἐκφωνοῦμε ὅπως, περίπου, οἱ ἀρχαῖοι.

— Γιατί ἀλλιῶς, θὰ πῶ τώρα κι ἐγώ, δανειζόμεστε τὴν ἀφέλεια ὄλων τῶν νηπιαγωγείων μας ὅταν λέμε κι ἀναφωνοῦμε μάλιστα: «Τὶ ὥραϊα ποῦ ἡ χεῖ ὁ ὀμηρικὸς στίχος εἰς οἰωνὸς ἀριστος, ἀμύνησθαι περὶ πάτρης», ἐνῶ βέβαια ὁ δόλιος ὁ στίχος ἡχεῖ ἰσ ἰονὸσ ἀριστοσ ἀμίνεσθε περὶ πάτρισ. Αὐταπάτες, Σύνιε, αὐταπάτες, ὑπερμεσοῦντος τοῦ καταπληκτικοῦ εἰκοστοῦ...

+ Καλὰ ὅλα αὐτά, ἀλλὰ ἂν ὑποθέσωμε ὅτι ἰσοπεδώνονται καὶ τ' ἀρχαῖα — πού δὲν τὸ πιστεύω μὲ κανέναν τρόπο — τότε, γιὰ νὰ μὴ σοῦ ἀναφέρω ἄλλα σοβαρὰ ἐμπόδια, τί θὰ γίνη μόνον μὲ τὰ ὁμόηχα ι; Ἄλλο τὸ οἶ, ἄλλο τὸ εἶ, τὸ ἦ, τὸ ῆ - — Στάσου, μὴν παιδεύεσαι. Ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ -

+ Ὅχι δικά σου, ἔ;

— Σοφοῦ φιλολόγου λόγια: ἔχομεν τὰ ἐξῆς: εἶ, εἶ (εἰμί), εἶ (εἶμι), εἶ (δωρ. = ῆ), ἦ, εἶ, ῆ, ῆ (= ῆν), ῆ (= ἔφη), ῆ (ὑποτ.), ῆ, ῆ, ῆ (= ὄπου), οἶ, οἶ, οἶ, οἶ, οἶ (ἐπίρρ.), ὅ - τὸ ὄλον εἴκοσι καὶ ἕν.

+ Τρομαχτικό, ἀλλὰ συνάμα καὶ ἀποδειχτικό τοῦ ὅτι δὲ γίνονται αὐτὰ πού λές.

— Γίνονται, γίνονται, ἔγιναν κίολας, μὴν κόβης τὸ σοφὸ φιλόλογο: τὸ ὄλον εἴκοσι καὶ ἕν διάφορα λεξείδια, ἀκατάληπτα καὶ εἰς τοῦ σοφωτάτου ἀνδρὸς τὴν ἀκοὴν σήμερον! Ἐν τῇ καθομιλουμένῃ ἔχομεν τὰ ἄρθρα ἦ καὶ οἶ καὶ τὸν διαζευκτικὸν σύνδεσμον ῆ. Τὸ ἔθνος ἔπραξε σοφώτατα, ἀποσκορακίσαν ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἀκατάληπτα λεξείδια... ἄλλ' ἡμεῖς, ἀφ' οὗ εἴχομεν ἦδὲ τὸ ἦ, οἶ, ῆ, μὴ ἀρκοῦμενοι εἰς τὸ ὅτι ἐξεθάψαμεν τὰς ἀναφορικὰς ἀντωνυμίας ῆ, οἶ, ῆ καὶ τὸ ὑποθετικὸν εἶ, ἅτινα πάντα ἐπὶ μὲν τοῦ χάριτος ἔχουσι καλῶς, καὶ εἰς τὴν ὄρασιν εἶναι καταληπτά, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπαγγελίαν καὶ τὴν ἀκοὴν εἶναι κύμβαλα ἀλαλάζοντα, ὅπερ σημαίνει ὅλως ἄχρηστα διὰ γλῶσσαν λογικῶν ὄντων, σοφώτεροι τοῦ ἔθνους, ἐξεθάψαμεν ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τὸ ῆ [στὴ σημασία παρὰ] μόνον καὶ μόνον ὅπως καὶ τὴν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ χρῆσιν αὐτοῦ φθειρωμεν, καὶ τὴν ἀσάφειαν τοῦ λόγου ἔτι μᾶλλον αὐξήσωμεν, καὶ εἰς τὴν γλωσσικὴν σύγχυσιν ἐπιθέσωμεν τὸν κολοφῶνα. Καὶ ταῦτα πάντα διατί; Διότι ἡ γλῶσσα τοῦ Κοροῆ μᾶς ἐφαίνεται πτωχὴ καὶ δημοτικῆ, καὶ ἔβρωμοῦσε *ῥωμισόνην*, ἐν ᾗ ἡμεῖς μεταβαλόντες τὸ ὄνομα καὶ ἀπὸ *Γραικοὶ* καὶ *Ῥωμοὶ* μετονομασθέντες *Ἕλληνες*, ἔπρεπε νὰ συμμεταβάλωμεν καὶ τὴν γλῶσσαν, ἣν ἐλάλει ὁ πατὴρ ἡμῶν ὁ *Γραικός* καὶ ἡ μήτηρ ἡμῶν ἡ *Ῥωμιά*, νὰ ὁμιλῶμεν δὲ τοῦ λοιποῦ ὡς ἀρχαῖοι Ἕλληνες!

+ Ἄλλοῦ τὸ πάει ὁμῶς ὁ σοφὸς φιλόλογος.

— Μόνον του πάει, φίλε μου. Κι ἂν θελήσης μέσα ἀπὸ τὶς πονεμένες αὐτὲς γραμμὲς τοῦ 1885 (!) νὰ διαβάσης ὅ,τι πρέπει νὰ διαβάσης, ὕστερα ἀπὸ 81 ὁλόκληρα χρόνια, θὰ δῆς ὅτι ὁ σοφὸς λέει περίπου τοῦτα: Μὰ εἴστε μὲ τὰ σωστά σας; -

+ Ἄσε, καταλαβαίνω. Ἄλλωστε γενικὸ σήμερα εἶναι τὸ αἴτημα: Ἀρχαιογνωσία ναί, ἀλλὰ τὸ ἔθνος δὲν μπορεῖ νὰ διαβάξῃ μέρᾳ νύχτα ἀρχαῖα κείμενα. Οἱ λίγοι καὶ ἐκλεκτοὶ, πού θὰ τραβήξουν γιὰ τέτοιες σπουδές, μὲ γειὰ τους μὲ χαρὰ τους. Τὸ ἔθνος δὲν τοὺς χρωστάει τίποτα.

— Ἀρχισες, βλέπω, νά... χαλνᾷς. Ἄλλὰ πρέπει νὰ συμπληρώσωμε: οἱ νέοι πού θ' ἀφήσουν αὐτὰ τὰ γένια, ἄς προμηθευτοῦν καὶ τὰ κατάλληλα χτένια. Ἐδῶ θὰ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ ὁλόκληρη γλῶσσα, καὶ ἡ ὀρθογραφία θὰ τοὺς ἐμποδίσῃ; Οἱ ἔξένοι τότε τί νὰ ποῦν πού ἀρχίζουν κυριολεκτικὰ ἀπὸ τὸ ἄλφα; Μὴν ξεχνᾷμε ἄλλωστε τὸ σπουδαῖο, ὅτι μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία θὰ μὲν ἴσως χρόνος διαθέσιμος γιὰ ὄλους, πού καὶ τοὺς ἄλλους μαθητὲς θὰ τοὺς ἐξανθρωπίσῃ μὲ τὸν ἀρχαῖο λόγο (τὸ λόγο, ἔ:), ἀλλὰ καὶ στοὺς λίγους αὐριανοὺς κλασικοὺς θὰ δώσῃ τέτοια ἐφόδια, πού μὲ τὸ πρῶτο θὰ ρουφοῦν ἀρχαῖο κείμενο καὶ θὰ τὸ χωνεύουν ἀμέσως. Δὲν μπορεῖς, στὸ σκοτάδι πού βρισκόμαστε, νὰ τὸ πιστέψῃς, ἀλλὰ ἔτσι εἶναι.

+ Χωρὶς τώρα νὰ νομίσης πῶς... ξεχαλνῶ, νομίζω πῶς θὰ ἔναι δύσκολο νὰ γράφωμε τὶς ἀρκετὲς ἀρχαῖες ἐκφράσεις, πού ἔμειναν στὴ σημερινή μας γλῶσσα, μὲ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία: *σπέβδε βραδέος, ὄμφακес ισί*... Νὰ μὲ συμπαθᾷς, ἀλλὰ καθῶς τὰ βλέπω, γελῶ.

— Δὲν πειράζει, γέλα! Ἔτσι θὰ γελοῦν καὶ μ' ἐμᾶς οἱ ἐρχόμενες γενιές - καὶ νὰ μοῦ τὸ θυμᾷσαι.

+ Ἐ, ὄχι καὶ νὰ σοῦ τὸ θυμᾷμαι!

— Νὰ μοῦ τὸ θυμᾷσαι, ναί, ἐμεῖς ἐδῶ θὰ ἔμαστε... Ὅταν αὔριο πλαστῆ μιὰ νέα, ρωμαλέα, ἀφοβῆ γενιά, μεστὴ ἀπὸ γ ν ὠ σ η καὶ σ ὄ ν ε σ η, χάρῃ στὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία, τότε κάπου σὲ κάποιον σπουδαστήριον, σὲ κάποιον ἐντευκτῆριον θὰ συζητοῦν καὶ γιὰ τὴν ἀφεντιά μας δυὸ νέοι, ἂν δὲν ἔχουν τίποτε καλύτερο νὰ κάνουν: «Ἐξοχο σήμερα τὸ μάθημα τῆς ἀρχαίας

φωνητικῆς. — Ναί, ἐγὼ εἶχα κάτι προετοιμάσει καὶ μὲ ὅσα ἄκουσα τὸ κατάλαβα τέλεια. — Λοιπόν, σκέψου τροπὲς ἀπὸ τ' ἀρχαιότατα χρόνια ὡς σήμερα: τὸ σπέβδε βραδέος, πὺν ἐκφωνοῦμε, οἱ ἀρχαιότατοι τὸ ἔλεγαν περίπου *σπέουδε βραδέου*.

— Ναί, ἀλλὰ ἐκεῖ κατὰ τὰ 1966 οἱ ἀρχαῖοι, οἱ νεώτεροι ἀρχαῖοι, τὸ ἔγραφαν αὐτὸ *σπεῦδε βραδέως*, μὲ «ἱστορικήν», λέει. Πῶς νὰ τὸ πρόφεραν; — Μὰ τὸ εἶπε ὁ καθηγητής: ὅπως κι ἐμεῖς σήμερα. — Ἔχεις δίκιο, ἀλλὰ γιατί; — Ἐξέρω γώ; Χά.— Περίεργο· χού...» Ἔλα, Σύνιε, «αὐριανὸ» πρόγραμμα πᾶς νὰ μὲ κάνης νὰ συντάξω...

+ Ὁχι, ὄχι, ἀφαιρέθηκα γιὰ λίγο, νὰ μὲ συγχωρήσ. Βέβαια συνηθίσαμε σήμερα ἔτσι καὶ μᾶς φαίνεται ἀστεῖο. Εἶναι καὶ λιγάκι, μὴ μοῦ πῆς. Ὅσο καὶ νὰ ἴναι, ἅμα δῶ γραμμένο: *το κερὸ ἐκίνο*... Γιὰ στάσου! Τί θὰ γίνῃ μὲ τὴ Γραφή, μὲ τὴ γλώσσα τῆς Ἑκκλησίας γενικά; Ἄ, ἐδῶ Πλήνιε, σὲ τσάκωσα! Καὶ μὴ μοῦ πῆς πὼς βρῆκες κανένα χωρίο τῆς Γραφῆς πὺν νὰ συνηγορῆ γιὰ τὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία!

— Ὅσα νὰ θῆς, ἀρκεῖ νὰ μοῦ βρῆς ἐσὺ ἓνα πὺν νὰ συνηγορῆ γιὰ τὴν ἱστορικὴ.

+ Ὅρίστε;

— Νὰ ὀρίσω εὐχαρίστως, ἔλα ὅμως νὰ καθορίσωμε τὰ πράγματα. Θυμᾶσαι τὸ σημεῖο ὅπου ὁ Θεάνθρωπος γράφει γιὰ θέματα γραμματικά;

+ Πρῶτα πρῶτα ὁ Θεάνθρωπος δὲν ἔγραψε τίποτε — καὶ μὴ μὲ δουλεύης —, ὅπως δὲν ἔγραψε τίποτε κι ὁ μεγάλος φιλόσοφος πὺν ἀνάφερες.

— Ναί, Σύνιε, δὲν ἔγραφαν — καὶ φαίνεται πὼς ἔκαναν τὴν καλύτερη δουλειά. Μόνον, πῆς, δὲν ὑπῆρχαν στὴν ἐποχὴ τοῦ μαγνητόφωνα, καὶ σοῦ ἔλεγα ἐγὼ ἂν θὰ συζητούσαμε τώρα γιὰ ὀρθογραφία.

+ Ἦρθαν ὅμως εὐτυχῶς οἱ Πρῶτοι μετὰ τοῖς Ἐνεῖς αὐτοῖς καὶ μᾶς διάσωσαν τὸ λόγο τοῦς, τὸν ἀνθρώπινο, τὸν πολὺ ἀνθρώπινο ὁ μαθητής, τὸ θεῖο, τὸν πολὺ θεῖο οἱ ἄλλοι...

— Τὸ χωρίο γιὰ τὰ γραμματικά.

+ Μὰ θαρρῶ πὼς εἶναι ἐκεῖνο τὸ «ἰῶτα ἐν ἡ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται».

— Καὶ εἶναι κυριολεξία;

+ Ὁχι βέβαια, ἀλλὰ εἶναι χτυπητό.

— Ἄν δηλαδὴ τὸ «ἰῶτα» εἶναι τὸ γιῶτα καὶ κεραία — τί νὰ ποῦμε; — ἡ δασεία, ὁ νόμος παραβιάστηκε;

+ Θῆς νὰ πῆς ἀπὸ τοῦς δημοτικιστῆς;

— Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦς ἄλλους.

+ Ἐ, ὄχι, αὐτοὶ «ἔχονται»...

— Μωρὲ τὴ δασεία τὴ χώνεψαν κι αὐτοὶ ἀπὸ καιρὸ (καὶ νὰ, στὸ ρῶ: ῥ...). Τώρα τρῶν καὶ τὴν ὑπογραμμένη, πὺν εἶναι παρακαλῶ γι ὦ τ α ὀλόκληρο (ἔξρεις: ΤΩΙ ΓΕΩΡΓΙΩΙ..., γιῶτα ὀλόκληρο). Λοιπόν, αὐτὸ τὸ ἄλλοτε «προσγεγραμμένον ἰῶτα», μετέπειτα «ὑπογεγραμμένον ἰῶτα», γίνεται τώρα... «διαγεγραμμένον» ἢ μᾶλλον «π ρ ο γεγραμμένον ἰῶτα». Τὸ ἔφαγαν.

+ Οἱ δημοτικιστῆς, ναί.

— Δὲν τὰ παρακολουθεῖς.

+ Ἐ, ὄχι καὶ οἱ καθαρευουσιάνοι. Μὴ μοῦ λῆς.

— Ἐγὼ τί νὰ σοῦ πῶ; Ἡ φωτοτυπία:

δεν εγινεν εἰς τὸ παρελθόν. Ἐννοοῦμεν τὴν ἀνάγκην νὰ καταβληθῇ προσπάθεια, ὅπως τὸ Κυπριακὸν παῦση νὰ ἀποτελῇ ἀντικείμενον πολιτικοῦ ἀνταγωνισμοῦ μεταξὺ κυβερνήσεως καὶ ἐθνικῆς ἀντιπολιτευσεως. Ἡ ἐκθεσις Πλάζα μᾶς ὑποχρεώνει νὰ λάβωμεν ἀποφάσεις. Διὰ τὴν δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ διερευνηθῇ, μήπως ὑπάρχῃ ἡ δυνατότης νὰ χαρ-

+ Ἀπίθανο. Μὰ ποῦ πᾶν οἱ ὑπογραμμένες;

— Ἀπλούστατα, φίλε μου, τὰ νέα μηχανήματα — πόσες φορὲς νὰ... σοῦ τὸ πῶ; — εἶναι ἀδυσώπητα.

+ Ἐχει γούστο νὰ ἀνακάλυψες τὸν Εὐκλείδη.

— Ὑπομονή... Λοιπόν, τὰ «μαγκαζίνα» τῆς λινοτυπίας τὴν ἔφαγαν τὴν ὑπογραμμένη, δὲ χωράει μέσα στὸ πληκτρολόγιο, καὶ τὴν πέταξαν.

+ Μὰ ἔτσι, μὰ ὀλόκληρη ὑπογραμμένη, σὰ νὰ εἶναι ἄντε ἄντε;

— Ἐμ, σοῦ λέω, βαδίζομε «ὀλοταχῶς» γιὰ τὴ Φωνητικὴ, κι ἐσὺ μοῦ λῆς ἄλλα.

+ Ὀλοταχῶς, νὰ συνεννοοῦμαστε, δηλαδὴ μὰ τροπὴ κάθε 50 χρόνια.

— Δὲν ἔχει νὰ κάνῃ. Ἡ αἰωνιότητα εἶναι μπροστά μας...

+ Ὅστοςὸ τὸ χωρίο τῆς Γραφῆς δὲν εἶχε αὐτὸ τὸ νόημα.

— Ναί, Σύνιε, παραβολικό εἶναι, ἀπὸ κείνα τὰ καυτερά, πὺν κάνουν τζίζι...

+ Τί κάνουν;

— Λέω, ἀξιοπρόσεχτα καὶ ζουμερά. Κι ἐμεῖς σκαλώνομε δῆθεν στὰ γραφόμενα, ξεχνώντας τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων. Κι ὅμως οὔτε ὀρθογραφία οὔτε ὑπογραμμένες καὶ τέτοια ζήτησε ὁ Θεάνθρωπος, παρὰδωσε μάλιστα τὴ διδασκαλία τοῦ σὲ ἀγράμματοις ψαράδες, νὰ τὴν κάνουν κήρυγμα. Ἐνάμεσά τους ὁ Μεγάλος Ψαράς ἔλεγε στοὺς πρῶτους μαθητές του κι αὐτὸς νὰ δίνουν στοὺς ἀνθρώπους «εὐσημον», κατανοητὸ λόγο, ἀλλιῶς «ἔσσονται εἰς ἀέρα λαλοῦντες»...

+ Μὰ τί πᾶς μακριά; Ὁ ἴδιος δὲν εἶπε: «Τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ»;

— Σύνιε, θὰ σὲ φιλήσω. Καὶ βέβαια ἔτσι εἶναι. Καὶ βέβαια κανένας δὲ ζήτησε φωνητικὴ ὀρθογραφία, οὔτε στ' ἀρχαῖα οὔτε στὰ ἱερὰ κείμενα. Τὸ ἐρώτημα εἶναι τί κάνει τὸ ἔθνος πὺν τὰ ἔχει καὶ τὰ μὲν καὶ τὰ δὲ μὲ «ἱστορικὴν». Τοῦ μένει χρόνος τοῦ δασκάλου ἀπὸ τὰ νέα νὰ πῆ λίγα ἔστω καὶ γιὰ τὰ ἀρχαῖα καὶ τὰ ἱερὰ στὰ παιδιὰ; Καὶ νιώθει τὸ ἔθνος — ἄσε τ' ἀρχαῖα — τὴ Γραφή; Δὲν περιμένω ἀπάντηση. Γιατρικὰ θέλω. Ἐνα, νομίζω, εἶναι ἡ φωνητικὴ ὀρθογραφία γιὰ τὰ νέα, πὺν θὰ δώση χρόνο γιὰ πολλή, γιὰ πάρα

πολλὴ ἄσκηση καὶ τριβὴ στ' ἄλλα. Ἐν μιὰ μέρα φωτιστοῦν οἱ πολιτικοὶ μας ἄντρες κι ὀδηγήσουν τὸ ἔθνος στὴ φωνητικὴ ὀρθογραφία, θὰ δῆς πὺς σιγουρότατα θ' ἀνέβῃ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ Νεοέλληνα, θὰ ξεπεράσῃ ἀφάνταστα τὸ σημερινὸ τῆς Σταθομαρίας...

+ Αὐτὴ ποιὰ εἶναι πάλι;

— Αὐτὸ τὸ ὄνομα ζήτησε, λένε, μιὰ γριὰ νὰ τὸ βάλῃ ὁ παπὰς στὴν ἐγγονή της, κι ὅταν ἐκεῖνος τῆς εἶπε πὺς δὲν ὑπάρχει τέτοιο ὄνομα: «Πὺς δὲν ὑπάρχει, ἀφέντη μου; Ἐκεῖ πὺν ψέλνεις: Καὶ ἡ Σταθομαρία ἐν τῷ τάφῳ ζητοῦσα...»

+ Ἀνευλάβεις, Πλήνιε.

— Ἡ τραγικότητες, Σύνιε' ὅπως τὸ πάρης. Ἄλλωστε ἀπὸ κάτι τέτοια εἶναι γεμάτη ἡ λαογραφικὴ μας φιλολογία. Τὰ μισὰ νὰ εἶναι σωστά, δὲν πᾶμε καθόλου καλά. Κι ὡστόσο «ἐνός ἐστι χρεία», ἀλλὰ αὐτὸ τὸ «ἐν», πὺν κατοικοεδρεύει στὸ καβούκι μας, οὔτε λέμε νὰ τὸ βάλωμε σὲ κίνηση, νὰ δοῦμε τὰ πράγματα κατὰματα, νὰ λογικευτοῦμε. Κι ἄς λέει κι ἡ μιὰ παράδοση πὺς «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος», ἄς λέει ἡ ἄλλη πὺς ὁ λόγος αὐτός, ὁ λογισμός, ὁ συλλογισμὸς «ἄριστος φαίνεται». Ἐμεῖς μόνο τὸν ὄρο «ἐλληνοχριστιανικὸς πολιτισμὸς» μηρुकάζομε.

+ Τὸ φίδι ὅμως τὸ ξεχάσαμε τελείως.

— Κάπου ἐδῶ εἶναι κι αὐτό.

ΤΑΣΟΣ ΖΕΡΒΟΣ

Ἡ πορεία τῶν ἰσκιῶν

Τὸ τραγούδι τοῦ ἀλόγου

Κοιμᾶται τ' ἀλογό μου κάτω ἀπὸ τὸ φεγγάρι!
Τί κρίμα, παλικάρι, δέ βρῆκες τὸ νερό!

Κοιμᾶται τ' ἀλογό μου καὶ μ' ἔχει ἀφήσει μόνο
καταμεσίς στοῦ δρόμο καὶ μπρὸς στοῦ δειλινό.

Ἡ ἔρημος μονάχα μπρὸς ἀπὸ τ' ὄνειρό μας,
κ' ἦτανε πιά δικό μας τ' ἀθάνατο νερό.

Κοιμᾶται τ' ἀλογό μου κάτω ἀπὸ τὸ χορτάρι,
πρὶ νάρθη ἄλλο φεγγάρι θά κοιμηθῶ κ' ἐγώ!

Ἐπινίκιο

Νύχτα μου, νύχτα μου, βάθος τοῦ πηγαδιοῦ,
πόσο κοντὰ ἦλθες στοῦ χειῖλος τῆς ἡμέρας!

Ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα

Ἴδου λοιπόν, χωρὶς ἐλπίδα πάλι
ἀπὸ τὴν πολιτεία τῶν φαύλων δικασμένος
στὰ μάτια νὰ κοιτάῃ τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα!

Ἄ πρῶτος. Ἦταν κάποιος πού εἶχε ἐλεήσει.

Ἄ δεύτερος. Τὸν γλύτωσε ἓνα βράδι ἀπὸ τὸ βρόχο τοῦ φεγγαριοῦ.

Ἄ τρίτος. Σύντροφος σὲ ταξίδι.

Ἄ τέταρτος. Παλιός του δάσκαλος.

Ἄ πέμπτος. Παλιατζῆς ιδεῶν.

Ἄ ἕκτος. Διὰ κλήρου.

Ἄ ἕβδομος. Δωροδοκημένος.

Μποροῦσε, ἐπομένως, νὰ ἐλπίζῃ...

Φτάνει νὰ μιλήσῃ. Θὰ τὸν ἀναγνωρίσουν.

Ἄλλ' ἰδού ὁ ὄγδοος!

Ἦταν ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός του!

Πολύ πλησίον του κι ἀπόλυτα ἀδιάφθορος!

Τότε ζήτησε νὰ τοῦ δέσουν τὰ μάτια.

[Ἀποσπασματικά]

106. Σὰν ἄλλοι καὶ ἄλλα τὰ χεῖλη μας κινοῦν, | πῶς εἶναι λόγια μας τὰ λόγια μας;

78. Μονόλογος!

Μονόλογος καὶ μὴ μάταιος;

84. Τί ὄχλος ιδεῶν καὶ πραγμάτων | στοιβάζεται καὶ συνωθεῖται πρὸς τὴν ἔξοδο!..

42. Ἀργὰ ραγίζει ὁ ἔσπερινός | τὸ μυστικὸ τοῦ κόσμου!

37. Ἴδια πάντα τὰ βράδια ξαναγυρνοῦν - | πολλές φορές οἱ ἄνθρωποι πεθαίνουν!

70. (Ἀπέραντα πού ἦτανε | τῆς μάνας σου τὰ μάτια!)

τὸ
 ΔΙΨΙΓΨΙΜΑ

ἀνθολογημένο

ἀπὸ τὸν

ΠΡ. Ν. ΑΠΠΟΣΟΛΙΔΗ

***

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

Ὁ Πατούχας

Ὁ Σαΐτονικολῆς ἔβλεπε κατ' ἀρχὰς μ' εὐαρέσκειαν τὸ ξεθάρρεμα τοῦ υἱοῦ του καὶ ἡ καρδιά του ἐγίνετο περιβόλι, ὡς ἔλεγεν, ὅταν, κατὰ τὰς ἑορτάς, τὸν ἔβλεπε νὰ συνδιαλέγεται μὲ οἰκειότητα ἢ νὰ διαπληκτίζεται παίζων μὲ ἄλλους νέους εἰς τὰ δώματα. Ἄλλ' ὅταν ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν ἀλλεπάλληλοι αἱ καταγγελίαι διαφόρων χωριανῶν, ὅτι τοῦ ἐνὸς ἐπέιραξε τὴν θυγατέρα εἰς τὴν βρούσιν, ὅτι τῆς ἄλλης ἀπηύθυνε ἐρωτολογήματα εἰς τὰ λιβάδια καὶ ἤρχισαν οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ πατέρες ν' ἀπειλοῦν ὅτι θὰ τὸν κάμουν καὶ θὰ τὸν δείξουν, ἢ χαρὰ μετετρέπη εἰς ἀνησυχίαν. Ὅταν δὲ κατόπιν ἔμαθε τὰ μεταξὺ τοῦ Στρατῆ καὶ τοῦ Μανόλη γενόμενα, ἐνόησε τὰ αἷτια τῆς ἐκτροχιάσεως τοῦ υἱοῦ του. Καὶ ἀπετάθη πρὸς τὸν Θωμᾶν, παραπονούμενος διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Στρατῆ, ὅστις ἔπρεπε νὰ μὴ λησμονῇ τὴν ἀπειρίαν τοῦ Μανόλη καὶ, ἀντὶ νὰ παίρῃ φωτιά ἀπὸ τὸ κάτω πάτωμα, νὰ τὸν ὀδηγῇ καὶ νὰ τὸν συμβουλευῇ. Ἄλλ' ὁ Θωμᾶς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τίποτε, ἐξεναντίας ἐπεδοκίμασε τὸν υἱὸν του.

— Καλὰ τοῦ τά' πε... Κ' ἐγὼ νάμουνε, τὸ ἴδιο θὰ τοῦ 'λεγα... Νὰ σοῦ πῶ, κουμπάρε Νικολή· ἐγὼ τόχω τιμὴ καὶ χαρὰ μου νὰ συμπεθερέψωμε· ὁ θεὸς τὸ κατέχει πόσο τὸ χάρηκα ὄντε μοῦπες νὰ κάμωμε συγγένεια. Γιατὶ ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς καλύτερους ἐδικούς ἀπὸ τουλόγου σου καὶ τῆ γενιά σου δέ θὰ βρῶ. Μὰ θέλω παστρικά καὶ ταχτικά πράγματα. Φτωχὸς εἶμαι, μὰ τὴν τιμὴ καὶ τὴν ὑπόληψή μου τὴν ἔχω ψηλότερα ἀπὸ κάθε ἄλλον· καὶ δὲ θέλω νὰ μὲ ψεγαδιάσῃ κανεὶς. Θεὸς νὰ πάρῃ τὴ θυγατέρα μου ὁ γιός σου; Τὸ θεὸς ἕνα, τὸ θέλω χίλια. Ἐδώκαμε λόγῳ· θὰ σ' ἀνημένω νὰ κάμῃς τὴν εὐκολία σου. Μὰ στὸ ἀνεμεταξὺ δὲ θέλω νὰ μπαίνῃ στὸ σπῆτι μου ὁ γιός σου, γιὰ νὰ μὴ βγῇ τσῆ θυγατέρας μου τ' ὄνομα κ' ἔχω καλύτερα ν' ἀποθάνω. Μιά λογόστειση γίνεται καὶ ξεγίνεται... Κι ἀπατό σου, κουμπάρε Νικολή, ἂν ἤσουε στὴ θέση μου, καὶ

κάθε ἄλλος τιμημένος ἄνθρωπος τὸ ἴδιο θάκανε. Ἄν ἐματάγνωσες πάλι, καλά. Παίρνεις τὸ λόγο σου πίσω καὶ ἡ φιλιὰ μας φιλιὰ.

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἀνεγνώριζεν ὅτι ὁ Θωμᾶς εἶχε κατὰ μέγα μέρος δίκαιον καὶ ἔβλεπεν ὅτι ἡ μόνη σωτηρία ἦτο νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον ὁ γάμος. Ἄλλὰ τὸ σπίτι δὲν εἶχε τελειώσει καὶ ὁ χειμὼν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε, θὰ ἐπεβράδυνεν ἀκόμη τὴν οἰκοδομήν. Τὸ σπουδαιότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ Μανόλης δὲν ἦτο ἀκόμη κατάλληλος διὰ τὸν γάμον.

Δὲν ἔκρινεν ὅμως καὶ μὲ ὑπερβολικὴν αὐστηρότητα τὰς παρεκτροπὰς τοῦ υἱοῦ του. Νεότης χωρὶς ζωηρότητα δὲν ἐννοεῖται, δὲν εἶναι νεότης. Νεὸς ἦτο κ' ἔβραζε τὸ αἷμα του· καὶ ἂν δὲν κάνουν οἱ νέοι τρέλλες, ποιοὶ θὰ τις κάνουν, οἱ γέροι; Καί, τὸ κάτω κάτω, μήπως αὐτὲς οἱ τρέλλες τῆς νεότητος δὲν ἦσαν τὸ ὠραιότερον μέρος τῆς ζωῆς; Διὰ τοῦτο εἶχε καὶ ἓνα ἄλλον δισταγμὸν. Δὲν ἤθελε νὰ βάλῃ τὸν Μανόλην τόσον γλήγορα στὰ βάσανα τῆς ζωῆς, χωρὶς νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ χαρῆ καὶ αὐτὸς τῇ νεότητά του ἓνα ἢ δύο ἔτη. Τὸ κακὸν μόνον ἦτο ὅτι ὁ Μανόλης, μὲ τὴν ἀπειρίαν καὶ τὴν ὑπερβολικὴν του ζέσει, ἐφαίνετο ὅτι θὰ παρυσύρετο πέραν τοῦ δέοντος εἰς τῆς νεότητος τὴν τρέλλαν.

Εἰς αὐτὴν τὴν ἀμηχανίαν εὐρίσκετο ὁ Σαῖτονικολῆς, ὅτε ἡ Ζερβούδαινα τοῦ ἀνήγγειλε μὲ ὅλα τῆς γλώσσης τὰ τραγικὰ ἐπιφωνήματα τὸ ἐπεισόδιον τῆς στάμνας. Ὁ Σαῖτονικολῆς ἐγέλασε, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, τοῦτο δὲ ἐξῆψεν ἔτι μᾶλλον τὴν χήραν καὶ τοῦ εἶπε νὰ συμμαζέψῃ τὸ γιό του, διότι, καὶ ἂν αὐτὴ δὲν εἶχε ἄνδρα, ἦτο καὶ μόνη ἱκανὴ νὰ τοῦ τὸν στείλῃ καμμιὰ μέρα μὲ σπασμένη τὴν κεφαλὴν. Ἀφοῦ εἶχαν δώσει λόγο νὰ πάρῃ τὴν κόρη τοῦ Θωμᾶ, τί ἤθελε μὲ τὴ θυγατέρα της; Ἐκτὸς ἂν τὰ χάλασαν, ὅτε... τὸ πρᾶγμα ἦτο διαφορετικόν.

Μὲ τὴν τελευταίαν φράσιν ἐπραῦνθη ὀλίγον ἡ ἔξαψίς της καί, μὲ ἡρεμώτερον τρόπον, ἐξηκολούθησεν :

— Ἐμένα μ' ἄρέσει τὸ Μανολιό, σοῦ τόπα κι ἄλλη φορά, καὶ χαρὰ μου θὰ τόχα νὰ τόνε κάμω γαμπρό. Στὴν ἰδέα μου εἶναι ὁ καλύτερος νέος τοῦ χωριοῦ κι ἄς λένε ὅ,τι θένε οἱ ζηλιάρηδες· εἶναι μιὰ ὀλιὰ ἄπραγος, μὰ μὲ τὸν καιρὸ θὰ πάρῃ πράξη καὶ θὰ ζήσῃ μὲ τὴ γυναῖκα του εὐτυχισμένα, ὡς ἔζησες κι ἀπατός σου μὲ τὸ Ργινιό. Κατὰ μάνα κατὰ κύρη, δέ λένε; Μὰ τουλόγου σου, σὰν νὰ χάθηκε ὁ καιρός, ἐβιάστηκες καὶ πῆες κ' ἐπιασες χέρα μὲ τὸ Θωμᾶ... Καλὰ τὸ λένε πὼς ἀργεὶ ὁ φρόνιμος νὰ σφάλῃ, μὰ σὰ σφάλῃ καλὰ σφαίνει. Καλέ, ἐχαθῆκανε οἱ κοπελλιές ἀπου τὸ χωριό;

Καὶ θὰ ἔκανε πολὺ δυσαρέστους διὰ τὴν Πηγῆν συγκρίσεις, ἂν δὲν τὴν ἀνεχαίτιζεν ὀργίλῃ συνοφρῶσις τοῦ Σαῖτονικολῆ.

Περιορίσθη λοιπὸν νὰ εἴπῃ :

— Ἡ Πηγὴ εἶναι καλὴ κοπελιά· δέ λέω ὄχι· μὰ τὸ χωριὸ ἔχει ἄλλες, ἕκατὸ φορές καλύτερες.

— Καλὴ-κακὴ αὐτὴ θὰ πάρῃ, εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς ἐντόνωσ. Ἐγὼ τὸ λόγο μου δὲν τόνε δίδω δυὸ φορές. Ἡ Πηγὴ μ' ἄρέσει μένα καὶ τ' ἀρεσκούμενο τ' ἀνθρώπου τὸ καλύτερο τοῦ κόσμου.

— Μὰ νὰ δοῦμε ἴντα λέει κι ὁ Μανόλης. Σ' ἄρέσει τοῦ λόγου σου, μὰ τ' ἄρέσει κι αὐτουνοῦ πού θὰ τῆνε πάρῃ;

— Τ' ἄρέσει δὲν τ' ἄρέσει θὰ τῆνε πάρῃ! εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς ἐξαπτόμενος. Ποιὸς κάνει κουμάντα, αὐτός γῆ ἐγώ; Κιαπόι ποιὸς σοῦ 'πε πὼς δὲν τ' ἄρέσει; τ' ἄρέσει καὶ τοῦ καλαρέσει.

— Καὶ σὰν τ' ἄρέσει, γιάιντα σαλιαρίζει καὶ πειράζει τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τσι θυγατέρες; εἶπε καὶ ἡ Καλιώ, ἐξαπτομένη ἐπίσης.

— Ἐγὼ σοῦ λέω πὼς θὰ πάρῃ ἐκείνη πού θέλω ἐγώ, καὶ λίγα τὰ λόγια.

— Κ' ἐγὼ δὲν σοῦ λέω νὰ μὴν τῆνε πάρῃ. Ἰντα μὲ γνοιάζει μένα; Ἄς πάρῃ ὅποια θέλει, μὲ γειά του μὲ χαρὰ του, μὰ τὴ θυγατέρα μου νὰ μὴν τῆνε πειράζῃ.

— Δέ θὰ τῆνε ξαναπειράξῃ. Κ' ἐμένα δὲ μ' ἀρέσουνε αὐτὲς οἱ κουζουλάδες καὶ θὰ τοῦ μαζώξω τὰ χαλινάρια.

— Καλὰ θὰ κάμῃς, γιατί δέ θὰ τοῦ βγῆ σὲ καλό.

Τὴν ἐσπέραν ὁ Σαῖτονικολῆς μετέβη εἰς τὸ σπίτι του μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ ἐπιπλή-

Ξη πολύ αὐστηρῶς τὸν Μανόλην. "Ἔως τώρα τὰ εἶχε καλά με ὅλους τοὺς χωριανούς· τὸν ἐσέβοντο καὶ τὸν ὑπολήπτοντο ὅλοι· καὶ τώρα, με τὰς ἀνοησίας τοῦ μορφονιοῦ του, θὰ ἐσηκῶνετο ὅλο τὸ χωριὸ ἐναντίον του. Αὐτὸς ἐνοοῦσε νὰ διασκεδάσῃ ὡς νέος καὶ ὁ Μανόλης, νὰ παίξῃ καὶ νὰ γελάσῃ με τοὺς ἄλλους νέους, καὶ ν' ἀγαπᾷ μιὰ κοπελλιά σὲ καλὸ καὶ σὲ τιμῆ, μὰ ὄχι νὰ χάσκῃ ὅπου δὴ κουτάλι καὶ νὰ πειράζῃ πότε τὴ μιὰ, πότε τὴν ἄλλῃ. Ἐπιτέλους θὰ βρισκότανε καὶ κανεὶς νὰ τότε σκοτώσῃ, νὰ πάῃ ἄδικα.

Εἰσελθὼν εἰς τὸ σπίτι ἠρώτησε με τραχύτητα τὴν σύζυγόν του, ἡ ὁποία κατεγίνετο νὰ παραθέσῃ τὸν δεῖπνον.

— Δέν ἤρθ' ἀκόμη ὁ λεγάμενος;

— Ποιὸς λεγάμενος; εἶπε στραφεῖσα ἡ Ρηγινιώ.

— Ὁ Μανολίδς.

— Καὶ γιάντα τότε λὲς ἐτσά;

— Εἶναι νὰ μὴν τονε λέω καὶ γάιδαρο ἀκόμη, με τσι γαῖδουριὲς ἀπου κάνει; Αὐτὸς θὰ με κάμη κακὸ με ὅλο τὸν κόσμο. Δέν εἶδες ἰντὰ 'καμε πάλι ὀψές; Ἀπὸ μέρες πειράζει τὸ Μαρούλι τῇ Ζερβούδαινας, κιοψές ἀργά, ὄντεν ἐγύριζε ἀπὸ τὴ βρύση ἡ κοπελλιά, τσ' ἤρριξε μιὰ πέτρα καὶ τσ' ἤσπασε τὸ σταμνί. Ἀκοῦς τουλόγου σου δουλειὲς ἀπου τσι κάνει ὁ κουζούλακας; Καὶ δέν εἶναι μόνον ἡ ντροπὴ ἑνὰς νιὸς λογοστεμένοιο νὰ πειράζῃ ἄλλες, ἀλλὰ θὰ βρῆ καὶ τὸν μελέα του· κάποιος θὰ βρεθῆ νὰ τονε σκοτώσῃ, γιὰτι κιανεὶς δὲ δέχεται νὰ τοῦ πειράζου τὴν ἀδερφὴ γῆ τὴ θυγατέρα του.

— Ὁ Χριστὸς με τὸ παιδί μου! εἶπεν ἡ Σαῖτονικολίνα.

Τὴν διέκοψε δὲ ἡ εἴσοδος τοῦ Μανόλη, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ χρωματιστὸ μαντίλι εἰς τὸν ὄμων καὶ κλωνίσκον βασιλικῆ εἰς τ' ἀφτί. Ἀλλ' ἅμα εἶδε τὸν πατέρα του, ἔσπευσε ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ τ' ἀφτί του τὸν βασιλικόν, ἐσοβαρεύθη καὶ ἐκάθησεν εἰς ἡμιφωτισμένον μέρος, κατὰ τὴν παλαιάν του συνήθειαν.

— Ποῦ γύριζες, μορέ, τέτοια ὥρα; τοῦ εἶπεν ὁ Σαῖτονικολής.

— Ποῦ 'μέ'δες κ' ἐγύριζα, εἶπε με δυσφορίαν ἀδικημένου ὁ Μανόλης. Οἱ μαστόροι ἀργήσανε νὰ σχολάσουνε· ὕστερα πῆα στὸν ποταμὸ καὶ πλύθηκα κι ἀπὸ τὸν ποταμὸ ἤρθα ντρέτα στὸ σπίτι.

— Ἐμένα, μορέ, θὰ τὰ πουλήσῃς αὐτανά; Ὅντεν ἐπήλαινε ἐσὺ ἐγύριζα γώ. Δέ μοῦ λὲς ποῦ τονε βρῆκες τὸ βασιλικὸ ἀπούχες στ' ἀφτί σου; Στὸν ποταμὸ τὸν ἤκοψες γῆ· στὸ πηλοφόρι ἐφύτρωσε; Ἐλα δὰ νὰ δειπνήσωμε κ' ὕστερα θὰ σοῦ δείξω γώ πόσ' ἀπίδια βάνει ὁ σάκκος.

Ἀλλ' ἡ ὀργὴ του ἐξητμίσθη ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ ἐσβέσθη κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸν οἶνον με τὸν ὁποῖον κατέβρεξε τὸ δεῖπνον του. Ὅταν δὲ ἐσήκωσαν τὸ τραπέζι καὶ ἐστράφη πρὸς τὸν υἱὸν του διὰ νὰ τὸν ἐπιπλήξῃ, τὸ πρόσωπον διέψευδε τὴν αὐστηρότητα τῆς φωνῆς του.

— Δέ μοῦ λὲς, μορέ μεσημερά, ἰντὰ 'ναι τὰ πράματα ποῦ κάνεις; Ἐσύ, πρέπει, ἀποφάσιες νὰ κάμης ὅλες τσι κουζουλάδες τοῦ κόσμου.

— Ἰντα κουζουλάδες ἤκαμα; ἀπήντησεν ὁ Μανόλης με ἀπροσδόκητον ἀταραξίαν.

— Ἐχεις καὶ μούρη καὶ ρωτᾶς; Ὅντεν ἐβάφτισες τοῦ συντέκνου τοῦ Μουστοβασίλη τὸ θυγατέρι, δέν εἶπες τῇ μάνας σου πὼς ἤθελες τὴν Πηγῆ;.. Δέ σοῦ τό 'πε, Ρηγινιώ;

— Κιαμὲ δέ μοῦ τό 'πε; ἀπήντησε με μειδίαμα ἡ Σαῖτονικολίνα.

— Ὅστερα σ' ἐρώτηξα κ' ἐγὼ καὶ δέ μοῦ 'πες ὄχι· καὶ με τὸ νὰ μ' ἀρέσῃ κ' ἐμένα ἡ Πηγῆ, ἤδωκα λόγο τοῦ Θωμᾶ. Δέ μοῦ λὲς ἐδᾶ, ἰντα σοῦ κτύπησε κι ἀφήκες τὴν Πηγῆ καὶ κυνηγᾶς ἄλλες, καὶ πότε τὴ μιὰ ξανοίγεις, πότε τὴν ἄλλῃ;

— Κι ἄμ' ἰντα θές, νὰ σφαλίζω τὰ μάτια μου νὰ μὴν τσι ξανοίγω; εἶπεν ὁ Μανόλης με μειδίαμα, ἀλλὰ χωρὶς νὰ ὑψώσῃ τὸ βλέμμα.

Τὸ μειδίαμα ἐκέμην εἰς τὸν Σαῖτονικολὴν ἐντύπωσιν αὐθαδείας.

— Ὅντε σοῦ μιλῶ ἐγὼ, ἀνεφώνησε, νὰ μὴ γελάς· ὄριστε τὸ γάιδαρο! Νὰ τὰ σφαλίζης μαθές, νὰ τὰ σφαλίζης τὰ μάτια σου! Ὁ τιμημένος ἄντρας ἀγαπᾷ μιὰ γυναῖκα, δέν ἀγαπᾷ χίλιες.

Ἡ ἔξαψις τοῦ Σαῖτονικολῆ δὲν θὰ περιορίζετο ἴσως ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ ἐτελείωνεν εἰς τὰ μοῦτρα τοῦ Μανόλη, ἂν δὲν ἤρχετο ὡς ἀντιπερισπασμὸς κατευναστικὸς ἢ ἀνάμνησις ἐνὸς ἐκ τῶν προσφιλῶν του ἀνεκδότων, τὰ ὁποῖα κατέπαυον τὴν ὀργὴν του, ὅπως ἢ Ἀθηνᾶ κατέπαυσε τὴν ὀργὴν τοῦ Ἀχιλλεύως ἐτοίμου νὰ ξιφουλκήσῃ.

— Ἴντα τ' ἄλλοτινοῦ θὰ μοιάσῃς, εἶπε σχεδὸν γελαστός, ἀπου τοῦ ἴλεγε ὁ κύρης του νὰ τονε παντρέψῃ καὶ αὐτὸς δὲν ἤθελε μιά, ἀλλὰ καλὰ καὶ σώνει δέκα γυναῖκες; Μορέ κάμε καλὰ, μορ' ἔλα στὸ νοῦ σου - τὸ σκοπὸ του αὐτός! Δέκα θέλω! δέκα θέλω! Σὰν εἶδε κι ἀπόδε πὼς δὲν ἐμπόργε νὰ τότε φέρῃ σὲ λογαριασμό, ἔκαμε πὼς ἐδέχτηκε. Καλὰ, δέκα γυναῖκες θές; νὰ τσι πάρῃς, παιδί μου, ἐγὼ δέ θέλω νὰ σὲ κακοκαρδίσω. Μόνο, μὲ τὸ νὰ μὴ δίδῃ ὁ νόμος νὰ παίρνουν οἱ χριστιανοὶ πολλὰς γυναῖκες μονομιᾶς, πᾶρε τὴ μιά ἐδᾶ, κ' ὕστερα ἀπὸ δέκα-δεκαπέντε μέρες τὴν ἄλλη, κ' ἐτσά σ' ἕνα χρόνο μέσα θὰ τσι πάρῃς ὅλες. Ὁ γιὸς ἐσυβάστηκε κ' ἐστεφανώθηκε τὴ μιά. Καὶ σὰν ἐπεράσανε δεκαπέντε-εἴκοσι μέρες πάει ὁ κύρης του καὶ τότε βρῖσκει. Ἐκαθόντονε στὸν ἥλιο μὲ τ' ἀφτιά πεσμένα, σὰ γάιδαρος κουρασμένος.— Ἐ! Ἴντα κάνεις; τοῦ λέει· καιρὸς εἶναι νὰ σοῦ πάρω καὶ τὴν ἄλλη γυναῖκα.— Δέ θέλω ἄλλη.— Γιάιντα;— Ἐτούτη πού πῆρα μὲ φτάνει καὶ μοῦ περισσεύγει.— Μὰ σύ ἤθελες δέκα...— Ὅι, δέ θέλω ἄλλη!..

Ὁ Μανόλης ἐγέλασεν, ἀλλ' ἐγέλασε μᾶλλον διὰ τὴν μωρίαν ἐκείνου τοῦ νέου, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπέμενε νὰ πάρῃ καὶ τὰς ἄλλας ἐννέα γυναῖκας.

— Τέτοια κουζουλάδα, πρέπει, σὲ κρατεῖ κ' ἐσένα, ἐξηκολούθησεν ὁ Σαῖτονικολῆς, καὶ θαρρεῖς πὼς δέ σὲ φτάνει μιά, παρὰ ρίχτεις τὸ νοῦ σου σ' ὅποια δῆς. Ἐχε, καλορρίζικε, μιά ὀλιὰ πομονὴ νὰ κτίσῃς τὸ σπίτι σου καὶ νὰ πῆξῃ ὁ μυαλὸς σου κ' ὕστερα, σὰν πάρῃς τὴν Πηγῆ, θαρθῆς νὰ μοῦ πῆς καὶ σὺ πὼς σὲ φτάνει καὶ ὑπερφύται.

Ὁ Σαῖτονικολῆς ἐγέλα, ἀλλ' ὁ Μανόλης εἶχε γίνει πολὺ σοβαρὸς. Καὶ μὲ φωνὴν ἤρεμον καὶ ἀποφασιστικὴν, ἐξεσφενδόνισε πρὸς τὸν πατέρα του τὴν ἐξῆς σοβαρὰν φράσιν:

— Δέν τῆνε παίρνω γὼ τὴν Πηγῆ!

Οἱ δύο σύζυγοι ἀντήλλαξαν βλέμμα, τὸ ὁποῖον ἐσήμαινε: «Δέ σοῦ τὰ ἴλεγα;»

— Δέν τῆνε παίρνεις; εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς μὲ φωνὴν ἡμιπνιγμένην.

Ὁ Μανόλης εἶχε σκύψει καὶ ἀπέξυε τὴν ἐπικαθημένην εἰς τὸ ὑπόδημά του λάσπην.

— Καὶ γιάιντα, νάχωμε καλὸ ρώτημα;

— Γιατί δέν εἶν' ἀθρώποι αὐτοὶ οἱ Θωμαδιανοί, ἀπήντησεν ὁ Μανόλης μὲ ἀνατίναγμα ἀγανακτικῆς. «Ἐνα καλὸ λόγο δὲν ἔχω ἀκουσμένο ἀπού τὸ στόμα τος καὶ σὰ μὲ δοῦνε νὰ μπῶ στὸ σπίτι τος διαολίζονται. Τσι προημερνὲς ἐπῆρα νὰ πῶ τοῦ Στρατῆ γιὰ τὸν Τερερέ, πὼς φοβερίζει νὰ μὲ δέσῃ, κι ὥστε νὰ μ' ἀκούσῃ, παίρνει φωτιά κι ἀρχινᾷ τσι φωνὲς κ' ἔκανε σὰ λυσσασμένους· νὰ φύγῃς ἀπού τὸ σπίτι μας, νὰ μὴ ξαναμπῆς στὸ σπίτι μας, καὶ νὰ σὲ μάθουνε κεῖνοι πού σ' ἔχουνε νὰ μιλήσῃς. Εἶπα του καὶ γὼ πὼς δέν ξαναπαίνω στὸ σπίτι τος ποτέ στὸν αἰῶνα μου κ' ἤφυγα. Κιαμὲ Ἴντα; Τοῦ χοίρου τὴ μούρη πρέπει νάχω γιὰ νὰ τόσε ξαναμιλήσω. Ἄς τὴ λουστοῦνε τὴ θυγατέρα τος. Καὶ τὴν ἄλλη φορὰ ὁ γέρος μοῦ ἔκανε μιά προσβολὴ ἀπού δέν ἤφεγγα νὰ πορίσω ἀπού τὴν πόρτα... Δέ θέλω μπλεῖο νὰ τσι γνωρίζω, καὶ τὴν Πηγῆ τος ἄς τὴ χαροῦνε. Καὶ νὰ μοῦ τὴ χρυσώσουνε δέν τῆνε θέλω.

Ἡ ἀγόρευσις τοῦ Μανόλη συνεχίησεν τὸν πατέρα του καὶ ἂν ἦτο ἐκ τῶν ἀνθρώπων πού ἀνακαλοῦν εὐκόλα τὸν λόγον των καὶ ἂν δὲν ἤξευρεν ὅτι ἡ Πηγῆ ἦτο ἀθῶα, τόσον διὰ τὴν ἐχθρικὴν σκαιότητα τοῦ ἀδελφοῦ της, ὅσον καὶ διὰ τὴν ὑπερβολικὴν αὐστη-
τα τοῦ πατρὸς της, θὰ τοῦ ἔλεγεν ἴσως: «Καλὰ, παιδί μου, ἔχεις δίκιο· καὶ ἐγὼ εἶμαι σύμφωνος νὰ μὴ γίνῃ αὐτὸς ὁ γάμος». Ἄλλ' ἐθεώρει τὴν ὑποχρέωσίν του τοσοῦτο μᾶλλον ἀπαραβίαστον, καθ' ὅσον εἶχε γίνεαι ἀφορμὴ ν' ἀπορριφθοῦν αἱ προτάσεις ἄλλου διὰ τὴν Πηγῆν, ἀνεγνώριζε δὲ ὅτι καὶ οἱ Θωμαδιανοὶ εἶχαν, ὑπὸ τινος ἐπόψεως, δίκαιον.

— Ἐχεις δίκιο, παιδί μου, μὰ ἔχουνε κι αὐτοί, εἶπε μὲ πραότητα. Ἐσὺ μπαίνεις στὸ σπίτι τος σὲ καλὸ καὶ σὲ τιμῇ· μὰ ὁ κόσμος εἶναι κακὸς καὶ βγάνει λόγια... Κι ἄνε τύχη καὶ χαλᾶση ἢ λογόστειση αὐτῇ, ἡ κοπελλιὰ χάνεται. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θωμᾶς σοῦ πε νὰ μὴν μπαίνης στὸ σπίτι του ὄντεν εἶναι ἡ Πηγῆ μοναχῇ. Μὰ ὁ Στρατῆς δέν ἤκαμε καλὰ νὰ μανίση καὶ νὰ σὲ προσβάλη γιὰτ' εἶπες ἓνα πρᾶμα ἄπου δέν ἐκάτεχες πὼς ἦτονε κακὸ.

— Δέν τοῦ πα πρᾶμα κακὸ, θεόψυχά μου! εἶπε μὲ ζωηρότητα ὁ Μανόλης.

— Εἶπες του πὼς ὁ Τερερὲς φοβερίζει νὰ σὲ δέση, καὶ τὸν ἐρώτας ἴντα δέσιμο θὰ σοῦ κάμη. Αὐτὰ τὰ πράγματα δέν τὰ λένε μπροστὰ σὲ κοπελλιές. Μὰ ἄς εἶναι, δέν ἐχάλασε δὰ κι ὁ κόσμος. Ἐμπόργε νὰ σοῦ μιλήση μὲ τὸ γλυκὺ, σὰν ἄνθρωπος. Μὰ κατέχεις τόνε, πὼς εἶναι μανισάρης κι ἀνάποδος.

— Καὶ δέ λὲς καὶ τ' ἄλλο; εἶπεν ἡ Σαῖτονικολίνα. Ὁ Στρατῆς, παιδί μου, ἤθελε νὰ κάμουνε γαμπρὸ τὸν Τερερέ καὶ γιὰ τοῦτο τὰ κάνει.

— Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπᾶ, συνεπλήρωσεν ὁ Σαῖτονικολῆς. Μὰ ὁ κακομοίρης ὁ Θωμᾶς ἔχει καλὴ ψυχῇ. Μὴ θωρεῖς πὼς εἶναι στυφῆς καὶ γρινιάρης. Τὰ βάσανα τὸν ἔχουν ἔτσά καμωμένο. Μὰ σ' ὄλο τὸ ὕστερο ἐσὺ μούδε τὸ Θωμᾶ, μούδε τὸ Στρατῆ θὰ στεφανωθῆς. Ἐσὺ τὴν Πηγῆ θὰ πάρης, ἄπου ν' ἓνα κομμάτι μάλαμα ἢ καημένη, καὶ θὰ πᾶς νὰ κάτσης στὸ σπιτάκι σου καὶ μούδ' ὄχλους, μούδ' ἀνακατώματα.

— Νὰ πούμε καὶ τ' ἄλλο· τὸ χατίρι του θὰ τοῦ κάμης ἐσὺ, παιδί μου, εἶπεν ἡ Ρηγινιώ, νὰ παραιτήσης τὴν Πηγῆ, γιὰ νὰ τylene δώση τοῦ Τερερέ; Στὸ πῆσμα του καὶ σὺ πρέπει νὰ μὴ σύρης χέρα, νὰ σκάση!

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο εἶχεν εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ Μανόλη ἀποτελεσματικὸν μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλην τὴν μακρὰν νοθεσίαν τοῦ Σαῖτονικολῆ, ὡς ἔδειξεν ἡ λάμψις τὴν ὁποίαν οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξέπεμψαν. Ἐν τῷ μεταξύ ὁμοῦ δέν ἔπαυε νὰ βασανίζη τὴν σκέψιν του ἢ ἀπορία διὰ τὴν σημασίαν τῆς ἀπειλῆς τοῦ Τερερέ. Τί δέσιμον ἦτο αὐτό, τελοσπάντων, καὶ διατί ἀπέφευγαν νὰ τοῦ δώσουν σαφεῖς ἐξηγήσεις καὶ τοῦ ἔλεγαν ὅτι ἔκαμεν ἄσχημα νὰ τὸ ἀναφέρη παρουσία τῆς Πηγῆς;.. Ἡρχιζε νὰ καταλαμβάνεται ὑπὸ μυστηριώδους ἀνησυχίας· καὶ ἐφαντάζετο τὸν Τερερέν μηχανευόμενον καταχθόνιους ἐπιβουλὰς ἐναντίον του.

Ἄλλ' ἐπειδὴ, τελοσπάντων, ἐφαντάζετο τὸ δέσιμον ὡς πραγματικὸν καὶ μόνον διὰ τὸν τρόπον καθ' ὃν θὰ ἐγένετο εἶχεν ἀπορίας, ἐσκέπτετο συγχρόνως περὶ ἀναλόγου ἀντεκδικήσεως. Τὸ βέβαιον ὁμοῦ εἶναι ὅτι ὁ Τερερὲς εἶχεν ἀρχίσει ἤδη νὰ τοῦ ἐμπνέη ἓνα φόβον παράδοξον καὶ ἀνεξήγητον, ἐνῶ εἶχε πεποιθήσιν ὅτι δι' ἐνὸς γρόνθου ἠδύνατο νὰ συντρίψῃ τὸν καχεκτικὸν ἐκεῖνον ἄνθρωπον. Ἐπανειλημμένως μετὰ τὴν ἥρωικὴν ἐκστρατείαν του, ἢ ὁποία κατέληξεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Θωμᾶ καὶ εἰς τὴν λογομαχίαν του μὲ τὸν Στρατῆν, συνητηθῆ μὲ τὸν Τερερέν, ἀλλὰ δέν ἀπετόλμησε νὰ ἐκτελέσῃ τὰς ἀποφάσεις του. Τὸ βλέμμα τοῦ μάγου τοῦ ἔφερεν ἀκατανόητον ἀτολμίαν.

— Κιαπόι, ἐξηκολούθησεν ἡ Σαῖτονικολίνα, δέν τylene λυπᾶσαι τὴν κακομοίρα τὴν Πηγῆ; Σ' αὐτὴν ἐξεθύμανεν ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα ὁ βάρβαρος Στρατῆς· κι ἀπὸ τότε κλαίει ἀπαρηγόρητα ἢ δύστυχη, γιὰ τὴν προσβολὴν ποῦ σοῦ 'καμ' ὁ ἀδερφός τση. Ἐγὼ πάω καθεμέρα καὶ τylene θωρῶ, κι ὄλο μὲ τὰ δάκρυα στὰ μάτια τylene βροῖσκω· κι ὄλο μοῦ λέει πὼς ἂν σοῦ 'φταιξ' ἀδερφός τση, αὐτῇ ἴντα σοῦ 'κανε καὶ δέν περνᾶς μπλεῖδι ἀπ' ὄξω ἀπ' τὸ σπίτι τος ν' ἀκούη σκιας τὸ ζάλο σου καὶ νὰ σὲ θωρῇ ἀπ' ἀλάργο; Μιά-δυὸ φορές μόνο, λέει, ἔτυχε νὰ σὲ δῆ, ὄντε πάη στῆ βρύση γῆ στῆν ἐκκλησιά, μὰ κάνεις πως δέν τylene θωρεῖς καὶ ραίζει ἢ καρδιά τση. Ὁ θεὸς μόνο κατέχει τὸν καημὸ ἄπου πῆρε, μὰ ἴντα μπορεῖ νὰ κάμη; ἴντα μπορεῖ νὰ πῆ; Αὐτῇ τὸ θέλει, λέει, νὰ πηαίνης στὸ σπίτι τος, καὶ δὲ φοβᾶται πρᾶμα, γιὰτι καθάριος ὀρανὸς ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται. Μὰ μπορεῖ νὰ πάη κι ἀνεβουλῆς τοῦ κυροῦ τση καὶ τ' ἀδερφοῦ τση;

Οἱ λόγοι τῆς μητρὸς του ἐπροξένησαν εἰς τὸν Μανόλην αἰσθηματικὸν ἀπὸ συμπάθειαν καὶ ἐγαιωστικὴν χαρὰν· ἐλυπεῖτο καὶ ὑπερφανεύετο, φαναταζόμενος τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μάτια νὰ κλαῖουν χάριν αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, μαντεύων τὸ ἀποτέλεσμα τῶν λόγων τῆς συζύγου του, τοὺς ἐνίσχυσε μὲ ἓνα δίστιχον:

*Θωρεῖς τα, κουζουλὸ πουλί, τὰ πράματα ποὺ κάνεις,
ν' ἀφήνης τὸ βασιλικὸ κι ἀτσουμαλιές νὰ πιάνης ;*

— Ν' ἀφήνης τὴν Πηγὴ, ἐξηκολούθησε, καὶ νὰ κυνηγᾷς τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη, ἀπού, μὰ τὸ θεὸ ποὺν' ἀπὸ πάνω μας, βλες δὲν ἀξίζουνε τὸ μικρὸ τση δαχτυλάκι ! "Ἰντα νὰ σοῦ κάμω γῶ ; Δέν εἶμαι τῷ χρονῷ σου, νὰ δῆς πὼς τσί διαλέγουν τσί κοπελλιές." Ε, Ργινιώ ;.. Μὰ νάχωμε καὶ τὸ νοῦ μας, εἶπε γελῶν, νὰ μὴ σέ πιάση ζήλεια.

— Φόβον ἔχω ! ἀπήντησεν ἡ Σαῖτονικολίνα, γελῶσα καὶ αὐτῇ.

Εἰς τόσῃν δὲ εὐθυμίαν εἶχε φθάσει ὁ Σαῖτονικολής, ὥστε ἤρχισε νὰ σιγοτραγου-
δῇ ἓνα παλαιὸν τραγοῦδι :

Νάμοννα νιὸς κι ἀπάντρευτος καὶ πλούσιος κι ἀντρειωμένος...

Ὁ Μανόλης ἐκάμπτετο, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ, καὶ εἰς τὴν ἀμυχανίαν του ἤρχισε νὰ πελεκᾷ μὲ τὸ μαχαῖρι του τὴν καθέκλαν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο.

— Ἄς εἶναι, ἐξηκολούθησεν ὁ Σαῖτονικολής, καταλαβαίνω γῶ πὼς ὅ,τι κακὸ κι ἄνε πῆς γιὰ τὴν Πηγὴ, τ' ἀχειλί σου τὸ λέει, μὰ ἡ καρδιά σου δὲν τὸ λέει.

— Δέν τῆνε θέλω, δέν τῆνε θέλω, λέω ! εἶπεν ὁ Μανόλης, συγκεντρῶν εἰς τελευταίαν ἀντίστασιν τὸ ἠττώμενον πεῖσμα του. Ρωμαίικα σοῦ τὸ λένε.

— Γιά πέ το χωρὶς νὰ φανοῦνε τὰ δόντια σου !

— Νὰ μ' ἀφήσης θές ; εἶπεν ὁ Μανόλης, ὑποκρινόμενος θυμὸν καὶ δυσφορίαν διὰ νὰ μὴ γελάσῃ.

— "Οἱ, νὰ τὸ πῆς χωρὶς νὰ γελάσης ! ἐπανελάβεν ὁ Σαῖτονικολής.

Τότε, πλέον, ὁ Μανόλης δὲν ἠδυνήθη νὰ κρατηθῇ, ἀλλ' ἀμέσως πάλιν ἔτρεψε τὸν γέλωτα του εἰς ἀγανάκτησιν.

— Ἀγαπητικὴ ποὺ δὲ μ' ἀφήνουνε νὰ τῆνε δῶ, ἴντα τῆνε θέλω ;

— Μὰ ἄφησε, μορέ παιδί, τὴν καθέγλα ! ἀνεφώνησεν ὁ Σαῖτονικολής, ἰδὼν ὅτι τὸ πεῖ-
σμα τοῦ Μανόλης ἐξέσπα εἰς αὐτὴν. Δέ σοῦ φταίει αὐτῇ.

Ἐπειτα ἐξηκολούθησεν :

— Ὁ ἐρίφης, ἤθελε νὰ τὸν ἀφήνουνε νὰ μεροξημερώνεται στὸ σπίτι τοῦ Θωμᾶ· καὶ μὲ τὸ νὰ μὴ γενῆ τὸ θέλημά του, ἐρρεμπέλεψε κ' ἤρχισε νὰ γυρίζῃ στὰ δώματα καὶ στὶ ρούγες σὰν κουζουλός, νὰ ρίχτη πέτρες καὶ λόγια καὶ νὰ σπᾷ σταμνιά. Κ' ἐγώ, μορέ, εἶχα ἀγάπη μὲ τὴ μάνα σου πριχοῦ νὰ παρθοῦμε, καὶ δὲν ἐμπῆκα καλὰ-καλὰ στὸ σπίτι τος, παρὰ μόνο ὄντε τῇ πῆα σημάδι. Μάτια δὲν ἐσήκωνα νὰ τῆνε δῶ σ' ἄλλους ὄμπροστά. Ἀλήθεια δὲ λέω, Ργινιώ ;

— Ἀλήθεια, κιὰμὲ ψώματα ;

— Μόνο στὸ χορὸ τσ' ἔλεγα κιὰμμιὰν ἀνεγυριστικὴ μαντινάδα, καὶ μ' ἀπηλογοῦντονε καὶ κείνη πλειὰ ἀνεγυριστικά. Ἡ ἀγάπη θέλει φρόνηση, θέλει ταπεινοσύνη... Δέν τὸ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι ; "Ἐτσα διάχνουνε, Μανόλη, οἱ τιμημένοι ἄντρες.

Ἡ Ργινιώ ἀνεστέναξε καὶ τὸ ρεμβόν τῆς βλέμμα ἐβυθίζετο εἰς τὴν μακρυνὴν ἐπο-
χὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν τῆς ἤρχετο ἐξησθενημένη ἡ ἀπήχησις ἐνὸς διστίχου τοῦ χοροῦ :

Νὰ τὰ χαρῶ τὰ μάτια σου ὄντε τὰ κλίης κάτω...

Ἄλλ' ὁ Σαῖτονικολής διέκοψε τὸν ρεμβασμόν τῆς ἐνθουσιασθεῖς ἀπὸ τὰς ἀναμνή-
σεις του, τῆς ἐφώναξε νὰ φέρῃ «μιά σταλιά κρασί». Εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ ὁ Μανόλης ὑπεσχέθη ὅτι θὰ ἔπαυε τὰς παρεκτροπὰς, καὶ ἡ Ργινιώ ἐξῆλθε καὶ ἔστρωσεν εἰς τὸ δῶμα, ὅπου ἐκοιμῶντο ἀφ' ὅτου εἶχεν ἀρχίσει νὰ ζεσταίνεται ὁ καιρός. Τὴν ἐπιούσαν, ὁ Μανόλης ἐξῆλθε μὲ ἀξιεπαίνους διαθέσεις. Ἄλλ' ὅταν μετ' ὀλίγον συνήντησε τὴν Πη-
γὴν ἐπιστρέφουσαν ἀπὸ τὸν ποταμόν, παραδόξως τὸ πεῖσμα του ἐξηγέρθη ἐκ νέου, καί, ἀποστρέφας τὸ πρόσωπον, ἐπροχώρησε χωρὶς νὰ τὴν χαιρετήσῃ.

— Τόσο μεγάλο κακό σοῦ 'καμα ; εἶπεν ἡ Πηγὴ σταματήσασα.

— Δέ θέλω νὰ μοῦ μιλήσῃ ! ἀπήντησε μὲ τραχύτητα ὁ Μανόλης, χωρὶς νὰ στραφῇ, καὶ ἔφυγεν ἐπισπεύσας τὸ βῆμα του, ὡς νὰ τὸν κατεδίωκαν. Ἐνῶ δὲ ἀπεμακρύνετο, ἐμο-

νολόγει: «Δέ θέλω νά μοῦ μιλήσ... Διάολε, μέ τὸ ζόρε ἀγάπη; Νά πάρης τὸν Τερερέ, νά γενῆ τὸ κέφι τ' ἀδερφοῦ σου. Δέ σέ θέλω, τζάνε μου - πῶς τὸ λένε;.. Ἐχει κι ἄλλες κοπελλιές τὸ χωριό, δέκα βολές καλύτερες. Καλύτερή'σαι σὺ ἀπὸ τὸ Μαρούλι;»

Οὕτω βαδίζων ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ χωριό, χωρὶς νά τὸ καταλάβῃ.

Αἴφνης ἤκουσε γυναικίαν φωνὴν γνωστήν, ἡ ὁποία τὸν ἐχαιρέτα ἐξ ἀποστάσεως καί, στραφεὶς, εἶδε τὴν Ζερβούδαιναν πορευομένην πρὸς τὴν αὐτὴν διεύθυνσιν. Ἡ χήρα εἶχε καλῶς περασμένον εἰς τὸν βραχίονα καὶ ἐβάδιζε μὲ τὸ σύνηθες γοργόν της βῆμα. Ἦτο δύσκολον νὰ περάσῃ ἡμέρα χωρὶς νὰ τὴν ἴδῃ μίαν φορὰν τοῦλάχιστον· καὶ ἄλλος, προσεκτικώτερος τοῦ Μανόλη, θὰ ἔφθανεν ἐκ τούτου εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ χήρα ἐπεδίωκε τὴν συνάντησίν του. Ἄλλ' ἐνῶ κατὰ τὰς ἄλλας ἡμέρας ἡ συνάντησις ἐκείνη δὲν δυσηρέσκει τὸν Μανόλην, τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸν ἀνησύχησε.

Παραδόξως ὅμως ἡ Καλιὼ δὲν ἐφαίνετο θυμωμένη.

— Ὡς ποῦ, Μανολιό; τὸν ἠρώτησεν.

— Ἰσαμε τὸ Μαβρικό θὰ πάω, νὰ μεταδέσω τὸ μουλάρι.

— Κ' ἐγὼ στὸ Μαβρικό θὰ πάω, νὰ μαζώξω κολοκυθαθοῦς γιὰ ντολμάδες· μόνο στάσου νὰ πηαίνωμε μαζί, νὰ σοῦ πῶ κιόλας.

Ὁ Μανόλης τὴν ἐπερίμενε.

— Κατέχεις τὸ πῶς θὰ μαλώσωμε, Μανολιό; εἶπεν ἡ χήρα ὅταν τὸν ἔφθασε.

Καὶ μέ τόνον μητρικῆς μᾶλλον ἐπιπλήξεως τοῦ εἶπε νά μὴ ξανακάμῃ αὐτὸ ποῦ ἔκαμε. Αὐτὴ τὸν ἀγαποῦσε σὰν παιδί της, μὰ δὲν μπορούσε καὶ νά μὴ θυμώσῃ γιὰ τὴ διαγωγή του μὲ τὴν κόρη της. Ἀφοῦ ἐπρόκειτο νά πάρῃ τὴν Πηγῆ καὶ τὴν εἶχε λογοστέσει, τί ἤθελε μὲ τὴ θυγατέρα της;.. Ἐφαγε τὸ κουλούρι του, κάτω τὴ μούρη του... Ἄλλ' ἄς εἶναι, γιὰ πρώτη φορὰ τοῦ τὸ συμπαθοῦσε· ἂν ὅμως ἄλλη φορὰ ξαναπείραζε τὴν κόρη της, θὰ περνοῦσαν ἄσχημα. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ Μαργῆ δὲν θὰ ἐδέχετο νά τὴν ἐνοχλήσῃ ἐκ νέου, καὶ ἦτον καλὴ νά τοῦ σπάσῃ τὴν κεφαλὴ μὲ πέτρα...

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ Μανόλης μειδιῶν, καὶ κοκκινίζων συγχρόνως. Ἐγὼ θέλω νὰ μοῦ τὴ σπάσῃ. Οἱ πέτρες τση θάναι ἀπαλὲς σὰν καὶ τὰ χερᾶκια τση.

— Ἐλα στὸ νοῦ σου, Μανόλη, τοῦ εἶπεν ἡ Καλιὼ, προσπαθοῦσα νὰ φανῇ αὐστηρά, ἐνῶ ἐνδομύχως δὲν τὴν δυσηρέστησεν ἡ τόλμη τοῦ Μανόλη. Αὐτὰ ἂν ἄσχημα πράγματα, κι ἄπρεπα, καὶ νὰ τὰ παραιτήσῃς. Μιά γυναῖκα θὰ πάρης, δέ θὰ πάρης δυό. Κι ὁ προκομμένος ὁ κύρης σου τὴν ἐδιάλεξε αὐτὴ ποῦ θὰ πάρης. Σ' αὐτὴν νὰ τὰ λές αὐτὰ τὰ λόγια καὶ νὰ μὴν πειράζῃς ἄλλες κοπελλιές, γιὰτι θὰ βρῆς τὸν μπελά σου... Ἄ! ἂν δὲν ἦσουνα δεμένος μὲ τσι Ὠμοδιανούς, γῆ ἂν τὰ χαλάτε, τότε μὲ ὅλη μου τὴν καρδιά θὰ βανα τὴ βουλή μου νὰ πάρης τὴ Μαργῆ...

— Χαλῶ τα γῶ, μὰ δὲν τὰ χαλᾶ ὁ κύρης μου.

Καὶ μέ πᾶσαν ἀφέλειαν διηγῆθη ὅσα συνέβησαν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν Ὠμοδιανῶν, ὡς καὶ ὅσα εἶχαν λεχθῆ μετὰ τῶν γονέων του κατὰ τὴν παρελθοῦσαν ἐσπέραν.

Ἡ Καλιὼ ἐδικαίωσε τὸν Μανόλην, καὶ τὸν ἐνίσχυσε μὲ τοὺς συμπαθητικούς της λόγους εἰς τὴν ἰδέαν του ὅτι ἦτο θῦμα. Τοὺς ἤξευρε αὐτὴ τοὺς Ὠμοδιανούς, τί βιλάνοι καὶ χοντροκέφαλοι ἦσαν. Σὲ καλὸ σοὶ τὸν ἔρριξε ὁ κύρης του. Γιὰ τὴν Πηγῆ ἐλέγανε πῶς ἦτονε καλόγνωμη, μὰ — ὁ θεὸς νὰ μὲ συχωρήσῃ! — δὲν μπορούσε παρὰ νὰ μοιάζῃ λιγάκι μὲ τὸν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφόν της. Ἀπὸ τοῦτο τὸ κηπούλι εἶν' καὶ τοῦτο τὸ μαρούλι. Δὲν ἔκαμε φρόνιμα ὁ Σαῖτονικολῆς νὰ πάῃ νὰ ρίξῃ τὸ παιδί του σὲ μιά τέτοια χοιρογενιά. Μήγαρις ὁ Μανόλης δὲν ἦτονε παρακαλετὸς νὰ πάρῃ καὶ καλὴ κοπελιά καὶ περιουσία; Τί τῶν ἐζήλεψε τῶν Ὠμοδιανῶν; Τὰ πλούτη τῶν ἢ τὴν ἀνθρωπιά των; Λένε πῶς τὸ παιδί δὲν πρέπει νὰ κἀνῃ τίποτε χωρὶς τὴ βουλή τῶν γονέων του, μὰ σὰν οἱ γονεοὶ δὲν θεωροῦν τὸ σωστὸ καὶ πᾶνε νὰ κάψουν τὸ παιδί των, καὶ τὸ παιδί πρέπει νὰ κἀνῃ τῆς κεφαλῆς του, μοῦ φαίνεται...

— Ἐτσα καρρῶ πῶς θὰ τὸ κἀνω κ' ἐγῶ, εἶπεν ὁ Μανόλης σκεπτικὸς.

Καί, μετὰ σιωπῆν ὀλίγων στιγμῶν, ἠρώτησε μὲ φωνὴν διστακτικὴν:

— Μά... νὰ μοῦ δώσης θεὸς τὸ Μαρούλι;

Ἡ Καλιῶ τὸν ἠτένισε μὲ βαθὺ ἐξεταστικὸν βλέμμα.

— Νὰ ξεμπλέξης πρῶτα ἀπὸ τοῖ Ὠμαδιανούς... Ἐγὼ σοῦ ἴπα πὼς τὸ θέλω μὲ δὴ μου τὴν καρδιά.

— Καὶ τὸ Μαρούλι, θειά Καλιῶ, θέλει; εἶπεν ὁ Μανόλης μὲ φωνὴν παλλομένην ἀπὸ συγκίνησιν.

Ἄλλ' ἂν ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ ὁ ταλαίπωρος νέος εἰς ποῖον λάθος ὑπέπεσεν μὲ τὴν λέξιν τὴν ὁποίαν μετεχειρίσθη διὰ νὰ ἐκφράσῃ τὸν σεβασμὸν τοῦ πρὸς τὴν χήραν, ἢ συγκίνησιν τοῦ θὰ μετεβάλλετο εἰς ἀπελπισίαν.

Ἡ Καλιῶ δὲν ἠδυνήθη νὰ κρύψῃ τὴν δυσαρέσκειάν της. Ἡ λέξις «θι εἰ ἀ» τῆς ἐκτύπησε κατὰ πρόσωπον ὡς ράπισμα. Παρ' ὀλίγον νὰ τοῦ εἶπῃ ὅτι ἦτο ζωντόβολο, καὶ νὰ τὴν ξεφορτωθῇ ὁ μπουντάλακας, ποὺ ἤθελε καὶ παντρεῖα, ἐνῶ δὲν μπορούσε νὰ διακρίνῃ μιὰ νέα γυναῖκα ἀπὸ τὶς γριές, καὶ τὴν ἔλεγεν αὐτὴν, τριανταοκτῶ χρονῶν γυναῖκα, θειά, σὰν νὰ ἦταν ἐξηντάρα. Ἄλλ' ἡ ἀγανάκτησις της ὑπεχώρησε σχεδὸν ἀμέσως εἰς τὴν γοητείαν τὴν ὁποίαν ἐξήσκει εἰς τὴν ψυχὴν της ἢ θαλερὰ νεότης τοῦ Μανόλη. Ἐὰν ἡ γλῶσσα τοῦ νέου ἔσφαλλεν, ἢ νεότης του ὅμως καὶ ἡ κορμοστασιά του, ἢ ὁποία ὑפוῦτο ἐνώπιόν της πλήρης ζωῆς καὶ δυνάμεως, ἦσαν ἱκανὰ νὰ τοῦ συγχωρήσουν κάθε σφάλμα εἰς τὰ μάτια μιᾶς γυναίκας ἢ ὁποία γνωρίζει τὸν ἄνδρα. Δι' αὐτὴν ὁ Μανόλης, μὲ ὅλα τὰ σφάλματα τῆς ἀπειρίας καὶ τῆς ἀπροσεξίας του, ἦτο τὸ ἰδεῶδες τοῦ ἀνδρός.

— Ἴντα νὰ σοῦ πῶ κ' ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀγρίεψες μὲ τὸ φέρισμό σου, εἶπεν ἡ Καλιῶ μὲ φωνὴν εἰς τὴν ὁποίαν διεκρίνετο ἀκόμη ἢ δυσαρέσκεια. Μὰ ἄφησε δὲ νὰ ξεμπλέξης πρῶτ' ἀπὸ τοῖ Ὠμαδιανούς...

Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ χωρισθοῦν καὶ ἡ Καλιῶ διηυθύνθη εἰς τὸν κῆπον της.

Ἦτο φαιδρὰ θερινὴ πρωία, ἀλλ' ἡ χήρα ἐβάδιζε βαρύθυμος εἰς τὴν χαρὰν ἐκείνην τῆς φύσεως. Ἀντὶ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ, ἐφάνη μᾶλλον ὅτι τὴν δυσηρέστησεν ἢ προθυμία τοῦ Μανόλη νὰ ἐνδώσῃ εἰς τὰς προσπαθείας της. Ἄλλ' οὔτε ἡ ἴδια δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν ψυχικὴν της ἐκείνην κατάστασιν. Ἐνῶ διέτρεχε τὸν λαχανόκηπον, κόπτουσα τοὺς κιτρίνους ἀνθούς καὶ παρακολουθουμένη ὑπὸ τοῦ θροῦ τῶν ἀδρῶν καὶ ὕγρῶν ἐκ τῆς δρόσου φύλλων, ἤσθάνετο μίαν πίεσιν εἰς τὸ στῆθος, ἥτις τὴν ἠνάγκαζε ν' ἀναστενάξῃ. «Παράξενο πράμα!» ἔλεγε μὲ τὸν ἑαυτὸ της. «Ἴντά ἴπαθα; Ἴντα κατασκέπαση ν' αὐτὴ ποὺ μ' ἔπιασε;» Καὶ διακόπτουσα τὴν ἀνθοσυλλογὴν, ἐστέκετο ἀκίνητος ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν καὶ παρετῆρει κάτω εἰς τὴν ἀνοικτὴν ἔκτασιν τῶν λιβαδιῶν, χωρὶς νὰ βλέπῃ τίποτε, ἀφηρημένη, μὲ τὸ βλέμμα κενόν. Ἀόριστος ἀνησυχία περιέσφιγγε τὴν καρδίαν της. Συγχρόνως δὲ ἤρχοντο καὶ ἐπανήρχοντο εἰς τὴν σκέψιν της μὲ ἐπιμονὴν παραληρημάτος οἱ πρῶτοι στίχοι παλαιοῦ τραγουδιοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει κατὰ τὰ παιδικὰ της ἔτη καὶ ἔκτοτε ἔμενε θαμμένον εἰς τὰ βάθη τῆς μνήμης της:

Μιὰ κόρη ἀνθούς ἐμάζωνε κι ἀνθούς ἐκορφολόγα...

Τὸ κάτω μέρος τῆς κοιλάδος ἐκάλυπτεν ἀκόμη λευκὸς πέπλος πρωινῆς ὀμίχλης, τὴν ὁποίαν ἠραίωνε καὶ διέλυεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ὁ ἥλιος. Ὁ θερισμὸς εἶχεν ἀρχίσει καὶ ἐφαίνοντο ἀγροὶ ἡμιθερισμένοι καὶ ξανθοὶ λόφοι θημωνιῶν. Οἱ θερισταὶ καὶ αἱ θερίστριαι εἶχαν ἤδη ἀπὸ τῆς αὐγῆς ἀρχίσει τὴν ἐργασίαν των· οἱ δὲ βουκόλοι εἶχαν ὀδηγήσει καὶ αὐτοὶ λίαν πρῶτ' ἢ τὰ ζῶα των διὰ νὰ βοσκήσουν εἰς τὶς καλαμιές καὶ τοὺς ἀρμούς τῶν λιβαδιῶν. Ἀφ' ὅτου ἠκούσθη ἡ φωνὴ τοῦ κούκκου, εἶχαν ἀρχίσει νὰ μυγιάζωνται ὅταν ἐπροχώρει ἡ ἡμέρα καὶ ἐδυνάμωνεν ἡ ζέστη. Διὰ τοῦτο ἔσπευδαν νὰ τὰ βοσκήσουν καὶ νὰ τὰ κλείσουν κατὰ τὰς θερμὰς ὥρας εἰς τὶς βουκολιές, εἶδος μεγάλων μανδρῶν σκιαζομένων ὑπὸ πλατάνων.

Ὁ Ἀστρονόμος ἐθέριζεν εἰς ἓν ἀπὸ τὰ λιβάδια· διακόψας δὲ τὴν ἐργασίαν του καὶ παρατηρῶν τὴν ὀμίχλην, ἐφώνησε πρὸς τὸν Μπαρμπαρέζον, εὐρισκόμενον εἰς γειτονικὸν ἀγρόν:

— Βλάβος θὰ πέσῃ. Ἀρρώστεια καὶ γιὰ τσ' ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὰ κηπικὰ.

— Πῶς τὸ καταλαβαίνεις ; ἠρώτησεν ὁ Μπαρμπαρέζος, ἐνῶ κατεγίνετο νὰ στρίψῃ τσιγάρον.

— Δέ θωρεῖς τὴν κατσιφάρα ; εἶπεν ὁ Ἀστρονόμος, ἐκτείνων τὸν βραχιονά του πρὸς τὴν ὀμίχλην.

— Ἐ! θωρῶ τῆνε.

— Ὅλο βλάβος εἶναι καὶ καλὰ θὰ κάμωμε ν' ἀπυριάσωμε τσι φασουλιές.

— Δὲν κάνει ν' ἀπυριαστοῦμε κ' οἱ γίδιοι, γιὰ νὰ μὴ μᾶς πιάσῃ τὸ βλάβος ; εἶπεν ὁ Μπαρμπαρέζος, ἐξάγων τὰ «πυροβολικά του» διὰ νὰ ἀνάψῃ τὸ πελώριον τσιγάρον τὸ ὁποῖον εἶχε κατασκευάσει. Ἐγὼ αὐτὸ θὰ κάμω μὲ τὸν καπνὸ. Δὲν τσ' ἀφήνεις, μορέ ἄνθρωπε, αὐτὲς τσ' ἀνεμοκουβέντες ; Κάθα καλοκαίρι τὴν ταχυνὴ πέφτει αὐτὴ ἡ κα-
ταχυνιά.

— Ντὰ ξυπναῶς ποτέ σου τὴν ταχυνὴ γιὰ νὰ δῆς ἴντα γίνεται ; ἀπήντησεν ὁ Ἀστρο-
νόμος πειραχθεῖς. Καὶ σήμερο κιαμμιά γρᾶ θὰ ψοφήσῃ ἀπὸ σ' εὐρῆκε ὁ ἥλιος ξυπνητό.

Ὁ Μπαρμπαρέζος ἔστρεψε τὰ νῦτα περιφρονητικῶς, χωρὶς νὰ δώσῃ ἀπάντησιν καὶ καθήσας ἐπὶ τῆς ἀπαλῆς χλόης τοῦ ἄρμου ἐξηκολούθησε νὰ καπνίζῃ. Ἄλλος ἄλλος ἐκ παρακειμένου ἀγροῦ, διὰ νὰ ἐξερεθίσῃ τὰ πράγματα, εἶπεν ὅτι εἶχε δίκιο ὁ Μπαρμπα-
ρέζος. Ἡ ὀμίχλη δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐξάτμισις τῆς δροσιᾶς ποῦ ἔπεφτε τῆ
νύκτα καὶ τακτικὰ κάθε καλοκαίρι αὐτὸ γίνεται.

— Κ' ἐγὼ ἀπὸ παδά μαι, δέ μ' ἔφεραν ἀπὸ τὰ Παρίσια· μ' αὐτὴ ἡ κατσιφάρα δὲν
εἶναι σὰν τσ' ἄλλες· σύρνει μιὰν κιτρινάδα σὰν τὸ βουῦρκο.

— Δέ θωρῶ γὼ κιαμμιὰν κιτρινάδα, εἶπεν ὁ ἄλλος, καὶ θαρρῶ πῶς ν' νειρεύεσαι Νι-
κολή.

Καὶ δὲν ἔδωκε πλέον προσοχὴ εἰς τὸν ἀνόητον Ἀστρονόμον, ποῦ ἄφηγε τὴ δουλειὰ
του γιὰ νὰ κάθεται νὰ μελετᾷ τὸ χρῶμα τῆς πρωινῆς ὀμίχλης ἢ τὴν κίνησιν τῶν νε-
φῶν. Οἱ πρῆκτικοὶ ἄνθρωποι τὸν ἔθεταν εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὸν ὀκνηρὸν Μπαρ-
μπαρέζον, ποῦ κατέβηκε καὶ αὐτὸς μιὰ μέρα γιὰ νὰ δουλέψῃ, λείει, κὶ ὅλη ἡ δουλειὰ
ποῦ εἶχε κάμει ἦτο νὰ τυλίσῃ τσιγάρα καὶ νὰ καπνίζῃ.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον μιὰ ἀναφώνησις τοὺς ἔκαμεν ὄλους νὰ στραφοῦν καὶ νὰ ἴδουν
τὸν Μανόλην καταδιώκοντα ἡμίονον, ὅστις ἔφευγεν ἐγείρων νέφη κοινοροτοῦ καὶ λα-
κτιζῶν. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν μετέφερε πέτρας διὰ τὴν οἰκοδομήν, ὁ ἡμίονος τὸν
εἶχε πάρε τόσον ἀπὸ φόβον, ὥστε, ἅμα τὸν εἶδε πλησιάζοντα διὰ νὰ τὸν μεταδέσῃ
εἰς τὴν νομήν, ἀπέσπασε τὸν πάσσαλον εἰς τὸν ὁποῖον ἦτο δεμένος καὶ ἔφυγεν ἔντρο-
μος. Ὁ Μανόλης τὸν κατεδίωξε βλασφημῶν καὶ ρίπτων κατ' αὐτοῦ μεγάλους βῶλους
χρώματος, διότι λίθοι δὲν ὑπῆρχον εἰς τὸ λιβάδι. Καί, ἐπιτέλους, κατάρθωσε νὰ συλ-
λάβῃ τὸν πάσσαλον, τὸν ὁποῖον ὁ ἡμίονος ἔσυρεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ σχοινοῦ, καὶ μὲ
ἰσχυρὰν ἔλξιν ἠδυνήθη νὰ σταματήσῃ τὸ ζῶον.

— Δέν εἶναι παράξενο ; εἶπεν ὁ Ἀστρονόμος. Ἄν ἦτον ὁ Τερερές, ἀπὸ ν' ναι μιᾶς μπά-
τσας ἄνθρωπος, θὰ τὸν ἐφοβούντονε· καὶ τὸ μουλᾶρι, ἀπὸ μπορεῖ μὲ μιὰ τσιναῖα νὰ
τονε ξεβγάλλῃ, δέν τὸ φοβᾶται.

Καὶ ὁ σοφὸς ἔδιδε τὴν ἐξῆς ἐξήγησιν εἰς τὸ πρᾶγμα : Ἐπειδὴ εἶχε ζήσει ἔως τῶ-
ρα μὲ τὰ ζῶα, δὲν τὰ ἐφοβεῖτο· τοὺς ἀνθρώπους ἄλλως ἐφοβεῖτο, διότι δέν τοὺς ἐγνώ-
ριζεν.

Ὅταν ὁ Μανόλης ἐπέστρεφεν, ὁ ἥλιος εἶχεν ὑψωθῆ πολὺ καὶ τὸ καῦμα τῆς ἡμέ-
ρας εἶχεν ἀρχίσει. Εἰς τὸ ἐπάνω μέρος τῶν λιβαδιῶν ἐκίνησε τὴν περιέργειάν του καὶ
τὸν ἐσταμάτησε μιὰ βουκολικὴ σκηνή : Κάμποσοι μικροὶ βουκόλοι εἶχον περιστοιχίσει
ἕξ ἀποστάσεως ἕνα ταῦρον κ' ἐπροσπάθουν νὰ τὸν «μυγιάσουν». Καὶ πρὸς τοῦτο ἐξε-
φώνουν ἐν χορῶ τὰ ἐξῆς :

*Ἐβγα, μύγια, ἀπὸ τὸ βῶλο
κ' ἔμπα στοῦ βουγιοῦ τὸν κῶλο.
Δός του νὰ πυροβολήσῃ,
καὶ τὰ ὄρη νὰ γυρίσῃ!
Κού-κου! κού-κου! κού-κου!*

Ὁ βουκόλος, εἰς τὸν ὅποιον ἀνῆκεν ὁ ταῦρος, ἐπροσπάθει νὰ τοὺς ἐμποδίσει, ἰκετεύων, βλασφημιῶν, καταδιώκων πότε τὸν ἕνα, πότε τὸν ἄλλον, καὶ ἐπὶ τέλος ἤρρισε νὰ κλαίῃ, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἐξηκολούθουν ν' ἀπαγγέλλουν τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μύγας. Μία κορασίς ἰδίως, ἀνυπόδητος, ὡς ἦσαν καὶ οἱ περισσότεροι ἀρσενικοί, καὶ μαῦρη ἐκ φύσεως καὶ ἀπὸ τὸ ἠλιόκαυμα, δὲν ἔπαυεν, ἀλλὰ χοροπηδῶσα ὡς τρελλή, ἐπανελάμβανεν :

Ἐβγα μύγια ἀπὸ τὸ βῶλο
κ' ἔμπα στοῦ βουγιού τὸν κῶλο !.
Κού-κου ! κού-κου ! κού-κου !

— Κατερινιά ! ἐφώναζεν ὁ βουκόλος καὶ ὄρμα ἐναντίον τῆς. Ἄλλ' αὐτὴ διέφευγε τρέχουσα μ' ἐλιγμούς μεταξὺ τῶν βοσκόντων ζώων, καὶ κρυπτομένη ὅπισθεν πότε τοῦ ἐνός καὶ πότε τοῦ ἄλλου βουκόλου. Ἄλλὰ καὶ ἂν αὐτὴ ἔπαυε πρὸς στιγμὴν, ἐξηκολούθουν οἱ ἄλλοι, μετ' ὀλίγον δὲ ἠκούετο ἐκ νέου ἡ φωνὴ τῆς.

Ὁ Μανόλης, σταματήσας, παρηκολούθει μ' ἐνδιαφέρον τὴν σκηνὴν καὶ ἐγάλα μετέχων ἐξ ἀποστάσεως εἰς τὴν εὐθυμίαν τῶν βουκόλων. Ἄν δὲν τὸν ἠμπόδιζε μάλιστα πλατὺς χάνδαξ, πιθανώτατα θὰ ἐπλησίαζε καὶ θὰ ἐλάμβανε μέρος εἰς τὸν βουκολικὸν χορὸν.

Ὁ ταῦρος ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἀρχίσει νὰ δεικνύῃ σημεῖα ἀνησυχίας καὶ ἐκίνοι ζωηρῶς τὴν οὐρὰν του καὶ ἀνοιγόκλειε τοὺς ρώθωνάς του. Ἐπειτα, ἐξαγριωθείς, ὑψωσε τὴν οὐρὰν ὡς σημαίαν καὶ ἔφυγε τρέχων μὲ ὄβρον τοῦ ὄρμου. Ὁ βουκόλος ἔτρεξε κατόπιν του φωνάζων : « Νά ! νά ! », ἀλλὰ ταχέως εἶδεν ὅτι ἐματαιοπύνη καὶ, σταματήσας, παρετήρει τὸν οἰστρηλατούμενον ταῦρον ἀπομακρυνόμενον, ὑπερπηδῶντα τὰ χανδάκια, εἰσδύοντα εἰς τὰ σπαρτὰ καὶ πάλιν ἀναφαινόμενον, μὲ τὴν οὐρὰν πάντοτε ὑψωμένην. Ὀλίγοι ἐκ τῶν θεριστῶν, πλησίον τῶν ὁποίων διήρχετο, ἐπεχείρουν, ἐπισείοντες τὰ δρέπανα, νὰ τὸν σταματήσουν ἢ νὰ τὸν στρέψουν πρὸς τὰ ὀπίσω· οἱ περισσότεροι ἐξ αὐτῶν τὸν ἐξέρεθίζαν ἔτι μᾶλλον φωνάζοντες : « Κού-κου ! κού-κου ! »

Μετ' ὀλίγον ἡ Κατερινιά ἐπανέλαβε τὸ παιγνίδι περὶ ἄλλο βόδι, καὶ οἱ ἀρσενικοὶ τὴν ἐμιμήθησαν. Ὁ δὲ Μανόλης, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερβῇ τὸ χαντάκι, ἔλαβε μέρος ἐξ ἀποστάσεως καὶ ἤρριξε νὰ φωνάζῃ καὶ αὐτὸς μετὰ τῶν βουκόλων : « Κού-κου ! κού-κου ! »

Ἄλλ' ὁ βουκόλος, εἰς ὃν ἀνῆκεν ὁ ἐξερεθιζόμενος ταῦρος, ἀκούσας τὴν φωνὴν τοῦ Μανόλη, ἔστρεψε κατ' αὐτοῦ τὴν ὀργὴν του καὶ τοῦ ἐφώναξε :

— Ἄμε στὸ διάολο καὶ σύ, Πατούχα !

Ὁ Μανόλης ἐξηγγιώθη, καὶ ὄρμησε κατὰ τοῦ βουκόλου, ἀλλὰ τὸ χαντάκι ἀνέκοψε τὴν ὀρμὴν του. Ἦτο τόσοσὸν τὸ πλάτος του, ὥστε ἂν ἐπεχείρει νὰ τὸ ὑπερπηδήσῃ, θὰ ἐπιπτεν εἰς τὸ νερόν, τὸ ὅποιον εἶχεν ἰκανὸν βάθος. Παρητήρησε γύρω, ἀλλὰ λίθον δὲν εἶδε καί, μὴ ἔχων πέτραν νὰ ρίψῃ κατὰ τοῦ ἀθάδου βουκόλου, τοῦ ἐξετόξευσε μίαν ἀπειλήν :

— Καλά, μορέ, θὰ σὲ πιάσω ἄλλη ὥρα, νὰ σὲ μάθω γὰ ποιοὺς εἶν' ὁ Πατούχας !

Ἄλλ' εἰς μίαν γωνίαν τοῦ λιβαδιοῦ, ὅπου εὐρίσκοντο οἱ βουκόλοι, ὑπῆρχε σωρὸς χαλίκων· καὶ ὅταν εἶδαν ὅτι ὁ Μανόλης δὲν ἠδύνατο ἢ δὲν ἐτόλμα νὰ περὶ τὸ χαντάκι, ὄρμησαν εἰς τὰ χαλίκια καὶ ἤρρισαν νὰ τὸν πετροβολοῦν. Ζωηρὸν δὲ μέρος εἰς τὸν πετροπόλεμον ἐκεῖνον ἔλαβε καὶ ἡ μελαμψὴ Κατερινιά. Ὁ δὲ Μανόλης, ἀφοῦ ἐδέχθη κάμποσα χαλίκια κατὰσθη, ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ καὶ ἀπεμακρύνθη ἐπαναλαμβάνων τὴν ἀπειλήν του, ἐνῶ οἱ βουκόλοι ἐκραύγαζαν κατόπιν του :

— Κού-κου ! Κού-κου, Πατούχα !

Τὸ χλευαστικὸν « παρανόμι » ἀνέμνησεν εἰς τὸν Μανόλην τὸν Τερερέν, καὶ ὅλη ἡ ἀγανάκτησίς του ἐστράφη κατὰ τοῦ μάγου, εἰς τὸν ὅποιον ἀπέδιδε τὴν εὐρεσίαν καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ χλευασμοῦ, τὸν ὅποιον συνήντα τώρα παντοῦ, εἰς τὸ χωριὸν καὶ εἰς τὰ λιβάδια ἀκόμη. Ἐνῶ δὲ ἐσκέπτετο πῶς νὰ ἐκδικηθῇ, ἀνεμνήσθη τοὺς λόγους τῆς μητρὸς του, ὅτι, ἂν ἀπηνεῖτο τὴν Πηγὴν, θάκανε ὅ,τι ἐπεθύμει ὁ Τερερέν. Ἄλλὰ ἀκριβῶς διὰ νὰ σκάσῃ τὸν Τερερέν, ἔπρεπε νὰ τὴν πάρῃ. Λοιπὸν θὰ τὸν ἔσκαζε τὸν ἀσχημάνθρωπον τὸν Τερερέν. Θὰ ἐπέμενε νὰ πάρῃ τὴν Πηγὴν, μαγὰρι κι ἂν ἐπρόκει-

το να περιμένη δέκα ἔτη. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν προηγουμένη ἐσπέραν εἶχον ἐκ νέου στραφῆ τὰ αἰσθήματά του πρὸς τὴν κόρην τοῦ Θωμᾶ. Ἄλλ' ὅταν τὸ πρῶν τὴν ἐπανεῖδε, τὸν κατέλαβεν αἰφνίδιον πείσμα παιδίου, τὸ ὁποῖον συντρίβει ὅταν τοῦ δίδουν τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον ἐζήτηι ἐπιμόνως. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν τὸν εὔρε μετ' ὀλίγον ἡ χήρα καὶ δὲν ἐδυσκολεύθη νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὰ νερά της. Ἄλλ' ἡ μεταβολὴ δὲν ἦτο πραγματικὴ. Εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας του παρέμενεν ἡ Πηγῆ, τόσον δειλὴ ὅμως καὶ συνεσταλμένη, ὥστε νὰ μὴ αἰσθάνεται τὴν παρουσίαν της ὁ πεισμομένος καὶ ἐπιπόλαιος Μανόλης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀφ' ὅτου ἐπρόσεξεν εἰς τὴν κόρην τῆς χήρας, τὰ λευκὰ καὶ ἄβρα θέλητρα τῆς Μαργῆς ἐξήσκουν ἄλλου εἶδους γοητείας εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἡμιαγρίου ἐφήβου καί, ὅταν τὴν ἔβλεπε, τὸν ὤθει ἀγρία ὀρμὴ νὰ τὴν περιβάλλῃ μὲ τοὺς ρωμαλέους βραχίονάς του καὶ νὰ λυώσῃ εἰς τὴν λαύραν τῶν πόθων του τὴν μικροκαμωμένην καὶ γαλακτώδη ἐκείνην ξανθὴν. Ἄλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι, χωρὶς τὰς αὐστηρότητας τῶν Θωμαδιανῶν, ἡ προσοχὴ του δὲν θὰ ἐστρέφετο, ἴσως, ποτέ πρὸς τὴν Ζερβουδοπούλαν, καὶ μεθ' ὅλας τὰς ἐπιμόνους προσπάθειας τῆς χήρας. Ἡ πραγματικὴ του προτίμησις ἦτον ἡ Πηγῆ καὶ αὐτὴ κατέιχε τοὺς διαλογισμούς του καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ πείσμα τὸν ὤθει πρὸς τὴν ἄλλην ἢ πρὸς ἄλλας. Τὴν ἡμέραν δ' ἐκείνην ἐπ' ὀλίγον ἔμεινεν ἡ Μαργῆ εἰς τὴν φαντασίαν του. Μόλις ἐχωρίσθη ἀπὸ τὴν Ζερβουδαιαν, ἀνεφάνη ἡ Πηγῆ καὶ τὴν ἐξετόπισεν. Ἄντι τῆς ψυχρᾶς καὶ ξιπασμένης Μαργῆς, ἡ κόρη τοῦ Θωμᾶ ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς διαλογισμούς του ταπεινὴ, λυπημένη καὶ ἰκετευτικὴ. Καὶ τοῦ ἔλεγε, μὲ σιγανὴν καὶ φοβισμένην φωνήν: «Τί σοῦ φταιῖα, Μανολιό, καὶ δὲ μοῦ μιλεῖς, καὶ δὲ στρέφουσαι νὰ μὲ δῆς; Τί σοῦ φταίω ἐγώ, ἂν ὁ ἀδερφός μου εἶναι κακός καὶ ἀνάποδος; Μήπως ἐμένα δὲν μὲ βασανίζῃ; Νάξερεις τί τραβῶ καὶ γώ!.. Μ' ἂν ὁ Στρατῆς εἶναι κακός, μπορεῖς νὰ πῆς κακὸ γιὰ μένα;.. Κατέχεις το πόσο σ' ἀγαπῶ· μὰ ἴντα μπορῶ νὰ κάμω; Θ' ἀφήσης νὰ μὲ δώσουνε τοῦ Τερερέ, νὰ μὲ κακομοιριάσουνε; Δέ μὲ λυπᾶσαι;»

Τοιαῦτα φανταζόμενος ὁ Μανόλης συνεκινεῖτο μέχρι δακρύων καὶ ἔλεγε:

— Μὰ ἴντα φταίει κιόλας αὐτὴ ἡ μαδρικομοῖρα;.. Ὀι, Τερερέ, δὲ θὰ σ' ἀφήσω γὼ νὰ τὴν πάρῃς! Καλύτερα νὰ σὲ πάρῃ ὁ διάολος!

Ἐπιστρέψας δὲ εἰς τὸ χωριό, ἀντὶ ν' ἀποφύγῃ, διὰ λοξοδρομίας, ὡς ἀπὸ τινος συνήθιζε, τὸν δρόμον τοῦ Θωμᾶ, ἐβάδισε κατευθεῖαν.

— Σ' ὄλο τὸ ὕστερο, ἐξηκολούθει νὰ λέγῃ καθ' ἑαυτόν, δὲν θὰ πάρω τὸν Στρατῆ, ἐτσὰ πού τὸ λέει κ' ἡ μάνα μου. Σὰν τὴνε πάρω καὶ πᾶμε στὸ σπίτι μας, ἄς κοτήσῃ νάρθη!.. Ὁξω-ἄξω, φαρμακίτη! Ἡ Πηγῆ ὡς ὀψὲς ἦτον ἀδερφή σου· ἀπὸ σήμερον εἶναι γυναῖκα μου!

Ἡ ἀνάμνησις ὅμως τοῦ σπιτιοῦ ἔπεσεν ὡς ἀποθάρρυνσις εἰς τὰς γενναίας του ἀποφάσεις. Ἐὰν ἐτελείωνεν αὐτὸ τὸ σπίτι, θὰ εἶχαν τελειώσῃ καὶ τὰ βάσανά του. Ἄλλὰ δὲν εἶχε τελειωμό. Τὸ κατώγειον ἐπλησίαζε νὰ τελειώσῃ, ἀλλ' ὁ Σαῖτονικολὴς ἐπέμενε νὰ τοῦ κτίσῃ καὶ ἀνάγειον κ' ἔτσι θὰ ἤρχετο καὶ ὁ ἄλλος χεიმῶνας· καὶ ἂν αἱ βροχαὶ διέκοπτον τὴν ἐργασίαν, θὰ ἤρχετο καὶ ἡ ἀνοιξίς καί... ζῆσε Μάη μου! Εἶχεν ἀποτολήσῃ πρὸ ἡμερῶν νὰ εἴπῃ πρὸς τὸν πατέρα του ὅτι ἦτον ἀρκετὸν τὸ κατώγει, ἀλλ' ὁ Σαῖτονικολὴς δὲν ἠθέλησε ν' ἀκούσῃ τίποτε. Ἡξευρε αὐτὸς τί ἔκανε. Μιὰ δουλειὰ πού θὰ γίνῃ, γιατί νὰ μὴ γίνῃ σωστή; Μιὰ φορὰ πού θὰ πάντρευε τὸ γιό του, ἤθελε νὰ τοῦ κάμῃ ἓνα σπίτι σωστό· ὄχι καλύβα, σὰν νάτονε κανενὸς διακονιάρῃ παιδί. Καὶ μὲ αὐτὰς τὰς δικαιολογίας, τῶν ὁποίων τὴν σπουδαιότητα δὲν ἐνόει ὁ Μανόλης, ἀλλ' οὔτε καὶ ἠδύνατο νὰ τὰς ἀντικρούσῃ, διαιωνίζετο ἡ οἰκοδομὴ καὶ μετ' αὐτῆς δὲν ἐτελείωναν καὶ τὰ βάσανά του.

Ὅταν ἐφθασε πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Θωμᾶ, ὁ κρότος τοῦ ἀργαλειοῦ διέκοψε τὰς μεταλλοκλικὰς του σκέψεις. Σταματήσας ὑπὸ τὸ παράθυρον ἐξερόβηξεν· ἀλλ' ἤδη ἡ Πηγῆ, ἀναγωνίασασα τὸ βῆμα του, εἶχεν ἀνατιναχθῆ ἀπὸ τὸν ἀργαλειὸν καὶ τὸ πρόσωπόν τῆς ἐφάνη μεταξὺ τῶν ἀνθέων τοῦ παραθύρου. Ἀπὸ τὴν ταχείαν ἐμφάνισιν τῆς κόρης, ὁ Μανόλης ἐνόησεν ὅτι ἦτο μόνῃ· ἀλλά, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, τὴν ἠρώτησεν

ἄν ἦτο ἐκεῖ ὁ πατέρας ἢ ὁ ἀδελφός της. Ἦθελε τάχα νὰ τοὺς εἰδοποιήσῃ, ὅτι εἰς τὰ λιβάδια, ὅπου ἦτο, εἶδεν ὅτι εἶχαν κάμει ζημίας εἰς τὰ σπαρτά των τὰ ζῶα, καὶ ἔπρεπε νὰ πᾶνε νὰ «στιμάρουν» τὰς ζημίας διὰ νὰ ζητήσουν ἀποζημίωσιν.

— «Οἱ, λείπουνε κ' οἱ δυό! Κι ἂν δέ μ' ὀχτρεύεσαι ἀκόμη, εἶπε μὲ μειδίαμα ἡ Πηγῆ, κόπιασ' ἀπὸ μέσα!

Ἄσπασε ὁ Μανόλης εἰσῆλθε κατακόκκινος ἀπὸ ἐντροπὴν καὶ χαράν.

— Καλῶς τονε τὸ μανισμένο! εἶπεν ἡ Πηγῆ, ἀκτινοβολοῦσα.

Καὶ ἀφοῦ τοῦ προσέφερε καθέκλαν, ἐκάθησε καὶ αὐτὴ ἀπέναντι εἰς τὸ «σανίδι» τοῦ ἀργαλειοῦ.

— Ἐγὼ ἴλεγα πὼς δέ θὰ μοῦ ξαναμίλιες μπλειό..., ἐξηκολούθησε. Καὶ τὴν ταχυνή, ὄντεν ἐπέρασες ἀπὸ κοντά μου καὶ δέν ἐγύριτες νὰ μὲ ξανοίξῃς... μὰ δέν ἤκουσες ἀπου σοῦ μίλησα;

Ἄσπασε ὁ Μανόλης ἐχαμήλωσε τὰ μάτια του καὶ δέν ἀπήντησε.

— Θὰ μ' ἄκουσες, μὰ ἤθελες νὰ μὲ σκάσης· κ' ἐγὼ μόνο κατέω τὸν καημὸ πού πῆρα!

— Ἐτσὰ τόκαμα, στὰ ψώματα..., εἶπεν ὁ Μανόλης γελῶν καὶ αἰσχυρόμενος συγχρόνως.

— Ἄ! στὰ ψώματα!., πεισματικά μοῦ ἄκανες!.. εἶπεν ἡ Πηγῆ σείουσα τὸν λιχανόν. Καλά, πονηρέ!

— Μὰ ἴντὰ ἄθελος; Νὰ μὴ μανίσω, ὅστερ' ἀπὸ τὰ ὄσα μοῦπ' ὁ ἀδερφός σου; ἀνεφώνησεν ὁ Μανόλης μὲ αἰφνιδίαν ἔξαψιν.

— «Οἱ, ἐγὼ δέν εἶπα πὼς δέν εἶχες δίκιο. Μὰ τὸ φταίξιμό' τονε τ' ἀδερφοῦ μου, δέν ἦτονε δικό μου! Κ' ἴντα μπορῶ νὰ πῶ γώ, πούν' ἀδερφός μου;

— Κ' ἐγὼ ἴντα θές νὰ κάνω σὰ μοῦ λέῃ νὰ μὴ ξαναρθῶ στὸ σπίτι σας καὶ νὰ μὴ σοῦ ξαναμιλήσω;

— Νὰ μὴ τοῦ συνορίζεσαι, γιατί ἄναι ἀψόθυμος, μὰ κακὸς δέν εἶναι. Καὶ στὸ ὅστερο ἴντα σὲ γνοιάζει;.. Δέ σὲ φτάνει... πού σ' ἀγαπῶ ἐγώ; εἶπεν ἡ Πηγῆ μὲ φωνὴν μόλις ἀκουσθεῖσαν.

Τὰ μάτια τοῦ Μανόλη ἐξήστραψαν.

— Κ' ἐγὼ σ' ἀγαπῶ, εἶπε, μὰ θωρεῖς πὼς δέ μᾶς ἀφήνουνε!

— Καὶ θὰ περνᾷς πάλι ἀπὸ τὴ στράτα μας νὰ σὲ θωρῶ;

— Ντὰ μπορῶ νὰ μὴν περνῶ; εἶπεν ὁ Μανόλης, καὶ τὸ πρόσωπόν του ἐκοκκίνιζεν ὡς μύδρος.

— Καὶ δέ θὰ μοῦ ξανακάμῃς πεισματικά, ναί;

— Ναί, ἀπήντησεν ὁ Μανόλης καὶ ἡ λέξις ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ στήθος του ὡς ἐκπνοὴ κοχλάζοντος λέβητος.

Κάτι δὲ τῶντι ἔβραζε καὶ ἐκόχλαζεν ἐντός του, καὶ ἐπιτέλους τὸν ἐτίναξεν ἀπὸ τὴν καθέκλαν. Ἠγέρθη, καὶ πλησιάσας ἐστήριξε τὸν βραχίονά του εἰς τὴν κορωνίδα τοῦ ἀργαλειοῦ. Ἄλλ' ἡ προσέγγισίς του ἐπέτεινε καὶ τὴν συγκίνησιν τῆς Πηγῆς· εἰς δὲ τὴν ταραχὴν της ἐστράφη καὶ ἀφοῦ ἐπέρασε τὰ πόδια της εἰς τὴν πατητῆρες ἔπιασε τὴν σαίταν. Ἄλλὰ τὰ χέρια της ἔτρεμαν. Ὁ Μανόλης εἶχε σκύψει ἐπ' αὐτῆς καὶ ἤσθάνθη θερμὴν τὴν πνοὴν του ἐπὶ τοῦ τραχήλου της.

— Ψυχὴ μου, Πηγίό, ὁμορφὴ πούσαι! ἐψιθύρισεν ἡ φωνὴ του ἐγγύτατα εἰς τὴν παρεῖάν της.

Ἡ κόρη ἀπεσύρθη ὀλίγον εἰς τὸ σανίδι καί, στραφεῖσα, τὸν ἠτένισε μὲ πονηρὸν μειδίαμα:

— Πλειὸ ὁμορφὴ κι ἀπου τὴ Ζερβουδοπούλα; τοῦ εἶπε.

— «Οἱ, ὄι! εἶπεν ὁ Μανόλης, κρύπτων τὸ πρόσωπον μὲ τὰ χέρια του.

— Δέν τσ' εἶπες κι αὐτηνῆς τὰ ἴδια;

— Δέν τὸ ξανακάνω..., θεόψυχά μου, δέν τὸ ξανακάνω!

— Καὶ δέν τὴν ἀγαπᾷς καθόλου, καθόλου;

— Καθόλου!

— Παίρνεις ὄρκο;

— Θεόψυχά μου, δέ σοῦ ἄπα;

Ἡ Πηγὴ ἐσταύρωσε τοὺς δακτύλους της καὶ προτείνουσα τὸν σταυρὸν πρὸς τὸν Μανόλην τοῦ εἶπε :

— Φίλησ' ἐκέ!

Ὁ Μανόλης ἔσκυπεν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σταυροῦ τὸ φίλημα μετεπήδησεν εἰς τὸ μάγουλον. Ἡ Πηγὴ προσεπάθησε νὰ τὸν ἀπωθήσῃ, ἀλλ' ὁ Μανόλης ἦτο πλέον ἀκράτητος.

— Πηγιό μου, ἐψιθύριζεν, ἐγὼ ἐσέν' ἀγαπῶ κι ὄχι ἄλλη!

Καὶ οἱ δυνατοὶ του βραχίονες τὴν περιέσφιγγον, ἐνῶ τὰ χεῖλη του ἀνεζήτουν τὸ στόμα της.

— Ἄφησε, Μανόλη.., ἔλεγεν ἡ Πηγὴ, προσπαθοῦσα νὰ διαφύγῃ. Μπορεῖ νάρθη κιανείς... Ἄφησέ με, σοῦ λέω. Ἄνε μ' ἀγαπᾶς...

Ἐπιτέλους, ἐξολισθήσασα ἀπὸ τὸν ἐναγκαλισμὸν, ἔπεσεν εἰς τὸν «πατητηρόλακκον», δηλαδὴ ἐντὸς τοῦ ἀργαλειοῦ. Ἄλλ' ὁ ἐρωτικὸς παροξυσμὸς τοῦ Μανόλη θὰ τὴν παρηκολούθει καὶ ἐκεῖ. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι διέτρεχεν ὁ ἀργαλειὸς τὸν κίνδυνον νὰ ἐξαρθρωθῇ καὶ τὸ ὑφάδι νὰ κατακοπῇ. Ἄλλ' ὅλας αὐτὰς τὰς συμφορὰς ἐπρόλαβε μίᾳ γνωστῇ φωνῇ :

— Ἐπαδὰ 'σαι παιδί μου Πηγιό ;

— Ἡ μάνα μου !.. εἶπεν ὁ Μανόλης, ἀπομακρυνόμενος ἀπὸ τὸν ἀργαλειόν.

— Ἴ ντροπή !.. ἐψιθύρισε καὶ ἡ Πηγὴ, ἐξερχομένη ἀπὸ τὸν πατητηρόλακκον κατασκονισμένη, μὲ τὰ ἐνδύματα καὶ τὴν κόμην εἰς ἀταξίαν.

Ἡ Ρηγινιώ εἰσῆλθε νήθουσα, ἐννοήσασα δὲ ὅτι ἔφθανεν εἰς πολὺ ἀκατάλληλον στιγμὴν, περιῆλθε καὶ αὐτὴ εἰς ἀμηχανίαν, ἐκοκκίνισε μάλιστα καὶ δὲν ἤξευρε τί νὰ εἶπῃ. Ὁ Μανόλης, ἰστάμενος παρὰ τὸν ξύλινον στῦλον, ὅστις ὑπεβάσταζε τὴν στέγην, τὴν παρετήρει ὡς νὰ τὴν ἐβλεπε πρώτην φορὰν ἡ δὲ Πηγὴ τόσον εἶχε σαστίσει, ὥστε ἐπηγαινοήρχετο, ζητοῦσα διὰ τὴν μέλλουσαν πενθερὰν της καθέκλαν, ἐνῶ ἦσαν δύο πρὸ αὐτῆς!

— Ἄδικο θάχε δά, Μανόλη, ὁ Στρατής, ἂν ἐρχόνταν αὐτὴ τὴν ὥρα ; εἶπεν ἡ Σαῖτονικολίνα.

— Ἄς ἐρχόντανε ! ἀπήντησε μὲ προκλητικὸν πείσμα ὁ Μανόλης. Κι ἂν ἐρχόντανε, ἴντα θάκανε ;

Ἡ Πηγὴ ἤναπτε κ' ἔσβηνεν ἀπὸ τὴν ἐντροπήν της, ἡ δὲ Ρηγινιώ, διὰ νὰ τῆς δώσῃ καιρὸν νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ διευθετήσῃ τὰ ἐνδύματα καὶ τὰ μαλλιά της, ἐπλησίασεν εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἐστάθη ἀποθουμάζουσα τὰ ἄνθη τῶν γλαστρῶν ἠωπεύουσα δὲ ἓνα βασιλικὸν καὶ ὀσφραϊνομένη τὸ ἄρωμά του, ἔλεγε :

— Χαρῶ τονε πῶς μυρίζει τουτοσές ὁ σγουρός βασιλικός !

Ἐπειτα, στραφεῖσα πέραν, πρὸς τὴν Πλάκαν, ὅπου ἦσαν τῶν Τούρκων οἱ τάφοι, ἐκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ, εἶπε :

— Καλέ, ποιός σκύλος ἐψόφησε ;

— Ὁ Λαδομπραίτης, ἐπληροφόρησεν ὁ Μανόλης, πλησιάσας καὶ αὐτὸς εἰς τὸ παράθυρον. Ὅντεν ἐπέρνουν ἀπου τὸ τζαμί, τοῦ διαβάζανε.

Ἐπλησίασε καὶ ἡ Πηγὴ μετ' ὀλίγον καὶ οἱ τρεῖς παρετήρουν τὴν τουρκικὴν κηδεῖαν. Ἡ ἀπόστασις δὲν ἦτο μεγάλη, διεκρίνετο δὲ καὶ τὸ «ανταβούτι» ἀκόμη, εἰς τὸ ὁποῖον ἦτο κλεισμένος ὁ νεκρός. Ὁ ἱμάμης ἐπροπορεύετο κοντὸς-κοντὸς μὲ τὴν σαρία του. Διὰ τὴν Σαῖτονικολίαν ἦτο διττῶς εὐχάριστον τὸ θέαμα ἐκεῖνο· καὶ διότι ὠλιγόστευαν οἱ Τούρκοι κατὰ ἓνα, καὶ διότι ὁ Λαδομπραίτης ἦτο καὶ προσωπικὸς ἐχθρὸς τοῦ ἀνδρός της. Ἐπειδὴ ἐγεινιάζαν τὰ κτήματά των εἶχαν συχνὰς διενέξεις καὶ ἔριδας· καὶ μίαν φορὰν ὁ Σαῖτονικολῆς κατεδικάσθη εἰς πολὺμηνον φυλάκισιν, διότι τὸν ἔδειρεν. Ἄλλὰ τὸν ἔκαμε καὶ τὸν ἐγύριζαν μὲ τὸ σεντόνι, ἔλεγεν ἡ Ρηγινιώ.

Ἐνῶ δὲ αὐτὴ ἐπιχαίρουσα παρετήρει τὴν κηδεῖαν τοῦ ἐχθροῦ, οἱ δύο νέοι, ἰστάμενοι ἐκατέρωθεν αὐτῆς, ἀντήλλασαν λαθραῖα βλέμματα. Καὶ ὁ Μανόλης ἔδακνε τὸν δάκτυλόν του, ἐκ πείσματος, τάχα, διότι τοῦ διέφυγεν ἡ Πηγὴ, καὶ διότι ἡ ἐπίσκεψις τῆς μάνας ἦλθεν εἰς στιγμὴν τόσον ἀκατάλληλον.

— Καλὸ καταυδίο, Μπραῖμ-ἀγα ! ἔλεγεν ἡ Σαῖνονικολίνα, μὴ ἀποσπῶσα τὸ βλέμ-

μα ἀπὸ τὰ τουρκικὰ μνήματα. Ἐδὰ τότε κατεβάζουσε στὸ μνήμα! Πάει.., πάει στὸ δαίμονα, ὁ πισσοκόκαλος!.. Ὡρεῖτε; Ὡρεῖς, Μανόλη;

— Ἐθάψαν τότε, εἶπεν ὁ Μανόλης, ὁ ὁποῖος ὅμως θὰ ἐπρωτίμα, ἴσως, νὰ ἐθάπτετο, ἀντὶ τοῦ Λαδομπραῖτη, ὁ Στρατής, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάμνησις εἶχεν ἀρχίσει νὰ τὸν ἀνησυχῇ καὶ ὁσάκις ἤκουε βήματα εἰς τὴν ὁδὸν ἀνεταράσσετο.

— Νὰ πάρης κι ἄλλους πολλοὺς ἀγάδες μαζί σου, Μπραῖμ-άγα, εἶπεν ἡ Σαϊτονικολίνα, νὰ σοῦ κάνουνε συντροφιά!.. Νά, ἐσκεπάσαν τότε καὶ φεύγουμε!

— Κ' ἐκεῖνος ἀπου πόμεινε μοναχὸς ποῖός εἶναι; ὁ ἱμάμης; ἠρώτησεν ἡ Πηγῆ.

— Ναί, τοῦ διαβάζῃ· κ' ὕστερα θὰ τοῦ φωνιάξῃ: «Μὴ σάσιρμα, ὀγλούμ, νὰ πάρης τοῦ γκιαούρη τὴ στράτα!»

Καὶ ἐξήγησεν ἡ Ρηγινιώ ὅτι, κατὰ τὰς ἰδέας τῶν Τούρκων, εἰς τὸν ἀναχωροῦντα διὰ τὸν ἄλλον κόσμον παρουσιάζεται τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὁ Ἰσδραῆλης, ὁ δὲ ἱμάμης τὸν εἰδοποιεῖ καὶ τὸν ἐνθαρρύνει διὰ νὰ μὴ ταραχθῇ καὶ κάμῃ τὸ λάθος νὰ πάρῃ τὸν δρόμον τῶν ἀπίστων, ὁ ὁποῖος, φυσικὰ, θὰ τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὴν κόλασιν.

— Κ' ἔντ' αὖται, μᾶ, ὁ Ἰσδραῆλης; ἠρώτησεν ὁ Μανόλης, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νὰ τὸν φαντάζεται κάπως ὅμοιον μετ' ὅν Ὡμῶν.

— Ὁ ἀγγελὸς τῶν Τούρκῶ, ἀπου παίρνει τοὶ ψυχές. Γιὰ δέτε, γιὰ δέτε πῶς φεύγει ὁ ἱμάμης τρεχαπετάμενος! Κι οὐδε γυρίζει νὰ δῇ ὀπίσω ἀπου τὸ φόβο του!

Ὁ Μανόλης παρετήρει πρὸς τὸν τάφον, περιμένων νὰ ἴδῃ τὸν φοβερὸν Ἰσδραῆλην κατερχόμενον. Ἐπειτα εἶπε:

— Μούδε Ἰσδραῆλη θωρῶ γώ, μούδε διάολο! Ὡρεῖς τονε σύ, Πηγίό;

— Μόν' ὁ ἱμάμης τότε θωρεῖ, ἐξήγησεν ἡ Ρηγινιώ.

Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Μανόλης ἐπερίμενε νὰ ἴδῃ τὸν ψυχοβγάλτην τῶν Τούρκων, εἶδε κάποιον ἄλλον οὐχ ἤττον ἐπίφοβον: Ἀπὸ τὸ ἀπέναντι βουνὸν τῆς Καβαλαρᾶς κατέβαιναν ὁ Ὡμῶς φορτωμένος μετ' κλώνους λυγαριάς, μετ' τοὺς ὁποῖους πλέκουν τὰ καλάθια καὶ τὰ κοφίνια. Καὶ ὁ Μανόλης ἔκρινε φρόνιμον ν' ἀπέλθῃ μεθ' ὅσης σπουδῆς ἀπεμακρύνθη ἀπὸ τὸν τάφον ὁ ἱμάμης.

Ἄλλ' ἡ ἐλπίς του ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ συνεχίσῃ τὸ διακοπὴν παιγνίδι δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Ὅταν τὴν ἐπιοῦσαν διῆλθε πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Ὡμῶ, εὗρε τὸν γέροντα ἐγκαθιδρυμένον ὑπὸ τὴν συκαμινέα, ἣτις ἐσκίαζε τὰ πρόθυρα, καὶ πλέκοντα καλάθια. Τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Ὡμῶς εὐρίσκετο εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν καὶ ἐξηκολούθει νὰ πλέκῃ. Αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ ἔγιναν ἐβδομάδες, τὸ δὲ τουρλωτὸν φέσι τοῦ ἐπιφόβου γέροντος ἐφαίνετο καρφωμένον ἐκεῖ, ὅπως τὰ φόβητρα τὰ ὁποῖα ἀπομακρύνουν ἀπὸ τοὺς λαχανοκῆπους τὰ πτηνὰ καὶ τὰ ζῶα. Καὶ τὴν Πηγὴν σπανίως καὶ μακρόθεν ἔβλεπεν εἰς τὸ παράθυρον, καὶ ὅταν μετέβαιναν εἰς τὴν βρύσιν ἢ τὸν ἑσπερινόν. Ἄλλωστε τώρα καὶ αὐτῇ, βοηθοῦσα τὸν Στρατὴν εἰς τὸ θέρισμα καὶ τὸ ἀλώνισμα, ὀλίγον ἔμενεν εἰς τὸ χωριό. Πλησίον δὲ τοῦ Στρατῆ ἦτο περισσότερον ἀπροσπέλαστος παρά πλησίον τοῦ πατρὸς της.

Ἀπελπισία καὶ ἀγανάκτησις ἀγρία κατελάμβανε διαδοχικῶς τὸν Μανόλην. Ὅσάκις διερχόμενος μετ' τὴν ἐλπίδα ὅτι τὸ πλέξιμον θὰ εἶχε τελειώσει, ἐπανάβλεπεν εἰς τὴν θέσιν του τὸ τουρλωτὸ φέσι, ἀνετινάσσετο ἀπὸ ὀργὴν καὶ ἐψιθύριζεν: «Ἀκόμη δὲν ἐξεκουμπίστηκες, κακὸ φόφο νάχης!» Καὶ ἂν δὲν ἀνεχαίτιζε τὴν ὀργὴν του ἡ ἀγάπη τῆς Πηγῆς, ἀλλὰ προπάντων ὁ φόβος τοῦ Στρατῆ, ὁ γέροντος θὰ ἐδέχετο, ἴσως, πέτραν κατὰ κεφαλῆς, διὰ νὰ τελειώσῃ αὐτὸ τὸ ἀτελεύτητον πλέξιμον καὶ αὐτῇ ἡ ἀτελείωτη βάρδια.

Μίαν ἑσπέραν κατῶρθωσε νὰ ὀμιλήσῃ καθ' ὁδὸν μετ' τὴν Πηγὴν, ἐπιστρέφουσαν ἀπὸ τὴν βρύσιν:

— Δὲν εἶναι ζωὴ τουτηγέ!.. τῆς εἶπε. Θὰ πλέκῃ ἀκόμη πολὺν καιρὸν ἀφέντης σου;

Ἰντα τὰ θέλει τοσανὰ κοφινοκάλαθα;

— Θέλει νὰ πάῃ στὴ Μεσαρὰ νὰ τὰ πουλήσῃ.

— Τότε, ζῆσε, Μάη μου!..

Ἐπειτα, μετὰ στιγμιαίαν σκέψιν:

— Γιά νά σοῦ πῶ, Πηγιό, τῆς εἶπεν. Ἔρχεσαι νά φύγωμε ;.. νά σέ κλέψω ;
 — Καί ποῦ θά πᾶμε ;
 — Στά ὄρη· ἐκεῖά πούχομε τὰ ὠζά μας! Ὅπου κι ἄνε πᾶμε θάμεστα καλά, σά θά-
 μεστα μαζί!

— Δέ μπορῶ νά κάμω ἀνεβουλής τοῦ κυροῦ μου καί τ' ἀδερφοῦ μου. Μά γιάντα δέν ἔχεις ἀπομονή ;

Ὁ Μανόλης ἀνετινάχθη ὅταν ἤκουσε τὴν λέξιν ὑπομονή, μίαν λέξιν τὴν ὁποίαν δέν ἔνοιε καί τὴν ὁποίαν εἰς τὴν περίπτωσίν του ἔθεώρει ἀδύνατον.

— Δέν κατέω γὰ ἀπομονή καί ξαπομονή, μόν' αὐτὸ ποῦ σοῦ λέω! Θάρθης νά φύγωμε ;

— Δέ μπορῶ, ἀπήντησεν ἡ Πηγῆ καί, ἀκούσασα βήματα, ἀπεμακρύνθη.

— Καλά, θά τὸ μετανοιώσης, εἶπεν ὁ Μανόλης τρεπόμενος πρὸς ἀντίθετον διεύθυνσιν.

Ἄλλα τὸ ἔλεγε χωρὶς πεποίθησιν, διότι ἔνοιε ὅτι μᾶλλον αὐτός θά μετενόει. Ἡ ἰδέα ν' ἀπαρηθῆ τὴν Πηγὴν τοῦ ἐφαίνετο τώρα ἀδύνατος. Ἄλλα καί ἂν τοῦ ἐπήρχε-
 το τοιαύτη ἰδέα, ἐν βλέμμα τῆς Πηγῆς ἦτο ἀρκετὸν διὰ νά τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἀ-
 γάπην τῆς. Ἐκεῖνα τὰ μαῦρα μάτια ἐξήσκουν πλέον πανίσχυρον γοητεῖαν εἰς τὴν ψυ-
 χὴν του. Τοῦ ἐφαίνετο ὅτι τὰ μάτια ἐκεῖνα εἶχαν κάτι τι τὸ ὁποῖον δέν εἶχαν ἄλλα
 μάτια. Τὸ πρόσωπον, τὸ ἀνάστημα, τὰς κινήσεις καί τὴν φωνὴν τῆς Πηγῆς τὰ εὐρι-
 σκε καί εἰς ἄλλας γυναίκας, τὰ μάτια τῆς ὅμως ὄχι. Ἀπεφάσιζε νά πέσῃ εἰς τὰ πό-
 δια τοῦ πατέρα του καί νά τὸν ἰκετεύσῃ νά ἐπισπεύσῃ τὴν ἔνωσίν του μετ' ἡ Πηγῆν,
 νά τοῦ εἶπῃ καθαρά ὅτι δέν τοῦ ἦτο πλέον δυνατὴ ἡ ζωὴ χωρὶς αὐτήν, ὅτι θά ἐτρελ-
 λαίνοτο. Ἄλλ' ἄμα ἔβλεπε τὸν πατέρα του, ἔχανε τὸ θάρρος του. Καί τὴν νύκτα, ἐνῶ
 οἱ ἄλλοι ἐκοιμῶντο, αὐτὸς ἔκλαιε καί διηγεῖτο τὴν θλιψίν του πρὸς τὰ ἄστρα, εἰς τὴν
 ἀκτινοβολίαν τῶν ὁποίων ἔβλεπε τὸ γλυκύτατον φεγγοβόλημα τῶν βλεμμάτων καί
 τῶν μειδιαμάτων τῆς Πηγῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ φέσι τοῦ Θωμᾶ ἐξηκολούθει νά μένη καρφωμένον εἰς τὴν αὐτὴν
 θέσιν. Ἐνίστε ὁ γέρον, βλέπων αὐτὸν διερχόμενον, τὸν ἐκάλει, ἀλλὰ τοῦ ὠμίλει πάν-
 τοτε περὶ πραγμάτων ἀνιαρῶν, περὶ γεωργίας, περὶ καλαθοπλεκτικῆς, περὶ πετρῶν καί
 ξύλων, σπανίως δὲ τοῦ ἔλεγε νά καθῆσθαι. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ Θωμᾶς τοῦ ἔδιδε μαθήματα πε-
 ρὶ λιπασμάτων καί ἐμβολιασμοῦ τῶν ἀγρίων δένδρων, ὁ Μανόλης παρετῆρει μίαν με-
 γάλην πέτραν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ὑπερκειμένου τοίχου, καί ἀκριβῶς ὑπεράνω τοῦ τουρ-
 λωτοῦ φεσιοῦ, καί ἐσκέπτετο πόσον θεάρεστον ἔργον θά ἦτο ἂν ἐπιπτεν ἔξαφνα ἡ πέ-
 τρα ἐκεῖνη. Τὸ κόκκινον ἐκεῖνο φέσι, τὸ ὁποῖον ἐβάπτετο ἡμέραν μεθ' ἡμέραν ἐρυθρό-
 τερον ὑπὸ τῶν πιπτόντων μούρων, τὸν ἠρέθιζεν ὅπως τοὺς ταύρους τὸ κόκκινον ὕ-
 φασμα τὸ ὁποῖον ἐπισείουν οἱ ταυρομάχοι. Καί ἄμα τὸ ἔβλεπεν, ἀνέβαινε τὸ αἷμα εἰς
 τὴν κεφαλὴν του καί ὀρμή, εἰς τὴν ὁποίαν μὲ δυσκολίαν ἀνθίστατο, τὸν κατελάμβαν-
 νε νά τοῦ τινάξῃ μίαν πέτραν. Ὅταν δὲ ὁ γέρον τὸν ἐκάλει διὰ νά τοῦ δίδῃ γεωργι-
 κάς συμβουλίας, ἀνεχώρει κατεχόμενος ὑπὸ τοιοῦτου ἐρεθισμοῦ, ὥστε δέν ἔβλεπε· καί
 ἐπροχώρει βλασφημῶν καί ξεθυμαίνων κατὰ τῶν ζώων τὰ ὁποῖα συνήντα καθ' ὄδον.

Εἰς στιγμὴν τοιαύτη ἐξάψεως συνήντησε μίαν ἡμέραν ἔξω τοῦ χωρίου τὸν Τερε-
 ρὲν καί, χωρὶς κανένα πρόλογον, τὸν συνέλαβεν ἀπὸ τὸν λαιμόν, καί τόσο δυνατὰ τὸν
 ἐσφιγξεν, ὥστε ἡ χεὶρ τοῦ ταλαιπώρου Ἀναγνώστου παρέλυσε καί ἔπεσεν ἡ ἀξίγη τὴν
 ὁποίαν ἐκράτει.

— Ἐσύ'σαι, μορέ, ἀπου καυκαῖσαι πῶς θά μὲ δέσης; ἀνεφώνησεν ὕψῳ αὐτὸν εἰς τὸν
 ἄερα.

— Γιά ὄνομα τοῦ θεοῦ! ἐτραύλισεν ὁ Τερερὲς μὲ φωνὴν ἡμίπνικτον.

Ἄλλ' ὁ Μανόλης ἔλαβε σχοινίον ἀπὸ τὸ σάγμα τοῦ ἡμίονου τοῦ Τερερέ, μὲ τὴν ἰ-
 δέαν κατ' ἀρχάς νά τὸν δέσῃ εἰς τὴν οὐρὰν τοῦ ἡμίονου καί νά μαστίσῃ ἔπειτα τὸ
 ζῶον διὰ νά φύγῃ σύρον ὀπισθέν του τὸν μάγον. Τὴν ἰδέαν αὐτῆς τῆς ἐκδικήσεως
 τοῦ ἔδωκε μίᾳ ἀνάμνησις ἀπὸ παραμῦθι, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀκούσει κατὰ τὴν μικρὰν
 του ἡλικίαν. Ἄλλ' ὁ ἡμίονος, ὡς νά ἐμάντευσε τὸ φοβερόν του σχέδιον, ἐτίναξε διπλοῦν
 λάκτισμα εἰς τὸν ἄερα καί ἔφυγε τρέχων. Τότε ὁ Μανόλης ἤλλαξε σχέδιον καί, δε-

σμεύσας τὸν Ἀναγνώστην ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν, ὡς τράγον, τὸν ἐκρέμασεν εἰς ὑπερκείμενον κλάδον ἐλαίας.

— Νὰ σὲ μάθω γὰρ νὰ δένῃς! τοῦ εἶπε.

Καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του πρὸς τὰ λιβάδια, τρέχων ὀρμητικῶς καὶ ἀσκόπως, ὡς οἰστρηλατούμενος ταῦρος.

Ἡ τιμωρία τοῦ Τερερέ ἤρесе εἰς τὸν Σαῖτονικολήν, ἀλλὰ τοῦ ἐφάνη ἀνεπαρκῆς καὶ ἐφρόντισε νὰ τὴν συμπληρώσῃ τὴν ἐπιούσαν, γρονθοκοπήσας τὸν μάγον, ὅταν τὸν ἤκουσε ν' ἀπειλῇ ἐκ νέου, ὅτι θὰ κάμῃ καὶ θὰ δείξῃ, εἰς κύκλον χωριανῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδείκνυε τὰ μαῦρα ἴχνη, τὰ ὅποια εἶχεν ἀφήσει εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας του τὸ σχοινίον, καὶ νὰ διηγῆται πῶς ἐσώθη ἐκ τῆς κρεμάλας ὑπὸ τοῦ κατὰ τύχην διελθόντος μετ' ὀλίγον Ἀστρονόμου.

Ὁ Μανόλης, μετὰ τὸ ἀνδραγάθημά του ἐκεῖνο, ἐνόμισε τὴν περίστασιν κατάλληλον διὰ νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς τὸν πατέρα του. Καὶ εἰς τὴν πρώτην εὐκαιρίαν τοῦ εἶπε, χωρὶς πρόλογον καὶ χωρὶς περιστροφάς :

— Ἀφέντη, ἐγὼ θέλω νὰ μὲ παντρέψῃς!.. Δέ βαστῶ μπλεῖο νὰ μὴ μπορῶ μουδὲ νὰ δῶ τὴν Πηγῇ! Ἄ δέ τὴν πάρω τουτονέ τὸ μῆνα, θὰ φύγῃ ὁ νοῦς ἀποὺ τὴν κεφαλῇ μου!

Ὁ Σαῖτονικολῆς τὸν παρετήρησεν ἀναυδος ἐπὶ τινὰς στιγμάς· μεθ' ὃ τοῦ εἶπεν αὐστηρῶς :

— Ἴντα λόγια ἔναι, μορέ, αὐτανά πού λές; Ἐξανακούστηκε νὰ λέῃ τὸ παιδί στὸν κύρη του πῶς θέλει παντριγιὰ γιατί δὲν βαστᾶ μπλεῖο;

Καὶ ἔπειτα, ἐξαφθεῖς :

— Νὰ χαθῆς ἀπὸ μπρός μου, γάιδαρε, νὰ μὴ σὲ θωρῶ! τοῦ εἶπεν. Ἐγὼ ἔχα στὸ νοῦ μου νὰ σὲ παντρέψω τὴν ἐρχόμενη Λαμπρῇ· μὰ δά, μούδε τὴν ἐρχόμενη, μούδε τὴν ἀποπάνω!

Ὁ Μανόλης ἀπεσῦρθη συνεσταλμένος, ὅπως ὁ σκύλος ὁ ὁποῖος φοβεῖται λάκτισμα.

— Καλά, ἐπιθύρυσεν· ὅτι νὰ κάμω πάλι κιαμιὰ κουζουλάδα θὰ φωνιάζῃς...

Ἄλλ' ὅμως ἐνεκαρτέρησεν ὁ ταλαίπωρος· καί, ἀντὶ νὰ παρεκτραπῇ, ἀπετάθη πρὸς τὴν μητέρα του, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι αὐτὴ τουλάχιστον δὲν θὰ τοῦ ὠμίλει μὲ σκληρότητα ὡς ὁ ἀφέντης, καὶ ὅτι ἴσως θὰ κατώρθωνε νὰ μετριάσῃ τὴν δυστυχίαν του. Ποτέ ἕως τότε δὲν τὸν εἶχεν ἴδει ἡ μητέρα του τόσον θαρρετόν, ἀλλὰ καὶ τόσον λυπημένον. Ἐκάθησε πλησίον τῆς καὶ τῆς ἀφηγήθη τὰς στενοχωρίας καὶ τὰς θλίψεις του, καὶ πῶς ὁ Θωμᾶς εἶχε θρονιασθῆ πρὸ τῆς θύρας καὶ τοῦ ἦτο ἀδύνατον πλέον καὶ νὰ βλέπῃ ἀπλῶς τὴν Πηγῇ. Καί, προστριβόμενος εἰς τὸ φόρεμά της, ὡς παιδίον, ἔκλαιε καὶ τὴν ἰκέτευε νὰ μεσιτεύσῃ πρὸς τὸν πατέρα του, νὰ γίνῃ ὁ γάμος, τὸ ταχύτερον ἐκεῖνον τὸν μῆνα. Ἡ μητέρα του τὸν ἐθώπευσε, κ' ἐπροσπάθησε νὰ τὸν παρηγορήσῃ, ἀλλὰ συγχρόνως τοῦ παρέστησεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ὁ γάμος τόσον ταχέως, διότι καὶ ἡ Πηγῇ δὲν εἶχεν ἔτοιμα τὰ προικιά της.

— Δέ θέλω γὰρ προυικιά! εἶπε ζωηρῶς ὁ Μανόλης. Ἴντα θὰ τὰ κάμω τὰ προυικιά;

— Μὰ δέν κάνει, παιδί μου... Ἴντα, ἀτσιγγάνοι εἴμεστα; Δέν μπορεῖ ἡ κοπελλιὰ νὰ παντρεφτῇ χωρὶς νάχῃ ὅλα τῆς τὰ χρειαζόμενα, γιατί θὰ τὴν ἀνεμπαίξῃ τὸ χωριό.

Κατώρθωσεν ὅμως νὰπραῦνη κάπως τὴν ἀπελπισίαν τοῦ Μανόλη, ὑποσχεθεῖσα ὅτι θὰ ἐμεσίτευε νὰ γίνῃ ὁ γάμος ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, μετὰ δύο ἢ τρεῖς, τὸ πολὺ, μῆνας.

Ἄλλ' ὁ Σαῖτονικολῆς ἔμενεν ἀκαμπτος. Ἡ τὴν προσεχῆ Λαμπρῆν ἢ ποτέ· καὶ πάλιν κατὰ τὸ Πάσχα δὲν θὰ ἐτελεῖτο ὁ γάμος, ἀλλ' ὁ ἐπίσημος ἀρραβῶν, τὸν ὁποῖον θὰ ἐπηκολούθει ὁ γάμος μετὰ δύο μῆνας.

Τότε πάλιν ἐσκέφθη ὁ Μανόλης νὰ φύγῃ εἰς τὰ βουνά καὶ νὰ κόψῃ πᾶσαν σχέσιν μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλὰ δὲν ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τοῦ ἦτο ἀδύνατον πλέον ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ χωριό. Ἦτο δεσμώτης. Αἱ ἀκτῖνες δύο μαύρων ὀφθαλμῶν τὸν ἐκράτουν ἐκεῖ, ὡς χρυσαῖ ἀλύσεις, δεσμευμένον καὶ σκλάβον. Ἀντὶ νὰ τραπῇ πρὸς τὰ βουνά, ἐξῆλθε καὶ ἐπλανᾶτο εἰς τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ σύννους καὶ περίλυπος. Καὶ

τά βήματά του αὐτομάτως τὸν ἔφεραν πρὸ τῆς οἰκίας τοῦ Θωμᾶ, ὅπου πρῶτην φοράν δὲν εἶδε τὸ φέσι, τὸ ὅποιον τὸν ἔφερεν εἰς ἀπελπισίαν. Ἀντὶ τούτου εἶδε τὴν Πηγὴν ἰσταμένην εἰς τὴν θύραν καὶ σκορπιζούσαν κριθὴν εἰς σιγῆς ὀρνίθων, τῶν ὁποίων τὰ ραμφίσματα ἀπετέλουν εἰς τὸ ξηρὸν ἔδαφος κρότον πιπτούσης βροχῆς. Ποτὲ ἡ Πηγὴ δὲν τοῦ εἶχε φανῆ τόσον θελκτικῆ, ὅσον τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ὅπως τὴν περιέβαλλεν ἡ ροδίνη ἀνταύγεια τοῦ δύοντος ἡλίου. Ἀλλὰ καθ' ἣν στιγμὴν ἐκινεῖτο ὁ Μανόλης διὰ τὰ πλησιάζει, ἤκουσε θόρυβον εἰς τὸ παράθυρον καί, στραφείς, εἶδε τὰ προκύπτει μεταξὺ τῶν βασιλικῶν ἡ φέσα τοῦ Θωμᾶ καὶ ἤκουσε τὴν γογγυστικὴν φωνὴν τοῦ γέροντος νὰ λέγῃ:

— Ἐνα χρόνο θὰ τσι ταίζης τ'ς ὄρνιθες; Ἐλα μέσα πού σέ θέλω!

Ὁ Μανόλης ἐμαρμάρωσεν ἡ δὲ Πηγὴ, ἀφοῦ ἔρριψε πρὸς μὲν τὰς ὄρνιθας τὴν ὑπολειπομένην εἰς τὴν ποδιάν τῆς κριθῆς, πρὸς δὲ τὸν Μανόλην τὸ μελαγχολικώτερον τῆς βλέμμα, ἐξηφανίσθη. Ὁ Θωμᾶς ἐχαίρετῃσε τὸν Μανόλην μὲ μειδίαμα λύκου καὶ ἴσως δὲν θὰ παρέλειπε τὴν εὐκαιρίαν ἐκείνην διὰ τὰ τοῦ δώσῃ ἔν ἀπὸ τὰ συνήθη του μαθήματα, ἂν ὁ Μανόλης δὲν ἔσπευδε ν' ἀπομακρυνθῇ. Ἐφυγε βλασφημιῶν καὶ ἐξεθύμανε κατὰ δυστυχοῦς σκύλου, τὸν ὅποιον ἐξετίναξε διὰ λακτίσματος εἰς ἀπόστασιν δύο μέτρων.

Μετ' ὀλίγου συνήντησε τὴν Ζερβούδαιναν:

— Στενοχωρημένο σέ θωρῶ, Μανολιό, τοῦ εἶπε.

— Ἀφῆσέ με! εἶπεν ὁ Μανόλης, μὲ χειρονομίαν μεγάλης ὀργῆς.

— Κιαμμιά προσβολὴ πάλι θὰ σοῦ κάμαν οἱ Θωμαδιανοί, εἶπεν ἡ χήρα. Καλὰ νὰ τὰ παθαίνης, μὲ τσι βαρβάρους πού πήες κ' ἤμπλεξες. Μὰ ἴντα φταῖς ἐσύ, κακορρίζικο παιδί; Ὁ κύρης σου ὁ προκομμένος τὰ φταίει!

— Ναί, ὁ κύρης μου, ὁ κύρης μου, Καλιώ! εἶπεν ὁ Μανόλης, ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ ἡ νὰ ἐκστομίσῃ ἀσεβεῖς λόγους κατὰ τοῦ πατρός του. Διὰ ν' ἀποφύγῃ δὲ καὶ τὸ μὲν καὶ τὸ δέ, ἐκινήθη νὰ φύγῃ ἄλλ' ἡ χήρα τὸν ἐκράτησε καὶ ἐπέμεινε νὰ μάθῃ τὰ αἴτια τῆς θλίψεώς του.

— Νά, εἶπεν ἐπιτέλους ὁ Μανόλης, δέ μ' ἀφήνουνε μούδε νὰ πάρω τὴν Πηγὴ, μούδε νὰ τῆνε θωρῶ!

— Ἐ! κ' ἐχάθησαν οἱ κοπελλιές; εἶπεν ἡ χήρα. Τσι Θωμαδιανούς, τσι βιλανούς, θὰ κάθουσαι νὰ παρακαλῆς ἐσύ, ἀπού'σαι παρακαλετὸς ὅπου κι ἄνε ζητήξῃς; Δέ σέ θέλουν ἕνα, μὴ τσι θές δέκα!

Ὁ Μανόλης ἐσκέφθη ἐπὶ μικρόν. Ἐπειτα εἶπε:

— Ναί, μὰ γὼ τῆνε θέλω τὴν Πηγὴ!

Ἡ χήρα ἔκαμε μορφασμὸν ἀποστροφῆς:

— Μὰ ἴντα τῆ ρέγεσαι; Δέ μοῦ λές;

— Αὐτὴ 'ναι καλή. Μούδε τ' ἀδερφοῦ τση, μούδε τοῦ κυροῦ τση μοιάζει!

— Κατὲς ἴντα λέει ἕνας παλιὸς λόγος; Ἀπὸ τοῦτο τὸ κηπούλι εἶν' καὶ τοῦτο τὸ μαρούλι. Καλή φαίνεται ἐδᾶ, μὰ σὰν τῆνε κουκλωθῆς, θὰ δῆς πὼς εἶναι θυγατέρα τοῦ Θωμᾶ κι ἀδερφὴ τοῦ Στρατῆ τοῦ φαρμακίτη. Καλή, λέει! Μὰ δέ μοῦ λές τσι καλωσύνης τση γῆ τσ' ὀμορφιές καὶ τσι νοικοκυρωσύνης τση; Ἀπ' αὐτὰ πρᾶμα δὲν ἔχει! Μὲ τὰ βούγια ἀνεθράφηκε καὶ βουί 'ναι! Ἄνε τῆνε θές νὰ τῆ ζέφνης στ' ἀλέτρι, καλή θάναι μὰ γιὰ γυναῖκα... Ἐνα παιδί σὰν κάμη, θὰ σιχαίνουσαι νὰ πάρης χρυσὸ μῆλο ἀπὸ τὰ χέρια τση! Ἐγὼ, γιὰ τὸ καλὸ σου, γιὰτὶ σ' ἀγαπῶ, σοῦ λέω νὰ σύρης χέρι, μιά πού σοῦ δῶκανε καὶ τὴν ἀφορμῆ.

— Μὰ ὁ κύρης μου;

— Τοῦ κυροῦ σου νὰ μὴν τ' ἀκοῦς, γιὰτὶ πρέπει πὼς ἐγέρασε κ' ἐφυρομυάλῃσε.

— Μὰ δέ μπορῶ, Καλιώ, εἶπεν ὁ Μανόλης, εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου ἐγένετο προφανῶς πάλῃ. Ἐγὼ τῆνε θέλω τὴν Πηγὴ..., ἀγαπῶ τῆνε!

— Ἀγαπᾶς τῆνε!.. Μὰ πέ μου, μορέ παιδί, ἴντα σ' ἀρέξῃ ἀπ' αὐτὴ τῆ μουσκάρα; Τὰ μουστάκια τση; Δέν τῆνε θωρεῖς πὼς ἔχει μουστάκια σὰν ἄντρας;

Ὁ Μανόλης δὲν εἶχε προσέξει ἕως τότε εἰς τὸν ἐλαφρότατον χνοῦν ὁ ὁποῖος ἐπῆν-

Θει εἰς τὸ ἐπάνω χεῖλος τῆς Πηγῆς. Τοῦλάχιστον δὲν τοῦ εἶχε κάμει τὴν ἐντύπωσιν ἐλαττώματος· μᾶλλον χάριν καὶ θέλητρον ἔβλεπε εἰς αὐτό. Καὶ ὅταν εἰς τὸ χουόδι ἐκεῖνο ἐμάρμαιρον λεπτοὶ ἀδάμαντες ἰδρώτος, τὸν κατελάμβανε τρελλὸς πόθος νὰ ροφήσῃ μ' ἐν φίλημα τὴν δρόσον ἐκείνην τοῦ κάλλους της. Ἀλλὰ τώρα, ὅτε ἡ Ζερβούδαινα τοῦ παρέστησε τὸ πρᾶγμα ὡς ἐλάττωμα καὶ ἀσχημίαν, ἤρχισε νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐνδοιάζῃ. Μήπως τῶντι ἦτο ἐλάττωμα; Ἀλλ' ἀφοῦ εἰς αὐτὸν ἐφαίνετο ὠραῖον;

— Ἐμένα μ' ἀρέσει, ἐπέμεινε ὁ Μανόλης.

— Ἐ, νὰ τήνε πάρῃς, παιδί μου, νὰ τήνε χαίρεσαι, εἶπε μὲ συγκρατούμενον πείσμα ἡ Καλιώ. Νὰ χαίρεσαι τὰ μουστάκια τση καὶ τὴ μαυρική τση. Ἴντα νὰ σοῦ λέω ἐγώ, σὰν ἔχῃς μάτια καὶ δὲ βλέπεις; Ἐγὼ δὲ θὰ τὸ μετανοήσω. Σοῦ μίλησα γιὰ τὸ καλὸ σου· δὲν ἀκοῦς; ἐσύ θὰ κτυπᾷς τὴν κεφαλὴ σου. Νὰ τήνε πάρῃς, παιδί μου, καὶ νὰ τήνε χαίρεσαι, τὴ μουστακάτη!..

Ἡ χήρα τὸν ἀφῆκεν εἰς μεγάλην βαρυθυμίαν, ψυχικῶς ἄρρωστον. Ἀπὸ τινος ἐνήργουν ἐπ' αὐτοῦ οἱ λόγοι της ὡς δηλητήριον. Εἰς τὴν προσπάθειάν της νὰ συντρίψῃ τὴν ἀγάπην του, συνέθλιβε καὶ ἐπλήγωσε τὴν καρδίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἀγάπη ἐκείνη εἶχεν ἤδη ρίψει ρίζας. Ἀλλ' ὅσο καὶ ἂν ἐπροσπάθει ἡ Ζερβούδαινα ν' ἀμαυρώσῃ τὴν εἰκόνα τῆς Πηγῆς, ὁ Μανόλης δὲν ἔπαυε νὰ διακρίνῃ, ὑπὸ τὸν βόρβορον τὸν ὁποῖον ἔρριπτον οἱ λόγοι τῆς χήρας, τὸ κάλλος καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς εἰκόνας. Μόνον ὅσα τοῦ εἶπε διὰ τὸ μουστάκι ἀφῆκαν μίαν ἐπίμονον κηλίδα. Οἱ λόγοι της ἐπανήρχοντο ἐπιμόνως εἰς τὸ πνεῦμα του· καὶ ψηλαφῶν τὸν μόλις φυόμενον μύστακά του, ἐσκέπτετο ὅτι ἴσως τῶντι ἦτο ἀταίριαστον εἰς μίαν γυναῖκα νὰ ἔχῃ τοιοῦτον τρίχωμα, ἔστω καὶ τόσον ἀδιόρατον, ἐπὶ τοῦ χείλους της. Ἀλλ' ἡ σκέψις αὕτη διήγειρεν εἰς τὴν ψυχὴν του μᾶλλον ἀγανάκτησιν κατὰ τῆς χήρας. Τοῦ ἐφαίνετο ὡς νὰ ἔβλεπεν εὐχάριστον ὄνειρον καὶ αὕτῃ τὸν ἐξύπνησε διὰ νὰ τοῦ ἀναγγεῖλῃ κάτι λυπηρὸν καὶ ἀπαίσιον.

Τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκοιμήθη ὕπνον ἀνήσυχον· ἡ δὲ πλησίον κοιμωμένη μητέρα του τὸν ἤκουσε νὰ λέγῃ καθ' ὕπνον :

— Δέ θέλω νὰ μοῦ λὲς κακὰ λόγια γιὰ τὴν Πηγῆ, σοῦ 'πα!

Ἄ Ο Μανόλης ὅμως, μεθ' ὅλας τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συνήντα ἡ ἀνυπομονησία του, δὲν ἀπηλίπισθη ἐντελῶς, ἀλλὰ κατέφυγεν εἰς τὸν γαμβρόν του, εἰς τοὺς θεοὺς του καὶ τὰς θείας του, ἱκετεύων αὐτοὺς νὰ πείσουν τὸν πατέρα του νὰ ἐπιστεύσῃ τὸν γάμον. Καὶ πρὸς ὅλους ἔλεγεν ὅτι θὰ ἐτρελλαίνετο ἂν δὲν ἐγίνετο ταχέως ὁ γάμος. Ἀλλὰ καὶ ὅλοι τοῦ ἀπήντων ὅτι ἦτο ἐντροπὴ νὰ λέγῃ τοιαῦτα πράγματα καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ προσέχῃ νὰ μὴ τὸν ἀκούσουν ξένοι καὶ θὰ ἐγίνετο ὁ περίγελως τοῦ χωριοῦ.

Τὸ ἄποπον ὅμως τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ ὁ Μανόλης, καὶ ἐπανελάμβανε :

— Μὰ γιὰίντα θὰ μὲ πάρουνε στ' ἀνεμπαίγνιδο; Εἶναι ντροπὴ πῶς θέλω νὰ παντρευτῶ, σὰν ἄπου παντρεύονται ὅλοι;

Μίαν ἐλπίδα εἶχεν ἀκόμη· νὰ πείσῃ τὴν Πηγὴν νὰ φύγουν, νὰ τὴν κλέψῃ. Ἀλλὰ πῶς νὰ τῆς ὁμιλήσῃ; Τὴν ἔβλεπε πολὺ σπανίως καθ' ὄδον καὶ τότε μόλις κατῶρθωναν ν' ἀνταλλάξουν ὀλίγας λέξεις. Ἀλλωστε, ἐνῶ πρὶν τὴν συναντήσῃ εἶχεν ἔτοιμα πολλὰ πράγματα πειστικώτατα νὰ τῆς εἶπῃ καὶ νὰ τῆς παραστήσῃ πόσον εὐχάριστος θὰ ἦτον ὁ βίος των εἰς τὰ βουνά, νὰ ἔχουν ὅλον τὸν κόσμον ὑπὸ τοὺς πόδας των καὶ νὰ ζοῦν μόνον, μακρὰν τῶν ἐνοχλήσεων καὶ τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων, ἐντελῶς δὲ ἐλεύθεροι εἰς τὸν ἔρωτά των νὰ διέρχωνται τὰς ἡμέρας των εἰς δροσερὰ λαγκάδια καὶ ν' ἀκούουν μόνον τὰ κελαδήματα τῶν πουλιῶν καὶ τὰ βελάσματα τῶν προβάτων, καὶ ν' ἀναβαίνουν εἰς ὑψηλὰς κορυφάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας φαίνεται ἡ χώρα καὶ ἡ θάλασσα, ὁ πλατύς κάμπος τῆς Μεσαρᾶς, ὁ Κόφινας καὶ ὁ Ψ'ηλορεῖτης. — ὅταν τὴν ἔβλεπε, τὰ ἐλησμόνει ὅλα καὶ μόνον τῆς ἔλεγε :

— Ἐλα νὰ φύγωμε, Πηγιό! Μὰ γιὰίντα δὲν ἔρχεσαι;

Ἄ Ὁ δὲ Θωμᾶς ἐξηκολούθει τὸ ἀπελπίστικόν ἔργον του, καὶ δὲν ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν θέσιν του σχεδὸν παρὰ μόνον διὰ νὰ μεταφέρῃ εἰς τὸν ποταμὸν τὰ καλάθια καὶ τὰ κοφίνια του διὰ νὰ τὰ βρέχῃ. Καί, ὡς διὰ νὰ ἀπελπίσῃ τελείως τὸν Μανόλην, τοῦ ἀνεκοίνωσε μίαν ἡμέραν τὸ σχέδιόν του νὰ ἰδρῶσῃ πρὸ τῆς οἰκίας του

ἀποσταλακτήριον, διὰ νὰ κατασκευάζῃ ρακὴν ἀπὸ μούρα! "Ὡστε εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν καλῶν ἐπροστίθετο ἄλλη βιομηχανία, τὸν δὲ χειμῶνα ἴσως ὁ ἀπαίσιος γέρων θὰ ἴδρυνε καὶ ἐλαιοτριβεῖον, διὰ νὰ μὴ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸ σπίτι!

Τότε ἡ ἰδέα τῆς ἀπαγωγῆς ἐγένεε σταθερὰ καὶ ἐπίμονος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ νέου. Καὶ ἤρχισε νὰ καιροφυλακτῇ τὴν ἐξόδον τῆς Πηγῆς καὶ νὰ τὴν παρακολουθῇ παντοῦ, διὰ νὰ εὕρῃ εὐκαιρίαν νὰ τῆς ὁμιλήσῃ καὶ νὰ τὴν πείσῃ. Εἰς μάτην ὁ Καρπάθιος ἐξωργίζετο διὰ τὰς ἀπουσίας του, καὶ ὁ Συκολόγος, μεταξὺ δύο κεκραγαριῶν, ἔλεγεν ὅτι δὲν ἦτο κατάστασις αὐτῆ, νὰ κτίζουσι καὶ νὰ πουργεῦσιν οἱ ἴδιοι, καὶ ἐφοβέριζεν ὅτι θ' ἀφήσῃ τὴν ἐργασίαν στὴ μέση κι ἄς κάμῃ καλὰ μὲ τὸν προκομμένον του ὁ Σαῖτονικολῆς. Ἀλλ' ὁ Μανόλης οὔτε εἰς συμβουλάς οὔτε εἰς ἀπειλάς ἔδιδε πλέον προσοχὴν.

Καὶ ὅταν ὁ πατέρας του ἔμαθεν ἀπὸ τοὺς κτίστας τὰς ἀπουσίας του καὶ τὸν ἐπέπληξε, δὲν ἐγένεν ἐπιμελέστερος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σαῖτονικολῆς, ἀντὶ νὰ ἐπιμείῃ, τοῦ ἔστειλε καὶ πάλιν βοηθὸν καὶ περιωρίσθη νὰ λέγῃ ὅτι ὅλοι οἱ βοσκοὶ εἶναι τέτοιοι βαρεσάρηδες, καὶ ἅμα τοὺς βγάλῃς ἀπὸ τὴν βοσικὴν δὲν εἶναι καλοὶ γιὰ τίποτε.

Ἐνῶ μίαν ἡμέραν ὁ Μανόλης κατώπτευεν ἀπὸ ὑψηλὸν δῶμα, διέκρινε τὴν Πηγὴν μόνην νὰ διευθύνεται πρὸς τὰ κάτω, μὲ τὸ καλῶν εἰς τὸν ἀγκῶνα. Τὴν ἠκολούθησεν ἐξ ἀποστάσεως, ὅταν δὲ ἐξῆλθαν ἀπὸ τὸ χωριό, εὗρέθη ἕξαφνα πρὸ αὐτῆς, ἰκετευτικὸς τὸ βλέμμα καὶ ταπεινὸς τὸ ἦθος, ὡς σκύλαξ φοβούμενος μήπως τὸν δεῖρουν.

— Ποῦ γυρίζεις ἐπαδὰ κάτω; τοῦ εἶπεν ἡ νέα μειδιῶσα. Ἐπαὰ ναι τὸ κτήρι;

— Δὲν μπορῶ νὰ δουλεύω σὰ δέ σέ θωρῶ, εἶπεν ὁ Μανόλης. Ὁ νοῦς μου δὲν εἶναι στὴν κεφαλῇ μου.

— Κι ἀμὲ ποῦ; εἶπεν ἡ Πηγὴ μὲ προκλητικὴν φιλαρέσκειαν.

— Κοντὰ σου, ἀπήντησε μὲ στεναγμὸν ὁ Μανόλης.

— Ἐ, γιὰ τοῦτο νὰ βάλῃς ὅλα σου τὰ δυνατὰ νὰ τελειώσῃ γλήγορα τὸ σπίτι.., νὰ τελειώσω κ' ἐγὼ τὰ προυκιά μου.

— Μὰ δέ μπορῶ, σοῦ λένε, δέ μπορῶ, θεόψυχά μου! Δέ μὲ πιστεύεις;

Καὶ μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν, παρά ἀπὸ τὸν καύσωνα, ὁ ἰδρῶς του κατέρρεεν εἰς μεγάλους θρόμβους ἀπὸ τοῦ μετώπου καὶ τῶν κροτάφων εἰς τὸν ταῦρειον λαϊμόν του.

— Πᾶν νὰ πιάσω δουλειὰ καὶ πέφτω στὴ συλλογὴ καὶ ξεχνῶ τὴ δουλειὰ κι ὅλο σένα συλλογοῦμαι καὶ θέλω νὰ σέ δῶ, ν' ἀκούσω τὴ φωνὴ σου γῆ σκιάς τὸ χτύπο τοῦ πετάλου τ' ἀργαστηριοῦ σου. Καὶ τότε τὰ παραιτῶ ὅλα καὶ φεύγω, καὶ γυρίζω στὰ σοκάκια καὶ τὰ δώματα σὰν κουζουλός... Δέ μπορῶ μπλιό, Πηγίό, δέ μπορῶ!.. Μὰ ὡς πότε ν' ἀνημένω; Ὁ κύρης μου λέει πὼς θὰ γενῆ ἡ στεφάνωσή μας δυὸ μῆνες ὕστερ' ἀπὸ τὴ Λαμπρῆ. Μπορῶ γὼ ν' ἀνημένω ὡς τότε καὶ νὰ κάθεται κι ὁ κύρης σου ὅλο στὴν πόρτα καὶ νὰ μὴ μπορῶ ναρθῶ νὰ σέ δῶ; Θὰ σκάσω, θὰ κουζουλαθῶ!

— Κιαμ' ἴντα νὰ κάμωμε; εἶπεν ἡ Πηγὴ, περίλυπος καὶ αὐτῆ. Σὰ δέ μποροῦμε νὰ κάμωμ' ἄλλιῶς, πρέπει νὰ κάμωμ' ἀπομονή.

— Δὲν κατέω γὼ ἀπομονές, μόνο ναρθῆς νὰ φύγωμε, ἐτσά ποῦ σοῦ 'πα, νὰ πᾶμε στὰ ὄρη καί, σὰ θές, νὰ κάτσωμε ἐκεῖ ἀπαντοτεινά!

— Μὰ μὲ τὰ σωστά σου τὸ λές νὰ πᾶμε νὰ κάτσωμε παντοτεινά στσι μαδάρες; Ντὰ ἀγρίμια 'μεστα;

— Μὲ τὰ σωστά μου τὸ λέω. Θαρρεῖς πὼς δὲν εἶναι χίλιες βολές καλύτερα στὰ ὄρη παρά στὸ χωριό; Ἀγρίμια μοῦ λές ἐμένα; Εἶδες ποτέ σου ἀγρίμια;

— Ὅι, δὲν εἶδα.

— Ἐ, καλύτερα ναι τ' ἀγρίμια ἀπὸ πολλοὺς ἀνθρώπους,.. σὰν τὸν Τερερέ, σάν...

Παρ' ὀλίγον νὰ προσθέσῃ: «καὶ σὰν τὸν κύρη σου καὶ τὸν ἀδερφό σου».

— Τ' ἀγρίμια, ἐξηκολούθησε μὲ πικρίαν, δὲν παρανομιάζουσι τ' ἀνθρώπους καὶ δὲν πειράζουσι ἐκείνους ποῦ δὲν τὰ πειράζουσι...

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὸ ἄνω χεῖλος τῆς Πηγῆς ἦτο ὅπως ἡγάπα νὰ τὸ βλέπῃ. Καί, ἐνθυμηθεὶς τοὺς λόγους τῆς χήρας, ἤλθεν εἰς τὴν ἀκμὴν νὰ εἶπῃ, ὅτι εἰς τὴν μοναξιὰν τῶν βουνῶν δὲν θὰ ὑπῆρχαν καὶ κακόγλωσσοι, οἱ ὅποιοι νὰ τὴν λέγουν «μουςτακάτην», ὅπως αὐτὸν τὸν ἔλεγαν Πατούχαν. Ἀλλὰ, σκεφθεὶς ὅτι θὰ τὴν ἐλύπει, ὅπως ἔ-

λυπεῖτο καὶ αὐτὸς ὅταν ἤκουε τὸ παρανόμι πού τοῦ εἶχαν κολλήσει, ἀπεσιώπησε τὴν σκέψιν του.

— Καὶ ποιὸς παπᾶς θὰ μᾶς εὐλόγησῃ; ἠρώτησεν ἡ Πηγῆ.

— Ποιὸς παπᾶς θὰ μᾶς εὐλόγησῃ; ἐπανέλαβεν ὁ Μανόλης ξύων τὸν κρόταφόν του.

Ἄλλ' ἡ ἀμηχανία του δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ :

— Κιανεῖς, εἶπε. Σὰν παρθοῦμε μεῖς, ἴντα μᾶς γνοιᾶζει;

Τὸ πρόσωπον ὅμως τῆς Πηγῆς ἐξέφρασε φρίκην :

— Ἰντα 'ν' αὐτὰ πού λές, Μανολιό; Ντά Τοῦρκοι 'μεστα μεῖς, νὰ παντρευτοῦμε χωρὶς παπά;

— Ἄς μᾶς ἀφήσουνε νὰ παρθοῦμε καὶ τότες ἄς ἔρθουν καὶ δέκα παπάδες μαγάρι νὰ μᾶς εὐλόγησουνε. Μὰ σά δὲ μᾶς ἀφήνουνε;.. Ἄλλη σωτηρία δὲν ἔχει, παρὰ ναρθῆς νὰ σὲ κλέψω· καὶ σά θές παπά, ἓνα ἄρνι καὶ δυὸ-τρία κομμάτια τυρὶ σὰν πέψω τοῦ παπα-Γιῶργη, θάρθη τρεχαπετάμενος νὰ μᾶς εὐλόγησῃ στὸ κλεισιδάκι τ' Ὀμαλοῦ!

— Καὶ κουμπᾶρος;

— Ἐνας βοσκός. Τόσοι βοσκοὶ 'ναι στὸν Ὀμαλό. Κ' ὕστερα, σά θές, κατεβαίνουμε στὸ χωριό, πού θάναί κ' ἔτοιμο τὸ σπίτι. Μὰ γώ, ἄνε μ' ἐρωτᾶς, ἔχω καλύτερα νὰ κάτσω-με παντοτεινά στὰ ὄρη καὶ τὸ χειμῶνα νὰ κατεβαίνουμε μὲ τὰ ὠζά μας στὴ γαλιὰ νὰ ἔαχειμωνιάζωμε. Ἐσένα δέ σ' ἄρέσει αὐτὴ ἡ ζωὴ;

— Ὅ,τι σ' ἄρέσει σένα μ' ἄρέσει κ' ἐμένα.

— Τότε ἔλα νὰ φύγωμε!

Ἡ Πηγῆ ἐσκέπτετο. Ἐπειτα εἶπε :

— Δέ μπορεῖ νὰ γενῆ αὐτό, Μανολιό, μόνο νὰ κάμης ἀπομονή, ἔτσά πού κάνω καὶ γώ. Δέν εἶναι καλὸ νὰ πᾶμε ἀνεβουλῆς τῷ γονέω μας, γιὰτι θὰ μᾶζε καταραστοῦνε καὶ δέ θὰ δοῦμε χαέρι καὶ προκοπή.

Ἡ νέα ἀντίρρησης τῆς Πηγῆς ἔφερεν εἰς στιγμιαίαν ἀμηχανίαν τὴν ρητορικὴν τοῦ Μανόλη. Ἄλλ' ἔπειτα εἶπε :

— Δέ θὰ μᾶζε καταραστοῦνε, γιὰτι μᾶς ἀγαποῦνε. Ἐμένα ὁ κύρης μου μανίζει πότε λίγο, καὶ φωνάζει, μὰ δέν εἶναι κακός. Ὁ δικός σου, δέν κατέω...

Πυροβολισμὸς ἀντηχῆσας ἀπὸ μικρᾶς ἀποστάσεως τὸν διέκοψε. Δύο τρυγόνια ἐπέ-ρασαν κατεπτοημένα καὶ ἐκ τῶν πτερύγων τοῦ ἐνὸς ἔφευγον πτίλα.

— Θάν' ἀδερφός μου! εἶπεν ἡ Πηγῆ μὲ παραχῆν. Ὅντεν ἔφυγε, πῆρε τὸ τουφέκι του καὶ θάν' ἐπαδὰ κάτω καὶ κυνηγᾷ! Μόνο νὰ μὴ πηαίνωμ' ὁμάδι, γιὰτι ἄνε μᾶζε δῆ θὰ μᾶζε σκοτώσῃ!

Ὁ Μανόλης, τὸν ὁποῖον δὲν ἐτάραξεν ὀλιγώτερον τὸ πρᾶγμα, παρετήρησεν ὑπερά-νω παρακειμένου φράκτου καὶ διὰ μέσου τῶν ἐλαιῶν διέκρινεν ἓνα τοῦρκον κυνηγόν, ὁ ὁποῖος ἐγέμιζε τὸ τουφέκι του.

— Ὁ Καουκάκης εἶναι, εἶπεν ἀναθαρρήσας.

Καὶ ἐξηκολούθησε συμπορευόμενος πρὸς τὰ λιβάδια καὶ δέν ἔπαυε νὰ τὴν παρα-καλῆ νὰ φύγουν.

— Θές νὰ κουζουλαθῶ; τῆς ἔλεγεν. Αὐτό θές; Δέ μ' ἀγαπᾶς· ἄνε μ' ἀγάπας, δέ θὰ μ' ἐβασάνιζες ἔτσά!

— Ἐγὼ δέ σ' ἀγαπῶ; ἔλεγεν ἡ Πηγῆ, ἐτοιμῆ νὰ δακρύσῃ. Μὰ ἴντα νὰ σοῦ κάμω;

Ὁ Μανόλης ἐπέισμωνε καὶ ἤρχισε νὰ σκέπτεται σοβαρῶς νὰ τὴν ἀπαγάγῃ διὰ τῆς βίας. Ἡ ρωμαλέα κατασκευὴ τῆς Πηγῆς δὲν ἦτο ἐνθαρρυντικὴ διὰ τοιαύτην ἐπιχειρή-σιν. Οἱ βραχίονές της ἠδύναντο ν' ἀντιτάξουν πολὺ μεγάλην ἀντίστασιν. Ἄλλὰ καὶ ἄλλη διέξοδος δὲν ὑπῆρχεν. Ἡ δὲ ἀπελπισία καὶ τὸ πείσμα ἠδύναντο νὰ δεκαπλασιάσουν τὰς δυνάμεις τοῦ Μανόλη. Καὶ ἐνῶ ἐξηκολούθει νὰ τὴν ἰκετεύῃ, ἐνισχύων τὴν πειθῶ τῆς γλώσσης μὲ τὴν μελαγχολικὴν περιπάθειαν τῶν βλεμμάτων, ἀνεμέτρα καὶ τὰς πι-θανότητας τῆς ἐπιτυχίας εἰς μίαν βιαίαν ἀπόπειραν.

Ἡ ὁδὸς ἦτο ἔρημος, ἐκατέρωθεν δ' ἐξετείνοντο ἐλαιῶνες, τοὺς ὁποίους ἀπέφρασ-σαν ἐκ τοῦ μέρους τῆς ὁδοῦ ξηρότοιχοι καὶ σειραὶ ἀγριαῦμυγαλῶν, μυρσινῶν καὶ βᾶ-των. Ἀπὸ τοὺς ἐλαιῶνας ἀντήχησε δεύτερος πυροβολισμὸς, καὶ μετ' ὀλίγον ἄλλος, τό-

σον πλησίον, ὥστε ἤκουσαν τὸν θόρυβον τῶν σκαγιῶν εἰς τὸ φύλλωμα μιᾶς ἐλαίας. Καὶ ἡ Πηγὴ εἶπε μὲ ταραχήν:

— Φύγε, Μανόλη, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Φύγε, ἄνε μ' ἀγαπᾶς, μὴν ἔρθ' ὁ Στρατῆς!..

— Δέν εἶν' ὁ Στρατῆς καὶ μὴ φοβᾶσαι, εἶπεν ὁ Μανόλης, ἀφοῦ παρετήρησεν ἐκ νέου ὑπὲρ τὸν φράκτην. Μὰ δέ σοῦ λέω; "Ἐλα νὰ φύγωμε κ' ἐτσὰ γλυτώνομε κι ἄπου τὸ Στρατῆ! 'Ακοῦς;

Φωνὴ ἐφήβου ἄδοντος ἔλεγεν:

*'Ανάθεμα ποῦ βροῖ καιρὸ κι ἄλλο καιρὸ ἀνημένει,
γιατὶ ὁ καιρὸς τὰ πράματα ἀνάποδα τὰ φέρνει.*

'Ακοῦς; εἶπεν ὁ Μανόλης, πῶς τὸ λέει καὶ τὸ τραγοῦδι;.. "Ἐλα, γιατί, μὰ τὸ θεό, δέν κατέω κ' ἐγὼ ἴντα μπορῶ νὰ κάμω!

— Δέν ἔρχομαι, Μανόλη, μόνο φύγε, μὴν ἔρθῃ ὁ Στρατῆς γῆ νὰ μᾶζε δὴ κιανεὶς ἄλλος ὀμάδι, εἶπεν ἡ Πηγὴ μὲ ἀγωνίαν.

'Ο Μανόλης ἐκοκκίνισεν ἀπὸ πείσμα:

— Δέ φεύγω ἂν δέ φύγωμε μαζὶ, μόνο βγάλε το ἄπου τὸ νοῦ σου, εἶπεν. 'Ομάδι θὰ φύγωμε - ἀκοῦς το;

Τὴν ἠκολούθησε μέχρι τοῦ κήπου ὅπου μετέβαιναν. "Ὅταν δὲ ἡ Πηγὴ ἀπέσυρε τὸ «πορόκλαδον», τὸ ὁποῖον ἀπέφρασσε τὴν εἴσοδον τοῦ λαχανοκήπου, τὸ χέρι τῆς ἔτρεμε. Τόσον τὴν ἐφόβιζεν ἡ ἀποφασιστικότης ἡ ὁποία ἤστραπτεν εἰς τὰ μάτια τοῦ Μανόλη καὶ τόσον τὴν ἀνησύχει ὁ κίνδυνος ἐμφανίσεως τοῦ Στρατῆ, ὥστε τῆς ἤρχετο ὀρμὴ νὰ τραπῆ εἰς φυγὴν. Δὲν ἐφοβεῖτο δὲ ὀλίγον νὰ τὴν ἴδῃ καὶ ξένος μόνην μετὰ τοῦ Μανόλη εἰς τὸν περίφρακτον κῆπον.

— Νὰ χαρῆς ὅ,τι ἀγαπᾶς καὶ καμαρώνεις, Μανόλη, τοῦ εἶπε σταυρώσασα τὰ χέρια ἐπὶ τοῦ στήθους τῆς, νὰ χαρῆς τοῖ γονέους σου καὶ τ' ἀδέρφια σου, ἀφησέ με καὶ φύγε!.. φύγε!..

'Ἄλλ' ἦτο τόσον ὠραία εἰς τὴν ἱκετευτικὴν ἐκείνην στάσιν, καὶ τόσον γοητευτικὰ ἦσαν τὰ βουρκαωμένα μαῦρα τῆς μάτια, ὥστε ὁ Μανόλης, ἀντὶ νὰ ὑποχωρήσῃ, ἔγινε τολμηρότερος. Τόση δὲ ἦτο ἡ παραφορὰ του, ὥστε ἐλησμόνησε καὶ κατεφρόνησε πάντα κίνδυνον.

— Πηγιό μου, Πηγιό μου, Πηγιό μου! ἀνεφώνησε, καὶ τὰ τρία «μοῦ» ἤχησαν ὡς τρία φλογερά φιλήματα.

Συγχρόνως, ὀρμήσας, τὴν ἐνηγκαλίσθη καὶ τὸ στόμα του ἀνεζήτει τὰ χεῖλη τῆς, ψιθυρίζον λόγους ἀγρίου ἐρωτικοῦ παροξυσμοῦ. 'Ἡ κόρη τὸν ἀπώθει καὶ ἐπροσπάθει νὰ τὸν ἀποφύγῃ, ἀνακλίνουσα τὴν κεφαλὴν. 'Ἄλλὰ ποία δύναμις ἦτο ἱκανὴ νὰ λύσῃ τοὺς βραχίονας οἵτινες τὴν περιέσφιγγαν; 'Ἡ δύναμις αὐτὴ εὑρέθη εἰς ἓν ὄνομα, τὸ ὁποῖον, βλέπουσα τὸ μάταιον τῆς ἀντιστάσεώς τῆς ἡ Πηγὴ, ἐπρόφερε:

— 'Ο Στρατῆς! ὁ Στρατῆς!

'Ἡ περίπτωξις τοῦ Μανόλη ἐχαλαρώθη διαμιᾶς, ἡ δὲ Πηγὴ, δυνηθεῖσα οὕτω νὰ διαφύγῃ, ἐτράπη εἰς φυγὴν. 'Ἄλλ' ὁ Μανόλης, ἀφοῦ παρετήρησεν εἰς τὰ πέραξ καὶ δὲν εἶδε τὸν Στρατῆν, ἔδραμε κατόπιν αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ ἀγροκηπίου τὴν συνέλαβεν.

— "Αφησέ με, Μανόλη, γιατί θὰ σκοτωθῶ, εἶπεν ἡ κόρη ἀσθμαίνουσα καὶ μὲ τὰ μάτια γεμᾶτά δάκρυα.

'Ἄλλ' ὁ Μανόλης οὔτε ἤκουεν οὔτε ἔβλεπε πλέον. Δὲν ἤθελε μὲ τὸ καλό; Τότε θὰ τὴν ἔπαιρνε μὲ τὸ στανιό. Τὴν ἤρπασεν ἀπὸ τὴν ὄσφυν καὶ τὴν ἀνύψωσεν ὡς παιδίον. Καὶ ἦτο ἔτοιμος νὰ τὴν θέσῃ ὡς δοκὸν εἰς τὸν ὄμιον του καὶ νὰ διευθυνθῆ πρὸς τὰ βουνά, ἀλλὰ τὴν τιτανικὴν του ἀπόφασιν ἀνέκοψε δυσάρεστος ἐξαφνισμός.

— Μορέ ἄτιμε Πατούχα!.. ἐβρυχήθη ἀπὸ τὸν φράκτην φωνὴ γνωστή.

'Ἦτο ὁ Στρατῆς, πραγματικὸς τώρα καὶ φοβερός, μὲ τὸ τουφέκι τὸ ὁποῖον ἐκράτει καὶ διηύθυνε κατὰ τοῦ Μανόλη. 'Ἄλλ' ἡ Πηγὴ, τὴν ὁποῖαν εἶχαν ἀφήσει παραλύσαντες οἱ βραχίονες τοῦ Μανόλη, ἐστάθη πρὸ αὐτοῦ. Πρὸς στιγμὴν ὁ Στρατῆς ἔτα-

λαντεύθη ἂν ἔπρεπε νὰ τοὺς πυροβολήσῃ καὶ τοὺς δύο. Ἐπειτα ἐφώνησε πρὸς τὴν ἀδελφὴν του :

— Φύγε, μορὴ, νὰ μὴ σὲ σκοτώσω καὶ σένα !

Ἡ Πηγὴ ὅμως δὲν ἀπεμακρύνθη, ὁ δὲ Μανόλης, ἐνώπιον τοῦ αἰφνιδίου κινδύνου, ἔχασε πᾶσαν ἀνδρικήν ἀξιοπρέπειαν, καὶ συνεστάλη ὀπισθεν τῆς κόρης, χαμηλώσας τὴν κεφαλὴν ὡς κορυδαλλὸς ὁ ὁποῖος βλέπει πέτραν καταφερομένην ἐναντίον του.

Τότε ὁ Στρατὴς, ὑπερβάς τὸν φράκτην, ἐπήδησεν εἰς τὸν κῆπον. Ἄλλ' ἡ Πηγὴ ἔδραμε πρὸς αὐτὸν ἀναφωνοῦσα :

— Ἀδερφέ μου, ἀδερφέ μου, ἐμένα σκότωσε !

Καὶ περιβαλοῦσα αὐτὸν μὲ τοὺς βραχιόνάς της τὸν ἠμπόδιζε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ ὄπλου του. Στραφεῖσα δὲ συγχρόνως πρὸς τὸν Μανόλην τοῦ ἐφώνησε :

— Φύγε, φύγε !

Ὁ Μανόλης, ὅστις ἐστέκετο ὡς ἀπολιθωμένος καὶ παρετῆρει ἠλιθίως τὸν φρυάκτοντα Στρατὴν, ἀπεμακρύνθη μὲ βαθμηδὸν αὐξάνουσαν ταχύτητα. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ κήπου καὶ ὀχυρωθεὶς ὀπισθεν χοντροῦ κορμοῦ ἐλαίας ἐφώνησε πρὸς τὸν Στρατὴν, ὅστις ἐξηκολούθει νὰ παλαίῃ πρὸς τὴν ἀδελφὴν του :

— Μόνο γειά, μορέ, καὶ νὰ σὲ βρῶ θέλω γὼ καὶ χῶρις τουφέκι !

Ἡ Πηγὴ ἀνέπτυσεν ὑπερανθρώπους δυνάμεις διὰ νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἀδελφὸν της καὶ νὰ δώσῃ καιρὸν εἰς τὸν Μανόλην ν' ἀπομακρυνθῇ. Τὴν ἀπώθει καὶ τὴν ἐκτύπα ὁ Στρατὴς, λυσσῶν ἐξ ὀργῆς, ἀλλ' αὐτὴ δι' ἀπελπιστικῶν προσπαθειῶν προσεκολλᾶτο ἐπάνω του καὶ τὸν ἠμπόδιζε νὰ καταδιώξῃ τὸν Μανόλην. Ὅταν ὅμως ἤκουσε τοὺς προκλητικoὺς του λόγους, ὁ Στρατὴς τῆς ἔδωκε βιαιότατον τίναγμα καὶ τὴν ἔστειλε νὰ σωριασθῇ εἰς ἀπόστασιν. Ἐπειτα ἔτρεξεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ κήπου καὶ διευθύνας τὸ ὄπλον του κατὰ τοῦ Μανόλη, ὅστις ἀπεμακρύνετο τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἀπὸ τὸ ὀχύρωμά του, εἴλκυσε τὴν σκανδάλην. Ἄλλ' ἀντὶ πυροβολισμοῦ ἠκούσθη ὁ κωμικὸς κρότος τῆς ἀποτυχίας, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπήντησεν ὁ Μανόλης ἐκτείνας τὴν παλάμην ἀνοικτὴν πρὸς τὸν Στρατὴν. Ἐτάχυνεν ὅμως διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον τὸ βῆμα του, ἀλλὰ μετὰ μίαν στιγμὴν τὸν ἔκαμε ν' ἀνατιναχθῇ βροντερὸς πυροβολισμὸς. Ἡσθάνθη δὲ κνησμὸν εἰς τὰ ὀπίσθια, ὅστις ἐνήργησεν ἐπ' αὐτοῦ ὡς νέφτι καὶ ἐπτέρωσε τοὺς πόδας του, ἐνῶ τὸ χέρι του ἔτριβε τὸ τραυματισθὲν μέρος. Μόνον δὲ ὅταν ἐφθασεν εἰς ἀπόστασιν ἐκ τῆς ὁποίας ἠδύνατο νὰ περιφρονήσῃ καὶ σφαίραν, ἐστράφη καὶ εἶδε τὸν Στρατὴν νὰ γρονθοκοπῇ καὶ νὰ λακτίζει τὴν ἀδελφὴν του ἐντὸς τοῦ κήπου. Τὸ θέαμα τὸν ἐλύπησεν, ἀλλ' ἡ ἀνάμνησις τῶν ἐπιμόνων ἀρνήσεων τῆς Πηγῆς εἰς τὰς προτάσεις του ἔδωκεν εἰς τὴν ἀνανδρίαν του μίαν δικαιολογίαν καὶ ἀνακινήσας τοὺς ὤμους εἶπε :

— Καλὰ τὰ παθαίνει !.. Ἄς φρωθοῦνε !

Ἐπειτα τὸν κτηνώδη φόβον του διεδέχθη ἀθυμία καὶ βαρὺ παράπονον διὰ τὴν παντελῆ διάλυσιν τῶν ἐλπίδων καὶ τῶν ὀνείρων του. Ὅλος ὁ γύρω κόσμος τοῦ ἐφαίνετο ὡς θλιβερὸν ἐρείπιον, εἰς τὸ ὁποῖον μόνον αὐτὸς ἔμεινε διὰ νὰ θρηγῇ. Καὶ τοῦ ἤρχετο νὰ πέσῃ πρηνῆς ἐπὶ τῶν χόρτων καὶ νὰ κλαίῃ, νὰ κλαίῃ. Διατί, λοιπόν, συνέβαιναν εἰς αὐτὸν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀλλεπάλληλα ἀδικήματα ; Διατί τὸν κατέτρεχαν οὕτω οἱ ἀνθρωποὶ, ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἔμισει καὶ δὲν ἐπέιραζε κανένα ; Τί κακὸν εἶχε κάμει εἰς τὸν Θωμᾶν, τί κακὸν εἶχε κάμει ἰδίως εἰς τὸν Στρατὴν καὶ τὸν κατεδίωκε μὲ τόσην μαρτίαν ; Τί κακὸν εἶχε κάμει εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι τοῦ ἐκόλλησαν ἓνα γελοῖον «παρανόμι» ; Δύο τραύματα εἶχε λάβει τὴν ἡμέραν ἐκείνην, τὸ μὲν διὰ σφαιριδίων, τὸ δὲ μὲ τὸ παρανόμι, τὸ ὁποῖον τοῦ ἔρριψε κατὰ πρόσωπον ἐνώπιον τῆς Πηγῆς ὁ Στρατὴς. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἠσθάνετο τώρα ὅτι ἦτο ἀσήμαντον· ὀλίγα σκάγια τοῦ εἶχαν μόλις διατρυπήσῃ τὸ δέρμα, τὸ δεύτερον ὅμως τὸν εἶχε πληγώσει βαθύτατα. Καὶ εἰς τὸν ἀποσβλωμὸν τὸν ὁποῖον τοῦ ἐπροξένησεν ὠφείλετο κατὰ μέγα μέρος καὶ ἡ κτηνώδης δειλία τὴν ὁποίαν ἔδειξε καὶ διὰ τὴν ὁποίαν τώρα τοῦ ἐφαίνετο ὅτι εἶχεν ἐκμηδενισθῇ. Ἴσως χωρὶς τὴν ἀποσβόλωσιν ἐκείνην θὰ εἶχε τὴν ἐτοιμότητα καὶ τὸ θάρρος ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸ ὄπλον τοῦ Στρατῆ. Τάχα ἦτο ἀδύνατον νὰ τοῦ ἐπιτεθῇ καὶ νὰ τὸν ἀφοπλίσῃ ;

Τόση ἦτο ἡ ἀθυμία καὶ ἡ ἀπελπισία του, ὥστε σχεδὸν ἀμφέβαλλον ἂν ἦτο ζωντανός, ἂν δὲν ἦτο σκιά. Ἐβάδιζεν ὡς φάντασμα καὶ αἱ δυνάμεις του εἶχαν ἐξαντληθῆ; εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἐν φύσημα ἠδύνατο νὰ τὸν ἀνατρέψῃ. Ἐφαντάζετο τὸν ἑαυτὸν του ὡς μόνον εἰς τὸν κόσμον, περικυκλωμένον ἀπὸ γενικὴν ἐχθρότητα καὶ κακοβουλίαν. Ὅλοι συνέτρεχον εἰς τὸ κακόν του, καὶ αὐτοὶ οἱ γονεῖς του καὶ αὐτὴ ἡ Πηγὴ. Ἀφ' οὗτου κατέβη εἰς τὸ χωριό, δὲν ἐπέρασεν ἡμέρα χωρὶς νὰ λάβῃ ἀφορμὰς πικρίας. Ὅ,τι καὶ ἂν ἔκανεν, ὅ,τι καὶ ἂν ἔλεγεν αὐτός, ἦτο στραβόν, καὶ οἱ ἄλλοι εἶχαν πάντοτε δίκιο.

Αἱ σκέψεις του ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατεστάλαξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἂν ἡ Πηγὴ συνεμερίζετο ἐγκαίρως τὰς περὶ ἀπαγωγῆς ιδέας του δὲν θὰ συνέβαιναν ὅσα συνέβησαν. Ἐπομένως, ἡ κυριώτερα αἰτία τῆς δυστυχίας του προήρχετο ἀπ' αὐτὴν. Καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, ἡ σκέψις του ἐπροχώρησε καὶ εἰς μίαν ὑπόνοιαν, ἐνοχοποιοῦσαν ἀκόμη περισσότερο τὴν Πηγὴν: Μήπως αὐτὴ εἶχεν ὁμολογήσει πρὸς τὸν ἀδελφόν της τὰς προτάσεις του, καὶ οὕτω ὁ ἀπαίσιος ἐκεῖνος, καλῶς πληροφορημένος, τοὺς παρηκολούθει καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τὸν κῆπον τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀπεφάσισε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπόφασίν του; Ἡ σκέψις αὕτη δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταβληθῆ εἰς πεποίθησιν εἰς τὸν ἀπλοϊκὸν καὶ ἐξημμένον ἐγκέφαλόν του καὶ ὄλην του τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἐκδίκησιν ἔστρεψε καὶ κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν, ἀδιακρίτως. Καὶ αὐτός, ὅστις, πρὸ ὀλίγων στιγμῶν, μόλις εἶχε τὴν δύναμιν νὰ βαδίξῃ, τώρα ἐξηγγριώθη καὶ ἔτριξε τὰ δόντια καὶ ἔσφιγγε τοὺς γρόνθους του ἐναντίον τοῦ Στρατῆ καὶ τῆς ἀδελφῆς του. Καλὰ τὸ ἔλεγεν ἡ Ζερβούδαινα ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ μοιάζουν. "Α, τὴ μουστακάτη!

Καὶ ἐλησμόνει τὴν αὐταπάρνησιν, μὲ τὴν ὁποῖαν αὐτὴ, ποῦ τώρα ἀπεκάλει μουστακάτην, ἐρρίφθη πρὸ τοῦ κινδύνου διὰ νὰ τὸν σώσῃ, καὶ τὴν σκληρότητα μὲ τὴν ὁποῖαν ἐφέρθη πρὸς αὐτὴν ὁ ἀδελφός της, ἐξ αἰτίας του.

Ἐπὶ ἀρκετὴν ὥραν ἐπλανᾶτο εἰς τὰ λιβάδια, χωρὶς νὰ βλέπῃ τίποτε ἐκ τῶν γύρω του συμβαινόντων καὶ χωρὶς ν' ἀκούῃ καὶ ἐβάδιζεν ὅτε μὲν σιγὰ ὅτε δὲ βιαστικά, ἀναλόγως τῆς σφοδρότητος τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν διαλογισμῶν του· αὐτομάτως δὲ ἔφθασεν εἰς τὸ ἄλωιν, ὅπου τὴν ὥραν ἐκείνην «ἐλίχνιζεν» ὁ Σαῖτονικολῆς. Ἐκεῖ ἦτο καὶ ἡ μητέρα του, νήθουσα ὑπὸ τὴν ἰτέαν, εἰς τὴν σκιάν τῆς ὁποίας ἀνεπαύοντο οἱ ἄλωνίζοντες. Ἡ ἀπροσδόκητος ἀφίξις τοῦ Μανόλη, ἀλλὰ προπάντων ἡ ταραχὴ ἡ ὁποία ἐφαίνετο εἰς τὸ πρόσωπόν του, ἀνησύχησαν τοὺς γονεῖς του. Ἡ Ρηγινιώ διέκοψε τὴν ἐργασίαν της, ὁ δὲ Σαῖτονικολῆς, ἀφήσας καὶ αὐτὸς τὸ «θρινάκι», ἐπλησίασε.

— Ἰντὰ 'ναι, Μανόλη; Ἰντα γυρεύγεις ἐπαδὰ κάτω;

— Ἦρθα νὰ σᾶσε πῶ πῶς δέ θέλω μπλιὸ παντριγές, μουδέ πρᾶμα! ἀπήντησεν ὁ Μανόλης, μὲ τόνον μεγάλης ἀγανακτήσεως.

— Νά τα!.. Καὶ πῶς σοῦ 'ρθε πάλι τουτονα τὸ ξαφνικό; Μὴν πα' καὶ μάλωσες πάλι μὲ τὸ Στρατῆ;

— Δὲν ἐμάλωσα μὲ κιανένα.., μὰ δέ θέλω νὰ ξανακούσω τ' ὄνομά του, μουδ' αὐτουνοῦ μουδέ τ'ς ἀδερφῆς του, μουδέ κιανενούς ἀπου τῆ χοιρογενιά τος! Δέ θέλω μπλιὸ νὰ τσι κατέχω!

Οἱ δύο σύζυγοι ἀντήλλαξαν βλέμμα ἀπορίας.

— Μὰ πῶς σοῦ 'ρθε πάλι αὐτό; ἠρώτησεν ὁ Σαῖτονικολῆς.

— Ἐτσά θέλω! ἀπήντησε μὲ πεῖσμα ὁ Μανόλης.

— Μὰ θάχης μιὰ ἀφορμὴ. Δέ μᾶς τῆ λές;

— Δὲν ἔχω πρᾶμα, μόνο δέ θέλω νὰ τσι κατέω μπλιὸ τσι Θωμαδιανούς! Αὐτό 'ναι!

— Τσι Θωμαδιανούς καὶ τὴν Πηγὴ μαζί;

— Μούδε τὴν Πηγὴ θέλω, μούδε κιαιμμιά!

— Κιαιμμιά; Κιαιμὲ καλόγερος θὰ γενῆς; εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς, προσπαθῶν νὰ γελάσῃ. Δὲν τὸ πολυπιστεύγω, μορέ παιδί; Καλόγερος θὰ πα' γενῶ νὰ σώσω τὴν ψυχὴ μου, μὰ δέ μ' ἀφήνει ὁ διάβολος ἀπούχω στο βρακί μου! Κατές το τὸ τραγοῦδι;

— Δέν κατέω πρᾶμα! εἶπεν ὁ Μανόλης, ἀποστρέφων τὸ πρόσωπον καὶ ἐντείνων τὸ πείσμα του διὰ νὰ μὴ γελάσῃ. Ἐγὼ τὴν Πηγῆ δέ θὰ τῆνε πάρω κι ἄνε γυρίσῃ ὄρανός κάτω κ' ἡ γῆς ἀπάνω! Μόνο νὰ πᾶς νὰ τὸ πῆς τοῦ Θωμᾶ, νὰ μὴ πάω γὼ καὶ τοῦ σπάσω δλα του τὰ κοφινοκάλαθα στὴ φεσάρα πάνω!

— Μὰ δέν μπορεῖ ἐτσά στὰ καλὰ καθούμενα νὰ γύρισε ἡ κεφαλὴ σου. Θάχῃς μιὰ ἀφορμὴ. Πόσες μέρες εἶναι ἀπου μᾶς ἔτρωες τ' ἀφτιά μας νὰ σὲ παντρέψωμε, γιατί θὰ κουζουλαθῆς, γιατί θὰ πάρῃς τὰ βουνά;..

— Ἐ, μὰ ἐδὰ δέ θέλω!

— Μὰ γιάιντα δέ θές;

— Γιατί δέ θέλω! ἀπήντησεν ὁ νέος κτυπῶν τὸν πόδα εἰς τὸ ἔδαφος. Δέ μ' ἀρέσει! Θές ἄλλο;

Μετὰ μίαν δὲ στιγμὴν εἶπε:

— Δέν τῆνε θέλω γιατί' χει μουστάκια! Ἴντα, κ' οἱ δυὸ θάχωμε μουστάκια, νὰ μὴ ξεχωρίζῃ ποιός εἶναι ὁ ἄντρας καὶ ποιά ἡ γυναίκα;

Ἐπειτα ἔφυγε, μὴ θέλων ν' ἀκούσῃ πλέον τίποτε.

— Κατέει ὁ μπουρμάς ἴντά ἂν ὁ χουρμάς; εἶπεν ὁ Σαῖτονικολῆς σείων τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ παρετήρει τὸν υἱὸν του ἀπομακρυνόμενον.

Ἐπειτα, στραφεὶς πρὸς τὴν ἀνησυχουῦσαν σύζυγόν του, τῆς εἶπεν:

— Ἐγνοια σου καὶ νὰ τοῦ περάσῃ θέλει.

Η.Ν. ΑΠΟΣΟΛΙΔΗ

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΑ

Β

ΣΤΗΝ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ

Ἐκδίκηση

Φτύστε με! | χτυπήστε με! | ποδοπατήστε με! | Ἐγὼ κάθε βράδι σᾶς ἐκδικοῦμαι |
καθώς, | γυρίζοντας ἄργα σπίτι μου, | πιωμένος, | ταπεινωμένος, | πλαγιάζω ἀγκα-
λιά | μ' ἓνα ἀηδόνι!

[Ἀποσπασματικά]

Ἄλλα τελειώνουν γρήγορα στὸν αἰῶνα μας. [] Μόνο ὁ πόνος κρατάει ἀκόμα [τὴν
παλιά ἐκείνη] πατριαρχική βραδύτητα.

<Ἀπὸ> μιὰ μικρὴ, [σχεδὸν ἀόρατη τρῦπα,] | μπαίνει, ἀθόρυβα κι ἀνέκκλητα, |
[] τὸ ψῦχος τῆς μεγάλης ματαιότητος!

[Ζοῦμε τὰ πιὸ φοβερὰ κι ἀκατανόμαστα | καὶ κανένας δὲν τολμάει νὰ τὰ [] ἔσομο-
λογηθῇ!]

Ἄ, ἡ ψυχὴ σου! [Σοῦ πρόσφερε ποτὲ κανένα κέρδος <ἡ ψυχὴ σου;>] Σὲ ζήμιω-
σε! Συχνὰ [σὲ ζήμιωσε ἡ ψυχὴ σου!]

Ὁ [] πόνος: [πικρὴ μυστική] ἐπιστροφή στὴν ἅγια ταπεινότητα τῶν ἀπλῶν πρα-
γμάτων.

Οἱ δικαστὲς [] τὸν ρώτησαν: Εἶσαστε πολλοί; | <Ἐκεῖνος> ἔδειξε ἔξω <ἀπὸ>

τὸ παράθυρο, τὸ πλήθος. | <K'> οἱ δικαστὲς <ἐφώναζαν: Τίνα> χρεῖαν ἔχομεν [ ] μαρτύρων;

...Τὸν διώξαν με τίς κλωτσιές! Ἄκοῦς [ ] νὰ κλάψῃ μπρὸς σὲ μιὰ γυναῖκα!

[Σπρώχναμε ὡς τὴν ὑπερβολή! [ ] Εἴχαμε τόσο ἀνάγκη ἀπ' <ὸ> τὸ πάθος!]

[Προσπαθῶ νὰ φτιάξω ἓνα ὁμοίωμα ἀνθρώπου | με τὰ κουρέλια ποῦ μοῦ ἀπόμειναν!]

Ἐ σφαῖρα ποῦ σὲ πῆρε <χτὲς> | σὲ προφύλαξε ἀπ' τὸ [ ] <σημερινὸ> ἑαυτοῦ σου!

Ἐμεῖς τελειώσαμε! | Δέν ἔχει δάκρυα πιά! | Κλαῖν [ ] ὅσοι στὸ βάθος ἀκόμα ἐλπίζουν!

ΒΥΡΩΝ ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ

Ἡ ὁμίχλη τοῦ μεσημεριοῦ

Ἡ ὁμίχλη μπαίνει ἀπὸ παντοῦ στὸ σπίτι
κι ὅσα γιὰ σένα εἶχες ἐλπίση
ἔχουνε τώρα πια ὅλα σβήση -
ἡ ὁμίχλη μπαίνει ἀπὸ παντοῦ στὸ σπίτι!

Ἡ πίστη σου, ποῦ τὴ σηκῶναν ἄλλοι,
βαραίνει τώρα καὶ συνθλίβει,
καμμιά σιωπὴ πιά δὲ σὲ κρύβει,
καμμιά καταφορὰ δὲν ἀναβάλλει!

Σκιά ἦταν ὅ,τι γιὰ ζωὴ ἀγαπήθη,
ἦχος στεγνός μιᾶς ἄδειας λέξης -
σάν ἦρθε ἡ ὥρα νὰ διαλέξης
εἶπες: ἄς φράξουν τὴ φωτιά ἄλλα στήθη!..

Ποτάμι ποῦ ἔχει μείνη ξερὴ κοίτη!

Πῶς νάχῃς ἔτσι ξεστρατίσει;

Σου ἄξιζε ἐσένα ἀλλιῶς νὰ ζήσης...

Ἡ ὁμίχλη μπαίνει ἀπὸ παντοῦ στὸ σπίτι!

<Ἄχι μονάχα ποίηση!>

Πονῶ γιατί πέρασε μὲς ἀπ' τὴν καρδιά μου
ἓνα μεγάλο ἀγκάθι,
σπρωγμένο μὲ τόση ἄνεση ἀπὸ δάχτυλα
ποῦ ἀγάπησα δίχως ἐλπίδα, δίχως σύνεση,
καὶ τώρα πιά δέν ἔχω λόγια νὰ σκεπάσω τούτη τὴν πληγὴ,
φωνὲς γιὰ νὰ τὴν κρύψω!
Γιατί δέ θέλω, δέν μπορῶ, δέν καταδέχομαι
ὅσα ἔζησα
τώρα μονάχα ποίηση νάνα!

Ἐνθύμηση ἀποχαιρετισμοῦ στὰ ἀρχαῖα ἐρείπια

..Ὡσπου νὰ πῆς «δέν εἶναι πια ἄλλος τρόπος»,
ὥσπου γιὰ τὴ συναλλαγὴ νὰ ξεκινήσης,
ὥσπου νὰ μπῆς στὴ ζυγαριά εἰν' ὁ κόπος
μετά, νωρὶς ἢ ἀργά, θὰ ἰσοροπήσης!

Κι αν σου μιλω με τόση γύμνια
δέν είναι γιατί πια δέ θα ξαναϊδωθοῦμε·
είναι γιατί τόσα τσακάλια, τόσα αγρίμια,
τριγύρω αὐτὸν τὸ χωρισμὸ караδοκοῦνε.

Βέβαια «κανέννας με τὸ ζόρι τοὺς ἀνθρώπους
δέν μπορεῖ νὰ τοὺς κἀνῃ ν' ἀγαπήσουν»·
δμως κοιτῶ με φρίκη με τί τρόπους
τὰ καταφέραν καὶ τοὺς κἀναν νὰ μισήσουν!

Μυκῆνες, τείχη, τάφοι, πανοπλίες,
ἥλιος ποὺ μᾶς πονάει, ἀγέρας ποὺ τυφλώνει...
Κάποτε ἦταν ζωὴ ὅλες τοῦτες οἱ ἐρημιές,
κάποτες ἦταν αἶμα ἐτούτη ἡ σκόνη...

Τὰ δάχτυλά μας στὶς ἀσπίδες καὶ τὰ κράνη
τί δάκρυα, τί φωνές, τί πόνο ψηλαφήσαν!..
«Τόση λαχτάρα ζωῆς» τῆ στεῖλαν νὰ πεθάνῃ,
τόσες περήφανες ψυχές - καὶ τίς λυγίσαν!

Γι' αὐτό, δέν εἶναι ὁ χωρισμὸς ποὺ με τρομάζει,
τὸ ξύπνημα στὴν ἄδεια κάμαρά μου,
ὅπου δέν ἔχει ἀκόμα ξεψυχῆση
ἢ φωνὴ μου ποὺ φώναζε ὅλη νύχτα τ' ὄνομά σου·

ὄχι, δέν εἶναι ἡ μοναξιά ποὺ με τρομάζει,
τίς ζυγαριές φοβᾶμαι ποὺ πληθαίνουνε στὸν κόσμο,
τίς ζυγαριές ποὺ μέσα μας πληθαίνουν,
ὅταν γι' αὐτὸ ποὺ γεννηθήκαμε δέ ζοῦμε -
τίς ζυγαριές, ποὺ εἶπαμε νὰ τίς σπάσουμε μιὰ μέρα!

Ἄχ! εἶναι νὰ μὴ μπλέξης με παλάντζα!
Μὴν πῆς πὼς ἓνα σου μέρος μοναχὰ θὰ ἐξαργυρώσης!
Οἱ ζυγαριές ἔχουν σκληρὰ κ' ὑπουλα γάντζα -
ὅσοι μπλεχτήκαν, ὅλα τάχουν δώσει

γιὰ θρύψαλα χαρᾶς καὶ γιὰ ἐσπερίδες
καὶ γιὰ γαμήλιες βραδιές στὸ Μπούρτζι -
μὰ ἡ θάλασσα ἔφρισε, φτερούγα ἀπὸ λεπίδες,
τοὺς τρέλλαιναν τὸ πρωὶ τοῦ ἡλίου οἱ μπροῦντζοι!

Ἄνθρωποι, ἐλπίδες, ὄρκοι, πεποιθήσεις,
ἄνθρωποι τόσο σίγουροι γιὰ τὴν ψυχὴ τους -
κ' ἔρχονται τώρα οἱ τελευταῖες εἰδήσεις:
Πουλῆθηκαν, καθέννας στὴν τιμὴ του!

«Ἀποχρωματισμοὶ»

Τὸ δεῖλι σέρνεται κι ἀλλάζει πάλι δέρμα
μέσ στὶς ψυχές μας, ἀπαρνιέται ὅλα ξανά
τὰ χρώματά του, κι ἀπομένουνε στεγνά
τοπία χωρὶς ἀρχὴ καὶ χωρὶς τέλος.

Γρῖφοι λυμένοι καὶ ξανά μπλεγμένοι,
χτυπιόμαστε ὅλη μέρα σὰν τυφλοὶ
γιὰ μιὰ καλύτερη θεσοῦλα στὸ κλουβί,
κι ὅλοι βρισκόμαστε σφιχτότερα δεμένοι!

Στά λόγια σπάταλοι, φιλάργυροι ὅμως στὸ αἷμα,
 κάναμε χάος τὸ τόσο δά μας τὸ μυαλὸ -
 ὁ φόβος εἶναι θερμοκήπιο καλὸ,
 ἀνθίζει σ' ὅλες του τὶς ποικιλίες τὸ ψέμα!..

Ἄκοῦς καὶ δέ γνωρίζεις τ' ὄνομά σου,
 κρυώνει ἢ μοῖρα ποῦ παλιὰ σοῦχε δοθῆ -
 σέ ποιές, λοιπόν, παγίδες ἔχουμε συρθῆ;
 Μέγα κακό εἶναι ν' ἀρνηθῆς τὸ ἀνάστημά σου!

Δέν εἶναι ὁ κόσμος πείραμα στοὺς τρόμους
 του ἀπείρου, ὄχι, δέν εἶναι δοκιμὴ!
 Μπορεῖς νὰ σέρνεις μια ὀλόκληρη ζωὴ
 ὑπογραφή δειλὴ μέσα στοὺς δρόμους;

Θάνατι φριχτὸ νὰ φύγουμε ἔτσι, δίχως
 μιὰ πίστη, ἕναν ἀγῶνα, μιὰ κραυγὴ -
 ἄνθρωποι ποῦ πεθάναν δίχως μιὰ ἀμυχή,
 ἄνθρωποι ποῦ ἀδιελύθησαν ἡσύχως!

[Ἐποσπασματικά]

[Πρὶν τὸ μαχαίρι φτάσῃ ὡς τὸ κόκκαλο], | πρὶν ἀπὸ τὸ τετέλεσται ἀνάστα!

Ὅπως κι ὅπως μπορεῖ νὰ γεννηθῆ ὁ ἄνθρωπος, | μὰ δέ μπορεῖ ὅπως κι ὅπως νὰ πεθάνῃ!

Ἀγαπήσαμε τὴ ζωὴ, τὸν κόσμον, ἔτσι ὅπως ἦταν - ποιὸς θὰ τὸ ἀρνηθῆ;

Τόσο πολὺ ποθήσαμε νὰ ζήσουμε σ' αὐτὴ τὴ γῆ, | τόσο πολὺ ἀρπαχτήκαμε ἀπὸ
 πάνω της, | ποῦ <τῆ> γεμίσαμε γδαρσίματα | καὶ φοβερὲς πληγές!

Ἐμεινε ἡ ζωὴ μας δίψα ζωῆς κι ὄνειρο ζωῆς!

Ποθήσαμε τὴ ζωὴ <κ'> ἦρθε ἡ ἀπουσία!

Χάσαμε τὴ φωνὴ μας προχωρῶντας σὲ λαγούμια ἀτέλειωτα!

Γενιά ποῦ δέν ἐδόθης ὅλη στὸν ἀγῶνα, | γενιά ποῦ τὰ παράτησες στὴ μέση γιατί
 ἤθελες «νὰ ζήσης» - ζῆσε τώρα!..

...Ἦτανε ξένο δέρμα, δέν ἦταν τὸ δικό μας· | μὰ εἶχε κι αὐτὸ σκιρτήματα, | ρίζες
 ἀπὸ καμένα δάση πόθων μέσα του σαλεῦαν, | εἶχε κι αὐτὸ σκιρτήματα, λαχτάρα | γιὰ
 ἔρωτα, γιὰ σπιτίσια ζεστασιά - πιά τοῦ παιδιοῦ τοῦ πρώτου τὴν ἀνάσα, | π' ἀγάπησε
 ὁ οὐρανός, [] χάιδεψαν <οἱ> πηγές· | τότε κι αὐτὸ φιλήσει ὁ ἥλιος στὰ μεθύσια του |
 κ' οἱ νύχτες ἐτοιμάζανε γιὰ τὸ αἷμα του γιορτές... | Μὰ ἦτανε ξένο δέρμα, δέν ἦταν
 τὸ δικό μας!

Τί ἔγινε τόσος σάλαγος καρδιάς, | τόση σπατάλη νιότης;

— Πάλι δέ με κατάλαβες! Ὑπάρχει πάντα ἀνάμεσά μας κάτι ποῦ δέ νιώθουμε, | ἔ-
 να ἀγεφύρωτο κενό []: «τὸ μικρὸ προσωπικὸ μας χάος».

Ἐπῆρχε ἀκόμα χῶρος νὰ ζητᾶμε καὶ νὰ ἐλπίζουμε!

Ἄδειος διάβηκε ὁ καιρὸς χωρὶς κανένα θάμα!

Τὸ ἄδειο μᾶς σφίγγει <τώρα> ἀπὸ παντοῦ!

Παλίρροιας θύμησης κουφώνουν τὴν καρδιά, | φυραίνει ὁ πόθος!

...Εἶδαμε ἀνθρώπους νὰ ξεψυχοῦν | μὲ τὴ δική μας τὴν ψυχὴ στὰ δόντια!

...Τὸ ἀβέβαιο μᾶς παίδευε σὲ κάθε βῆμα...

Δέν ἔχει πιά οὐρανό, δέν ἔχει πιά, | δέν ἔχει πιά ποῦ νὰ πιαστῆ ἢ κραυγή, ποῦ ν' ἀκουμπήσῃ ὁ πόνος!

Ἄπο μιά μοναξιά σ' ἄλλη περνᾶμε - αὐτό εἶναι ὄλο! | Ἀφήνομε τὰ χέρια ποῦ κρατούσαμε ὡς τὰ τώρα, [] ζητώντας ἄλλα χέρια, ποῦ κι αὐτά θὰ μᾶς ἐγκαταλείψουν! ...Τοῦλάχιστον αὐτὴ τὴ μοναξιά τὴν εἶχες συνηθίσει [], τὴν ἤξερες...

Ἡ ἐπιστροφή []: νέος ξενιτεμός!

Ἐνα ξεστράτισμα - <καί> τρικλίζεις στὸ κενό!

Ὅταν ξεκόβῃς ἀπ' τὸν πόνου τοῦ ἀδερφοῦ σου, [] | ἀρχίζει τὸ ἀσυμβίβαστο νὰ συμβιβάζεται, [] | τὸ ἀπαράδεχτο νὰ μοιάζῃ βολικό, [] | νὰ σώνεται μέσα σου ἢ ἀλήθεια.

Τί μάταια πούχομε ὄλοι ξοδευτῆ!

...Ἀπὸ σταθμὸ σὲ σταθμὸ! | Χάνοντας ὄλο καὶ πιά πολὺ τὸν πόθο τῆς ἀποδημίας!

...Προχωρήσαμε μὲ χάσματα πολλὰ, | ἐγκαταλείψαμε φωνὲς ἀνυπεράσπιστες σὲ ξεστράτισματα καὶ βάλτα, | ποδοπατήσαμε ἀγωνίες χερῶν ποῦ δίσταζαν, | κ' ἐκεῖνο τὸ κρυμμένο κλάμα μέσα μας..- | ὥσπου, μιὰ μέρα, ὁ δρόμος ποῦ εἶχαμε πιά πίσω μας ἀφήσει | ἄξαφνα ἀνασηκώθηκε <σὰ> σιδερένια οὐρά, | χτυπώντας μας στὴ κρίσιμη ὥρα κατακέφαλα!

...Μέρες ποῦ δέν σὲ θέλουν πιά· | μέρες ποῦ [] [ψάχνουν κάτι ἄλλο,] <ποῦ γυρεύουν> κάτι ἄλλο, πῶς μακριὰ ἀπ' τὴν πίστη σου, <μὲ τὸ φόβο> μήπως δέν πῆραν τίποτε [] ἀπὸ σὲ μαζί τους...

Δέν εἶναι μόνο ἐμεῖς ποῦ φύγαμε ἀπ' τὶς θέσεις μας· | κ' οἱ ἴδιες οἱ θέσεις σάλεψαν, | ἀφήνοντας ἀκάλυπτη ὅλη τὴν καρδιά μας!

Ἄνθρωποι πεταμένοι πιά στὴν ὄχθη ἐμεῖς! | (Ναί, μὰ ποιὸς λέει πὼς ἢ ζωὴ κυλάει σὰν ποτάμι;)

...Κι αὐτοὶ ποῦ ξεσηκώθηκαν ν' ἀλλάξουν τὴ ζωὴ μας, | χαμένοι <ἀπὸ> τὰ ἴδια μας τὰ χέρια!..

Πὼς νὰ βαστάξουμε ἄξαφνα | ὀλόκληρου τοῦ κόσμου τὴν εὐθύνη;

Δέν ξεδιαλύνω οἱ δρόμοι ποῦ τραβᾶνε, | τί θέλει το αὐριο ἀπὸ μᾶς.

Βρές μου [μιὰ μορφὴ ἀγώνα ποῦ νὰ μοῦ ταιριάξῃ, <νὰ> [] σὴν δίχως νὰ σκοτώνη! | Κοίταξε τί καπνὸς καὶ πόση σκόνη | μέσα μας, τί καταστροφή!..

Πᾶμε νὰ φύγομε! | [] Τί [] ἂν ἀπὸ <τὴν> [πύρρα τὴ σωστή;] | Μὲ αἷμα· πρέπει νὰ σκάψουμε νὰ βροῦμε τὴν ἔξοδο πρὸς τὴ ζωὴ!

Τώρα ἢ στιγμὴ ποῦ ἐσὺ θὰ γίνῃς δρόμος, | [] ἐσὺ θὰ γίνῃς ἔχνος!

Τὸ μέλλον δὲ θάναί εἶναι εἷς περίπατος στὸ πάρκο μὲ φεγγάρι, | θάλασσα λερωμένη μὲ κραγιὸν κι ἀρώματα· | τὸ μέλλον δὲ θάχῃ τὸ χρῶμα ποῦ ποντάρεις στὴ ρουλέτα, τυχοδιώκτη! | Τὸ μέλλον θάναί ἢ πῶς σκληρὴ ὁμορφιά ποῦ φάνηκε ποτέ· [] | τὸ στόμα τῆς δὲ θάχῃ νὰ πῆ τίποτα | γιὰ σᾶς ποῦ πιθηκίζετε πάνω ἀπὸ ἐνδόξους τᾶφους, | κορτάκηδες τῆς λευτεριάς, | γκόμενες τοῦ ἡλίου! | Ὅταν ἡ μέρα φώτιζεν ἐκατομμύρια θάνατους πάνω στὴ γῆ, | ἐσεῖς δὲν εἶχατε νιώσει | πὼς σ' ἐποχὲς μαρτύρων | ποιητὲς δὲν ὑπάρχουν.

—Ἀχ, λίγο πονετικό σκοτάδι! | Αὐτὸ ποῦ μένει | ἀνάμεσα ἀπ' τὰ δάχτυλα καὶ τὸ κορμί | τὴν ὥρα τοῦ χαδιοῦ | - αὐτὸ μονάχα!..

Ὅσο καὶ νὰ βαδίσω, δὲ σὲ συναντῶ! | [] Ὅ,τι κι ἂν κάνω, δὲ σὲ ξαναβρίσκω!

Πόσες φορὲς [ἀκόμα θὰ σκοτωθοῦμε] ρωτώντας ποῦ τραβᾶει αὐτὸς ὁ δρόμος;

ΗΡΑΚΛΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΕΝΑΡΙΘΜΑ

339

— Σὲ πολλά — τί νὰ σοῦ λέω ποιά; πολλά! — ρίχνεις μιὰ ματιά, μόνο μιὰ, καὶ κάνεις πέρα!..

340

Ab ovo ὕλη ἀργή οἱ esthètes!

341

Οἱ κυράδες σήμερα ἀνηθικεύουν τὶς μικροῦπηρέτριες!

342

Τὴ βαθύτερη σιωπὴ τὴ ζῆς, τὴν ἀνάβαθη μουγγαμάρα τὴ φεύγεις!

343

— Λέγε καὶ καμμιά φορά: «Ἄσε νὰ τὸ δοῦμε!»

344

...Κάμποσοι ξεδοντιασμένοι μεγαλοκαρχαρίες, κάποια τακίμια ψευτοπροσοντούχων τῆς «καλῆς τάξεως», μιὰ-δυὸ χαζοπαρέες συγκροτηματικῶν καὶ παραταξικῶν δημοσιογράφων τοῦ γλυκοῦ νεροῦ, λίγοι πατεντάτοι μανδαρίνοι τῆς φαυλεπίφαυλης δημοσιοῦπαλληλίας, ἀκόμα λιγώτεροι καὶ μωρόδοξοι παλιοσακαράκες, ἕνας ἕσμός παρακατιανῶν ἢ ξωφλημένων λογίων καὶ ψευτολογίων, νυχτερινοσκολιτῶν καὶ ἀσπουδάχτων ἐπιστημόνων, ἀνδρῶν καὶ ἀνδρογύναικων, ἕνα τσοῦρμο, τέλος, πασίγνωστων καμποτινῶν, ρεμπεσκέδων καὶ ποσαπαίρνηδων ζητωκραυγαστῶν, σπεῦδουν, πατεῖς με πατῶ σε, νὰ ἐνταχθοῦν στὴν ἀλλοπρόσαλλη πατρινοαμερικάνικη οἰκογενειακὴ σπεῖρα ἐσχατόγηρου ἀρχηγέτου, σχηματίζουν μάνι-μάνι γύρα του στενοῦ κλοιοῦ, κ' ἰνδαλματοποιοῦν, ἀπομαγχεύουν, ἀπομαυλώνουν, ἀποκάνουν οὐρανόπεμπτο βασιλέα τῶν βασιλέων, μεσσία, γενάρχη, θεό, ὑπέρθεο τὸ Δονκιχῶτο τους, Δονκιχῶτο τῆς ἐλεεινῆς με πτωματικὸ προσωπεῖο!..

345

— Σὰ δέν ἔχης δική σου ὄραση, τί μᾶς ἐνδιαφέρουν τὰ ὄράματά σου;

346

Ἡ Κολληγία κυρίως, κι ὄχι ἡ τουρκικὴ κατάκτηση καὶ δεσποτεία, δούλωσε τὸ ρωμιό!

347

— Ἄν τόντι ἀναμένης, κι ὁ πρῶτος τυχῶν ἀναμενόμενος γιὰ σέ!

348

Φόρτωνέ τα ὅλα στὴν Τύχη γιὰ ν' ἀποκλείσης ὀλότελα τὴν εἰρωνεῖα τῆς εὐνοιάς της!

349

— Ὅσο τὰ πάθη προπάντων σ' ἀνησυχοῦν κι ὄχι τὰ ἰδανικά, δέ μπῆκες!

350

Μὲ τὴ γλῶσσα, λέν, οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται. Ὡς ἕνα σημεῖο, ναι!.. Γιατί, συχνά, καὶ δέ συνεννοοῦνται - μόνο; γίνοντ' ἀπὸ δυὸ χωριά!.. Κ' εἶναι μάλιστα τότε ποῦ ἡ γλῶσσα λέγεται μὲ τὸ μεγεθυντικὸ γλωσσάρα! Ὡστε ἀπειθηνία ὑπηρέτρα τοῦ ἐνδιαθέτου κ' ἐλόγου της! Ἀλλιῶς πῶς θ' ἀλήθευε τὸ λεγόμενο: *Μαζὶ μιλάμε καὶ χώρια καταλαβαίνουμε;*

351

— Δέν τόθελα!
— Καλά· αὐτὸ δέν τόθελες. Τ' ἄλλο πούθελες; Τὸ παράλλο πού θὰ θελήσης;

352

Ἄκρα λύπη ἢ ἀναίτια λύπη!

353

Τοῦλάχιστον ἄλλος ἕνας μὲς στὸν καθένα!

[Ἄλλοτε ἄλλα.]

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ¹

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΚΥΜΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟΧΡΟΝΟ

Ἵσταν ἕνα ἀστέρι σβήγη, μιὰ ψυχὴ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, ἔγραφε πρὸ ἑκατὸ περίπου ἔτων ὁ μάγος ἐκεῖνος τῶν παραμυθιῶν Χάνς Κρίστιαν Ἀντερσεν, στὸ περίφημο Κοριτσάκι μὲ τὰ σπύρτα, πού μιὰ νύχτα Χριστουγέννων πέθανε, πηγαίνοντας νὰ βροῖ στὸν οὐρανὸ τὴν καλὴ γιαιγιά του, μέσα σὲ ἀλλεπάλληλες λάμπεις ἀπὸ σπύρτα — ὄχι πυραύλους ἀκόμη — πού ἀναφε γιὰ νὰ ζεσταθῆ.

Καὶ χιλιάδες παιδικές καρδιές τὸ ἐπίστευσαν. Ὅτι ναί, οἱ διάπτοντες αὐτὸ εἶναι. Τὸ ἐπίστευαν ἄλλωστε, αὐτὸ ἀκριβῶς ἢ κάτι παρόμοιον, δεκάδες αἰῶνων πρὶν, μυριάδες μυριάδων, λαοὶ ὀλόκληροι. Καὶ εἶναι «δοξασία» ἀπὸ κεῖνες πού ἡ Συγκριτικὴ Λαογραφία χαρακτηρίζει ὡς ἐπίκοινες, δηλαδή ὡς συναντώμενες σὲ πλείστους λαούς, ἀδυνατεῖ δὲ νὰ προσδιορίσῃ πού καὶ πῶς, καὶ ἀπὸ ποιὸν πρῶτον πυρῆνα προέκυψαν.

Τὸ πιστεύουν λοιπόν. Βαθύτατα. Καὶ πολὺ πιὸ πρὶν, πολὺ βασικώτερα πιστεύουν βεβαίως τὸ «θρησκευτικώτερον» ἐκεῖνο: ὅτι πάντοτε πηγαίνουν εἰς τὸν οὐρανὸν — ἢ εἰς τὸν Ἄδην (τὸ ἴδιο κάμνει) — ὅσοι πεθαίνουν.

Διὰ νὰ εἴμεθα δηλαδή πλησιέστερα: Πιστεύουν, χιλιετίας τώρα, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι, ἀπλῶς: ἀποδημία, μετástασις.

Πεποιθήσις ἀκλόνητος. Φυσικά: «πρόληψις». Καὶ διὰ τοῦτο, οἱ ἀπὸ αἰῶνων «μωφωμένοι», «διαφωτισμένοι», «γνώσται τοῦ κατ' Ἐπιστήμην», οἱ παντὸς εἶδους «ἀπηλλαγμένοι προλήψεων», τὸ ἀπέρριψαν διαρρήδην. «Ἀφελεῖς λαῖκαὶ δοξασίαι» - τί ἄλλο; Γιατί τὸ πνεῦμα (καὶ ἰδιαίτερα τὸ εὐρωπαϊκόν) πέρασε ἀπὸ μακρὰν περίοδον Διαφωτισεως, ὅπως τὴν ὠνομάσαμεν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἡ πεποιθήσις εἰς ὅ,τι τὸ «κατ' Ἐπιστήμην» ἔφθασε ἀσφαλῶς τὰ ὄρια νέας Πίστεως!

Ὁ θαυμάσιος καὶ ἀσυγχώρητος Μπέρναρ Σῶ τὸ διέβλεψε: *Εἰς τὸν αἰῶνα μας*, ἔγραψε, *δύσκολο εἶναι ν' ἀνακαλύψῃ κανεὶς κάτι πού νὰ μὴν τὸ εἶχαν καὶ ὄλοι ἀνεξαιρέτως οἱ προηγούμενοι. Ἐμεῖς ἀλλάξαμε, ἀπλῶς, τὴν ὁρολογίαν. Ὅπου ἐκεῖνοι ἔλεγαν «Σεραφεῖμ», «Χερουβεῖμ», «Ἐξουσίας», «Δυνάμεις» καὶ τὰ τοιαῦτα, «παρὰ τῷ Θεῷ, τῷ Δημιουργῷ, τῷ Ὄντως Ὄντι», λέγομεν ἐμεῖς τώρα «μόριον», «ἄτομον», «πυρῆνα» καὶ τὰ παρόμοια ἐκεῖνα θρησκευτικώτατα σύμβολα, τῶν ἰδίων ἀνιάτων προλήψεων καὶ δεισιδαιμονιῶν τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους, ἀπὸ καταβολῆς τῆς ἀνοησίας του! Ἡ δὲ Πίστις δὲν ἐδολοφονήθη διόλου. Διότι ἡ Ἐπιστήμη εἶναι πλέον ὁ «Πάπας», καὶ τὸ ἰδικόν της «ἀλάθητον» εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο πού ποτέ δὲν ἐρευνᾶται. Τὸ «πίστευε καὶ μὴ ἐρεῖνα» δὲν ἀπέθανε. Μετέβαλε μόνον ἐνδυμασίαν! Ἄλλ' ἐγώ, ὅ,τι θὰ ἤμουν εἰς θέσιν νὰ ἐνοήσω ἀπὸ «Σεραφεῖμ» καὶ «Χερουβεῖμ», τὸ αὐτὸ περίπου ἐνοῶ διὰ τὴν «οὐσίαν» τοῦ Κόσμου καὶ ἀπὸ «ἄτομα» ἢ «πυρῆνας» ἢ «ἠλεκτρόνια»!*

Ἄλλ' ἄς ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸ θέμα τῆς ἀποδημίας, πού, κατὰ τοὺς «ἀφελεῖς» πάντοτε, ἀποτελεῖ ὁ θάνατος, καὶ πού ὅμως ἡ σύγχρονος ἐπιστημονικὴ ὑπόψια δὲν θεωρεῖ πλέον καὶ τόσον ἀπίθανον.

Μὲ μίαν ἐντιμον εἰδοποίησιν: Τί ἢ Ἐπιστήμη πιθανολογεῖ ἐπ' αὐτοῦ - μόνον τοῦτο δίδομεν. Ἡ Φυσικὴ δὲ Ἐπιστήμη. Ὅχι τί «βεβαιοῖ», μὲ πολλὴν πάντοτε εὐκολίαν καὶ ἀπαράδεκτα λογικὰ ἄλλατα ἢ φοβεράς ἀπογειώσεις ἐκ τῶν δεδομένων τοῦ πραγματικοῦ, οἰαδήποτε «Μεταφυσική».

1. Προσοχὴ! Βλ. TNE 4, 278α, 30.

Ἐποδημία λοιπὸν εἰς τὸν οὐρανὸν - αὐτὸ λέγει ἀπὸ χιλιετιῶν «ἀφελῆς δοξασία» τῶν λαῶν. Ἄς τὸ «μεταφράσωμεν» εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ἐπιστήμης. Ἡ ἀκριβεστέρα διατύπωσις εἶναι: Ἄλλαγή θέσεως εἰς τὸν Χῶρον.

Ἄλλὰ τίποτε δὲν ἀλλάσσει μὲ τοῦτο, θὰ ἔλεγε κανεὶς. Ὁ θάνατος εἶναι θάνατος, καὶ ἡ ὤμῃ «αἰσθησίς» του ποῦ ἔχομεν, ὡς γεγονότος τελικοῦ καὶ ἀναμφισβητήτου, διόλου δὲν συμβιβάζεται μὲ τέτοιου εἶδους ἐκδοχὴν περὶ ἀποδημίας. Κάθε «ρεαλιστῆς» καὶ «θετικῶς σκεπτόμενος» ὁμοίως θὰ τὸ ἀπέρριπτε, καὶ ἄς μετεβλήθῃ ἢ διατύπωσις.

Ἄλλ' ἄς μὴ λησμονήσωμεν ὀλωσδιόλου καὶ ὅτι ἡ «αἰσθησίς», συχνά, πολὺ πλανᾶται. Τοῦτο δὲ τὸ ἀπέδειξε χιλιάκις ἕως τώρα ἡ Ἐπιστήμη. Μήπως καὶ εἰς τὸ θέμα αὐτὸ πλανᾶται ἐπίσης;

Ἄς βασανίσωμε τὴν «αἰσθησιν» λοιπὸν.

Εἶναι μία σειρά σχέσεων ἀπλουστάτη. Πιθανῶς ἐκπλήσσοι καὶ δυσαρεστοῦσα τοὺς πολὺ «θετικοδόξους» τῆς κάπως παλαιᾶς πλέον μόδας τοῦ «στενοῦ ὕλισμου», σύμφωνος ὅμως μὲ ὅ,τι ἐντελῶς προσφάτως μάλιστα ἐπιδιώκεται.

Ἴδου ἡ σειρά αὕτη:

Θὰ ἐπιστεῦατε, π ρ ὀ τοῦ ραδιοφώνου, ὅτι ἡ φωνή σας, ποῦ ἀκούεται τὸ πολὺ πολὺ ἀπὸ τὸν γείτονα, ὅσο καὶ ἂν φωνάζετε, θὰ ἦτο δυνατόν ν' ἀκουσθῇ ποτὲ καὶ εἰς τοὺς ἀντίποδας;

Βεβαίως ἔχι. Σᾶς ἀπέδειξαν ὅμως, ὅτι ἡμπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ «μεταφρασθῇ» εἰς μίαν γλῶσσαν ἑρτζιανῶν καὶ νὰ διανύσῃ ἀποστάσεις τρομεράς. Ἐκεῖ δέ, εἰς οἰονδήποτε ἀρμόδιον δέκτην, νὰ «ἐπαναμεταφρασθῇ» ἀκριβῶς εἰς «φωνήν σας» καὶ νὰ εἶναι θαυμάσια καὶ ἀναλλοίωτα ἀκουστή.

Καὶ σᾶς κατασκεύασαν καὶ τὸ σχετικὸν μηχανήμα, καὶ τὸ ἀγοράσατε, μὲ πέντε ἢ μὲ δεκαπέντε λυχνίας — ἀσχέτως τοῦ ἂν δὲν ξεύρετε τί «φωτίζουν», ὁμοίως πρὸς τὸν «παραδοξολογούντα» Μπέρναρ Σῶ, ποῦ δὲν «φωτίζεται» ἀπὸ τὰ «ἠλεκτρόνια» διόλου, ὡς μᾶς εἶπε — καὶ τὸ ἀνοίγετε ὅποιαν στιγμὴν θέλετε τὸ μηχανήμά σας, καὶ ἀκοῦτε.

Τὸ ἴδιο μὲ τὴν τηλεόρασιν: Ὅ,τι συμβαίνει «κάπου», μπορεῖ πλέον νὰ εἶναι ὁρατὸν καὶ εἰς οἰοδήποτε ἄλλο σημεῖον τοῦ Χώρου. Π ο ὕ λοιπὸν τὸ «ἐδῶ» καὶ π ο ὗ τὸ «ἀλλοῦ»;

Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸν Χρόνον: Ὅ,τι συμβαίνει «κάποτε», μπορεῖ καὶ νὰ ἀποτυπωθῇ εἰς ταινίαν ἢ εἰς δίσκον ἢ εἰς φιλμ. Ἄρα καὶ νὰ «ληφθῇ» ἐπαναληπτικῶς, εἰς οἴανδήποτε ἄλλην στιγμὴν.

Τὸ νέον ὅμως εἶναι τοῦτο: Ὅ,τι συμβαίνει «κάπου» καὶ «κάποτε» ἀποτελεῖ, ἐν ἐσχάτῃ ἀναλύσει, σειράν «ἠλεκτρομαγνητικῶν», ἄς εἴπωμεν, «μεταβολῶν», αἱ ὁποῖαι, ὡς «πραγματικαί», εἶναι καὶ «ληπταί» εἰς οἰοδήποτε σημεῖον τοῦ Χώρου, ἐπειδὴ ἀπεδείχθη βεβαίως ὅτι «πᾶσα μεταβολὴ διανύει διαρκῶς ἐν Χρόνῳ τὸν Χῶρον».

Ἄλλ' ἀπλούστερα ἀκόμη: Τὸ ἀνάμμα ἐνὸς σιγαρέττου, «δρατὸν» τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐδῶ ὅπου γίνεται, «αἰσθητὸν» γενικῶς ἐδῶ ὅπου γίνεται, διανύει ὡς «δράμα» τὸν Χῶρον, καὶ δύναται νὰ συλληφθῇ ἀπὸ ἓνα δέκτην ὡς «γινόμενον» καὶ καθ' οἴανδήποτε ὑστερωτέραν στιγμὴν! Φθάνει ὁ δέκτης αὐτὸς νὰ εὐρίσκειται τὴν ὑστερωτέραν ἐκείνην στιγμὴν εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τοῦ Χώρου ὅπου «μόλις ἀφικνεῖται», μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός, τὸ «δράμα» τοῦ σιγαρέττου ποῦ ἄναψε «κάποτε» καὶ «κάπου» κάποιος!

Εἶναι τὸ θέμα τῆς περιφήμου ἐκείνης *Μηχανῆς τοῦ Χρόνου*, ποῦ ἐπλάσθη βεβαίως ὡς φαντασιοκοπία, εἶναι ὅμως θεωρητικῶς ὀρθή. Μία μηχανὴ δηλαδὴ, ἰκανὴ καθ' ὑπόθεσιν νὰ προφθάνῃ εἰς οἰοδήποτε σημεῖον τοῦ Χώρου οἰοδήποτε ποτὲ «συμβάν», νὰ τὸ «λαμβάνῃ» — ὡς «δράμα», ὡς «ἀκουσμα», ὡς «αἰσθητὸν» γενικῶς, ὡς «συμβαινόν» δηλαδὴ, αὐτὸ τοῦτο ὡς «πραγματικόν» — καὶ νὰ μᾶς τὸ «δίδῃ» πίσω!

Ἔτσι, ἡ ἐν Σαλαμίνι ναυμαχία, ἐπὶ παραδείγματι, «φθάνουσα μόλις» τὴν στιγμὴν

αὐτὴν εἰς τὸ σημεῖον X τοῦ Χώρου, δύναται ἄριστα νὰ «ληφθῆ» καὶ νὰ μᾶς «δοθῆ» πίσω ὡς ἀπολύτως «πραγματικὴ κατὰ τὴν στιγμὴν αὐτὴν», ὡς «τελουμένη» δηλαδὴ, μέσῳ ἐνὸς «δέκτου-βιωτοῦ» εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο X.

Καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τελευταῖον ἄλμα: Ἄν τὸ σύνολον μιᾶς «πραγματικότητος» συνιστᾷ σειρὰν «ληπτῶν» μεταβολῶν — καὶ αὐτὸ συνιστᾷ πράγματι, κατ' Ἐπιστήμην, εἴτε περὶ τοῦ ἀνάμματος ἐνὸς σιγαρέττου πρόκειται, εἴτε περὶ ζῶντος ὀργανισμοῦ — τότε ὀλοκλήρος ἡ «πραγματικότης» αὐτὴ εἶναι «ληπτὴ» ὡς «παροῦσα» καὶ ὡς «τελουμένη» εἰς οἷο δ ἡ π ο τ ε ἄ λ λ ο σημεῖον τοῦ Χώρου κα θ' ο ἷ ο ν δ ἡ π ο τ ε ἄ λ λ ο ν Χρόνον!

Ποῦ σημαίνει ὅτι — ὅσον ἐκπληκτικὸν καὶ ἄν φαίνεται — ὁ «ἐδῶ» καὶ «τώρα» ζωντανός, εἶναι ἀκόμη ἀγέννητος εἰς σημεῖον X τοῦ Χώρου ἀπέχον χρόνον φωτὸς μεγαλύτερον τῆς ἡλικίας του! Ἄλλὰ καὶ ἀντιστρόφως: Ὅτι ὁ «ἐδῶ» καὶ «ἤδη» νεκρός, εἶναι ἀκόμη «ζῶν» εἰς οἰοδήποτε σημεῖον τοῦ Χώρου δὲν ἔχει ἀκόμη «φθάσει» ὁ θάνατός του! Εἶναι δηλαδὴ πάντοτε «ζῶν», ἐν διαρκῇ πορείᾳ πρὸς διαρκῶς ἄλλα σημεῖα τοῦ Χώρου!

Καὶ διὰ νὰ ὀλοκληρώσωμεν:

Ἀποτελοῦμεν «κέντρον» καὶ «πέρας», ἐν ταυτῷ, δύο σφαιροειδῶν — «καὶ ὁμοίων» ἐπιμένει εἰς ἰσπανὸς τοῦ μεσαιῶνος — *χωροχρόνων κόσμων*, συμβαλλομένων διαρκῶς ἐν ἀχρόνῳ σημείῳ καὶ συνιστῶντων ἐν τούτῳ πάντοτε τὸ «παρὸν» τῆς «ὑποστάσεως» μας. Ἦτοι: εἰς *μακρόκοσμος*, ὡς «ἀφ' ἡμῶν φυγοκεντρικῶς παραγόμενος», μᾶς ἔχει «κέντρον», μᾶς εἶναι «μέγιστος»· κ' ἐν ταυτῷ εἰς *μικρόκοσμος*, ὡς «ἐν τῷ βάθει μας κεντρομολούμενος», μᾶς εἶναι «ἐλάχιστος», μᾶς ἔχει «πέρας», «θόλον». Καὶ στὸν ἕνα, τὸν *μακρόκοσμο*, «ἀναγόμεθα» — *ὁδὸς ἄνω*, τοῦ Ἡρακλείτου — ἀπὸ τοῦ ἐτέρου, τοῦ *μικροκόσμου*, «καταγόμενοι» — *ὁδὸς κάτω* — ἀφ' ὅτου «ζοῦμε» στὸν ἕνα (τὸν *μακρόκοσμο*) «ἀνοιγόμενοι» πρὸς τὰ «πέρατά» του, ἕως ὅτου μᾶς «φθάσῃ» ἔσωθεν, ἀπὸ τοῦ ὄν «ἐγκλείομεν» *μικροκόσμου*, καὶ ἀποτελέσῃ «παρὸν» μας ὁ ἴδιός μας «θάνατος», διαρκῶς «ἐκπτυσσόμενος» ὁμοίως μέσα μας ἀπὸ τῆς «γεννήσεως» μας. (Τοῦτο κι ὁ Ρίλκε².)

ὑποθέσατε *στρογγύλον* — ἔτσι κ' οἱ προσωκρατικοὶ — τὸν *μακρόκοσμο*, μὲ «κέντρον» ἐμᾶς. Καὶ τὸ «κέντρον» τοῦτο, «μικροσκοπικὰ» τώρα, *στρογγύλο* ἐπίσης, τὸν *μικρόκοσμο*, μὲ «πέρας» ἐμᾶς, «θόλον» ἢ «στερέωμα» τὴν «ὑπαρξή» μας. Τότε ὁ «θάνατός» μας, ὅσο «ζοῦμε», *χωρεῖ* στὸν *μικρόκοσμο* ποῦ «ἐγκλείομεν», καὶ δὲν «περατοῦται» ἀκόμη στὴν «ὑπόστασή» μας «περατώνοντάς» τὴν, ἐνῶ ἡ «ζωή» μας *ἐκτείνεται* (Σπινόζα) διαρκῶς στὸν *μακρόκοσμο*, ποῦ οἰοῖται «παράγομεν». Ἄλλὰ κι ὅταν πιά ὁ «θάνατός» μας ἔσωθεν μᾶς «φθάσῃ», καὶ μᾶς «περατώσῃ»-«θανατώσῃ», ἡ «ζωή» μας, «πέραν» τοῦ «κέντρου» ποῦ «ζῶντες» συνιστούσαμε, ἐξακολουθεῖ *χωροῦσα*, «ἀνοιγομένη» πρὸς τὰ «πέρατα» τοῦ *μακροκόσμου* - ὅπως ἀκριβῶς ὁ «θάνατος», πρὶν μᾶς «φθάσῃ», *ἄνοιγε* μέσα μας, *ἐκτεινόμενος* πρὸς τὸ τέλος μας.

Κι ἂν ὁ *μακρόκοσμος* στὴν ἀπλῆ «δοξασία» δὲν εἶναι παρὰ ὁ «θόλος», τὸ «στερέωμα», ὁ οὐρανός — ὅπως ὁ «θόλος», τὸ «στερέωμα», ὁ οὐρανός» εἴμαστε, ὁ «ζῶν», τοῦ «ἐγκλείοντος» τὸν ἴδιο τὸν *χωροῦντα* κ' *ἐκπτυσσόμενο* ἔδωθεν «θάνατό» μας — τότε πῶς δὲν εἶναι ἀλληγορικῶς «ἐν δικαίῳ», κατὰ πάντα, ἡ ἀπλῆ «δοξασία» ὅτι: *ὁποῖος πεθαίνει πάει στὸν οὐρανόν* ;..

Εἶναι, κατ' οὐσίαν, τὸ αὐτό. Καὶ οἱ πολὺ «ὑλισταὶ» θὰ πρέπει ν' ἀρχίσουν σιγά-σιγὰ νὰ συνηθίζουν μὴ λιγώτερο σιτῆ γέυση τῶν πραγμάτων:

Ἴσως δὲν εἴμαστε κ' ἄν θνητοί!

2 Οἱ σημειώσεις τοῦ Μάλτε Λάουριτς Μπρίγκε, μτφρ. Θ. Δ. Φραγκόπουλου, *TNE* '52, 3, σ. 187β, § 2-3 καὶ περαιτέρω, ὡς τὸ τέλος (190α).

Η ΚΡΙΤΙΚΗ

Ειδικά: τῆς «Ἐλευθερίας»!

ΤΩΡΑ ΠΟΥ ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΜΑΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΙ ΕΠΙΚΑΙΡΟ — οἱ εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις τῶν «Ἀνωτάτων» Σχολῶν τέλειωσαν καὶ χιλιάδες νέοι πρωτομαθαίνον στὴν Ἐπιστήμη — ἄς ἐξετάσωμε ἓνα θέμα πολὺ βασικό: Τί γίνεται μὲ τὰ βιβλία καὶ τὰ βοηθήματα, ἀπ' ὅπου μελετοῦν τὶς ἐπιστῆμες τοὺς οἱ σπουδαστὲς μας;

Τὸ πρῶτο πὸν φροντίζουν οἱ ξένοι στὶς Ἀνώτατες Σχολές τοὺς — καὶ πὸν ἀπομόνοι τοὺς οἱ καθηγηταὶ τὸ θεωροῦν πρῶτιστο χρέος τοὺς — εἶναι τὰ εἰδικὰ καὶ μελετημένα συγγράμματα κάθε ἔδρας, καὶ τὰ διαρκῶς συγχρονιζόμενα καὶ βελτιούμενα βασικά βοηθήματα. Γιατὶ Ἐπιστήμη, πρῶτα θὰ πῆ μελέτη — μακρὰ καὶ μεθοδικὴ μελέτη τοῦ σπουδαστῆ, «κατὰ μόνας» — κ' ὕστερα ὅ,τι ἄλλο πέρα ἀπ' αὐτό. Δηλαδή: πρῶτα θὰ πῆ προσωπικὴ ἐνάσκηση σὲ θεμελιακὸ καὶ εἰδικὰ ὀργανωμένο πνευματικὸ χῶρο ἐνωϊῶν, μὲ τὸ συστηματικὸ σύγγραμμα τοῦ καθηγητῆ, κ' ὕστερα ζωντανὴ ἀκρόασή του, καὶ φροντιστηριακὴ δουλειὰ μαζί του, καὶ μεθοδολογία τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας, καὶ σύμπραξη τέλος σ' ἐπιστημονικὸ ἔργο, πὸν ἀρτιώνει τὸν σπουδαστῆ, συνθέτοντας ὅ,τι ἐκέρδισε καὶ ὅ,τι δύναται, σ' ἓνα συγκεκριμένο δοκιμαστικὸ ἀποτέλεσμα.

Ἐδῶ σ' ἐμᾶς ὁμως, τί ἀπ' ὅλ' αὐτά; Κι ὄχι μόνο «τί δὲν γίνεται ἀπ' ὅλ' αὐτά», ἀλλὰ, τὸ χειρότερο: «τί ἐκ προϋποθέσεων εἶναι ἀδύνατο νὰ γίνῃ, ἀφοῦ λείπουν οἱ βάσεις», τὰ εἰδικὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα καὶ τὰ βοηθήματα, γιὰ τὶς περισσότερες ἔδρες τῶν «Ἀνωτάτων» Σχολῶν μας — καὶ οἱ σπουδαστὲς μελετοῦν ἀπὸ ἀνεύθυνες καὶ προχειροκαμωμένες «σημειώσεις ἐκ τῶν προφορικῶν παραδόσεων» τῶν καθηγητῶν τοὺς!

Ποιὸς τὶς κρατᾷ τὶς σημειώσεις αὐτές;.. Σπουδαστὲς, φυσικά. Καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ποιότητά τοὺς; Τὴν ὑποθέτει κανεὶς, κι ἂν δὲν τὶς ἔχη δῆ. Μὰ κι ἂν τὶς ἔχη δῆ, φρίττει! Ἀκόμα κι ὅταν τὶς ἔχη ἀνεπιστῆμως «θεωρήσει» ὁ κ. καθηγητής. Κυριολεκτικά: φρίττει! Καὶ θὰ μπορούσε κανεὶς ν' ἀπαριθμῆσῃ σωρεία τέτοιων σημειώσεων, ὑποδεικνύοντας ἀπιθανώτατα κι ἀλήθεια ἐκπληκτικὰ πράγματα πὸν περιέχουν. Ἀλλὰ δὲν θὰ τελειώναμε ἔτσι, καὶ «σκονντουφλώντας στὰ δέντρα θὰ χάναμε τὸ δάσος».

Εἶναι γεγονός μιά φορά. Καὶ γενεές ἐπὶ γενεῶν ἀποφοιτοῦν ἔτσι, «σπουδάζουν» ἔτσι τὴν Ἐπιστήμη, στὶς περισσότερες «Ἀνώτατες» Σχολές μας, κ' ἰδιαίτερα στὶς θεωρητικὲς, μ' ὄλο πὸν ὑποτίθεται δὲ γι' αὐτές, πὸς ἐπειδὴ ἀκριβῶς μνοῦν σὲ ἐπιστῆμες ἀφηρημένες, μὲ ἔννοιες ἀφηρημένες καὶ δίχως ἄμεση ἐπαφή μὲ τὰ πράγματα, δὲν μποροῦν καὶ νὰ βασιστοῦν σὲ κανενὸς εἶδους «πρακτικὲς ἐξασκήσεις», κ' ἔχουν λοιπὸν κατεξοχὴν ἀνάγκη ἀπὸ συστηματικὰ συγγράμματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐξαρτῶνται περιίπου τὰ πάντα.

Ἀποροῦμε μετὰ πὸν ἔχουμε λίγους ἄξιους λόγον ἐπιστῆμονες, καὶ τόσο ἐπιστημονικὸ προλεταριάτο καὶ κακίζομε, ἴσως, τὸν πολὺ κόσμον, τὸν ἀπλό, πὸν ἔχει μεγάλη ἀνυποληψία πρὸς τὶς λεγόμενες «θεωρητικὲς» σπουδές μας. Δ καιότατη ὁμως εἶναι ἡ ἀνυποληψία. Καὶ θὰ γινόταν μάλιστα βαθύτατη περιφρόνηση πρὸς κάθε «θεωρητικὰ» σπουδασμένον, ἂν μάθαιναν καμμιά φορά καταλεπτῶς αὐτοὶ «οἱ πολλοί», μὲ τί ἄθλιες μελέτες ἔχουν διαβῆ, στὴν πλειονότητά τοὺς, τὰ ἐπιστημονικὰ τοὺς χρόνια οἱ πτυχιούχοι μας τῶν θεωρητικῶν, ἀλλὰ καὶ πολλῶν θετικῶν Σχολῶν.

Φυσικά, τὸ κακὸ ἀρχινᾷ ἀπὸ πολὺ βασικότερα: ἀπ' αὐτὰ τὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ τὸ περιεχόμενο ἐκπαιδευσεως τῆς Μέσης Παιδείας μας! Καὶ νά, προχθὲς ἀκόμη καταγγέλλονταν, ὅτι ὁ λαμπρὸς καθηγητῆς τῆς ἔδρας τῆς Φυσικῆς στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν κ. Ἀλεξόπουλος, κρέμασε πρὸ καιροῦ μιά ἐπίσημη ἀνακοίνωση, ἐρμηρευτικῶς τῶν ἀποτελεσμάτων καὶ διορθωτικῆ τῶν σφαλμάτων εἰσαγωγικῶν γραπτῶν ἀπορρι-

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

Ἐλλὰ καὶ τῆς Παιδείας!

φθέντων ὑποψηφίων, ἀπὸ τὴν ὁποία προφανέστατα ἀποδεικνύονταν, ὅτι ὁ ἀρμόδιος καὶ σοφὸς καθηγητὴς τῆς ἔδρας ἐμηδένιζε αὐτούς τοὺς ἐκπονητὲς τῶν ἐν ἰσχύϊ διδακτικῶν βιβλίων τῆς Φυσικῆς στὰ Γυμνάσια!.. Γιατὶ ἀπλούστατα: τὰ τρομερὰ πράγματι λάθη τῶν ὑποψηφίων ἦσαν αὐτοῦσια ὅσα ἐπισήμως τοὺς διδάσκονται ὡς «ὀρθά», μέσα ἀπ' τὰ ἐγκεκριμένα, καὶ ἐπιβεβλημένα ἀπ' τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, γυμνασιακὰ βιβλία Φυσικῆς!

Καὶ τὰ ἴδια — ἂν μὴ χειρότερα, καὶ ἀκόμα πιὸ ἐξοργιστικὰ καὶ ἀδικαιολόγητα — συμβαίνουν μὲ τὰ βιβλία τῆς Ἱστορίας, καὶ μὲ τῶν Νέων Ἑλληνικῶν, καὶ μὲ τῆς Λογικῆς καὶ τῆς Ψυχολογίας, καὶ μὲ τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Χημείας.

Ὅστε, μᾶλλον δύσκολο νὰ βρῆ κανεὶς ἀπὸ ποῦ πρωτοαρχινᾷ τὸ κακό· καὶ μᾶλλον αὐτὸ — ἄσχετα ἀπὸ τὸ ποῦ ἀρχινᾷ — συμπορεύεται ὅλο μαζί, παράλληλα, σ' ὄλους τοὺς τομεῖς τῆς Παιδείας μας, καὶ αὐτοπολλαπλασιάζεται δυναμικὰ!

Πρέπει εὐρύτερα νὰ μελετηθῆ τὸ θέμα, καὶ ἀπὸ πολλοὺς εἰδικούς. Μὰ ἐμεῖς σήμερα ἄς περιοριστοῦμε στὸ ζήτημα τῶν βοηθημάτων τῆς «Ἀνωτάτης» Παιδείας μας, πὺ εἶναι ἄλλωστε καὶ ἡ μήτρα τῆς ὅλης Παιδείας τοῦ Τόπου, ἡ παράγουσα τοὺς πρὸς τὰ κάτω φορεῖς τῆς: τοὺς ἐκπαιδευτικούς λειτουργοὺς τῆς «Μέσης», ἔμμεσα δὲ καὶ τῆς «Στοιχειώδους».

Τὰ $\frac{1}{10}$ τῶν ἐδρῶν «Ἀνωτάτων» Σχολῶν μας κατέχονται ἀπὸ καθηγητὲς ποὺ δὲν ἔχουν ἐκδώσει ποτέ βασικὸ ἐπιστημονικὸ σύγγραμμα τῆς εἰδικότητάς τους! Ἐνα 5%, ἀπὸ καθηγητὲς τῶν ὁποίων τὰ συγγράμματα εἶναι τελείως πεπαλαιωμένα — καὶ ἡ μελέτη τῶν φοιτητῶν «συμπληρώνεται» πάλι ἀπὸ ἄθλιες πολυγραφημένες «σημειώσεις ἐκ τῶν παραδόσεων».

Μόνο ἕνα 5% τῶν ἐδρῶν κατέχονται ἀπὸ καθηγητὲς ποὺ ἔχουν ἐκδώσει — ἢ ποῦ, τελοσπάντων, ἐκδίδουν τώρα (πολλοὶ τοὺς: ὕστερα ἀπὸ 10 καὶ 15 χρόνια καθηγεσίας!) — ἕνα κάποιο ὀπωσδήποτε ἀνεκτὸ σύγγραμμα.

Θὰ λέγατε: «Οἱ φοιτητὰὶ νὰ γνωρίζουν ξένη γλῶσσα — μία τοῦλάχιστον — καὶ νὰ μελετοῦν ξένα συγγράμματα.» Σωστό, κατὰ βάση. Καὶ ἀπαραίτητη ἡ ξένη γλῶσσα. Κι ὄχι ἡ μιὰ μόνο, ἀλλὰ καὶ οἱ δύο, καὶ οἱ τρεῖς. Ὅμως δὲ λύει τὸ πρόβλημα ἡ μελέτη ἀπ' τὸ ξένο σύγγραμμα. Γιατὶ οἱ ἔννοιες κινοῦνται μὲ ὄρους, καὶ δίχως γνώση τῆς ὀρολογίας δὲν λειτουργοῦν. Πῶς, ὅταν ἀγνοῆ τὴν ἑλληνικὴ ὀρολογία, τὴν ὀρολογία στὴ γλῶσσα του, στὴ μητρικὴ ἐκφραστικὴ του, ὁ σπουδαστής, θὰ κνηγήσῃ τίς ἔννοιες; Καὶ τί Ἐπιστήμη θὰ γνωρίσῃ ἔτσι; Τὸ ξένο σύγγραμμα ἔχει τὴ σπουδαία ἀξία του, ὅταν προϋπάρχῃ τὸ ντόπιο, ὅταν ὁ σπουδαστής ἔχῃ ἀνασχετισθῆ τίς ἔννοιες καὶ τοὺς ὄρους στὴ μητρικὴ του γλῶσσα. Εἶναι ἀπρόσφορο στὶς ἐμπειρικὲς προσλαμβάνουσες παραστάσεις ἑνὸς Ἑλληνα νέου τὸ σύγγραμμα ὁποιοῦδήποτε ξένου, ποῦ τοῦ προτείνει ἔννοιες δομημένες ἐπάνω σὲ διαφορετικὲς προσλαμβάνουσες παραστάσεις.

Δὲν εἶναι τώρα νὰ συζητηθῆ αὐτὸ, καὶ οὔτε ἀμφισβητεῖται ἄλλωστε ἀπὸ κανέναν. Ἐλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλη πλευρὰ δὲν βολεῖ τὸ ξένο σύγγραμμα τὸν Ἑλληνα σπουδαστή. Ποῦ εἶναι μάλιστα ὀξύτερη γι' αὐτόν: «Ὅτι οἱ πλείστοι τῶν καθηγητῶν ἔχουν ... τὰς ἀπόψεις των» καὶ «τὰς γνώμας των», οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ «τὰς διαφωνίας των» μὲ τοὺς μεγάλους ξένους «συναδέλφους των». Καὶ ἀλίμονό του, ἂν φανταστῆ ὁ σπουδαστής ὅτι ἐμελέτησε τὸ σύγγραμμα τοῦ τάδε ἢ τοῦ δεῖνα ἀξιώτατου ξένου μεγάλου, καὶ ἔ-

τελείωσε!.. Κάθε άλλο! Πρέπει συνάμα να φροντίση να κατατοπιστῆ — ἀπὸ ἄθλιες πάλι «σημειώσεις» δηλαδὴ (βλέπετε, ὅπου καὶ νὰ πᾶμε, ξαναπέφτουμε σ' αὐτὲς!) — σὲ τί ὁ κ. καθηγητῆς «ἔχει διάφορον γνώμην» ἢ, ἂν τύχη, καὶ σὲ ποιά σημεία «τοῦ δίδει καὶ καταλαβαίνει» τοῦ ξένου μεγάλου σοφοῦ ὁ Ἕλληνας, ὥστε νάναί ἐτοιμος ὁ νέος νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ μόλις ἐρωτηθῆ: «— Μάλιστα, κύριε καθηγητά! Ἐδῶ, ὡς ἀποδείξατε ὑμεῖς, πλανᾶται οἰκτροῶς ὁ Βιλαμόβιτς-Μέλλεντορφ!.. Ἐν τῇ τάδε δισελίδῳ ἐργασία σας ἐδείξατε ὑμεῖς, ὅτι δὲν γνωρίζει τί λέγει...» καὶ ἄλλα οἰκτρὰ παρόμοια!

Φαίνονται ἴσως ὑπερβολὲς αὐτά. Ἄλλ' εἶναι ἐλάχιστα, καὶ πολὺ κάτω τῆς πραγματικότητος. Οἱ πτυχιούχοι τῆς τελευταίας δεκαετίας, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, μοποῦν νὰ βεβαιώσουν ὅτι τὸ παράδειγμα μὲ τὸν Βιλαμόβιτς-Μέλλεντορφ δὲν εἶναι τυχαῖο, οὔτε φτιαχτό, ἀλλὰ πραγματικὸ καὶ τεκμηριωμένο. Ἡ ὅτι στὶς «σημειώσεις ἐκ τῶν παραδόσεων» ἄλλου καθηγητῆ, ὁ Ἡβανὸς ἀποκαλεῖται... «ἀφελὴς» — ἴσως γιὰτὶ ἀνέσκαψε ὁ δόλιος ὄλη τὴν Κνωσό! — ἢ, σὲ ἄλλου: ὁ Νίτσε «φιλόσοφος ὀλοκληρωτικὸς»!.. κ.λ. κ.λ.

Ὅστε δὲν λύεται τὸ ζήτημα γιὰ τὸν Ἕλληνα σπουδαστῆ — ἐκτὸς πολλῶν σοβαρῶν λόγων καὶ γιὰ πλείστους ἀσόβαρους ἄλλους — οὔτε μὲ τὴν ξένη γλῶσσα οὔτε μὲ τὸ ξένο σύγγραμμα.

Ἄλλ' ὅτι γίνονται ἐκ παραλλήλου καὶ θύματα ἀπιθάνων κερδοσκοπικῶν ἐκμεταλλεύσεων οἱ σπουδαστῆς μας, μὲ τὸ σύστημα τῶν ἀναριθμητῶν αὐτῶν «σημειώσεων», τὸ ξέρι ὁ κόσμος ὅλος, καὶ χρόνια τώρα ὁ θόρυβος, οἱ καταγγελίες, οἱ πειθαρχικὲς ποινὲς καθηγητῶν, καὶ οἱ δίκες ἀκόμη!

Τίποτε ὅμως δὲν διορθώνεται, καὶ κωφεύουν εὐσυνειδήτητα οἱ ἀρμόδιοι!

Ἄλλ' Ἐπιστήμη δὲν γίνεται ἔτσι. Καὶ τὸ ξέρουν ὅλοι οἱ ὑπεύθυνοι κ' οἱ «τεταγμένοι», ὅτι ἐπ' οὐδενὶ τρόπῳ μοπορεῖ ἔτσι νὰ γίνῃ ὀποιαδήποτε Ἐπιστήμη. Καὶ κατὰ σωρὸς ἀποφοιτοῦν κάθε χρόνο, ἀπ' τὶς «Ἀνωτάτες» Σχολές μας, ἐπὶ δεκάδες ἑτῶν τώρα, νέοι μὲ πολὺ ἀμφίβολη ποιότητα ἐπιστημονικῶν σπουδῶν.

Εἶναι πανίσχυροι, φυσικά, ἐκεῖνοι ποὺ ἐνδιαφέρονται νὰ μὴ δοθῇ καμμιά σωστὴ λύση στὸ πρόβλημα αὐτό. Γιατὶ οἱ σωστὲς λύσεις, παντοῦ καὶ πάντοτε, παρενοχλοῦν συμφέροντα καὶ κατωχωρωμένους μακαριότητες, ἀσυνδοσίαις καὶ ἔσοδα εὐκόλα, καὶ — πρωτίστως — ἀνεξέλεγκτα!

Κι ὅμως θὰ ἦταν ἑνὸς μόνο νόμου ὑπόθεση, καὶ ἡ «ἰσχὺς» τῶν ἐνδιαφερομένων γιὰ τὴ συντήρηση τῶν κακῶς κειμένων θὰ πῆγαινε περίπατο, μαζί μὲ ὅλα τὰ δῆθεν ἐπιχειρήματα «ὕπερ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς καταστάσεως αὐτῆς».

Ὁ νόμος αὐτὸς θὰ ἔπρεπε νὰ ὀρίξῃ, ἀπλοῦστατα, ὅτι ἂν μέσα στὴν πρώτη πενταετία, ἀπὸ τῆς καταλήψεως ἑδρας σὲ «Ἀνωτάτη» Σχολή, δὲν παραδώσῃ ὁ καθηγητῆς σύγγραμμα δικό του, ἢ ξένο ὑπεύθυνα μεταφρασμένο, σ' ἕναν εἰδικὰ συνεστημένον Ὄργανισμό Ἐκδόσεως Καθηγητικῶν Βιβλίων, χάνει τὴν ἑδρα δίχως ἄλλη διαδίκασία, καὶ προκηρύσσεται νέος διαγωνισμὸς γιὰ τὴν πλήρωσή της, στὸν ὅποιον ὁ ἔκπτωτος δὲν δικαιούται νὰ μεράσῃ.

Βέβαια, μ' ἕναν κατάλληλο συστατικὸ ὄργανισμό, καὶ μὲ τὸ διορισμὸ στὸ ἴδρυμα αὐτὸ πράγματι ἰκανῶν ἀνθρώπων, θὰ ἐξασφαλιστῆ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ἐπάρκεια τῶν ἐκδόσεων τούτων στὸ χαμηλότερο δυνατὸ κόστος, δίχως τὸ παραμικρὸ κέρδος μὲν, ὑποχρεωτικῶν ὅμως γιὰ τοὺς σπουδαστῆς τῶν «Ἀνωτάτων» Σχολῶν — καὶ τὸ ζήτημα ἐτελείωσε!

Οἱ ἀντιρρήσεις εἶναι πάντα πρόχειρες. Ἄλλὰ καὶ ποτὲ κανέναν δὲν ἔπεισαν οἱ ἀντιρρήσεις, ὅτι δὲν ἀποτελοῦν «προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις» — καὶ μάλιστα: γιὰ τὴν ἐξακολούθηση ἁμαρτιῶν.

Καθηγητὲς ποὺ ποτὲ δὲ στρώθηκαν νὰ ἐκμάθουν οἱ ἴδιοι συστηματικὰ τὴν Ἐπιστήμη τους, θὰ ἰσχυριστοῦν ἴσως ὅτι πέντε χρόνια δὲν τοὺς φτάνουν γιὰ τὴ συγγραφή βασικοῦ διδακτικοῦ ἔργου τῆς ἔδρας τους. Ἀλλά, πρῶτον, δὲν ὑποτίθεται ὅτι γίνεται κανεὶς καθηγητῆς «Ἀνωτάτης» Σχολῆς, καὶ μόνο τότε ἀρχίζει τὴ συστηματικὴ ἀναγνώριση τοῦ τομέως τῆς εἰδικότητάς του! Καί, πάντως, ἂν δὲν φτάνουν πέντε χρόνια γιὰ συγγραφή πρωτότυπη, περισσεύουν γιὰ μετάφραση ξένης συγγραφῆς! Τῆς καλύτερης, τῆς πιὸ συγχρονισμένης, αὐτῆς τελοσπάντων ποὺ κρίνουν ὡς «καλὴ» καὶ «ἐπαρκῆ» γιὰ τὸ μάθημα τῆς ἔδρας τους.

Θέμα μιᾶς εἰλικρινοῦς ὑπουργικῆς θελήσεως εἶναι, καὶ ὄλο τὸ ζήτημα θὰ ἐλύετο ἐν μιᾷ νυκτί. Σὲ πέντε χρόνια ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου, ἢ ὑπόθεση αὐτὴ σπουδῶν «ἐπιστημονικῶν» ἀπὸ ἀθλιες καὶ ἀνεύθυνες «σημειώσεις» θὰ εἶχε ὀριστικῶς λήξει. Καὶ θὰ εἶχε τεθῆ ἐπιτέλους μιὰ σωστὴ καὶ ὕγιης βᾶσις μελέτης τῶν σπουδαστῶν. Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ ἠκούοντο αἱ ἀντιρροήσεις.

Ἀλλὰ μᾶλλον θὰ κρατήση καὶ πάλιν ἐκεῖνο τό... «κωφεύειν, καὶ τῷ Θεῷ δόξα»!

ΓΙΑΤΙ ΣΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ τὸ ἄρθρο αὐτό ;.. Ὁ ἀναγνώστης θὰ πρόσεξε πὼς εἶναι μὲ *Λειψίας*, ὅπως συνήθως βάζομε τ' ἀναδημοσιεύματα. Πρωτοδημοσιεύτηκε, πράγματι, στὴν Ἐλευθερία τῆς 21-10-58, δηλαδή πρὶν 8 χρόνια, καὶ μένει ὡστόσο ἐντελῶς ἐπίκαιρο, ἀφοῦ τίποτε ἀπ' ὅσα κατ' ἡγεγέλε δὲν ἄλλαξε, παρά ποὺ πέρασαν τί τενεκέδες, τί Παπανοῦτσοι καὶ Παπατζῆδες κι ἀντιΠαπατζῆδες, μὲ τί κλαπατσιμπαλα καὶ τόση ἀεροκοπανιστὴ «ἀναμόρφωση» τῆς σταθερᾶ ἀμετακίνητης ἀ-Παιδείας μας!.. Οὔτε τὸ ἐλάχιστο ποσοστὸ τῶν ἐδρῶν μὲ συστηματικὰ συγγράμματα τῆς προκοπῆς γιὰ τὴ σωστὴ θεωρητικὴ κατάρτιση τοῦ σπουδαστῆ αὐξήθηκε, οὔτε τὰ βιβλία τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τοῦ Γυμνασίου μας συνῆλθαν καθόλου — μήτε τὰ φιλολογικὰ (ὅπου σκύλοι ἀλέθουν πάντα, ἀνεξέλεγκτα, ἀπὸ ἑκατονταετίας) μήτε τὰ «θετικὰ» (ποῦ δὲ σηκώνουν, τάχα, νερό) — καὶ νὰ τώρα ξαναανακαλύπτω, πὼς κ' ἐκεῖνα δὰ τὰ «διδακτικὰ» Φυσικῆς «τοῦ Ἵπουργείου», ἀναγκαστικὰ γιὰ ὅλα τὰ Γυμνάσια τῆς Χώρας στίς δυὸ τελευταῖες (καὶ κρισιμώτατες) τάξεις — τοῦ «ἐκπονητῆ» Α. Μάζη, διευθυντῆ κιόλας στὸ Βαρβάκειο, ἂν δὲν κάνω λάθος — μὲ ὅσα κι ἂν τοὺς ἔσουραν, ὄχι μόνο ἐγὼ μὲ τὸ παραπάνω ἄρθρο (καὶ *κίχ!* δὲν ἔβγαλε, ἐπὶ τῆς οὐσίας, οὔτε ὅταν κυκλοφόρησε ἡ *Κριτικὴ* τοῦ Μεταπολέμου, ποὺ τοῦ ἔσουρνε κι ἄλλα) παρά καὶ πλειάδα καλῶν

κ' εὐσυνείδητων φυσικῶν μας (Μ. Μακρόπουλος, στὸν *Ἀνεξάρτητο Τύπο*, 17/18-9 '58 καὶ στὴν *Ἀθηναϊκῆ*, 27-9-58, Κ. Μεταλλινός, σ' ἐπιστολὴ του, 10-11-58, πρὸς τὴν Ἐλευθερία, κ.ἄ.), μὲ τὸν καθηγητὴ τῆς ἔδρας Φυσικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν κ. Καίσαρα Ἀλεξόπουλο ἐπικεφαλῆς — δυὸ τουλάχιστον (ποῦ ξέρω ἐγὼ) ἐπίσημες ἀνακοινώσεις του στὸ Χημεῖο (τοῦ '57 καὶ τῆς 5-11-58) καὶ τρεῖς τρίωρες συνεντεύξεις του σ' ἐμένα (24, 31/10, 8-11-58, μαζὶ μὲ μιὰ ἐπιστολὴ του, 8-11-58, στὸν ἀρχισυντάκτη τῆς Ἐλευθερίας καὶ μὲ μιὰ συντριπτικὴ ἐπίκρισή του τῆς «Φυσικῆς» Μάζη, γιὰ τὴν 5ῃ τάξη, στὴ *Δευτεροβάθμιο Ἐπιτροπὴ Κρίσεως Διδακτικῶν Βιβλίων* τοῦ ὑπουργείου ἀ-Παιδείας μας, τὸ 1956) — αὐτὰ ἐκεῖ, ἀκλόνητα! Μὲ τὰ λάθη τους ἀκόμα κυνικὰ ν' ἀνατυπώνωνται ἀπ' τ' ἀνευθρίαστο κράτος μας καὶ νὰ ἐπιβάλλωνται ὑποχρεωτικὰ στὰ παιδιά, ὅποιος «ὑπουργός» κι ἂν ἔρχεται-παρέρχεται, ὅποιος «ἀντίθετός» του, «καραντίθετός» τους (καὶ τρεχαγύρευε «διαφορὲς» τάχα στοὺς φτυστοὺς τρισόμοιους ὄλους)!

Γιατὶ τί σίπα δὲν ἔχομε! Καὶ γιατί ὄχι μόνο, σὰν γραφτῆ κάτι, ἀφτάκι δὲν ἰδρώνει — ὅσο κι ἂν εἶναι βᾶσιμο καὶ τεμηριωμένο — κανεὶς «ὑπευθύνου» μας, τοῦ Κακοῦ μας ὑπευθύνου δηλαδή, ὄχι κανεὶς ποτὲ καλοῦ μας, παρά κι ἀπ' τὴν καρδιά, ἴσα-ἴσα, τοῦ Ὄργάνου Ἐλέγχου, τοῦ Τύπου μας τοῦ ζετσιώπου,

ξεκινάει πάντα τοῦ Κακοῦ ὁ ἀγῶνας, κατὰ τοῦ Καλοῦ καὶ τοῦ Τίμιου!

Ξέρετε, φίλοι — κ' ἐδῶ εἶναι πιά τὸ θέμα μας, πού ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἔνταξη τοῦ ἄρθρου σ' αὐτὸ τὸ χῶρο — πῶς ἢ καταγγεῖλια δημοσιεύτηκε στὴν Ἐλευθερία τὸ '58 παρά τὴ θέληση τοῦ ἀρχισυντάκτη τῆς (ἀκόμα ἐκεῖ γραπωμένου) Γ. Ἀνδρουλιδάκη, πού λύσσαξε μετὰ (23/10-10/11/58), σὲ συνεργία συνειροχῆς μὲ τὸν Θεοσφυλάξιμα Παπακωνσταντίνου (ἄρθρογράφου τῆς τότε ἀκόμα, ὄχι τῆς ἀντίπαλης) Μεσημβρινοῦλας), γιὰ νὰ ὑπονομεύσῃ τὴν ἐξ αὐτοῦ ἐντύπωση καὶ τὸ σωστὸ συμπέρασμα περὶ «θετικῆς» Μέσης παιδείας μας στὴ συνείδηση τῶν ἀναγνώστων τῆς, φτάνοντας ὡς τὸ νὰ δημοσιεύσῃ αἰφνιδιαστικὰ — κ' εἶναι καὶ τοῦ «Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου» κιάλας, τώρα, τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν, μὲ τέτοιου δημοσιογραφικώτατου «ἤθους» ἐφόδια!.. — μέσα στὴν ἐφημερίδα πού μ' εἶχε (καὶ μὲ μισθοδοτεῖ ἀκόμα!) τακτικὸ καὶ ὑπεύθυνο συντάκτη τῆς, λιβέλλους δύο, τῶν ἐνόχων Μάζη καὶ Σούλια — τοῦ πανάθλιου βιβλίου «Λογικῆς» —, ὑβριστικώτατους ἐναντίον μου (ἀλλὰ καὶ χωρὶς οὐτ' ἓνα στοιχεῖο ἀπαντήσεως *ad hoc* στὰ οὐσιώδη καταγγελλόμενα): πῶς.. κέτόλμησα», λέει, «νὰ τοὺς κρίνω», αὐτοὺς τοὺς πού στη δεσμη τῶν σκαλαθυρμάτων τοὺς «ἐκυψαν σέβοντες» τόσο (καὶ τόσο) τενεκέδες «κρίναι» τοῦ «Ἰπουργείου» τῆς ἀ-Παιδείας μας, καὶ τὰ βρῆκαν ὑπέρλαμπρα, καὶ τὰ «ἐγκρίνανε»!.. [Τώρα, πού τὰ ἐπικρίνανε, τοῦ διαδίου, καὶ (μόνο γιὰ τ' ἦταν ἀκόμα χειρότερα ἄλλων προστατευομένων τοὺς) τ' ἀνέχτηκαν ἀπλῶς τοῦτα — κακῶς!.. κάκιστα!.. — ἔ, αὐτὸ στὴν Ψωροκόσταινα... «δὲν ἔχει καμμιά σημασία, γιὰ τοὺς Μάζηδες τῆς!]

Καὶ ξέρετε ἀκόμα, φίλοι, πῶς αὐτὸς ὁ μοναδικῶς δημοσιογραφικῶς «ἤθους» ἀρχισυντάκτης πρωτοφανῶς «δημοκρατικῆς» (καὶ «ὑπερδίκαιης») παλιοφυλλάδας μας, ἔθεσε καί... «ζήτημα γοήτρου του» — νὰ τοῦ περάσῃ αὐτουνοῦ, καὶ νὰ μὴ δημοσιεύτῃ ἀπάντησή μου, μὲ τὰ ἐκτὸς πάσης ἀμφισβητήσεως ἀντιεπιστημονικώτατα λάθη τῶν φιλαράκων στὶς σελίδες τῶν τόσο σαπατσούλικων καὶ μωρο-

ξιπασμένων «διδασκτικῶν» τοὺς — κι ὁ πολὺ «ἀκέραιος» διευθυντῆς τῆς Ἐλευθερίας ὑποχώρησε στὴν ἀδικώτατη ἀξίωση, ἐνῶ ὁ ἐπὶ τοῦ διευθυντοῦ τῆς πάντα Μητσοτάκης μὲ παρακαλοῦσε — «αὐτὸς πού τόσο μ' ἐκτιμᾷ» (τότε καὶ στὶς «δικες» τῆς Εἰσβολῆς φαρισαϊκώτατα) «γιὰ τ' ἄρθρα μου» — «νὰ μὴν ἐπιμείνω», «ἀρχισυντάκτης του εἶναι τελοσπάντων - τί νὰ κἀν; νὰ τὸν διώξῃ;...» (Βράδι 8-11-58, στὴν Ἐλευθερία.)

Κ' ἐγὼ μὲν ἐπέμεινα... γιὰ νὰ φτάσω ὅμως στὴ φυλακή! ('Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι μιὰ ἄλλη ἱστορία, πού θὰ τὴν ξεκαθαρίσουμε κάποτε - νὰ μένουν ἡσυχοί..)

ΕΤΣΙ ΛΟΙΠΟΝ!.. Γιὰ τὸν δούλο ἔχει «γόητρο», κι ἀφέντης δὲν ἔχει οὔτε τόσο λίγο σπονδυλωμένο μ' αἰσθημα καὶ χρέος δικαίου — πέραν προσώπων καὶ ψευτογοήτρων, αὐτῶν ἢ ἐκείνων — παιδιὰ στραβώνονται ἀκόμα στὰ Γυμνάσια, καὶ μαθαίνουν λάθη γιὰ «σωστά», καὶ τὰ χάνουν, μπερδεύονται, γνωρίζοντας, ἀπὸ «διδασκτικὰ» βιβλία ἀνόητα, ἀμέθοδα, γριφοειδῆ κι ἀμφίβολα διαρκῶς σ' ὅλες τὶς ἐκφράσεις τοὺς, ὄχι τὴν μεγάλη Φυσικὴ Ἐπιστήμη (ἢ ὅποιαν ἄλλη Ἐπιστήμη) τοῦ Καιροῦ τοὺς, ἀλλὰ τὴν περὶ τὰ «προωθημένα» — δῆθεν — «ἐμβριθεῖα» καὶ φλυαρία παρα-επιστημόνων δασκαλάκων καὶ ἡμετέρων «ἐκπονητῶν», πού φιλοδοξοῦν μὲν νὰ σκαρώσουν «διδασκτικὰ» — τσιμπώντας, βέβαια, καὶ τὰ σχετικὰ! — μὰ νὰ, ἔρχεται καὶ σοῦ λέει ὁ καθηγητῆς τῆς ἔδρας, λ.χ.: «Ὅλο τὸ περὶ Πιέσεως κεφάλαιο, σὲ βιβλίον τοῦ Φυσικῆς πού εἶχε βγάλει παλιότερα, πρὸ τοῦ ἐγκριθέντος τῆς προτελευταίας τάξεως τοῦ Γυμνασίου, τὸ εἶχε λάθος, δὲν διόλου συλλάβει τὴν ἔννοια τῆς Πιέσεως! Τὸ κεφάλαιο, αὐτοῦσιο περιέπου, τὸ εἶχε ἔτσι καὶ στὸ δακτυλογραφημένο «κείμενο» τοῦ σχολικοῦ τοῦ βιβλίου, καὶ μὲ τὸν βοηθό μου τὸν κύριο Μπίλλη τοῦ τὸ ξαναγράψαμε περιέπου ἀπὸ βάσεως! Τοῦ τὰ διώρθωσα - ἀλλὰ ξέφυγαν πολλὰ!.. Ἄνω τῶν 100 λαθῶν διώρθωσα στὰ «κείμενά» του, μὰ κι ἄλλα τόσα μένου στὸ σχολικὸ τώρα! Ὡς καὶ περὶ «διαστολῆς ἀερίων ὑπό... σταθερῶν ὀγκον» (§ 222, σ. 249, στὴν προηγούμενη

ἔκδοσῃ) εἶχε ὀρισμὸ!.. κ.ἀ.π. (8-11-58, Ζ' 1848-9 Ἀρχεῖον Ρ.Α.) Καὶ λίγα εἶναι ὅσα ἐγράφατε, κύριε Ἀποστολίδη!..

«Λίγα»;.. Πόσα ἔθαψε ἡ Ἐλευθερία μας δέ ρωτᾶτε, κύριε καθηγητᾶ μου;.. (Ἀλλὰ καὶ σεῖς...)

Τελospάντων... Δέν ἔχω ἄλλο χῶρο στὸ τεῦχος τοῦτο — δέν μπορούσα νὰ κόψω τὸ λαμπρὸ ἕκτο κεφάλαιο τοῦ Πατούχα, πού ἔπιασε 21 σελίδες, γιὰ νὰ κλείσῃ — καὶ γι' αὐτὸ δίνω ἐδῶ μόνο λίγους ἀριθμοὺς σελίδων, γραμμῶν καὶ λέξεων, ὅπου λάθη χοντρά τοῦ βιβλίου τῆς 6ης, πού κυκλοφορεῖ καὶ διδάσκεται ὑποχρεωτικά, μὲ σύμβαση ἐκδόσεως ἀπὸ τὸ κράτος - ὅχι μονάχα ἐπὶ καραμανλίκης ἁ-Παιδείας μας γινομένη, μὰ κ' ἐπὶ παπατζήδικης ἀνανεωμένη (1263/23-3-65)

κ' ἐπὶ τούτων ἐδῶ τώρα ἰσοπαπατζήδικα ἐν ἰσχύι, μὲ νέες κυνικὲς ἀνατυπώσεις!..

ΚΑΙ ΖΗΤΑΩ ΑΠΟ ΤΟΝ «ΥΠΟΥΡΓΟ» Παιδείας — ἔστω κι ἂν εἶναι ὁ Ἀλαμανῆς προστατευόμενος καὶ porte-parole τῆς Ἐλευθερίας ἴσα-ἴσα πὸ πρῶτόθαψε τὸ θέμα! — νὰ βγάλῃ φημάνι σ' ὅλη τὴ Χώρα, καὶ νὰ διορθώσῃ ὅλα τὰ λάθη στὰ βιβλία τοῦ Μάζη, ἢ ἂν δέ γίνεται — ἂν τόσα εἶναι, πού δέ διορθώνονται (κ' εἶναι τυχὸν κεφάλαια ὀλόκληρα, βασικά, τελείως παρανοημένα καὶ κακοδοσμένα) — νὰ τ' ἀποσύρῃ ἀμέσως καὶ νὰ τὰ πολτοποιήσῃ, πρὶν ἐγὼ δώσω πολλαπλάσιους ἀριθμοὺς σελίδων καὶ λαθῶν ἀπ' αὐτοὺς ἐδῶ τοὺς ἐλάχιστους :

ΛΑΘΗ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΦΥΣΙΚΗΣ Α. ΜΑΖΗ ΓΙΑ ΤΗΝ 6Η ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

[Ἐκδοσις ε', 1965 (VI), σὲ 25.000 ἀντίτυπα.]

16 (Ἀλεξόπουλος — ἐφεξῆς: Α — Ἀνακοίνωσις διὰ τοὺς μετασχόντας εἰς τὰς εἰσιτηρίους τοῦ '56) καὶ εἰδικώτερα : 22,9-28,4 (Μακρόπουλος — ἐφεξῆς: Μ — Ἀνεξάρτητος Τύπος, 17-9-58). — **151**, 4-6 (Α, ἀνακοίνωσις ὡς ἀνωτέρω, 5-11-58, § 9. Μ, Ἐλευθερία, 9-11-58, § δ). — **175**, 23, 10, ἐν συναρτήσει πρὸς 24, 3 (Α, ὅ.π., § 4). — **228**, 26-35, **231**, 2, 6-4, 4 (Α, ὅ.π., '56, Μ, ὅ.π., 17-9-58). — **230**, 18, 2, 5, 20, 2, 30, 3, **231**, 27, 2, **232**, 19, 2 (Α, ὅ.π., § 4, καὶ Ρ.Α.). — **231**, 27-28, 2 (Α, ὅ.π.). — **249**, 5, 6-11, 8 (Α, ὅ.π., Μ, ὅ.π., 9-11-58, § α, καὶ κατόπιν προφορικῶς : περὶ μὴ ἀνταποκρίσεως τοῦ κειμένου πρὸς τὸ σχῆμα 263).

Α₂

[Λογῆς-λογῆς, ἀπὸ τὸ Ἄρχεῖο Ρ. Α.]

Στίχοι ¹ καὶ λέξεις ²	Ο ΒΑΛΕΡΥ ΕΓΡΑΨΕ	Ο ΘΕΜΕΛΗΣ ΕΚΛΕΨΕ	Γραμμὲς ¹ καὶ λέξεις ²
	<i>Air de Sémiramis</i> ³	<i>Ἡ ἁγία μητέρα τοῦ ἀνθρώπου</i> ⁴	
13, 5-6 7 8-9 7, 1-2 3-4 6, 10-11 ⁶ 5, 2-3 4-5 8, 1 2-4 5	Tire-toi de tes ombres ⁵ , hâte-toi de choisir un corps ⁶ , sois ⁷ enfin ⁸ toi-même parmi tant d' autres feux ¹⁰ ...	Τραβήξου μὲς ἀπ' τὰ σκοτάδια ⁵ σου, βιάσου νὰ διαλέξῃς ἓνα σῶμα ⁶ [], γιὰ ⁷ νὰ ⁷ κυλήσῃς ⁸ τὴν ὑπαρξή σου ⁹ ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες πολύχρωμες ¹⁰ περιπέτειες ¹¹ .	5, 1 2-4 5-6 7 8-9 10-11 6, 5-7 8-10 11-12 12-7, 1 7, 2 3
16, 2-3 4 5-7 15, 7-9 37, 1 2-3 5-6 7 39, 6-7 8 9-10 40, 1-2 4-5 6-8 48, 1 2-4 5-7 8-10 38, 5 6-7 22, 2-3 4-5 6-8 9	Frappe au fond ¹² de l' être des eaux sombres ¹³ , ose l' abîme, un dernier pont... Ces villes ¹⁴ sont mes choses ¹⁵ ces chemins ¹⁶ les traits ¹⁷ de mon autorité entre le double appel de la terre ¹⁸ et des cieus ¹⁸ . Orgueil plus irrité, je te viens offrir mes plus purs aliments...	Χτύπα μὲς στὶς κοιλότητες ¹² τοῦ εἶναι τὰ στεκάμενα ¹³ νερά, τόλμησε τὴν ἄβυσσο, τὸ τελευταῖο γεφύρι []. Αὐτὲς οἱ θάλασσες ¹⁴ εἶναι τὰ πράγματά μου ¹⁵ , οἱ δρόμοι αὐτοὶ ¹⁶ τὰ τρόπαια ¹⁷ τῆς ὀδύνης μου, [] ἀνάμεσα στὴ διπλῇ σκιᾷ ἀπὸ οὐρανὸ ¹⁸ καὶ γῆ ¹⁸ . [] Περηφάνεια πὺδ ὠργισμένη, [] σοῦ φέρνω τις πὺδ ἄγνές ¹⁹ τροφές... κ.λ. κ.λ.	8, 1-2 3-4 5-6 7-9 10 11-9, 1 9, 2-3 4 12, 1-3 4 5-7 8-10 11-12 13, 1-3 11 12-14, 2 14, 3-4 5-6 15, 8 16, 9-10 18, 1 2 3-5 6

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς

Ἔχουμε κ' ἐμεῖς ἐδῶ στὴν Ἀθῆνα, φίλοι, φεροίματα κι ἀθλιότητες διαφόρων, τοῦ λεγόμενου πνευματικοῦ μας χώρου, μὰ ἔχετε κ' ἐσεῖς κάτι φαρισαίους!..

Προτείνω μιὰ «κριτικὴ» ἀνταλλαγὴ: *Ἔνα σου κ' ἔνα μου!* Ἐναν μας νὰ ξεγυμνῶντε και νὰ καταγγέλλετε σεῖς, ἕναν ἐμεῖς! Μιὰ χοντρή μασκαρασύνη μας ἐσεῖς, μιὰ ἐμεῖς! Γιὰ νὰ καθαρίζουμε, σιγά-σιγά...

Λογουχάρη: Ἔχομε Σαχίνη ἐμεῖς, θ' ἀποχτήσετε Σαββίδη ἐσεῖς - και μάλιστα ὡς καθηγητὴ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας στὸ Ἀριστοτελεῖό σας, ἐνεργεῖαις τοῦ πολὺ φιλαράκου τοῦ ἐπιβάτη τῆς ἔδρας Γιάννη Ἀποστολάκη: τοῦ κυρίου Λίνου μας! Προτείνω ἀμέσως-ἀμέσως, λοιπόν, τὴν ἐξῆς πρώτη «τράμπα»: Ἐσεῖς θὰ ξεβρακώσετε τὸν Σαπίνη μας, κ' ἐμεῖς τὸν Σαββίδη σας - προτοῦ σᾶς ἔρθη κἂν και σᾶς «καθήση» στὸ σβέρο ἀπὸ καθέδρας (ποὺ θάναι και φαρδεῖα, εἰδικὰ παραγγελμένη, στίς διαστάσεις του, ἀπὸ τὸν προστάτη του)! Σεῖς τὸ Ζῶρα μας, ἐμεῖς τὸ Λίνο σας - ἔτσι, σὰν εἶδος τένις, νὰ πηγαινόρχεται ἢ μπαλλίτσα και νὰ τὸ γλεντᾶμε ὅλοι!..

Γιατὶ παραέπηξε ὁ Τόπος στὴ σαπί-

πῖλα και στοὺς χατζηαβάτες, και τώρα βλέπω ἐκεῖ, σ' ἐσᾶς, παρὰ ποῦ θαρροῦσα πὼς ὁ «Βαρδάρης» ξεμολεῦει, και σκοτώνει τοὺς ἰούς, ἴσα-ἴσα νὰ τοὺς ἔχετε «κορῶνες» κ' «ἐν τοῖς πρώτοις» στίς «πνευματικὲς» σας βιτρίνες - τί σὲ «συμβούλια» και σὲ «διαβούλια», τί σὲ «ἰδρύματα» και «φεστιβάλια» τῆς ἐμποροπανηγύρεως, τί σὲ βαρῦδουτες «ἐπιτροπές» και σὲ θέατρα και σὲ κρατικούς ὄργανισμούς, στὰ ὤπα-ὠπαλάμια διάβολε κ' ἐσεῖς τοὺς πιὸ σάπιους σας!

Τί γίνεται, ρέ παιδιά;.. Ποῦ τὸ πᾶτε ἔτσι;.. Νὰ μοιάσετε, δηλαδή, βαλθήκατε τῆς βρωμοἈθῆνας, τάλε-κουάλε;.. Δόξαν «κπανθέου» τῶν δώδεκά μας τενεκῶν ζηλώσατε και τουλόγου σας; Ἡ τοῦ γλωσσαμυνοτορικοῦ (καὶ νεκροποιοῦ) Καποδιστριακοῦ μας στάβλου; Ἡ τῆς μωροΑκαδημίας και τοῦ συνόλου ἐσω-ἐξω-ακαδημαϊκοῦ πετροχαρη-παναγιωτοπουλισμοῦ μας, τοῦ ἀθάνατου;

Δ ἐν σᾶς καταλαβαῖνω, μὰ τὸ θεό!.. Βέβαια, δέ λέω ἔχουν τίς «γλύκες» τους αὐτά, γιὰ κάποιους. Μὰ ἔχουν και τίς πίκρες, και τίς ξυνίλες τους, γιὰ τοὺς ρέστους - και χαλᾶνε τὴ ζωὴ στὸν Τόπο, ὅ,τι πάει νὰ στρώση κάπου, κάπως, κάτι τὸ πνευματικὸ, και πάλι βρωμίζεται και σαπίζει, σὰν ὅ,τι προηγούμενο, ἔτσι ποῦ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΤΟΥ CADRAN — 1. Οἱ στίχοι τοῦ Βαλερύ (στὴν πρώτη στήλη) και οἱ γραμμὲς τῆς Ἀρθολογίας τοῦ πατέρα μου (σ. 218, τῆς ὀγδόης ἐκδόσεως, στὴν τελευταία στήλη) δηλοῦνται μὲ τοὺς ὄρθιους ἀριθμούς. — 2. Μὲ τοὺς πλάγιους: οἱ λέξεις, μὲς σὲ κάθε στίχο ἢ γραμμῇ. — 3. Τὸ κείμενο τοῦ Βαλερύ: ἀπ' τὴν ἐκδοσὴ τῆς Πλειάδος, τοῦ πρῶ, 1, '65, 91-4. — 4. Τὸ κείμενο τοῦ λογοκλόπου Θέμελη: ἀπ' τὴν ὀγδοὴ ἐκδοσὴ τῆς Ἀρθολογίας, '63, 218-9. Μὲ Λειψίας στὸ κείμενο τοῦ λογοκλόπου: ὅ,τι αὐτοῦσιο, ἐντελῶς ἐπὶ λέξει, κλέβει. Μὲ Ἀπλά: ὅ,τι ξαναμασάει και σερβίρει ἀλλοιωμένο. — 5. Ὅπου σκιᾶς ὁ Βαλερύ, σκοτάδια ὁ Θέμελης! (Ἔτσι αὐτοὶ ποῦ στὰ σκοτεινὰ βουτᾶν τοῦ ξένου!) — 6. Δυσκολεύτηκε, φαίνεται, στὸ 7, 7-9 (βλ. στὸ κείμενο τοῦ Βαλερύ), και γι' αὐτὸ γυρνᾶει πίσω, στὸ στίχο 6. — 7. Τελικὴ πρόταση, ἀντὶ προστακτικῆς. Ἐννοιακὰ παραπλήσιο. — 8. Νὰ κυλήσης: πορεία πρὸς τέλος (enfin). Ἀλλὰ και ἀπὸ 16, 3-7. Τὸ ἴδιο νόημα. — 9. Κι ἀπ' τὸ 5, 1-2. (Δὲς τὸ κείμενο.) — 10. Συνειρμικά: *Feux-purochématas-pολύχρωμες*. Μετὰ κολλάει και τὸ περιπέτειες! — 11. Ἐπαρξή-περιπέτεια: ἀπὸ τὸ ὅλο νόημα τοῦ ποιήματος. — 12. Ἀγαπάει, βλέπετε, τίς...κοιλιότητες κι ὄχι τὸ βάθος!.. (Ἔτσι ὅσοι τοῦ ἀφροῦ!) — 13. Στεκάμενα, γιὰτὶ ὁ ἴδιος βολτωμένος! (Οὐτ' ἐπίασε τίποτε ἀπ' τὸ Βαλερύ!) — 14. Δέ θέλει πόλεις, θέλει... θάλασσες! Κ' ἔτσι τὰ θαλασσῶνει μὲ... τὰ πράγματα του (!), ποῦ εἶναι οἱ... θάλασσες! Ἐλα σῶσον, Κύριε! — 15. Πρῶτον: ποῦ δὲν ξέρει Γαλλικά! Κ' ἔπειτα: τ' εἶν' αὐτὰ τὰ πράγματά του; Τ' ἀποκατιανά του; (Φαντάσου! Κ' εἶναι «ποιητής»!) — 16. Ἀντιμετάθεσις. — 17. Τρόπαια: λόγῳ *autorité* (ἀλλὰ και συνηχητικά: *traits-τρόπαια*). Ἡ συνειρμικὴ-λεξικογραφικὴ σειρά: Δείγματα-Σύμβολα-Σημάδια - μὰ και: Χαρακτηριστικά-Χαρακίς: και γι' αὐτὸ, λοιπόν, βάζει ὀδύνης ἀντὶ *autorité* (ὅπου ἀντιστοιχοῦν τὰ *τρόπαια* του). Θαῦμα «ποιητικῆς συνθέσεως»! Οὐτε ὁ *Jef*, τὸ μέγα αὐτόματον, δέ θὰ τὰ σκάρωνε ἔτσι, μὲ τὰ κουμπάκια!.. — 18. Χιαστόν. — 19. Ναι! Τὸσο ἀγνός, και γνήσιος κλεψιμῆικες τροφές, σὰν και τοῦτες, τὸ μέγιστον «ἔργον» τοῦ λογοκλόπου μας!.. Νὰ τίς χαίρεται τέτοιες τροφές, ὁ χατζηαβάτης! Σὰ δὲν ντρέπεται! Καὶ γέρος ἄνθρωπος, μ' ἄσπρα μαλλιά!.. Νὰ μοῦ τὸν «τιμᾶ» ἢ Θεσσαλονικὴ!..

τίποτα σωστὸ δὲ στεριώνει ἐδῶ, ν' ἀνθή-
ση, νὰ καρπίση.

Τελospάντων... "Ὅπως καὶ νάναι —
γιατὶ ἐσεῖς θὰ βρῖσκετε ὅτι «τὰ παραλέω
ἀρνητικὰ κ' ἐπικριτικὰ» (σὰ νὰ ὑπάρχουν
δὰ περιθώρια καὶ γιὰ ἐπιείκειες, γι' ἀνο-
χές») — ἐγὼ σὰς σερβίρω τώρα ἀπὸ δῶ
τὸ πρῶτο μπαλλάκι — τὸ λένε: «Θέμε-
λης!» (Θέμελής σας! «Κατὰ κορυφὴν»
σας ἐκεῖ!) — καὶ περιμένω τὸ ἀντισερ-
βίρισμα!.. Ἄντε νὰ παίξουμε λίγη ἀντι-
σφαίριση - ἔστω καὶ μὴ γαλαζοαίματα
καὶ τεντυμπόυδες ἀπὸ βασιλογενιά!

Τολοιπόν, φίλοι, κλέφτες ἔχουμε καὶ
μεῖς! Καὶ δὴ: *νομπελίστας!* Νὰ λογου-
χάρη — καὶ μόνο «χάριν λόγου» τ ὅ σ ο
λί γ ο (εἰδάλλως εἶναι π ἄ μ π ο λ λ α τ ἄ
ἴδια του, σ' ὄλο του τὸ ἔργο κι αὐτου-
νοῦ!..) — χαράζει ὁ Edmond Spencer,
τὸ 16^ο αἰῶνα, ἓνα ποίημα — κ' εἶναι το,
πανάθεμά το, σὲ κ ο ι ν ἔ ς ἀνθολογίες τῶν
Ἀγγλων, ὅχι πουθενά κρυμμένο καὶ δυσ-
εὔρετο! ¹ — μὲ τοὺς πρῶτους στίχους:

On day I wrote her name upon the strand
but came the waves and washed it away...

Καὶ σὰν κατσῖκα ἢ πίθηκος τ' ἀναχαράζει
ὁ *νομπελίστας* μας, στὴ *Στροφὴ* (κι ὅχι
στὶς κατοπινές... Ἀντιγραφές του) τὸ '31,
ὑστερα ἀπὸ τέσσερις αἰῶνες, καὶ τώρα-
τώρα τὸ τραγουδάμε — ρεμπετοειδέστα-
το, μὲ Μπιθικώτση — γιὰ «δικό του» ²:

Πάνω στὴν ἄμμο τὴν ξανθὴ
γράψαμε τ' ὄνομά της·
ὥραϊα ποὺ φύσηξεν ὁ μπάτης
καὶ σβήστηκε ἡ γραφή!

Μ' ὄλο ποὺ ὁ μπάτης, τόσο ἀπαλὸς κι ἀ-
δύναμος, γραφή νὰ σβήση δέ μπορεῖ *στὴν*
ἄμμο τὴν ξανθὴ,

ἐνῶ ν α ἰ τὸ κῦμα τῆς Ἀλβιόνος!
[Ἔτσι, κάλβειο τοῦτο!]

Μὰ ἔλα πούθελε διαβατήριό τοῦ Σαρωνι-
κοῦ, γιὰ νὰ ξεμπαρκάρη καὶ νὰ μᾶς σερ-
βιστῇ «δικιά μας» ἢ κελτικὴ πραγματεία!

"Ε χ ο υ μ ε λ ο ι π ὶ ν ! Τί Σεφέρη, τί Βε-

νέζη — κλέφτη καὶ ἀπὸ ἐγκυκλοπαιδεῖες
ἀκόμα! — τί Πισινόπουλους ἀπὸ Πάουντ
(ἢ ὅποιον ἄλλο «μοδέρνο» τῆς Ἀγγλικῆς),
τί Δεδόπουλους-Fourastier καὶ δέ συμ-
μαζεύεται!..

Μὰ καὶ τοὺς πομπεύουμε, κάθε τόσο,
τὸ κατὰ δύναμιν! Ἐνῶ ἐσεῖς τὸν Θέμελή-
σας; Ποὺ ἔχει βάλει κάτω, ὁ ἀθεόφοβος,
ὄλο τὸ Βαλερὺ — κι ὅχι μ ὄ ν ο τὸ Βα-
λερὺ, κι ὅχι μ ὄ ν ο ὄσα τοῦ πρωτοεπι-
σήμανε ³ κάποιος Κ. Χατζῆς (δὲν τὸν ξέ-
ρω· εἶν' ἀληθινός; Μήπως εἶναι κανένας
γενναῖος ἀπὸ πίσω θεσσαλονικὶς «ἀντί-
τεχνος» τοῦ λογοκλόπου μας;) — καὶ τὸν
κακομεταφράζει — λ.χ.: *Οἱ θάλασσες εἶ-
ναι... τὰ πράματά μου!* (: sont mes cho-
ses!) — τὸν «μασάει», τὸν ἀναμασάει —
φροντίζοντας καὶ νὰ τὸν ἀνακατεύη, γιὰ
νὰ μὴν τσακώνεται εὐκόλα (θαρεῖ!) —
καὶ σὰς τὸν παραθέτει μετὰ γιὰ «προσω-
πική» του «ποιητικὴ δημιουργία»!.. Καὶ
σεῖς τὸν χάβετε!.. Ἡ, ἔστω, δέ ν τὸν χά-
βετε - ἀλλὰ τί κάνετε; Ἐξακολουθεῖτε,
δυσπαθεῖς, νὰ μοῦ τὸν καλημερίζετε τὸν
«ποιητὴ» Θέμελη;.. Νὰ τὸν ἔχετε ἀκόμα
στὶς «πνευματικὲς» προμετωπίδες σας;..
Νὰ μὴν εἶναι — μ ὄ ν ο καὶ δι α ρ κ ὠ ς —
δαχτυλοδειχτούμενος ἀνάμεσά σας;..

"Ε, ὅχι! Ἐμεῖς ἐκεῖ δέ στέκομε! Ὡς
κι ὁ Αἴμ. Χί μας ἀκόμα, τὸν Δεδόπουλο
τὸν ἔπαψε αὐθωρεῖ — Ἄλλωστε, τί πλη-
ρώνει; Ὁγδόντα δραχμὲς τὸ κομματί!..
(Ἄμὲ τί θαρροῦσατε;) — ἀπ' τὶς ὑποσιν-
δονιάδες τῆς τόσο βολικῆς *Καθημερνού-
λας* του, μόλις ὁ Νίκος Δήμου — καλὸς
νέος καὶ μορφωμένος, καὶ ἱκανὸς καὶ ἀ-
συμβίβαστος — βρόντηξε χάμα τὰ κείμε-
να, τὸν Φουρασιε ἀπὸ δῶ τὸν Δεδόπου-
λο ἀπὸ κεῖ, τὸ νοικοκύρη ἀπὸ τὴ μιά, τὸν
κλέφτη ἀπὸ τὴν ἄλλη, ποὺ σελίδες δλά-
κερες μετάφραζε, κατεβατά — κι ἀπὸ ἐκ-
λαϊκευτικὸ παγκόσμιας κυκλοφορίας, τῆς
σειρᾶς τοῦ *Que sais-je?* ὁ ἀνευθρίαστος
— καὶ ναρκισσικὰ ὑπόγραφε στὴν *Καθη-
μερνούλα*: Κ. Δεδόπουλος!

Καὶ εἶναι βέβαια χαρακτηριστικὸ τῆς
ὄλης κατάντιας μας — καὶ ιδιαίτερα τοῦ
πανάθλιου Τύπου μας — ὅτι τὰ κείμενα
αὐτὰ ὁ Δήμου, προτοῦ τὰ «παραθέσῃ»

¹ Μοῦ τὸ ὑπέδειξε ὁ λαμπρὸς νέος φιλόλογος
καὶ ἱστορικὸς Σπύρος Φ. Γεωργαντάς, φίλος
καὶ αὐστηρὸς μελετητῆς ἐκεῖ στὸ Παρίσι, ὅ-
που τελειώνει τὶς στέρεες σπουδές του.

² Σεφέρης, Ἔρηνη.

³ Ἐλεύθερος, 7-4-63, 2.

στην Πανσπουδαστική⁴ τὸ '62, τάχε στείλει τοῦ πολὺ κ. Νίτσου μας, στὰ «ὑπερ-ελεύθερα» — καὶ «ὑπερτίμια», «ὑπερελεγκτικά», τάχα, τῶν βρωμεροτήτων μας — «δημοκρατικά» (καὶ «ἀντίπαλα» τῆς Καθημεροῦλας μας!) Νέα, τοῦ τρισχειρότερου «Συγκροτήματος»!.. Καὶ τὰ εἶχε ὁ σκανδαλοθῆρας διευθυντῆς τους, καὶ τὰ κλώσσαγε καιρὸ, μὰ δὲν τὰ βάζε στὴν πολὺ ἀκέραια παλιοφυλλάδα του! (Ἀλληλεγγύη τῶν ἀρχισυνταξιῶν αὐτῆ! Ἡ, ἀπλούστερα: Τὸ σιχαμερώτατο Κονφόρμ μας!) Τάβαλε ὅμως μετὰ, ὁ «γενναῖος» μας κύριος, ὅταν πιά σπάσαν τὸ φράγμα τῆς σιωπῆς — ἢ: τῆς καθολικῆς (ἐδῶ) συνομοσίας πάντα γιὰ πνίξιμο κάθε ἀλήθειας — ἀναδημοσιεύοντάς τα ἀπ' τὴν ἔρμη τὴν Πανσπουδαστική, γιὰ νὰ τῆς πάρη κι αὐτηγῆς τὰ λίγα φυλλαράκια!..

Ναί. Τέτοιες ἀθλιότητες οἱ ὑπερφορτισαῖοι τοῦ «ὑπερακέραιου» ἀθηναϊκοῦ μας Τύπου!.. Ἀλλὰ ἐσεῖς μὲ τὸν Θέμελή σας — δὲν τὸν ξεχνᾶμε, μὴ φοβᾶστε! — τί κάνετε; Τὸν ἔχετε ἀκόμα; Τὸν ἀνέχεστε; Τὸν προσαγορεύετε «ποιητῆ»; Τὸν λογιάζετε «πνευματικόν»; Τὸν δέχεστε «κριτῆ» — ἄλλων, καὶ νεωτέρων — σὲ τοῦτο καὶ σὲ κείνο;.. Βέβαια, δὲ λέω — τὸν ἔχει ἀκόμα, κι ἀπ' τοὺς ἐδῶ μας ὁμοίους, στίς ὑποσινδονιάδες τοῦ ὁ Αἰμ. Χί μας. (Τί κακό καὶ τοῦτο, ἀλήθεια, ὅλους τοὺς λογοκλόπους αὐτὸς νὰ τοὺς φιλοξενῇ! Κατάρτα τοῦ δώσανε, ἢ... ὁμοῖος ὁμοίω;) Μὰ θὰ τὸν πάψη, θαρρῶ — καὶ στοίχημα! — τὴν ἐπομένη τῆς κυκλοφορίας αὐτοῦ τοῦ τεύχους.

Ἀπολαῦστε τον, ὅπωςδῆποτε, ἀφοῦ τὸν ἔχετε — καὶ φτύνετέ μου τον, μὴ σᾶς βασκαθῇ! Γι' αὐτὸ σᾶς τὸν παρέθεσα, σελίδα ὀλάκερη θυσιάζοντας γιὰ τὴν ἐλάχιστη ἀπ' τίς λογοκλοπίες του. Δέν φαντάζομαι νὰ θέλατε νὰ θυσιάσω δεκατρεῖς, ἢ ἑκατὸν δεκατρεῖς, γιὰ νὰ σᾶς χορτάσω μὲ ὅλες τίς κλοπές του; Μιά σᾶς φτάνει. Δόσις ὀλίγη τε φίλη τε...- ἔ, γε-

ροδάσκαλέ μου; Ποὺ γράμματα (ψευτο-γράμματα) ἐδίδασκες (ξεροδίδασκες) καὶ νόμο δέν ἐκράτεις — γιὰ τὴν κλοπὴ ξένης πνευματικῆς ἰδιοκτησίας τοῦλάχιστον (ποὺ ξέρεις δὰ νὰ «συμβουλευέσαι» καὶ δικηγόρους) — ἐκεῖ στὴν «συμπρωτεύουσα»!.. [Καὶ ναί; ἀλήθεια; «Ποιὸς δίνει σημασία στὸν μεγαλόστομο γίγαντα»⁵; Ποὺ κλαίεις, πράγματι⁶, «δημοσίᾳ»⁶ — μὰ γιὰ τὴν κατάντια σας!.. Τώρα ὅμως ἐσύ γιὰ τί τὸν τρέμεις — τὸν τουρτουρίζεις ὀλόκληρος, σὰν γυμνοσάλιαγκας ἔτσι;.. Παράξενο, πολὺ παράξενο ἀπὸ μέρους σου, πούσαι «σκληρὸς ἀντρας» ἐσύ, καὶ δέν κλαῖς, ποτέ σου, γιὰ τέτοιες κατάντιες μας!..]

Νὰ τελειώνωμε, λοιπὸν, μὲ τὸ λογοκλόπο σας, φίλοι τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ τὰ ρέστα κλεψιμείκᾶ του — κι ἀπ' τὸ *Air de Sémiramis*, κι ἀπ' τὸ *Jeune Parque*, κι ἀπ' τὸ *Cimetière marin*, κι ἀπὸ τόσα καὶ τόσα (ἔχι μόνον τοῦ Βαλερῦ) — θὰ τὰ βρῆτε σεῖς!.. Ἐγὼ σημειῶνω ἐδῶ ἄλλα, ποὺ δέν ξέρετε, τοῦ χατζηαβάτη μας:

Πρῶτα-πρῶτα, ἐπειδὴ μαθαίνω πὼς κάτι ψελλίζει ἐκεῖ στὴν παρεῖτσα του κατὰ τῆς Ἀνθολογίας, νὰ πῶς τὴν ὑμνοῦσε, ὁ ἴδιος, λίγα χρόνια πρὶν:

Θεσσαλονίκη, 27 Μαρτίου 1954

Ἀγαπητέ μου κ. Ἀποστολίδη, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικοινωνήσω μαζί σας μετὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς Ἀνθολογίας σας⁶. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι εἶναι κάτι μνημειῶδες πλέον. Καὶ εἶναι ἐπόμενο νὰ γίνῃ ἔτσι, ἀφοῦ τὸ φροντίζετε σεῖς καὶ τόχετε κάνει ἔργο τῆς ζωῆς σας. Πείθομαι πὼς ἀξίζει πολὺ μιὰ τέτοια ὀλοκληρωτικὴ ἀφοσίωση, μιὰ πὸν γίνεται ἀπὸ ἄνθρωπο ποὺ ἔχει πλήρη ἐπίγνωση τῆς ἀποστολῆς του, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐφόδια ποὺ ἀπαιτεῖ μιὰ τέτοια ἐργασία: Δέν εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀποθησαύριση ποιημάτων. Εἶναι ἔργο συνθετικὸ συνδύζοντας — sic, ὁ ἀγράμματος (καί... φιλόλογος!) — καὶ

4 Ἡ καταγγελία ἔφερε τὴν ὑπογραφή ἐνὸς φίλου του — Νικηφόρου Παπανδρέου — γιατί ὁ ἴδιος ὁ Νίκος Δήμου ἦταν τότε στρατιώτης, καὶ θάχε ἀντύχη στρατοδικεῖο, ἀκόμα καὶ γιὰ Δεδόπουλο-Φουρασιεῖ ἀν δημοσιο-γραφοῦσε ἀνευ ἀδείας Καρδαμάκη!

5 Ἀπὸ γλοιώδη ἐπιστολὴ Θέμελη πρὸς Η. Ν. Α., 22-9-66, σ. 4, στ. 6-8.

6 Εἶναι ἡ 5η ἐκδοσὴ τῆς Ἀνθολογίας (1953), τῆς ὁποίας φωτοτυπία ἡ ὀγδόη ποὺ ἐξαντλεῖται τώρα.

ιστορία καὶ κριτικὴ καὶ ἀξιολογικὴ διαβάθμιση. Φαίνεται παντοῦ ἡ δεξιὰ αἰσθησι, ἡ ἀντίληψη τῆς ποιότητος καὶ ἡ κατανόησι τῆς ἐνωτικῆς γραμμῆς γιὰ κάθε ποιητικὴ ἐκδήλωσι. Πέρα ἀπ' ὅλα ἐντύπωσι μὴ κάνει, συγκρίνοντασ τὴν τωρινὴ ἐκδοσι μὲ προηγούμενεσ, ἡ ἐξελικτικὴ ἀναπροσαρμογὴ τοῦ αἰσθητηρίου σασ καὶ συνάμα ἡ ἀγρυπνὴ παρακολούθησι τῆσ πορείασ ποῦ σημειώνει ἡ ποιήσι ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ σὰν κλίμα, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμέροσ προχώρημα τοῦ κάθε ποιητοῦ. Τὸ ἔργο σασ ἔτσι γίνεται ὁλοένα, ἀναδημιουργεῖται, γιὰ νὰ δώσι τὸν πραγματικὸ κάθε φορὰ δείκτη τοῦ ποιοῦ καὶ τοῦ ὕφοσ. Τέλοσ σασ εὐχαριστῶ πολὺ ποῦ μὲ κρίνατε τόσο ἄξιο.

Μὲ ξεχωριστὴ τιμὴ καὶ ἀγάπη
Γ. Θέμελησ

Υ. Γ. Τοὺσ χαιρετισμοὺσ μου στὸ Ρένο.

Γιὰ τὸ θεό, φίλοι! Μὴ βάλετε μὲ τὸ νοῦ σασ πῶσ τέτοιουσ ὕμνοσ ἀν γράφετε, πετυχαίνετε τάχα τίποτε ἀπ' τὴν ἐντελῶσ ἀνεπηρέαστη — μὴ εὐεπίφορη σὲ κανενὸσ εἶδοσ κολακεῖεσ — κρίσι τοῦ ἀνθολόγοσ! Μὰ οὔτε καὶ ὕβρεισ, οὔτε ὕποιεσ ἄλλιεσ ἀθλιότητεσ ἐκ μέροσ ποιητῶν, ἀνθολογημέων εἶτε μὴ, τὸν σκοτίζουσι! Ἀπὸ δῶ τοῦ μπαίνουσι, ἀπὸ κεί τοῦ βγαίνουσι, ὅλα τὰ τέτοια — σὰσ βεβαιώνω γώ, ποῦ τὸν ζῶ 42 χρόνια! Καὶ δὲν παρέθεσα τὸν γλοιωδέστατο ὕμνο, παρὰ μόνο γιὰ νὰ δῆτε πῶσ οἱ χατζηβάτεσ μασ... ὄχι, ἀντύχη, γιὰ νὰ γίνετε κ' ἐσεῖσ, καὶ ν' ἀρχίσετε νὰ μᾶσ περιλείχετε μὲ τέτοια!..

Εὐχαριστεῖ πολὺ, λοιπόν, ὁ λογοκλόπος, ὅταν κάποια ποιήματά του κρίνωνται «ἀνθολογήσιμα» — καὶ τὸν περνοῦσι, θαρρεῖ, στὴν «ἀθανασία» — βρίζει ὅμοσ (ἢ, ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸ τολμᾶ: λέει λογάκια καὶ παραπονάκια) ὅταν κάποια κατώτερα του σκαλαθύρματα κι ἀναμασῆματα δὲν κρίνωνται «ἀνεκτά» καὶ δὲν μπαίνουσι!

Ἔτσι οἱ «πνευματικώτατοί» μασ!.. Σὰν τοὺσ λέσ ἓνα ναί, κάνουν χίλιεσ τοῦμπεσ!.. Μὰ στὸ πρῶτο ὄχι, σταματᾶνε τίσ τοῦμπεσ καὶ ἀρχινᾶν τίσ ἀνάποδεσ ἀθλιότητες: Δὲν ἤξερα — γράφει ὁ γλοιώδησ μασ, στὸν Ἡρακλῆ Ἀποστολίδη, προχτέσ — ὅτι ἐσεῖσ προσωπικῶσ — ἄλλη ἀγραμ-

ματοσύνη του: φαντάσου ἐσεῖσ... μὴ προσωπικῶσ! — ἔχετε τὴν εὐθύνη τῆσ ἀνθολογήσεωσ! Καί... δὲν τὸ ἤξερε, ὁ ἄθλιοσ, ποῦ πάνω ἀπὸ πενήντα γλοιώδη γράμματά εἶχε γράψει καὶ στείλει στὸν ἀνθολόγο Ἡρακλῆ Ἀποστολίδη, ἀπὸ τὸ '51, δεκαπέντε χρόνια τώρα ποῦ τὸν σκοτίζει!

Ἀλλὰ ἓνα ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά εἶναι ἰδιαίτερωσ ἐνδιαφέρον. Γράφεται πρὸσ τὸν πατέρα μου λίγο μετὰ τὴν ἐπισήμανσι ἀπὸ τὸν Κ. Χατζῆ πῶσ ὁ «ποιητῆσ» μασ κλέβει Βαλερύ, καὶ ἑυρεῖ ὁ λογοκλόποσ μασ ἀπὸ τὸν ἀνθολόγο, ἀν ἦταν δυνατὸ νάβγαζε ἀπ' τὴν Ἀνθολογία αὐτὸ ἴσα-ἴσα τὸ κλεμμένο κείμενο! Νά το: *Παράκλησή μου ν' ἀφαιρούσατε ἀπὸ τὴ μερίδα μου τὰ ποιήματα: «Ἁγία Μητέρα τοῦ ἀνθρώπου» καὶ «Ἐκπρωτοι Ἄγγελοι»*⁸.

Φαίνεται πῶσ καὶ τὸ δεῦτερο⁹ εἶναι κλεμμένο ἐπίσης — κ' εἶναι μάλιστα χαρακτηριστικὸ τῆσ πονηρίασ τοῦ κλοπέωσ τὸ ἐξῆσ: Σὲ προηγούμενο γράμμα του¹⁰ γύρευε «ν' ἀντικαθιστοῦσε» ὁ ἀνθολόγοσ τὸ *Χαμένοι Ἄγγελοι* — σὰ νάταν κιόλασ παραδεκτὸ τάχα κάτι τέτοιο, κι ὡσ ἰδέα μόνο, ἀπὸ τὸν ἀνθολόγο — ἐνῶ στὸ ἐπόμενο γράμμα του, ὅπου γυρεῖ ἀφάιρεσι καὶ τῆσ Ἁγίας Μητέρασ τοῦ ἀνθρώπου, γράφει φαρισαϊκά: *Μὲ τὴν εὐκαιρία σασ ὑπενθυμίζω παλαιότερη παράκλησή μου Ἀλλ' ἡ παλαιότερη παράκλησή σου, πονηροῦλή μου, δὲν ἦταν καὶ γιὰ τὸ Ἁγία Μητέρα* — ποῦ στὸ ἐπισημάνανε τὸ '63 γιὰ κλεμμένο — παρὰ μόνο γιὰ τοὺσ *Χαμένουσ σου Ἀγγέλουσ!*.. Κάνεισ ὅμοσ τὸν κουτὸ — καὶ θαρρεῖσ πῶσ Ἀποστολίδηδεσ τὰ χάβουσι κάτι τέτοια! — ἴσα ἴσα γιὰ νὰ «καμουφλάρησ» τὸ γιὰτί ζητᾶσ τὴν ἀφάιρεσι τῆσ *Ἁγίας Μητέρασ!*

Τέτοια ἄθλια, ναί!

Καὶ τέλος τοῦτο, ποῦ δείχνει πῶσ κλέβει κι ἀναμασᾶ ὁ Θέμελησ σασ:

Φοβᾶμαι τὸ ἀναμασῆμα ὅσο ὁ

7 Ὁ.π., σ. 1, στ. 3-5.

8 21-6-63, σ.1, στ. 11-3.

9 Μὲ τὸν τίτλο Ὑμνοσ στὴν Ἀνθολογία, ὀγδόη ἐκδ., 222-3.

10 Τῆσ 2-2-59, σ. 1, στ. 11-2.

διάβολος τὸ λιβάνι! — Βέβαια, ὁ φιλαράκος! Φοβᾶται μὴν τότε τσακώσουν κάποτε! — Καὶ ὅμως κάνω ἀναμάσημα! [] Μὰ εἴμαστε τόσο περίεργα καὶ μυστικὰ ζῶα! [] — "Ὅχι καὶ ὅσο θαρρεῖς μυστικά! Νά πού σέ τσακώσανε! — Πιστεύω πὼς ἡ ἀληθινὴ πορεία μας, στὴν ποίηση καὶ στὴ ζωὴ, εἶναι ἓνα τέτοιο ἀναμάσημα" []!

"Ε, αὐτὸ πιστεύουμε κ' ἐμεῖς - γιὰ σένα μόνο, λογοκλόπε μου, καὶ γιὰ ὅλους τοὺς ὁμοίους σου!

Ναί. Ἐμεῖς οἱ ἄσπιλοι πράγματι - πού ρωτᾶς κιόλας, μὲ θράσος (ἀντὶ νὰ τὸ βουλώνης) ἀν εἴμαστε «τόσο ἄσπιλοι»!¹¹

"Ἄντε νὰ χαθῆς ἀπὸ κεῖ! "Ὅλοι ὁμοίοι σου θαρρεῖς πὼς εἶναι!..

Καὶ τώρα, ἓνα τελευταῖο θεματάκι: Βεβαιότατα καὶ θ' ἀφαιρεθῆ ἀπὸ ἐρχόμενῃ ἔκδοση τῆς Ἀνθολογίας αὐτ' ἡ Κλεμμένη Μητρὺα τοῦ χατζηαβάτη μας! Καὶ τοῦτο, γιὰ ἀρχὴ τοῦ ἀνθολόγου εἶναι — πάντοτε τηρηθεῖσα — ὅταν μὲν κάτι τὸ ξέρον μόνον ὁ ἴδιος πὼς εἶναι κλεμμένο, νὰ τὸ περιλαμβάνῃ στὴν Ἀνθολογία, ἀν τὸ κρίνῃ ἀνθολογήσιμο, ἀκριβῶς γιὰ νὰ μὴν παρεμβαίῃ ἢ γνώση του σὰν κριτικοῦ στὴν κρίση του σὰν ἀνθολόγου ὅταν ὅμως κάτι ἔχῃ πιά καταγγελθῆ ἀπὸ τὴν Κριτικὴ πὼς εἶναι κλεμμένο — ἢ, ἔστω, τὸ ξέρον κ' ἔνας ἄλλος μόνον — τότε ν' ἀφαιρῆται." Ἐτσι, στὴν πρώτη ἔκδοση τῆς Ἀνθολογίας, λ.χ., ὑπάρχει ὡς «τοῦ Τερτσέτη» μὲν τὸ *Εἰς τὸν Ἀποσπερίτη*, ὡς «τοῦ Σικελιανοῦ» δὲ ἡ Ὡδὴ σ' ἓνα χαμένον ἔρωτα. "Ὅταν ὅμως τὸ '34 στὸ *Νέο Κόσμο*¹² ὁ Ἀριστοῦ Καμπάνης ἀποκάλυψε πὼς τὸ «τοῦ Τερτσέτη» εἶναι τοῦ Βίωνος, κι ὁ Σικελιανὸς ὁ ἴδιος ὁμολόγησε πὼς ἡ Ὡδὴ του εἶναι τοῦ Sully Proudhomme, ὁ πατέρας μου τὰ ἔβγαλε καὶ τὰ δυὸ σ' ἐπόμενῃ ἔκδοση.

Θὰ μείνῃ χωρὶς... Μητρὺα λοιπὸν — νὰ μὲνῃ ἡσυχος — ὁ κλεφταράκος μας!

Καὶ ἄνευ... ἐλαίου!
(Πρὸς γνῶσιν καὶ συμμόρφωσιν!)

Ἡ ἄσπονδῃ «φίλῃ μας» καὶ καλὴ χρονογράφος κυρία Ἑλένη Βλάχου εἶχετο σοβαρῶς δι' ἐλπίδος — τὴν ἀπογοητεύσαμε! — πὼς ξαναβγάζοντας *Τὰ Νέα Ἑλληνικά* «θάχαμε πιά φρονιμέψει» (δηλαδή: «συμβιβαστῆ», «μυριστῆ τὸ μυστικὸ» καὶ «μπῆ στὸ κλόμπο τῆς ζωῆς αὐτῆς», πού «δέν εἶναι κι ἄλλῃ» καὶ τὰ λοιπὰ θλιβερώτατα).

Τὴν ἀφήσαμε νὰ πλανᾶται... Διὸ κ' ἔδωσε τίς διᾶτες τῆς, σ' ὅλους τοὺς δούλους καὶ τὰ δουλάκια τῆς: Ὑπάρχει τέτοιο περιοδικό!.. Νὰ τὸ ἀναγγέλλετε!.. Νὰ προβληθῆ ὡς εἶδησις ἢ ἐπανέκδοσις του!

Τρίζοντας τὰ δόντια οἱ χτές-προχτές προστατευόμενοι μας — μὴν εὐεργετῆς, λείει ὁ Μακιαβέλλι! δέ στὸ συγχωροῦν ποτέ οἱ εὐεργετούμενοι! — εἶπαν ταπεινότατα: *Μάλιστα, Κυρία!.. Ὅπως ὀρίζετε!*

Κ' ἔβαλαν, λοιπὸν, καὶ τὴ διεξοδικώτατη συνέντευξή μας, πού διαβάσατε στὸ φύλλο τῆς Μεσημβρινούλας [σας ἐφημερίδος] τῆς 23-10-65, κ' ἓνα μικρὸ διαφημιστικὸ cadran, γιὰ τὴν ἐπανεκδόση (18-12-65), πρὶν δοῦν (κι αὐτοὶ κ' ἢ ἀφέντρα τους) τὸ πρῶτο τεῦχος μας!

Κι ὄχι μόνον, παρὰ ἀνασκουμπώθηκα κιόλας, ἔστω μὲ ψευδώνυμο — Κ. Α. ΛΑΜΟΣ: Λαμπρίας — καὶ μᾶς γράψαν, γιὰ τὸ πρῶτο τεῦχος, μιά καλὴ Κριτικὴ τοῦ Τύπου, γιὰ τὸν ἄθλιο κείνο — μακαριὰ τῆ λήξει — νεοΑνένδοτό μας!

Εἶδαν ὅμως κάποτε τὸ πρῶτο τεῦχος μας, δοῦλοι, δουλάκια κι «ἀφέντρα» τους! Πείστηκε κείνη — καὶ τὴν ἀπέπεισαν δά (μ' ὄλο τους τὸ «δίκιο», ἐξ ἄλλου, τέτοιοι δοῦλοι) — πὼς δέν βάζουν μυαλό ἐτοῦτοι! Κοιτάξτε δῶ τί γράφουν! Κ' ἐδῶ! Κ' ἐκεῖ!..

Ἐφ' ᾧ κ' ἐξεδόθη νέα διᾶτα:

— Nacht und Nebel! *Νύχτα καὶ σύννεφο!.. Δέν ἐξεδόθη ποτέ τέτοιο περιοδικό!.. Βάλτε μιὰν ἀγγελιοῦλα ἀκόμη, «ρυγμένη» ὅπως ξέρετε, καὶ στόπ! Κ' ἐσεῖς, κύριε Λαμπρία μου, δέν θὰ ξανατολήσετε «ἀταξιούλες» ἐκεῖ, οὔτε μὲ ψευδώνυμο!.. Ναῖσκε;..*

— *Μάλιστα, Κυρία!.. ἀπάντησαν ταπει-*

11 Γράμμα Θέμελῃ πρὸς Η.Ν.Α., ληφθὲν τὴν 29-9-53, σ. 4, στ. 19-20, σ. 5, στ. 4 καὶ 6-7.

12 22-9-66, σ. 5. 7-8.

13 22-5-34.

νότατα, ὑποκλίθηκαν, καὶ ἀπῆλθαν προσκυνημένοι, Λαμπρίας μὲ Κοτζιανὸν Ἀλέξανδρο, χτές-προχτές ὑμνηταί μας!..

Ἐκτοτε...nichts! Μορὲ οὔτε ἀγγελία, οὔτε ἂν βγαίνειν τελοσπάντων κἀνα ἔντυπο μὲ τέτοιον τίτλο - τί ποτα!.. Βάλαν τῆ μιᾷ «ριγμένη» ἀγγελιοῦλα πού διέταξε ἡ κυρά τους — ὅσο μποροῦσαν πιδὸ «πνιγμένη» καὶ κουτσουρεμένη, κάτω-κάτω σελίδα — τοῦ πρώτου κυκλοφορήσαντος τεύχους (24-12-65)· ἔβαλε ὁ Κοτζιαδάκος, κακεντρεχέστατα, ἄλλη μιᾷ ἐπίτηδες μπερδεμένη κι ἀκατανόητη — κι ἀκόμα πιδὸ «ριγμένη», φυσικά — ἐπειδὴ ἐπικρίθηκε (ἐλάχιστα, βιαστικά) γιὰ τόσες ἀθλιότητές του στὴ σελίδα τῆς «τοῦ Βιβλίου», πού ἔτσι ξαδιάντροπα διαρκῶς μαγειρεῖ — καὶ ...στόπ!

Καλὰ. Δέν ἀποροῦμε... Κι οὔτε καὶ σεῖς νάχετε στὰ σοβαρά, ἀπαιτήσεις στοιχειώδους δημοσιογραφικοῦ ἔθους, ἀπὸ τέτοιους.

Ἄλλὰ ὁ... νταῆς μικρὸς Λαμπρίας τί σᾶς λέει;.. Ναι, ναι! Νταῆς!.. Μᾶς πῆρε στὸ τηλέφωνο, τὰ μεσάνυχτα τῆς 19ῆς πρὸς 20ῆ Ἀπριλίου — μετὰ τὴν κυκλοφορία τοῦ 4ου τεύχους μας, ὅπου ἐπεκρίνετο γιὰ διάφορα ταπεινά του — καὶ οὔτε παραγωγέας δὲ θάβριζε ἔτσι! (Βλέπετε, τὸ σύμμα κ' ἡ ἀπόσταση εὐνοοῦν τίς θρασυδειλίες.) Τοῦ ἴπαμε: «γιατί ν' ἀφρίζη;» Τίποτ' αὐτός! Τοῦ κλείσαμε τὸ τηλέφωνο - ξαναπῆρε!.. Τοῦ ξανάπαμε τὰ «σκολιανά» του, τὸ ξανακλείσαμε - πάλι αὐτός!..

— Βρέ, ἔχουμε καὶ διορθώσεις! Ἄσε μας νὰ δουλέψουμε!..

— Ὅχι! λέει. Ἐγὼ θὰ σᾶς ξαναπαίρνω!

— Καὶ γιατί δέν ἔρχεσαι καταδῶ;

— ... (Συνέχεια ὕβρεων, ἀλλὰ καὶ δέν ἐρχόταν!)

— Ἄκου, σὲ μαγνητοφωνοῦμε - τὸ ξέρεις;

Καὶ μόνο ἔτσι ἀπαλλαγῆκαμε!.. Ἀπ' τὸν πανικό του — ὁ δικηγόρος — ἔκλεισε!

(Δέ θὰ χαλάγαμε, βέβαια, ταινία γιὰ δαῦτον. Ἄλλὰ τὸ «κόλπο» ἔπιασε - καί, μία πιά ἡ ὥρα, μπορέσαμε νὰ συνεχίσουμε τὴ δουλειά μας.)

Ὅπου νὰ τον πάλι, ὁ νταῆς, πρὸ διμήνου (20-8-66) — ὅταν ἡ *Κριτικὴ τοῦ Τύπου* μας (TNE 8, 616-8) καταπαύστηκε μὲ τίς ἀθλιότητες τῆς *Μεσημβρινού-*

λας πού διευθύνει — παίρνει πάλι στὸ τηλέφωνο, δέν μᾶς βρίσκει, καὶ μὴνάει μαινόμενος πῶς... ὅπου μᾶς βρῆ.. - (Τί θὰ μᾶς κἀνη, τί τάχα μπορεῖ νὰ μᾶς κἀνη, δέν εἶπε!..)

Ἐμεῖς δέν κρυβόμαστε. Συχνὰ τὰ βράδια, μετὰ τὰ μεσάνυχτα, κουβεντιάζουμε στὸ *Βυζάντιο*. Κι ὅποιος θέλει πάντα μπορεῖ νὰ μᾶς βρῆ. Καὶ νὰ μᾶς «κἀνη» ὅ,τι μπορεῖ.

Χτές τὸ βράδι, ἀργά, 2 μετὰ τὰ μεσάνυχτα τῆς 6ῆς πρὸς 7ῆν Ὀκτωβρίου, τὰ λέγαμε μὲ τὸν ἄλλοτε ὑπουργὸ κ. Γονῆ, τὸν καλὸ μας Βασίλη Φόρη, καὶ τὸν κύριο Κ. Τεγόπουλο, ἐκδότη. Δίπλα: νεαροὶ συνάδελφοι δημοσιογράφοι καὶ φίλοι. Ὅπου ἕνας τους, καλοθελητῆς μας, γέρνει τὴν καρέκλα του πίσω καὶ μᾶς λέει:

— Ἀπέναντι, στὸ πεζοδρόμιο, κάθεται ὁ «συνεργάτης» σας, πού «μᾶς γυρεῖ»!..

— Ποιὸς συνεργάτης σας;

— Ὁ κ. «Κάλαμος»... ὁ Λαμπρίας σας!..

Κρίναμε πῶς... ἐστεροῦμεθα ὑποχωρήσεως (γιατί ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς... τὸν τρέμουμε)! Καὶ μιᾷ καὶ τὸ *Βυζάντιο* ἔχει δυὸ τηλέφωνα, πήραμε ἀπ' τὸ ἓνα τὸ ἄλλο, καὶ γυρέψαμε «τὸν κύριο Λαμπρία»!

Τὸν γυρέψαν, φώναξαν - μὰ δέν φαίνονταν. Καὶ μᾶς εἶπαν πῶς «δέν εἶναι».

Νομίσαμε — γιατί δέν τὸν εἶχαμε οἱ ἴδιοι δῆ — πῶς ἦταν πείραγμα λοιπόν, τοῦ νεαροῦ μας καλοθελητῆ, κι ἀπογοητευμένοι κατεβάσαμε τὸ ἀκουστικό, καὶ διευθυνθήκαμε πάλι πρὸς τὸν καφέ μας, καὶ τὴν καλὴ κουβέντα μὲ τὸ Φόρη (πού δίδασκε τά... *Βόρεια ἰδιώματα* στὸν κ. Γονῆ).. ὅταν: νὰ ὁ νταῆς μας, μπρὸς μας!

— Μὲ γυρεῖς, μικρὲ! Τί μὲ θέλεις;..

Ἐδῶ εἶμαι. Ἐγὼ σὲ φώναξα...

Καὶ ὦ τοῦ θαύματος — ὦ τῆς τόλμης, ὦ τῆς ἀφροσύνης!.. (*Οἱμοι, ἀλάστωρ δαίμων τῶν φρενῶν ἐξέστησε Λαμπρίαν!..* θ' ἀνάκραζε ἐκεῖνος ὁ παλιὸς Βερναρδάκης) — καὶ ὁ Λαμπρίας (νέος, μικρὸς Δαβίδ) ἀνακράζει, ὄλος σφρίγος:

— Γιὰ νὰ σὲ δέιρω!..

Ἡ κουβέντα ἔπεσε... ἄλαφριά κάπως. Ἡ «συμβολικὴ» κίνησή του «ἐπιθέσεως» (τὴν ἀνάγκην... φιλοτιμίαν ποιουμένου!) ἀκόμ' ἀλαφρότερη. Καὶ λυτᾶμαι μόνο πού βαρύτερες πέσαν ἀπ' ὅσο ἔπρεπε δυὸ γροθιᾶς συγχρόνως καὶ τὸν ἔστειλαν τρία μέ-

τρα στὸν τοῖχο πρῶτα, βρόντηξε κειπάνω κ' ὕστερα ἔσκασε χάμω, μέ...ἀντιμάμαλο, στὸ μάρμαρο!..

Προσδραμόντες δοῦλοι τοῦ τῆς Μεσημβρινοῦλας τὸν μάζεψαν - «κρίναντες» φρονιμώτερο νὰ κάνουν πὼς δέν εἶδαν τί τὸν εἶχε ρίξει χάμω σουρουβαλιαστὸν!

Τί νὰ πῆ κανεῖς, φίλοι!

Πρώτη φορά στή ζωὴ μας πὺ δέν προκαλέσαμε!.. Μὰ τὸ σο δέν ἀντέχουν

οἱ ἄνθρωποι - ἀλλὰ καὶ δέν σωφρονοῦν; Τί Δαβίδ μοῦ ἐπετέθη!.. Εὐχαριστῶ Σε, Κύριε τῶν Δυνάμεων..- τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια, Χριστέ μου φύλαγέ με ἀπὸ τέτοιους κινδύνους!..

“Ὅπου — ἡ κατακλείς! — φτάνει πάλι τρεχᾶτος ὁ ἄλλος νεαρὸς συναδελφος, τοῦ Χαμένου Σαββατοκύριακου στὸ περασμένο τεῦχος (706β), καὶ μοῦ φωνάζει: — Κύριε Ἀποστολίδη, τὰ ἀνευ ἐλαίου λακτίσματα ἀπαγορεύονται αὐστηρῶς!..

NESCAFÉ

Ναί! Ναί! NESCAFÉ γράφει!

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

6 ΟΓΚΩΔΕΙΣ ΤΟΜΟΙ — ΣΧΗΜΑ ΜΕΓΑ — 6.000 ΣΕΛΙΔΕΣ

Συνετέθη υπό την εποπτεία και με την οικονομική ενίσχυση της ΟΥΝΕΣΚΟ (Όργανώσεως για την πρόοδο της παγκοσμίου Έκπαιδύσεως, 'Επιστήμης και Πολιτισμού, του ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ) — Η συγγραφή της εγένετο υπό διεθνούς επιτροπής, όπου συνηργάσθησαν 500 διαπρεπείς επιστήμονες όλων των Χωρών του Κόσμου, Ανατολής και Δύσεως — Την έγκυρη έκδοση στην Ελλάδα ανέλαβε, κατόπιν συμβολαίου, ο οργανισμός «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ», με ειδικό συνεργείο επιστημόνων μεταφραστών.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ ΤΗΣ ΟΥΝΕΣΚΟ

δέν είναι «μιά ακόμη» Παγκόσμια Ιστορία, αλλά ό,τι πιο έγκυρο, πιο σύγχρονο, πιο συνθετικό έχει να επιδείξει ή ιστορική επιστήμη του Αιώνα μας, με τους κορυφαίους της, πρώτη φορά έτσι συνεργασθέντας, για έργο τέτοιας έκτασεως:

ΜΙΑ ΓΙΓΑΝΤΙΑΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Των Λαών	Των Θρησκειών
Της Γραφής και των Γλωσσών	Των Κοινωνικών Συστημάτων
Των 'Επιστημών	Της Λογοτεχνίας
Της Φιλοσοφίας	Των Καλών Τεχνών
Των Μεγάλων 'Ανακαλύψεων	Των Πολιτικών Μεταβολών
Των Πολέμων	Των 'Επαναστάσεων

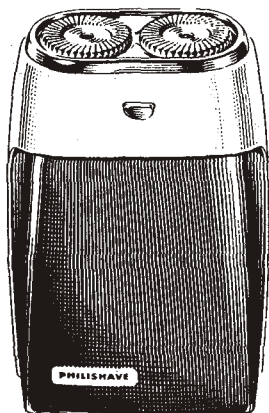
Ο πρώτος τόμος είν' έτοιμος ήδη και παραδίδεται άμέσως
άντι δρχ 360, από τὸ βιβλιοπωλεῖο :

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ — Μαυρομιχάλη 3 — 625-158, 628-482

ΦΙΛΙΣΕΗΒ... για ένα "υορυφαίο" ξύρισμα!

Χωρίς κορδόνι, χωρίς πρίζα, η ξυριστική μηχανή ΦΙΛΙΣΕΗΒ με ΜΠΑΤΑΡΙΑ θα κάνει το ξύρισμά σας μιὰ απόλαυσι τώρα τὸ καλοκαίρι!

Κομψή, μοντέρνα, μικρή (σὰν ἓνα πακέτο τσιγάρα) χωράει στὴν τσέπη καὶ εἶναι ἰδεώδης γιὰ τὴν ἐξοχὴ καὶ τὸ αὐτοκίνητο.

Ἡ ΦΙΛΙΣΕΗΒ εἶναι ἡ μόνη μὲ περιστρεφόμενες λεπίδες καὶ ξυρίζει γρήγορα, βαθειά, ἴσια καὶ κόντρα χωρὶς νὰ ἐρεθίζει.

Σε πολυτελὴ θήκη μὲ καθρέπτη.

ΜΟΝΟΝ 395 ΔΡΧ.

PHILIPS
CORDLESS
PHILISHAVE
ΧΩΡΙΣ ΚΟΡΔΟΝΙ, ΧΩΡΙΣ ΠΡΙΖΑ

ΔΙΑΚΟΠΕΣ!

Περάστε τις ελεύθερες ώρες σας ευχάριστα και ξεκούραστα, πλέκοντας με
κοττόν D-M-C Νο 4, υγιεινά, ελαφρά, δροσερά φορέματα!

Στο προσωπικό σας χρηματοκιβώτιο, με κάθε άνεση κ' εύκολία, μπορείτε να φυλάξετε ό,τι θέλετε και να το πάρετε οποια ώρα θέλετε, με την εγγύηση απόλυτου ασφαλείας που σ'ας παρέχει το υποκατάστημά μας Κολωνακίου (Ήροδότου και Πατριάρχου Ίωακείμ), όπου άλλωστε μπορείτε να ανοίξετε, αμέσως, και λογαριασμόν ταμειυτηρίου.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

τί σημαίνει το ανάποδο Δ;

Δ∇ Όσοι παρακολουθούν τις διαφημίσεις θα έχουν προσέξει αυτό το σήμα σε πολλές καταχωρίσεις.

Ήως ακόμα να το έχουν δει σε έντυπα, αφίσες, ταινίες κινηματογράφου και περίπτερα εκδόσεων. Δυστυχώς δεν βρήκαμε ακόμα την ακουστική αντίστοιχία του - άλλως θα μπορούσαν να το ακούσουν σε πολλές έκπομπές και ραδιοφωνικά «οπότε».

Δ∇ σημαίνει Διαφημίσεις Δήμου.

Δ∇ σημαίνει ακόμα μία νέα για την Ελλάδα αντιμετώπιση του διαφημιστικού προβλήματος. Σημαίνει έπιστημονική ανάλυση και μελέτη όλων των δεδομένων, συντονισμένο προγραμματισμό και,

κυρίως, ένα νέο ύφος διαφημίσεων που έλκει και γοητεύει χωρίς να ένοχλεί και να κουράζει. Οι διαφημίσεις **Δ∇** αποβλέπουν στο χαμόγελο του καταναλωτού - και από κει στο χαμόγελο του πελάτου. (Γι' αυτό και το άλλο μας όνομα: «έπιχειρήσεις χαμόγελο»).

Όσο για το ανάποδο **∇** - είναι απλώς ένα εύρημα του σχεδιαστήριού μας. Δεν σημαίνει τίποτα το ιδιαίτερο. Όσο μάς έδωσε την ιδέα για ένα τίτλο, που σάς έκανε να διαβάσετε το κείμενό μας.

Χαμογελάτε;

Αυτό είναι το στυλ **Δ∇**.

Ν. ΔΗΜΟΥ & ΣΙΑ Ε.Π.Ε.

ΣΟΛΩΝΟΣ 54 - ΤΗΛ. 626.588/9
ΜΕΛΕΤΕΣ ΜΑΡΚΕΤΙΓΚ, ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ ΤΥΠΟΥ,
ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ ΚΑΙ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ,
STUDIO ΜΑΚΕΤΤΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ,
ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.

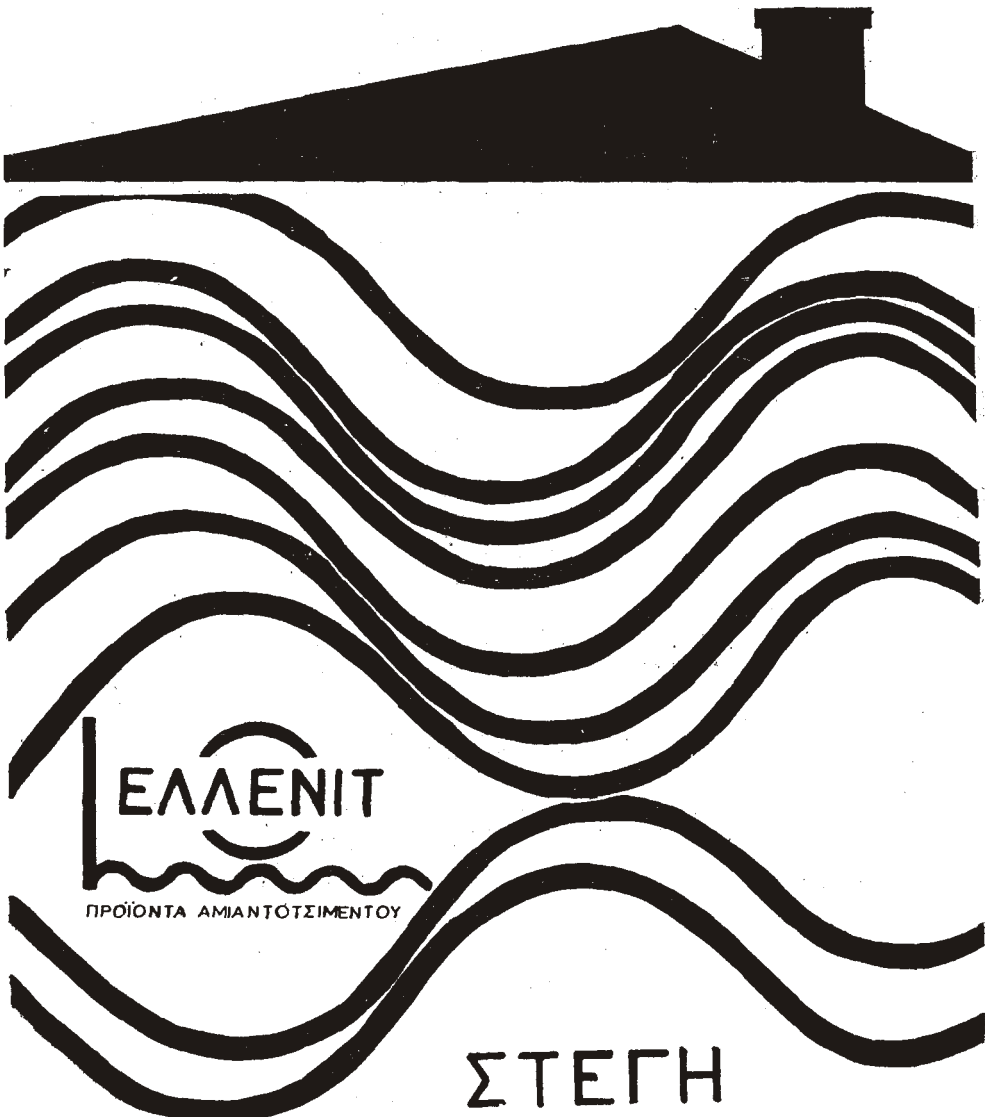
ΔΙΑΦΗΜΙΖΟΜΕΝΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ: ΑΝΑ, άγρo άπορρυπαντικό - ΑΤΑΚ, χλώριο - ΒΟΚΤΑΣ, κοτόπουλα - BURROUGHS WELLCOME & CO, φαρμακευτικά προϊόντα - ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA INC., εκδόσεις - ICAP HELLAS LTD., εταιρία έρευνών - μελετών - έπενδύσεων - JOCKEY, έσώρουχα - KOLESTON, θαφή μαλλιών - LIFE-TEX-BALSAM, λουσίων - MARZINE - ΟΥΖΟ Νο 12 - Μ. ΠΡΑΤΙΚΑΚΗΣ, μαλλιά - πλεκτά - ΠΡΟ-ΚΑΤ, προκατασκευασμένα σπίτια - ROL, άπορρυπαντικών - ROLI, σκόνη καθαρισμού - WELLATON, χρωμοσαμπούν - WELLAFORM, κρέμα κτενίσματος κλπ.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΙ ΤΑΧΟΓΡΑΦΟΙ KIENZLE

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ: «Α. Ε. ΑΞΩΝ» — ΟΜΗΡΟΥ 8, 632-711 | 5

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ: ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΑΘΗΝΩΝ 90, 534-696, 538-129

ΕΛΛΕΝΙΤ
ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΙΜΕΝΤΟΥ

ΣΤΕΓΗ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ
ΔΟΜΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ Α. Ε.**

Όμηρου 8, Αθήναι. Τηλ. 231-244,
231-246. Έργοστάσιον Χαλκίδος :
Τηλ. 21.67, 34.54. - Αποθήκη εις
Άσπρόπυργον Έλευσίνας 073-269.
Αποθήκη Αθηνών : Μιχαήλ Βόδα
26, 821-710. Πρατήρια, Έκθέσεις :
Αθηνών: Μάρνη 12β. Τηλ. 812-275.
Πειραιώς : 6, Λεωφόρος Βασιλέως
Κωνσταντίνου Τηλέφ. : 425 - 427.

**ΑΠΟ
ΚΥΜΑΤΟΕΙΔΕΙΣ ΠΛΑΚΕΣ
ΑΜΙΑΝΤΟΤΣΙΜΕΝΤΟΥ**

ΕΛΛΕΝΙΤ

ΗΛΙΑΣ
ΚΑΡΑ-
ΚΑΣΗΣ

ΦΩΤΙΣΤΙΚΑ
ΔΙΑΚΟΣΜΗΣΕΙΣ
ΒΟΚΟΡΕΣΤΗ 820
625 110.616.456

Εξοντώσατε
όλα τὰ έντομα, με
Μομπιλτόξ

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΝ 5% DDT & ΠΥ-
ΡΕΘΡΟΝ ● ΤΕΛΕΙΟΣ ΑΒΛΑΒΕΣ
ΔΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ & ΤΑ ΚΑΤΟΙ-
ΚΙΔΙΑ ΖΩΑ ● ΑΜΕΣΟΝ & ΔΡΑΣΤΙ-
ΚΟΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ● ΕΥΟΣΜΟΝ

Πωλείται εις τὰ πρατήρια τῆς
ΜΟΜΠΙΑ ΟΙΛ ΕΛΛΑΣ ΑΕ

ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

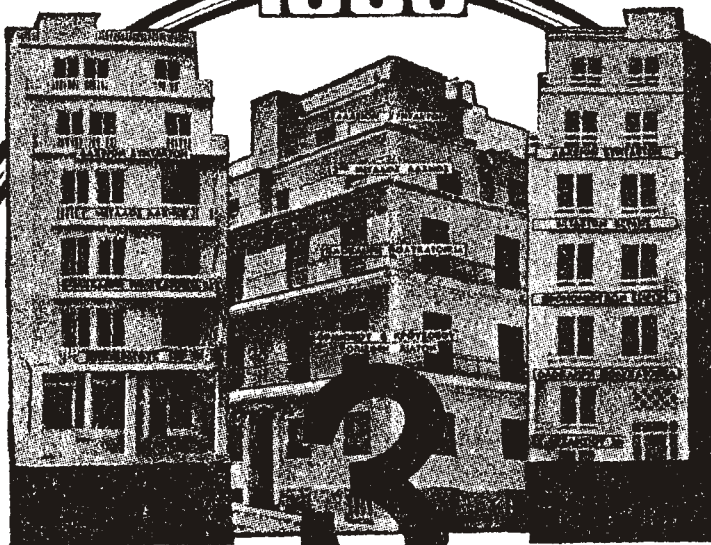

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ **ΣΤΡΑΤΗΣ Γ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ**

ΕΦΕΤΟΣ

1966

ΠΟΛΥΚΑΤΟΙΚΙΕΣ

**ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΜΕΤΡΗΤΑ
ΚΕΡΑΗ-ΘΗΣΑΥΡΟΥΣ**

ΛΑΧΕΙΩΝ ΣΥΝΤΑΚΤΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ

ΧΑΡΤΟΠΟΙΪΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1924

Γενική διεύθυνσις: Πανεπιστημίου 10 (Τ.Τ. 134)

625 - 401 / 3, 626 - 341

Έργοστάσια εν Αιγίω: 4 - 02, 4 - 03

Άποθήκαι Άθηνων: Βουλής 6. Τηλ.: 233 - 170

ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ ΧΑΡΤΟΥ ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΝΙΩΝ

Χάρτης γραφής και τυπογραφικός, περιτυλίξεως, αδιάβροχος, περιγκαμμέν λευκός και χρωματιστός, «πετσετόχαρτον», χάρτης «ύγειας» - «μπριστόλ», «νόρμες», χαρτόνια καπνοβιομηχανίας κ.λ.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Δ. Πολυζόπουλος & ΣΙΑ Ρογκότη 4,
75-509, 79-831

ΤΗΛΕΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ: ΠΑΠΥΡΙΣΚΟ